

A Makula nélkül való tükör cseh forrásai

Pázmány Irodalmi Műhely

Lelkiségtörténeti tanulmányok

Az MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport
sorozata

Sorozatszerkesztő
Szelestei N. László

A sorozatban megjelent:

1. Lelkiségtörténeti számvetés
2. Régi vallásos énekek és énekeskönyvek
3. Régi magyar imakönyvek és imádságok
4. Az áhítat nem hivatalos alkalmi és formái
az 1800 előtti Magyarországon
5. Misztika a 16–18. századi Magyarországon
6. Szelestei N. László, Irodalom és lelkiség
7. Menny és pokol a barokk kori ember életében
8. Közkinccs: Tanulmányok
a régi magyarországi prédikációk kompilációjáról
9. Kovács Eszter, *A Makula nélkül való tükör* cseh forrásai

KOVÁCS ESZTER

A Makula nélkül való tükör cseh forrásai

MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport
Budapest, 2014

Lektorálta

Käfer István, Lauf Judit, Mészáros Andor

A szerző az Országos Széchényi Könyvtár
Könyv- és Művelődéstörténeti Kutatások Osztályának munkatársa,
a kötet az Országos Széchényi Könyvtár és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Karának együttműködésében készült.

A borítón elől:

Veliký Život Pána a Spasytelé Nassého Krysta Gežjsse..., Prága, 1698, címlap
(Praha, Strahovská knihovna)

Hátul:

Részlet Tarnóczy István *Mennybe vezérlő kalauz* című művének címlapjáról
(Nagyszombat, 1675)

ISBN 978-963-308-212-6

ISSN 2060-7385

© Kovács Eszter

© MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

Felelős kiadó: Nagy László
A sorozat címlapterve: Szentés Éva
Nyomdai munkák: Séd Nyomda Kft.
Ügyvezető igazgató: Katona Szilvia
www.sednyomda.hu

|| *Tartalom*

A <i>Makula nélkül való tükör</i> keletkezése	7
A <i>Makula nélkül való tükör</i> ádventi és karácsonyi fejezeteinek (1–51) forrása.....	12
A <i>Makula nélkül való tükör</i> és a <i>Veliký život</i> ádventi és karácsonyi fejezeteinek összehasonlítása	15
A nagyböjti olvasmányok és a passiótörténet (52–107) forrásai.....	33
A <i>Makula nélkül való tükör</i> és a <i>Veliký život</i> nagyböjti fejezeteinek és passiótörténetének összevetése	47
A <i>Makula nélkül való tükör</i> húsvéti jeleneteinek (108–168) forrásai	66
A húsvéti fejezetek összehasonlítása a <i>Veliký život</i> ban, a <i>Makula nélkül való tükör</i> ben és a <i>Čtení Nykodemovoban</i>	78
Újfalusi Judit fordítói gyakorlata	90
Szöveggyűjtemény	93
České prameny díla <i>Makula nélkül való tükör</i> – <i>Zrcadla bez úhony</i>	151
Személynévmutató	154

A Makula nélkül való tükör keletkezése

A *Makula nélkül való tükör*, a 18–19. század egyik legolvasottabb hitbuzgalmi műve¹ nemcsak a magyarországi kegyességi gyakorlatban betöltött szerepe miatt fontos, hanem mert jelenlegi ismereteink szerint ez lehet az első komolyabb műfordítás csehről magyar nyelvre. Először 1712-ben jelent meg Nagyszombatban, Újfalusi Klára költségén, Újfalusi Judit klarissza nővér tollából, aki az előszóban annyit árul el forrásáról, hogy „tót, vagyis cseh nyelvből”² fordította. Vida Tivadar 1967-ben a fejezetcímek és a szöveg egyes részeinek összehasonlítása után megállapította, hogy a *Makula nélkül való tükör* cseh forrása Martin von Cochem *Das Grosse Leben Christi...* című művének cseh változata (*Veliký žiwot Pána a Spasytele nasseho Krysta Gežsše a geho neyswětégssý a neymilegssý Matky Marye Panny...*) volt,³ amelyet a fordító tudatosan átdolgozott, más forrás használatát nem feltételezte.⁴ Később Kedves Csaba felfedezte, hogy a *Píry-hártya* néven ismert nyelvemlékünk erős hasonlóságot mutat a *Makula nélkül való tükör* „égi pör” jelenetével. Úgy gondolta, hogy a két szerző azonos forrásból dolgozott, és a hiányzó részekre alapozva kizárta, hogy Újfalusi Judit ismerte volna a kódexet.⁵ A közelmúltban Lauf Judit rámutatott arra, hogy a *Makula nélkül való tükör* „égi pör” és „arma Christi” jelenete (69. fejezet), valamint a 71. fejezet, amelyben Szűz Mária

¹ Kiadásai: PETRIK Géza, *Magyarország bibliographiája, 1712–1860, I–IV*, Bp., 1888–1892, II, 661; IV, 64; PETRIK Géza, *Magyarország bibliographiája, 1712–1860, V, Pótlások*, szerk. KOMJÁTHY Miklósné, Bp., 1971, 309; PETRIK Géza, *Magyarország bibliographiája, 1712–1860, tom. VII, Pótlások*, szerk. PAVERCSEK Ilona, Bp., 1989, 317; Agáta KLIMEKOVÁ, Eva AUGUSTÍNOVÁ, Janka ONDROUŠKOVÁ, *Bibliografía úzernie slovacikálnych tlači 18. storočia, III*, Martin, Slovenská národná knižnica, 2008, 312–313. (5801–5807. tétel)

² A *Makula nélkül való tükör* címlapja a fordítás eredetijeként a cseh nyelvet tünteti fel, az előszóban azonban a "tót vagyis cseh nyelvből" kifejezés szerepel. A szlovák evangélikusok 1611-ben a zsolnai zsinaton fogadták el kötelező liturgikus nyelvnek a Králicei Biblia nyelvét, amit "bibličtinának", biblikus csehnek neveztek, de gyakran szlováknak is. Az évszázados használat során nem követte a cseh nyelv változásait, számos szlovák elem került bele, és különleges archaikus cseh nyelvvé alakult. Igen messze állt a szlovák népnyelvtől, de a szlovákság értette. Terminológiai és más problémáival magyarul legutóbb Käfer István foglalkozott *Magyar szlovákságismeret* c. könyvében (Szent István Társulat, Bp. 2012, 55-63.).

³ VIDA Tivadar, *Makula nélkül való tükör*, Magyar Könyvszemle, 1967, 250–253.

⁴ *Uo.*, 250–251.

⁵ KEDVES Csaba, *Magyar nyelvű drámatörések a 15. sz. végéről = A magyar színház születése: Az 1997. évi egri konferencia előadásai*, szerk. DEMETER Júlia, Miskolc, Miskolci Egyetem Kiadó, 2000 (A régi magyar színház, 1), 203.

nagycsütörtökön siratja fiát, bizonyosan a *Piry-hártya* kódexe alapján készült.⁶ Ez a felfedezés bizonyította, hogy a *Makula nélkül való tükör* nem csupán a *Veliký život* fordítása, hanem rajta kívül más forrást is használt, amelyek teljes feltáráshoz első lépés a *Makula nélkül való tükör* teljes szövegének és feltételezett cseh forrásának összehasonlítása.

Az elsődleges forrás szerzője, Martin von Cochem német kapucinus szerzetes 1634-ben született Cochemben, eredeti neve Martin Linius volt.⁷ Szülővárosának kapucinus kolostorában töltötte próbaidejét, majd 1657-ben pappá szentelték. Teológiai tanulmányait 1663-ban fejezte be Aschaffenburgban. 1668-tól plébános, hitszónok, 1682-ben vizitátor a mainzi érsekség területén,⁸ ahonnan 1689-ben az időközben kitört háború és éhínség miatt menekülnie kellett.⁹ 1693-1695 között Prágában élt, majd a trieri érsekség vizitátora volt. 1712-ben halt meg.¹⁰ Rendkívül termékeny író, munkái még a 19. század végén is népszerűek voltak, több közülük cseh és magyar nyelven is megjelent.¹¹

⁶ LAUF Judit, *Egy középkori nyelvemlék 18. századi továbbélése: A Piry-hártya egykori kódexe és a Makula nélkül való tükör*, Magyar Könyvszemle, 2012, 234–255; LAUF Judit, *Egy középkori nyelvemlék, a Piry-hártya kódexe ismeretlen szövegének felbukkanása a kegyességi irodalomban = Filológia és textológia a régi magyar irodalomban*, szerk. KECSKEMÉTI Gábor, TASI Réka, Miskolc, 2012, 377–384.

⁷ VIDA, i. m. (3. jegyzet), 251.

⁸ SLÁDEK, Miloš, *Zrcadlo zrcadlu nastavené aneb několik vět na okraj životů Kristových = Martin z KOCHEMU, Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny...*, szerk. Miloš SLÁDEK, Lucie PEISERTOVÁ, Tomáš BŘEŇ, Praha, Argo, 2007, bevezető tanulmány: 9.

⁹ VIDA, i. m. (3. jegyzet), 251.

¹⁰ SLÁDEK, i. m. (8. jegyzet), 9.

¹¹ Eredetileg német nyelvű művei közül a 17–18. század folyamán több is megjelent cseh nyelven: *Malý Zlatý Nebe Klič (Knihopis českých a slovenských tisků 1501–1800, I–IX*, Praha, 1939–1967, [továbbiakban: *Knihopis*] 5253, 5248, 5242, 5264, 5247, 5249, 5250, 5252, 5254–5263, 5265–5271, 5359. *Velká Štěpná Zahrada (Knihopis*, 5318, 5339–5353, 5355); *Zlatý Nebe Klič (Knihopis*, 5287, 5287, 5282, 5303, 5312); *Historie o hraběti Jindřichovi (Knihopis*, 5231, 5232), *Historie o nevěnné a saužené Svaté Falc-Hraběnce Genoveffě (Knihopis*, 5228, 5223, 5230), *Historie o trpělicé Hraběnce z Brabantu jménem Genoveffě (Knihopis* 5229, 5226, 5227), *Knížka Odpustkův (Knihopis*, 5235, 5236), *Malá Štěpná Zahrada (Knihopis*, 5336, 5335, 5334, 5333, 5331, 5326, 5327, 5328, 5329, 5324), *Malý Nebe Klič (Knihopis*, 5241, 5239, 5240, 5243–5246), *Nebe Klič (Knihopis*, 5237, 5238), *Nový Nebe Klič (Knihopis*, 5272–5280), *Štěpná Zahrada (Knihopis*, 5317, 5319, 5321–5323, 5337, 5338), *Zlatý Nebe Klič (Knihopis*, 5281, 5283, 5284, 5291, 5292, 5311), *Zlatý Nebeský Klič (Knihopis*, 5286, 5288–5290, 5293–5302, 5306–5310, 5313–5316). Stb. A *Zlatý Nebe Klič* és különféle cím alatt megjelent átdolgozásainak fordítója is Edelbert Nymburský volt. Martin von Cochem prágai tar-

A *Makula nélkül való tükör* forrása Martin von Cochem *Das Grosse Leben Christi* című munkája lehetett, amely cseh közvetítéssel jutott el a fordítóhoz. A *Das Grosse Leben Christi* először 1677-ben jelent meg, de rendkívüli népszerűsége miatt már 1678-ban újra ki kellett adni. Ezt követően Martin von Cochem átdolgozta könyvét, kiegészítette szerzeteseknek szánt elmélkedésekkel, imádságokkal, és így jelentette meg 1679-ben. 1680-ban újabb kiadása látott napvilágot, ezúttal a kiegészítések nélkül. Töretlen népszerűségét bizonyítja, hogy a következő évben apróbb javításokkal újra kiadták. Edelbert Nymburský, Martin von Cochem rendtársa az 1681-es kiadás alapján készítette el a cseh fordítást,¹² amely először 1698-ban jelent meg *Veliký život Pána a Spasytele nassého Krysta Gežjsse a geho neyswětégssý a neymilegssý Matky Marye Panny...*¹³ címmel Prágában.

Edelbert Nymburský Nymburgban született, feltehetően 1640 és 1647 között. 1667-ben lépett a kapucinus rendbe. Eleinte a prága-újvárosi kolostorban élt, ahol komoly betegséget kapott, majd felépülése után Morvaországba köl-

tózkodása alatt írta *Knižka Loretanska* című munkáját, amely szintén csehül jelent meg 1696-ban, Prágában (Knihopis 5233). Néhány könyve német nyelven látott napvilágot Csehországban: *Goldener Himmelschlüssel Oder neues Gebethbuch*, (Prag, Im Verlage der Joseph Gröblichen Buchhandlung im Karolin, 1776), *Der grosse Baum-Garten In grossen Druck* (Brünn, bey Maria Barbara Swobodin, 1741), *Köstliches Ablassbüchlein* (Prag, 1698), *Heylsames Gesund- und Krancken Buch* (Prag, in der Carl-Ferdin. Univ. Buchdruckerey in Collegio der Soc. Jesu bey S. Clement, 1695), stb. Magyarországon is hamar ismertté vált. A 18. század folyamán németül, magyarul és biblikus cseh nyelven is jelentek meg művei hazai tipográfiaikban. Néhány példa: *Der Grosse Baum-Garten* Budán, 1741. (*Petrik V*, 98.), Pozsonyban, 1745. (*Petrik VII*, 103). Magyarországon német nyelven jelent meg a Csehországban nagyon népszerű *Zlatý Nebeklič* eredetije, a *Der mittlere goldene Himmels-Schlüssel*, Pesten a Trattner nyomdában 1790-ben (*Petrik IX*, kézirat). Cseh nyelven Magyarországon egy kiadását ismerjük, 1784-ből (Szokolca) (*Petrik V*, 98.). Csehországi sikere után 1743-ban Magyarországon (Nagyszombatban) is megjelent cseh nyelven a *Štěpná zahrada* (*Petrik V*, 98). Később többször újra kiadták: 1762-ben és 1767-ben Szokolcán, 1775-ben, 1778-ban Nagyszombatban, 1780-ban Pozsonyban. (*Petrik III*, 868; *V*, 98; *VII*, 103.) Ennek egy változata szintén Szokolcán jelent meg, 1790-ben *Hrubá Štěpná zahrada* címmel (*Petrik V*, 98, Knihopis 5357), majd 1799-ben újra kiadták (*Petrik VII*, 103.). Egy másik változata *Velká Štěpná zahrada* címmel 1776-ban és 1784-ben jelent meg ugyanebben a nyomdában (*Petrik V*, 98). A *Mennyei követek*, *Len kötelecske*, és *Az két atyafi szent szűzek Gertrudis és Mechtildis imádságos könyve* magyarországi kiadásairól ld. KNAPP Éva, *Martin von Cochem Magyarországon, I*, Zebegény, Borda Antikvárium, 2014 (Régi magyarországi vallásos nyomtatványok, 1).

¹² SLÁDEK, *i. m.* (8. jegyzet), 10.

¹³ *Knihopis*, 5359. Későbbi kiadásai: 5360–5363.

tözött, 1682-ben Jihlavába, 1686-ban Fulnekbe, később Olomoucba. A 1690-es évek közepe táján Žatecban élt, majd a Horsovský Týn-i kolostorban, ott fejezte be a *Das Grosse Leben* cseh fordítását. 1701-ben Litoměřicében lakott, 1705-ben halt meg Roudnice nad Labem-ben.¹⁴

Az első kiadás előszavában Nymburský a következőképpen ír munkamódszeréről: „minden, ami ebben a könyvben található, valóban és kizárólag a szerzőtől és az írótól származik, mivel egyetlen egy szót sem tettem hozzá a saját fejemből, a legkisebb mértékben sem változtattam rajta, hanem ahogy a német szövegben lefektetve és kinyomtatva találtam, azt hűen és egyszerűen a mi cseh nyelvünkre lefordítottam...”¹⁵

Miloš Sládek a cseh fordítás egyes részeit a német eredetivel összevetve ugyanezt állapította meg. Edelbert Nymburský nem változtatott az eredeti szövegen, csak apróbb stilisztikai javításokat végzett. Az egyetlen komolyabb különbség, hogy a legtöbb vitát kiváltó 9. fejezetet (*Az Ádám felett tartott ítéletről valamint az Irgalmasság és az Igazságosság alkuja az Atyaistennel*) kihagyta.¹⁶

Edelbert Nymburský fordításának első kiadása 1698-ban jelent meg, *Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny [...]* címmel,¹⁷ ezt követően apróbb változtatásokkal, metszetekkel kibővítve 1717-ben,¹⁸ 1729-ben,¹⁹ 1746-ban²⁰ és 1759-ben,²¹ később a 19. században még számos kiadást megért.

A *Das Grosse Lebent* cseh változata alapján Újfalusi Judit fordította magyar nyelvre. Újfalusi Judit Magdolna (1676–1738) 1692-ben tett fogadalmat a

¹⁴ SLÁDEK, *i. m.* (8. jegyzet), 10–11.

¹⁵ „veřejně tuto vyznávám, že to všechno, co se v této knize nachází, právně a samotně prvnímu jejímu autoru a spisovateli přináleží, neboť ani jedinkýho slova z mé hlavy k ní přidaného nejnám, ani v nejmenším též ji jsem nezměnil, ale jak jsem ji v německým jazyku složenou a vytištěnou našel, tak věrně a sprostě na naši českou řeč ji sem přeložil...” MARTIN Z KOCHEMU, *Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny...* szerk. Miloš SLÁDEK, Lucie PEISERTOVÁ, Tomáš BREŇ, Praha, Argo, 2007, 57.

¹⁶ SLÁDEK, *i. m.* (8. jegyzet), 11.

¹⁷ *Knihopis*, 5359.A címet itt, és a továbbiakban transzkribálva közöljük.

¹⁸ *Uo.*, 5360.

¹⁹ *Uo.*, 5361.

²⁰ *Uo.*, 5362.

²¹ *Uo.*, 5363.

nagyszombati klarissza zárdában. 1722-ben, 1728-ban és 1738-ban is házfőnőknek választották.²² Vida Tivadar megállapítása szerint már családi környezetből ismerhette a szlovák, illetve az úgynevezett biblikus cseh nyelvet – amely ebben az időben a szlovákok irodalmi és liturgikus nyelve volt – mivel a Nyitra megyei Divékújfalun nőtt fel, ahol a lakosság vegyes etnikumú volt.²³ Kérdés, miként juthatott hozzá a *Veliký život* cseh kiadásához. Vida Tivadar rámutatott, hogy a nagyszombati klarisszák igen jó cseh kapcsolatokkal rendelkezettek. 1683-ban Thököly Imre hadai elől Morvaországba menekültek, és ott jó viszonyt alakítottak ki a morva egyházi és világi előkelőségekkel. Lehetséges, hogy onnan később is érkeztek könyvadományok.²⁴

Mivel a *Makula nélkül való tükör* megjelenése (1712) előtt csak egy cseh kiadás volt, Újfalusi Judit az 1698-ast használhatta. Ő más fordítói elveket vallott, mint cseh előde: nem törekedett pontos fordításra, hanem meglátása szerint rövidítette, kiegészítette és átszerkesztette az eredetit, így eltérő karakterű, önálló irodalmi művet hozott létre.

²² SCHWARZ Katalin, *A klarissza apácák könyvkultúrája a XVIII. században*, Szeged, Scriptum, 1994, 80–81.

²³ VIDA, *i. m.* (3. jegyzet), 253.

²⁴ *Uo.*, 253.

A *Makula nélkül való tükör* ádventi és karácsonyi fejezeteinek (1–51) forrása

A cseh alapszöveget és magyar fordítását összevetve szembetűnő, hogy a magyar szöveg lényegesen szerényebb terjedelmű. A *Veliký život* első 27 fejezete, a rövid teológiai és történeti alapvetés a későbbi fejezetekhez, a *Makula nélkül való tükör*ből teljesen hiányzik. Később is kimarad néhány fejezet, végül Újfalusi Judit az utolsó kilencet (Szent János apostol, Mária Magdolna és Márta történetének befejezése, a Szentföld története Jeruzsálem pusztulásáig, Szentföldről általában és Jézus életének színtereiről stb.) sem fordította le.

A meghagyott fejezetek is lényegesen rövidebbek. A *Veliký životban* számos imádság van, minden fejezet rövid elmélkedéssel végződik. Ezek az imádságok – főleg a gyermekségtörténetről szóló fejezetekben – rendszerint elmaradtak. Ugyancsak kimaradtak azok a fejezetek, amelyek az eseményhez kapcsolódó ünnepről szólnak (pl. 42. *O času adventním*, [Az ádventi időről] 46. *O dni Zvěstování Marie Panny*, [Az angyali üdvözlés napjáról] 63. *O slavnosti svatých Třech králův*, [Háromkirályok ünnepéről] 68. *O slavnosti Hromnic* [Gyertyaszentelő ünnepéről]). Ettől a cseh és a magyar változat más jellegű művé válik. A cseh az egyházi év ünnepeihez igazodik, és elsősorban kiegészítő olvasmányként szolgál az év minden napjára. Fontos elemei az ünnepek eredetéről szóló magyarázatok és elmélkedések. A magyar változatban a történetiség van a hangsúly. Időrendben következnek a történetek, kimaradnak azok a szakaszok, amelyek az események menetét megakaszthatják.

Az első fejezet, amely mindkét műben megtalálható, Szent Emerencia élete. A szövegek szinte teljesen megegyeznek, az apróbb változtatások csak formai jellegűek. A későbbi fejezeteknél a fordító sokkal bátrabban rövidített. A rövidítések részint stiláris jellegűek, részint tartalmuk miatt nem kerültek be a magyar fordításba.

A *Makula nélkül való tükör* szövege tartalmilag három nagyobb egységre osztható. Az első Szent Emerencia történetétől Jézus és a szíriai király apokrif történetéig tart (1–51. fejezet). a második Jézus megkísértésétől a feltámadása előestéjéig (52–107), a harmadik a feltámadásról szóló első hírektől Szűz Mária mennybeviteléig (108–129). A második és a harmadik szakaszt önálló imádságok zárják le. Újfalusi Judit ritkán utal az egyházi év ünnepeire, de a

cseh változatból látszik, hogy az elsőt karácsonyi, a másodikat nagyböjti, a harmadikat húsvéti időben olvasták.

Az első szakasz Jézus születésének előzményei, és gyermekségtörténete. A fordító itt ragaszkodott leginkább a cseh szöveghez, de jelentősen lerövidítette. Az imádságok szinte mindenütt elmaradtak, az elmélkedések is rövidebbek lettek, a felesleges magyarázatok, ószövetségi előképek értelmezései kimaradtak. Jellemző, hogy a kihagyott részeknek nincs különösebb mondanivalója. Néhány fejezetet egyáltalán nem fordított le: 42. *O času adventním*, [Az ádventi időről] 43. *Proč staří předkové a svatí otcové po příští Pána Ježíše tak velice toužili*, [Miért kívánták annyira az ősök és a szent atyák Jézus Urunk eljövetelét] 44. *Jak duše svatých otcův a anjelé příští Spasitele očekávali*, [Hogyan várták a szent atyák lelkei és az angyalok a Megváltó eljövetelét] 46. *O dni Zvěstování Marie Panny*, [Az angyali üdvözlés napjáról] 63. *O slavnosti svatých Třech králův*, [Háromkirályok ünnepéről] 68. *O slavnosti Hromnic* [Gyertyaszentelő ünnepéről]. Egy alkalommal két cseh fejezetet a magyar fordításban egybeszerkesztett: 50. *O slavnosti Navštívení Marie Panny*, [Szűz Mária látogatása ünnepéről] 51. *Kterak Maria svatou Alžbětu navštívila* [Miként látogatta meg Szűz Mária Erzsébetet] = 19. *A Szűz Mária látogatása napjáról, és mint látogatta meg Sz. Ersébetet*.

Betoldás itt csak egy helyütt van, a 43. fejezet (*Hét esztendő's korátúl fogva, tizenkettőig mit mivel az édes Jesus*) végén egy néhány soros ima.²⁵ Jézus születése előzményeinek és nyilvános fellépése előtti életének tehát nem szentelt különösebb figyelmet. A cseh szöveget bátran rövidítette, ugyanakkor egy rövid imán kívül semmivel sem egészítette ki, kizárólag a *Veliký život*-ból dolgozott.

A cseh szövegben Jézus megkeresztelkedése és színeváltozása között még szerepel két fejezet, az egyik Szent Mária Magdolna megtéréséről, a másik Keresztelő Szent János lefejezéséről, ezek azonban a magyar változatba nem kerültek be, ezért a vízkeresztli olvasmány a böjti időszakban sorra kerülő színeváltozás történettel folytatódik. Ez már a passió bevezetésének tekinthető.

²⁵*Makula nélkül való tükör mely az üdvözítő JESUS Kristusnak és szent Szüléinek életét, úgy keserves kinszenvedését, és halálát adgya elé. [...] UJFALUSI Judith által cseh nyelvből [...] fordítottat [...] Ujfalusi Klára asszonynak [...] Karancs Berényi György [...] házastársának költségen [...], Nagyszombat, 1712, 189. (Szöveggyűjtemény, 1.)*

Az események menete Jézus megtestesülésétől kezdve egyértelműen a szenvedéstörténetre mutat, számos utalással az eljövendő szenvedésekre. A gyermekség és a nagyhét közti időszakot csak tömören foglalta össze. A színeváltozás után egy csoda leírása található, amely nem szerepel az evangéliumokban. Eszerint Szíria királya leprás lett, és hallván Jézus csodáiról, követet küldött hozzá, hogy hívja meg udvarába, és gyógyítsa meg, ő azonban visszautasította, de megígérte, hogy később elküldi egyik tanítványát. A szír király azt is megparancsolta a követnek, hogy fesse le Jézus arcát, de ennek a kérésnek nem tudott eleget tenni, mert olyan fényesség vette körül, hogy nem vehette ki arcvonásait. Ezért Jézus egy kendőben megtörölte arcát, és a kendőn ottmaradt arcképe. Ezt vitte el a királynak, de útközben is számos csoda történt a képmás körül. Mivel ez a történet az evangéliumokban nem szerepel, Újfalusi Judit nem rövidítette le, sőt szinte nem is változtatott rajta.

A *Makula nélkül való tükör* és a *Veliký život* adventi és karácsonyi fejezeteinek összehasonlítása

Az összehasonlítás során minden fejezetnél megadjuk, hogy milyen eltérések fedezhetők fel az alapszöveg és a fordítás között. A Martin von Cochem művéből kihagyott részeket, magyarra fordított címükkel adtuk meg. Amennyiben nem volt címük, de jól elkülöníthetők, témájukkal, vagy ha beleolvadnak a szövegbe kezdő és zárószavaikkal jelöltük. A máshonnan kompilált részeket a Szöveggyűjteményben közöltük, itt csak utalunk rájuk.

*

A *Veliký život* ezen fejezetei a *Makula nélkül való tükör*ből kimaradtak:

1. *O Bohu a třech osobách božských* [Istenről és a három isteni személyről]
2. *Kterak Bůh nebe a zem stvořil* [Hogyan teremtette Isten az eget és a földet]
3. *O stvoření vod a povětří* [A víz és az ég teremtéséről]
4. *O třech nejnížších planetách* [A három legalacsonyabb bolygóról]
5. *O způsobu, velikosti a vysokosti Slunce* [A Nap természete, nagysága és magassága]
6. *O třech nejvyšších planetách* [A három legmagasabb bolygóról]
7. *O obloze nebeské* [Az égboltról]
8. *O vodách, které jsou nad oblohou nebeskou* [Az égbolt felett lévő vizekről]
9. *O nebi* [Az égről]
10. *Jak Bůh anjele stvořil* [Hogyan teremtette Isten az angyalokat]
11. *O nešt' astným pádu anjelským* [A szerencsétlen angyali bukásról]
12. *O stvoření prvního člověka* [Az első ember teremtéséről]
13. *Jaký život Adam v ráji vedl* [Hogyan élt Ádám a Paradicsomban]
14. *Jak Adam z ráje vyhnán* [Hogyan űzetett ki Ádám a Paradicsomból]
15. *O korábu Noe* [Noé bárkájáról]
16. *O vyvrácení Sodomy* [Sodoma pusztulásáról]

17. *Jak synové izrahelští do země egyptské přišli a jakým způsobem odtud zas vyvedeni byli* [Hogyan kerültek Izrael fiai Egyiptomban, és hogyan szabadultak onnan]
18. *Jak synové izrahelští od Červeného moře k hoře Sinai táhli* [Hogyan vándoroltak Izrael fiai a Vörös tengertől a Sínai hegyig]
19. *O položení a způsobu hory Sinai* [A Sínai hegy elhelyezkedéséről és jellegéről]
20. *Jak lid izrahelský přišel do země zaslíbené* [Hogyan érkezett meg Izrael népe az Ígéret Földjére]
21. *O položení země zaslíbené* [Az Ígéret Földjének elhelyezkedéséről]
22. *Jak lid izrahelský v zemi zaslíbené až do zajetí babylonského živ byl* [Hogyan élt Izrael népe az Ígéret Földjén a babiloni fogságig]
23. *Co se přihodilo po zajetí babylonském* [Mi történt a babiloni fogság után]
24. *Kterak Herodes chrám v Jeruzalémě stávil* [Hogyan épített Heródes templomot Jeruzsálemben]
25. *V jakém způsobu Říše římská za času Pána Ježíše postavená byla* [Milyen állapotban volt a Római Birodalom Jézus Urunk idején]
26. *O židovských biskupích, kněžích, zákonících a farizeích* [A zsidó főpapokról, papokról, írástudókról és farizeusokról]
27. *Jak mnoho svatých lidí za času Pána Ježíše na světě bylo* [Milyen sok szent ember élt a világon Jézus Urunk idején]

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

1. Sz. Emerenciának, Szent Anna Aszszony Szüléinek Szent Életéről

28. O dobrém a pobožném životu Emerenciány, matky svaté Anny
[Szent Anna édesanyjának, Szent Emerenciának tisztos és jámbor életéről]

A két fejezet szövege szinte teljesen megegyezik

Makula nélkül való tükör...

2. *Szent Anna Aszszony meg-
igirtetéséről és születéséről*

A két fejezet szövege szinte teljesen megegyezik. A cseh szövegben szerepel egy rövid imádság Szent Annához, amely a magyarból hiányzik.²⁶

Makula nélkül való tükör...

3. *Szent Joachim, és Szent Anna
Aszszony magtalanságáról*

A magyar fordító itt már bátrabban rövidítette a szöveget. Martin von Cochemnél a fejezet végén egy imádság olvasható Szent Joachimhoz és Szent Annához, amely a magyar változatból hiányzik.²⁷

Makula nélkül való tükör...

4. *Miként örvendeztek az Isten, az
Angyalok, és az emberek a' Szűz
Máriának, minek előtte fogantatott*

A magyar fordító a fejezet közepén lévő bűnbánati imát kihagyta,²⁸ a záróimádságot viszont csak lerövidítette.²⁹ A fejezet szövegét néhol rövidítve vette át.

Makula nélkül való tükör...

5. *Szűz Mária Fogantatása napjáról*

A fejezet szövegét szinte változtatás nélkül vette át a magyar fordító, de a záróimát elhagyta.³⁰

Veliký život Pána...

29. *O narození a zasnoubení svatě
Anny [Szent Anna születéséről és
házasságáról]*

Veliký život Pána...

30. *O neplodnosti svatěho
Joachyma a Anny [Szent Joachim és
Szent Anna magtalanságáról]*

Veliký život Pána...

31. *Kterak Bůh, anjelé i lidé v Marii
se radovali, dřív než v životě matky
počatá byla [Hogyan örvendezett
Isten, az angyalok és az emberek
Mária miatt, mielőtt még az anya-
méhben megfogant volna]*

Veliký život Pána...

32. *O dni Početí Panny Marie [Szűz
Mária fogantatása napjáról]*

²⁶ MARTIN Z KOICHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 169–170.

²⁷ *Uo.*, 176.

²⁸ *Uo.*, 178.

²⁹ *Uo.*, 182.

³⁰ *Uo.*, 184.

Makula nélkül való tükör...

6. *Szűz Mária Makula nélkül való fogantatásáról*

A magyar fejezet jelentősen rövidebb, mint a cseh. A fohászok, imák elmaradnak, vagy lerövidülnek. Az elmélkedő, vagy leíró szakaszokból is több mondat kimaradt. A magyar változathoz hiányzik az a rész, mikor Szent Joachim hálaáldozatot mutat be Szűz Mária fogantatásáért a templomban.³¹

Makula nélkül való tükör...

7. *Szűz Máriának örvendetes Születéséről*

A magyar fejezet elejéről hiányzik az ünnephez kapcsolódó énekek felsorolása,³² a főszöveg is rövidebb, teljesen hiányzik a Szűz Mária születésének napján mondandó imádság³³ és a Szűz Máriához írott záróima.³⁴

Makula nélkül való tükör...

8. *Szűz Mária Sz. Nevéről és gyermek állapotjáról*

Kevesebb az elhagyott mondat, mint az előző fejezetekben. Nem fordította le a Szűz Mária szent nevéhez írott imádságot.³⁵

Makula nélkül való tükör...

9. *A' Bóldog Szűz Mária Templomba vitele Napjáról*

A cseh szöveg részletesen tárgyalja, miért és hogyan örültek Isten és az angyalok Szűz Mária felajánlásának. A magyar fordító e szakasz utolsó pár mondatát kihagyta.³⁶ Ugyancsak elmaradt a magyar fordításból a *Szűz Mária felajánlása napján mondandó imádság*.³⁷

Veliký život Pána...

33. *Kterak Maria Panna počatá byla* [Hogyan fogantatott Szűz Mária]

Veliký život Pána...

34. *O radostném dni Narození Marie Panny* [Szűz Mária születése boldog napjáról]

Veliký život Pána...

35. *O jménu a dětinství Marie* [Szűz Mária nevééről és gyermekségéről]

Veliký život Pána...

36. *O svátku Obětování Marie Panny* [Szűz Mária felajánlásának ünnepéről]

³¹ *Uo.*, 189. „A tak tehdy milá matka [és akkor a kedves édesanya] ... od ní se naučili [tőle tanulták meg].

³² *Uo.*, 191.

³³ *Uo.*, 195–196.

³⁴ *Uo.*, 200.

³⁵ *Uo.*, 202.

³⁶ *Uo.*, 207.

³⁷ *Uo.*, 207.

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

10. *Mint vitetett a' Bóldog Szűz a'
Templomba*

37. *Kterak Maria, do chrámu
obětováná byla* [Hogyan ajánlották
fel Szűz Máriát a templomban]

Apróbb rövidítéseket leszámítva a fordító pontosan követte a cseh szöveget.

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

11. *Micsoda életet viselt a' Szűz
Mária a' Templomban*

38. *Jaký Rodička boží³⁸ v chrámě
život vedla* [Milyen életet élt az
Istenszülő a templomban]

A magyar fordító kisebb rövidítéseket alkalmazott, és elhagyta az utolsó bekezdést: *Ima a templomban élő Istenszülőhöz.*³⁹

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

12. *Sz. József Szentségérül,
Nemzetségérül, és el-igirtetésérül*

39. *O rodu, svatosti a zasnoubení
svatého Josefa* [Szent József származásáról, szentségéről és eljegyzéséről]

A cseh fejezetben két imádság van Szent Józsefhez.⁴⁰ Újfalusi Judit az elsőt elhagyta, a másodikat lerövidítette, de tartalma nem változott. Ezenkívül a fordítás szinte teljesen pontos.

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

13. *Szűz Mária Menyegzőjéről, és az
ő szépségéről*

40. *O svátbě Rodičky boží a její
kráse* [Az Istenanya esküvőjéről és
szépségéről]

Újfalusi Judit a Szűz Mária szépségét dicséző imádságból kihagyott két rövidebb, összefüggő részt,⁴¹ a főszövegből csak néhány mondatot.

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

14. *Micsoda életet viselt a' Szűz
Mária és Szent József a' menyegző
után?*

41. *Jaký život po svatbě Maria a
Josef vedli* [Milyen életet élt Mária
és József az esküvő után]

³⁸ A „Rodička boží” és „Syn boží” kifejezések helyesírásánál az eredeti változatot, és nem a mai gyakorlatot követtük.

³⁹ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 216.

⁴⁰ *Uo.*, 219, 222.

⁴¹ *Uo.*, 225.

A magyar fordítás pontosan követi a cseh szöveget, de néha egy-két mondat kimarad. A főszövegben elrejtett imádság Szent Józsefhez csak a cseh változatban szerepel.⁴²

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

–

42. *O času adventním* [Az ádventi időről]

–

43. *Proč staří předkové a svatí otcové po příchodu Pána Ježíše tak velice toužili* [Miért kívánták annyira az ősök és a szent atyák Jézus Urunk eljövételét]

–

44. *Jak duše svatých otcův a anjelé příchodu Spasitele očekávali* [Hogyan várták a szent atyák lelkei és az angyalok a Megváltó eljövételét]

Ezek a fejezetek a *Makula nélkül való tükör*ben nem szerepelnek.

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

15. *Miként óhajtotta a' Szűz Maria a' Kristus Megtestesülését*

45. *Kterak Rodička boží po vtělení Pána Ježíše dychtěla a toužila* [Hogyan vágyakozott az Istenanya Jézus Urunk megtestesülésére]

A magyar szöveg rövidebb, mint a cseh, gyakran összefüggő részek is kimaradnak, de a kihagyottak nem jelentenek tartalmi többletet. Itt fordul elő először, hogy egy hosszabb szakaszt a saját szavaival ad vissza: „Oh vajha a' Jesust ismerhetném, mindgyart szeretném, és attúl van hogy nem szeretem, hogy nem ismérem.”⁴³

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

–

46. *O dni Zvěstování Marie Panny* [Az angyali üdvözlés napjáról]

⁴² *Uo.*, 227–228.

⁴³ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 67; *MARTIN Z KOCHEMU, i. m.* (15. jegyzet), 244. „Ó, kdybych i já dostatečně vědět mohl...[Ó hogyha eléggé tudhatnám...] Ježíš ustavičně přebývá [Jézus szüntelen ott lakozik].”

16. Miként hozott Istentől követséget Gábriel Archangyal a' Szűz Mariának
47. Kterak archanjel Gabriel Marii od Boha poselství přinesl [Hogyan hozott hírt Istentől Gabriel arkangyal Máriának]

A magyar szövegből hiányzik a Gabriel arkangyal örömről és készülődéséről szóló bekezdés, amelyben Martin von Cochem leírja, hogyan szereznek maguknak testet az angyalok, ha követségbe kell menniük.⁴⁴ Kihagyta az „ave” és a „vae” szavak egybevetéséből kialakított szójátékot,⁴⁵ és a fejezet végén lévő imát.⁴⁶ A szöveget több helyen lerövidítette, ugyanakkor egy-két szóval ki is bővítette. Ezek csupán stiláris jellegű változtatások, egy kivételével, amikor Újfalusi Judit megnevezi az egyik szövegrész forrását (Szent Bernát), aki Martin von Cochemnél név szerint nem szerepel.⁴⁷

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

17. Miként az Isten Fia Emberré lött a' Sz. Szűz méhében
48. Kterak Syn boží člověkem jest učiněn [Hogyan lett az Isten Fia emberré]

A magyar fordító néhány feleslegesnek ítélt mondatot nem fordított le. A három elmélkedő imádság Jézus megtestesüléséről a magyar változathoz hiányzik.⁴⁸

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

18. Micsoda nagy öröm volt mennyen és földön a' Kristus Megtestesülésén
49. Jak veliká radost na nebi i na zemi z vtělení Pána Ježíše povstala [Milyen nagy volt az öröm az égben és a földön Jézus Urunk megtestesülése miatt]

A cseh szöveg négy elmélkedő imádsága (Jézus emberségéhez,⁴⁹ a Szentlélekhez,⁵⁰ az angyalokhoz,⁵¹ és Szűz Máriához⁵²) a magyarból hiányzik. A cseh

⁴⁴ MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 249.

⁴⁵ *Uo.*, 251.

⁴⁶ *Uo.*, 256.

⁴⁷ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 74; MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 254.

⁴⁸ MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 257–258, 258–259, 260.

⁴⁹ *Uo.*, 261–262.

⁵⁰ *Uo.*, 262–263.

⁵¹ *Uo.*, 264.

⁵² *Uo.*, 265.

szöveg időnként túlságosan részletes, dagályos leírásait a fordító erősen lerövidítette.

Makula nélkül való tükör...

19. *A' Szűz Maria Látogatása Napjáról, és mint látogatta meg Szent Erzsébetet*

–

Veliký život Pána...

50. *O slavnosti Navštivení Marie Panny* [Szűz Mária látogatása ünnepről]

51. *Kterak Maria svatou Alžbětu navštívila* [Miként látogatta meg Szűz Mária Szent Erzsébetet]

A két cseh fejezetet a fordító egybevonta, ezért igen sok részletet kihagyott. Az elsőből csak a cselekmény szempontjából lényeges részt őrizte meg, az elmélkedést és imádságot elhagyta.⁵³ A második fejezetből kihagyta a többször ismétlődő gondolatokat, a fohászokat, elmélkedéseket lerövidítette. A cseh fejezet öt imádsága nem került át a magyar fordításba. Az első együtt szólítja meg Szűz Máriát, Szent Erzsébetet és Keresztelő Szent Jánost,⁵⁴ a második Szűz Máriához,⁵⁵ a harmadik az *Imádság az Oltáriszentségben rejtőzködő Jézushoz*,⁵⁶ a negyedik Keresztelő Szent Jánoshoz,⁵⁷ végül az utolsó újra Szűz Máriához szól.⁵⁸

Makula nélkül való tükör...

20. *Miként akarta Szent József a' Szűz Mariát titkon el-bocsátani*

Veliký život Pána...

52. *Kterak Josef v soukromí Marii chtěla propustit* [Miként akarta József titokban elbocsátani Máriát]

A fordító az eddig alkalmazott elvek szerint finoman rövidítette a cseh szöveget. Három imádság (kettő Szent Józsefhez,⁵⁹ egy Szűz Máriához⁶⁰) kimaradt.

Makula nélkül való tükör...

21. *Miként kívánta, és óhajtotta a' Jézus, és a' Szűz Maria a' születést*

Veliký život Pána...

53. *Kterak Ježíš a Maria porodu žádostiví byli* [Miként vágyott Mária és Jézus a születésre]

⁵³ *Uo.*, 267, 268–271.

⁵⁴ *Uo.*, 275.

⁵⁵ *Uo.*, 276.

⁵⁶ *Uo.*, 277.

⁵⁷ *Uo.*, 278.

⁵⁸ *Uo.*, 279.

⁵⁹ *Uo.*, 281, 284.

⁶⁰ *Uo.*, 281.

A magyar szöveg sokkal rövidebb, a szokásos stilisztikai rövidítések mellett négy elmélkedés kimaradt: *Imádság az anyaméhbe zárt Jézus Urunkhoz*,⁶¹ egy hálaadás Jézusnak megtestesüléséért,⁶² *Imádság a várandós Istenanyához*,⁶³ és a fejezetet záró imádság szintén Szűz Máriához.⁶⁴

Makula nélkül való tükör...

22. *Miként ment József és Maria Betlehembe*

Veliký život Pána...

54. *Kterak Maria a Josef šli do Betléma* [Miként ment Mária és József Betlehembe]

A magyar szövegből több hosszabb szakasz is hiányzik: Elmélkedés és imádság a hosszú út előtt rokonaitól elbúcsúzó Szent Családról,⁶⁵ imádság Szent Józsefhez, elmélkedve az út nehézségein,⁶⁶ és imádság Szűz Máriához és Szent Józsefhez.⁶⁷ A szokásos rövidítések mellett az átszerkesztésre is van példa az utazás nehézségeiről szóló bekezdésben.⁶⁸

Makula nélkül való tükör...

23. *Miként érkeztek a' Szűz Maria, és Szent József Bethlehembe*

Veliký život Pána...

55. *Kterak Maria a Josef do Betléma přišli* [Miként érkezett meg Mária és József Betlehembe]

Újfalusi Judit a főszöveget az eddig megszokott módon erősen lerövidítette. Kihagyott két elmélkedő imádságot (mindkettő Szent Józsefhez),⁶⁹ és elhagyta Szent József imáját, amelyben kéri Istent, segítsen szállást találni.⁷⁰

Makula nélkül való tükör...

24. *Kristus Születésének Napjáról, melly olvastatik Karácson Estin*

Veliký život Pána...

56. *O slávě důstojenství dne Narození Krista Pána N.B. Ta kapitola má se na Štědrý den aneb na Boží narození čísti* [Krisztus Urunk születése napjának méltóságáról és dicső-

⁶¹ *Uo.*, 285.

⁶² *Uo.*, 286.

⁶³ *Uo.*, 287–288.

⁶⁴ *Uo.*, 289.

⁶⁵ *Uo.*, 290.

⁶⁶ *Uo.*, 291–292.

⁶⁷ *Uo.*, 292.

⁶⁸ *Uo.*, 291; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 97.

⁶⁹ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 295, 295–296.

⁷⁰ *Uo.*, 295.

ségéről. *N.B. Ezt a fejezetet Szenteste vagy Karácsonykor kell olvasni.*

A magyar fordításból kimaradt: Az istenfélő emberek örömének bemutatása Jézus születése miatt az egész világon,⁷¹ Dávid és Izajás jövendölései a Messias eljövételéről,⁷² hálaadó ima a születésért,⁷³ és *A karácsony éjjelén mondan-dó imádság.*⁷⁴

Makula nélkül való tükör...

25. *Christus Urunk Születéséről*

Veliký život Pána...

57. *Kterak Pán Ježíš na svět se narodil* [Miként született Jézus Urunk a világra]

A magyar szövegből kimaradt: *Imádság a megszületett Jézus Urunkhoz,*⁷⁵ *Imádság az Atyaistenhez Isten fiának születésekor,*⁷⁶ *Imádság az Istenszüllőhöz,*⁷⁷ *Imádság Szent Józsefhez Jézus Urunk születésekor,*⁷⁸ *Imádság a jászolban fekvő gyermekhez.*⁷⁹ Mivel ezek hosszabb imádságok, elhagyásukkal és a szokásos stilisztikai rövidítésekkel együtt a magyar szöveg jelentősen tömörebb, mint a cseh.

Makula nélkül való tükör...

26. *Mint örvendeztek az Angyalok a' Kristus Születésén*

Veliký život Pána...

58. *Kterak anjelé z narození Pána Ježíše se radovali* [Miként örvendeztek az angyalok Jézus Urunk születésén]

A fordító igen sok összefüggő részt hagyott ki, de ezek többsége nem tartalmaz új gondolatot. Kimaradtak az ünnepnapra, liturgiára utaló részek,⁸⁰ nem fordította le az angyalok énekének teológiailag nem megfelelő részét, amikor bűneik bocsánatát kérik,⁸¹ elmaradt a fejezet végéről az *Ima a szent angyalokhoz.*⁸²

⁷¹ *Uo.*, 299.

⁷² *Uo.*, 300.

⁷³ *Uo.*, 301.

⁷⁴ *Uo.*, 304–306

⁷⁵ *Uo.*, 310–311.

⁷⁶ *Uo.*, 311.

⁷⁷ *Uo.*, 312.

⁷⁸ *Uo.*, 313.

⁷⁹ *Uo.*, 314–315.

⁸⁰ *Uo.*, 316.

⁸¹ *Uo.*, 317.

⁸² *Uo.*, 318.

Makula nélkül való tükör...

27. *Miként tudták-meg a' Pásztorok
Kristus születését az Angyalok által*

A magyar szöveg nagyon pontosan követi a cseh eredetit, csupán néhány, többször ismétlődő mondat marad ki. A fejezet végén nem fordította le azt a rövid elmélkedést, amely példaként állítja a pásztorokat a keresztyének elé.⁸³

Makula nélkül való tükör...

28. *Mint szolgált a' Szűz Maria az ő
Szent Fiának*

Eleinte a fordítás pontosan követi a cseh szöveget. Később az elmélkedő részt lerövidítette és átszerkesztette.⁸⁴ A magyar szövegből kimarad: *Alázatos elmélkedés és imádság szilveszter este* és *Alázatos imádság újévkor*.⁸⁵

Makula nélkül való tükör...

29. *Mint metélték körül a' kiseded
JESUST*

A fejezet eleje elég pontos fordítás, kevés rövidítéssel, de a záró elmélkedő ima a szenvedő kis Jézushoz és a *Jézus nevéhez szóló imádság*⁸⁶ a magyar fordításból hiányzik.

Makula nélkül való tükör...

30. *Micsoda szánakodása volt a'
Szűz Mariának Szent Fia követke-
zendő kinnyán*

Ez a fejezet csehül sokkal hosszabb. Nagyon sok a többször ismétlődő gondolat, ezért sok hosszú, összefüggő szakasz is kimaradt a főszövegből: *Elmélke-*

Veliký život Pána...

59. *Kterak anjelé pastýrům narození
Krista Pána zvěstovali [Miként adták
hírül az angyalok a pásztoroknak
Jézus Urunk születését]*

Veliký život Pána...

60. *Kterak Maria svému děťátku
sloužila [Miként szolgált Mária
gyermekének]*

Veliký život Pána...

61. *Kterak Pán Ježíš byl obřezán
[Miként metélték körül Jézus Urunkat]*

Veliký život Pána...

62. *Kterak Maria velikou lítost měla
nad svým synem pro jeho budoucí
muky a trápení [Milyen nagyon
szánakozott Mária fia eljövendő
kínjain és szenvedésén]*

⁸³ *Uo.*, 321–322.

⁸⁴ *Uo.*, 324.

⁸⁵ *Uo.*, 325–327.

⁸⁶ *Uo.*, 330–331.

dés az Istenszülő szánakozásán fia felett,⁸⁷ Jézus Krisztus érdemeinek felajánlása az Atyaistennek,⁸⁸ Szánakozó imádság Jézus Urunk felett.⁸⁹ A fordító a záróimát egy mondatra rövidítette.⁹⁰

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

–

63. *O slavnosti svatých Třech králův N.B. ta kapitola má se čísti na Tři krále* [Háromkirályok ünnepről N.B. Ezt a fejezetet háromkirályok ünnepén kell olvasni]

Ez a fejezet a *Makula nélkül való tükör*ből kimaradt.

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

31. *Miként jelent-meg a Csillag Napkeleten a' három Szent Királyoknak*

64. *Kterak hvězda na východu svatým třem králům se ukázala* [Miként jelent meg a csillag keleten a három szent királynak]

A magyar fordítás sokkal rövidebb, mint a cseh szöveg, itt már új adatokat tartalmazó részek is kimaradnak, úgymint az ószövetségi prófécia Izajás könyvéből,⁹¹ egy kalkuttai (Kalekutium) kegyhely leírásának részletei,⁹² stb. A záróima is elmaradt.⁹³

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

32. *Mint mentek Bethlehembe a' Három Sz. Királyok*

65. *Kterak svatý tři králové do Betléma přijeli* [Miként ment Betlehemben a három szent király]

A két szöveg szinte teljesen azonos, ritkán marad ki teljes mondat. A fordító itt sem vette át az imákat: *Imádság Szűz Máriához háromkirályok napján*⁹⁴ és *Ima a három szent királyhoz*.⁹⁵

⁸⁷ *Uo.*, 335–336.

⁸⁸ *Uo.*, 338.

⁸⁹ *Uo.*, 339.

⁹⁰ *Uo.*, 341.

⁹¹ Iz 60, 1–6. szabad összefoglalása. MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 346.

⁹² MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 346.

⁹³ *Uo.*, 350.

⁹⁴ *Uo.*, 353.

⁹⁵ *Uo.*, 357.

Makula nélkül való tükör...

33. *Micsoda életet viselt a' Szűz
Maria Szent Jóseffel a' Tisztulásig*

Veliký život Pána...

66. *Jaký život Maria s svatým Jose-
fem až do očišťování vedla. [Milyen
életet élt Mária Szent Józseffel a
tisztulásig]*

A magyar szövegből egy rövid fohász és a záróima kimaradt.⁹⁶ Ezt leszámítva szinte teljesen azonos a két szöveg, az elhagyott részek minimálisak.

Makula nélkül való tükör...

34. *Miként látogatták-meg a' Szűz
Mariát az Attyafiai Bethlehemben*

Veliký život Pána...

67. *Kterak Maria od svých přátel v
Betlémě navštívena byla [Miként
látogatták meg Máriát barátai Betle-
hemben]*

Néhány mondatot a főszövegből is kihagyott a fordító, egyszer átszerkesztette a mondatok sorrendjét.⁹⁷ A magyar változatból a záróima kimaradt.⁹⁸

Makula nélkül való tükör...

–

Veliký život Pána...

68. *O slavnosti Hromnic [Gyertya-
szentelő ünnepéről]*

Ez a fejezet a magyar változatból kimaradt, de a fordító egy hosszabb szakaszt kiemelt belőle, és a következő fejezet (35. *Miként vitetett Jésus a Szűz Máriátul a Templomban*) végére illesztette.⁹⁹ Ebben a szakaszban a szerző Szent Brigitta jelenései alapján Mária közbenjárásának erejéről és irgalmáról ír, elmondva egy történetet a katonáról, aki halálos ágyán Szűz Máriát hívta segítségül, ezért megmenekült a kárhozattól.¹⁰⁰

Makula nélkül való tükör...

35. *Miként vitetett JESUS a Szűz
Máriátul a Templomba*

Veliký život Pána...

69. *Kterak Pán Ježíš k obětování do
Jeruzaléma byl nesen [Miként vitték
Jézus Urunkat bemutatni Jeruzsá-
lembe]*

A fejezet elején a magyar szöveg nagyon pontosan követi a csehet, alig marad ki néhány mondat. A fejezet közepétől a fordító egyre bátrabban rövidített, néhol

⁹⁶ *Uo.*, 360.

⁹⁷ *Uo.*, 363.

⁹⁸ *Uo.*, 364–365.

⁹⁹ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 155–156.

¹⁰⁰ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 366–367.

átszerkesztette a szöveget.¹⁰¹ Kimaradtak az ide vonatkozó liturgikus ünnepre utaló részek,¹⁰² és a feleslegesen hosszú magyarázatok, leírások lerövidültek. A záróima elmaradt.¹⁰³ A *Makula nélkül való tükör*nek ebbe a fejezetébe bekerült a *Veliký život...* előző fejezetéből egy hosszabb szakasz, a halálos ágyán Szűz Máriát segítségül hívó katonáról szóló történet.¹⁰⁴

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

36. *Mint Szaladott a' Szűz Maria és Szent József a' Jesussal Egyiptomba*

70. *Kterak Maria a Josef s dět'átkem Ježíšem utíkali do Egypta* [Miként menekült Mária és József a gyermek Jézussal Egyiptomba]

A fordító néhány feleslegesnek ítélt mondatot a záróimával¹⁰⁵ együtt nem vett át.

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

37. *Micsoda csudák történtek az úton, és Egyiptomban*

71. *Jak veliký divy na té cestě v Egyptě se přihodily* [Milyen nagy csodák történtek útközben Egyiptomban]

A magyar fordító pontosan követte a cseh szöveget, néhány lényegtelen mondatot nem fordított le. Itt is kihagyta az ószövetségi próféciákat és magyarázatukat.¹⁰⁶

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

38. *Micsoda életet viselt a' Szűz Maria Szent Józseffel Egyiptomban*

72. *Jaký Maria s Josefem v Egyptě život vedla* [Milyen életet viselt Mária és József Egyiptomban]

A szokásos stilisztikai rövidítések mellett elmarad a fejezetet záró elmélkedés: *Ima az Egyiptomban élő Szűz Máriához*.¹⁰⁷

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

39. *Miként Heródes az ártatlan gyermekeket parancsolta meg-ölni*

73. *Kterak Herodes nevinné dětátka mordovati rozkázal* [Miként paran-

¹⁰¹ *Uo.*, 377.

¹⁰² *Uo.*, 377.

¹⁰³ *Uo.*, 380.

¹⁰⁴ *Uo.*, 366–367; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 155–156.

¹⁰⁵ *Uo.*, 388.

¹⁰⁶ *Uo.*, 390–391.

¹⁰⁷ *Uo.*, 399.

csolta Heródes az ártatlan gyermekek megölését]

A fordító egészen pontosan követi a cseh szöveget, csak két szót nem fordított le. A fejezethez kapcsolódó imádságot most is elhagyta (*Ima az aprószentekhez*).¹⁰⁸

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

40. Zachariás, Ersébet, Simeon és Joachim Szent Halálokról

74. O smrti Zachariáše, Alžběty, Simeona a svatého Joachyma [Zachariás, Erzsébet, Simeon és Szent Joachim haláláról]

A fordító minimális elhagyásokkal, pontosan követi a cseh szöveget. A Szent Joachimot megszólító elmélkedő ima a magyar változatból hiányzik.¹⁰⁹

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

41. A' Jesus Kristus Gyermeki állapottyárúl

75. O dětinství Pána Ježíše [Jézus Urunk gyerekkoráról]

A fordítás pontosan követi a cseh szöveget. A minimális stilisztikai rövidítések mellett kimaradt egy ima a gyermek Jézushoz, amely ezúttal a cseh szövegben nem a fejezet végére, hanem a főszövegbe került.¹¹⁰

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

42. Egyiptombúl való visszamenetelriül

76. O navrácení Pána Ježíše a Marie Panny a svatého Josefa z Egypta [Jézus Urunk, Szűz Mária és Szent József hazatéréséről Egyiptomból]

A magyar fordítás meglehetősen pontosan követi az eredetit, de néhány rész kimaradt: így a *Makkabeusok könyvéből* vett hasonlat,¹¹¹ és az utolsó imádság, *Ima az Egyiptomból hazatérő Jézus Urunkhoz*.¹¹² A Szent Család hazatéréséről elmélkedő ima tartalmát pár sorban foglalta össze.¹¹³

¹⁰⁸ *Uo.*, 402.

¹⁰⁹ *Uo.*, 405.

¹¹⁰ *Uo.*, 408. „Ó ty nejprivětivější Ježíši [ó te legkedvesebb Jézus] ... Amen.”

¹¹¹ *Uo.*, 410.

¹¹² *Uo.*, 414.

¹¹³ *Uo.*, 412–413; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 183. „Ó Ježíši, Maria a Josefe [ó Jézus, Mária és József] ... Amen.”

Makula nélkül való tükör...

43. *Hét esztendős korátúl fogva,
Tizenkettőig mit mivelt az édes
JESUS*

Néhány feleslegesnek ítélt mondat mellett a fordításból kimaradt két elmélkedő ima Jézushoz.¹¹⁴ Ugyanakkor itt található először a magyar szövegben olyan betoldás, (rövid imádság a fejezet végén),¹¹⁵ amely nincs a cseh eredetiben.¹¹⁶

Makula nélkül való tükör...

44. *Miként a' Tizenkét esztendős
Gyermek Jesus el-tévelyedett*

A megszokott stilisztikai rövidítések mellett a magyar fordításból kimaradt a záróima.¹¹⁷

Makula nélkül való tükör...

45. *Miként kereste a' Szűz Mária Sz.
Fiát a' Városban*

A fordító a cseh szöveg közel felét elhagyta. Sok feleslegesnek ítélt mondat, fohász kimarad, és két hosszabb bekezdés Mária és József fájdalmáról,¹¹⁸ valamint ennek ószövetségi előképéről (Tóbiás búcsúja a szüleitől).¹¹⁹ Ugyan csak hiányzik a záróima.¹²⁰

Makula nélkül való tükör...

46. *Miként az el-veszett JESUS megtaláltatott*

¹¹⁴ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 420, 421. *Szerelmes imádság Jézus Urunkhoz; Vágy Jézus Urunk megérintésére.*

¹¹⁵ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 189.

¹¹⁶ *Szöveggyűjtemény*, 1.

¹¹⁷ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 428.

¹¹⁸ *Uo.*, 430, 432. *Co se domníváš [Mit gondolsz] ... tudy pújde syn její [arra megy a fia]; ó Kriste Ježíši [Ó Jézus Krisztus] ... Amen.*

¹¹⁹ *Uo.*, 430.

¹²⁰ *Uo.*, 432–433.

Veliký život Pána...

77. *Co Pán Ježíš od sedmého až do
dvanáctého léta věku svého činil
[Mit tett Jézus Urunk hétéves korától
tizenkét éves koráig]*

Veliký život Pána...

78. *Kterak dvanáctilétý dítě Ježíš
ztracené bylo [Miként vezett el a
tizenkét éves gyermek Jézus]*

Veliký život Pána...

79. *Kterak Maria syna svého po
městě hledala [Miként kereste Mária
a fiát a városban]*

Veliký život Pána...

80. *Kterak ztracený Pán Ježíš zas
byl nalezen [Miként találtatott meg
újra az elveszett Urunk Jézus]*

A feleslegesen hosszú magyarázatok, leírások a magyar szövegben némileg rövidebbek, és elmaradt a záróima (*Ima a megtalált Jézus Urunkhoz*).¹²¹

Makula nélkül való tükör...

47. *Mit csinált az édes JESUS Tizenkét esztendő's korátúl fogva Harminczig*

Veliký život Pána...

81. *Co Pán Ježíš od dvanáctého až do třicátého roku činil* [Mit tett Jézus Urunk tizenkét éves korától harmincig]

A főszövegben nagyon kevés a kihagyás, a záróima viszont csak a cseh eredetiben szerepel.¹²²

Makula nélkül való tükör...

48. *Sz. Anna és Sz. József szerencsés Szent Halálokról*

Veliký život Pána...

82. *O přešťastném života skonání svaté Anny a svatého Josefa* [Szent Anna és Szent József igen boldog haláláról]

A fordító viszonylag keveset rövidített. Érdekes, hogy a *Veliký život...* beszámol Szent Jakab apostol megjelenéséről egy magyarországi látnoknak, akinek beszélt Szent Anna halála napjáról. A fordító leírta a jelenést, de kihagyta azt a részt, amelyben a látomás helyéről esik szó.¹²³ A magyar fordításból hiányzik még a Szent Annához¹²⁴ és Szent Józsefhez írott imádság.¹²⁵

Makula nélkül való tükör...

49. *Miként Kristus Urunk Szent Jánostúl meg-Kereszteltetett*

Veliký život Pána...

83. *Kterak Pán Ježíš od svatého Jana pokřtěn byl* [Miként kereszteltetett meg Jézus Urunk Szent János által]

A rövidítések és átszerkesztések száma minimális, a záróima (*Ima a megkeresztelt Jézus Urunkhoz*) elmaradt.¹²⁶

¹²¹ *Uo.*, 436–437.

¹²² *Uo.*, 441–442.

¹²³ *Uo.*, 444. „v uherským království v městě Nuceria” [A Magyar Királyságban, „Nuceria” városában]

¹²⁴ *Uo.*, 445.

¹²⁵ *Uo.*, 447–448.

¹²⁶ *Uo.*, 452.

Makula nélkül való tükör...

–

Veliký život Pána...

84. *Kterak svatý Jan Křtitel s'at byl*
[Miként fejezték le Keresztelő Szent
Jánost]

Ez a fejezet a magyar változathól hiányzik, de az első pár sora¹²⁷ a magyar fordítás előző fejezetének záró bekezdésébe került. („Szent János megkeresztelvén Kristust, a népnek szüntelen prédikállott róla...”).¹²⁸

Makula nélkül való tükör...

–

Veliký život Pána...

85. *O obrácení svaté Marie*
Magdalény [Szent Mária Magdolna
megtéréséről]

Ez a fejezet a *Makula nélkül való tükör*ből kimaradt.

Makula nélkül való tükör...

50. *Kristus Urunk Szent Szine Vál-*
tozásáról

A főszövegben viszonylag kevés a rövidítés, a korábbiakkal ellentétben itt a fejezetet záró imádság sem maradt el, csak némileg rövidebb lett.¹²⁹

Veliký život Pána...

86. *O proměnění Pána Krista*
[Krisztus Urunk színeváltozásáról]

Makula nélkül való tükör...

51. *Miként Kristus Urunk a' maga*
Abrázattyát ruhára kinyomta, és a'
Siriai Királynak el-küldötte

87. *Kterak Pán Ježíš svůj obličej na*
jedné plěně vytiskl a králi do Syrie
odeslal [Miként hagyta Jézus Urunk
az arcának nyomát egy kendőn,
amelyet Szíriába küldött a király-
nak.]

A fordító pontosan követte a szöveget.

¹²⁷ *Uo.*, 453.

¹²⁸ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 215.

¹²⁹ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 467.

A nagybőjti olvasmányok és a passiótörténet (52–107) forrásai

A bőjti olvasmányok közül az első Jézus megkísértésének története. Mivel ezzel az evangéliumi részlettel kezdődik a nagybőjt, Martin von Cochem a szenvedéstörténethez illesztette. Itt tetten érhető, hogy a *Veliký život* hogyan igazodik az egyházi év ünnepeihez. A kronológiailag később játszódó színváltás történet (Lk 9,28-36; Mt 17, 1-8; Mk 9, 2-8), vagy a szíriai követről szóló apokrif történet korábban szerepel, mint a megkísértéstörténet (Lk 4, 1-13; Mt 4, 1-11; Mk 1, 12-13;).

Ez a fejezet (52. *Kristus Urunk negyven napi böjtöléséről*) az első a *Makula nélkül való tükörben*, ahol jelentős kiegészítés található az eredeti cseh szöveghez képest. A *Veliký životban* a történet befejezetlen. Újfalusi Judit minden bizonnyal ezért egészítette ki a záróbekezdéssel.¹³⁰ Az evangéliumokban befejezőként ennyi található: „Akkor elhagyta őt az ördög, és íme, angyalok jöttek hozzá és szolgáltak neki.”¹³¹ Ezt a mondatot fejtette ki bővebben a beillesztett fejezetben, amikor leírta, hogyan mentek el az angyalok Názáretbe, hogy Szűz Máriától ételt hozzanak Jézusnak.¹³² A részlet szó szerint megegyezik egy másik cseh nyomtatvány, a *Život Pána a Spasytele našeho Ježíše Krista...* részletével, amely a 17. század végén és a 18. században a cseh tartományokban többször is megjelent, a *Makula nélkül való tükör* előtt 1674-ben, 1689-ben és 1693-ban.¹³³ A könyv Jézus és Mária történetét elmélkedői végig, első-

¹³⁰ *Makula..., i. m.* (25. jegyzet), 232–233; *Szöveggyűjtemény*, 2.

¹³¹ Mt 4, 11

¹³² *Szöveggyűjtemény*, 2.

¹³³ Az 1689-es kiadásból egyetlen példányt ismerünk (*Život Pána a Spasytele nasseho Gežysse Krysta, též Přeblahoslawené Panny a Matky gého Marye, podle sepsanj S. Bonawentury*, W Praze v S. Kljmenta skrze Jána Kasspara Muxle, 1689. *Knihopis*, 1213), ez azonban a kutatás során nem állt rendelkezésre. Az 1674-es kiadásnak (*Vita Christi domini, et B. Virginis Mariae To gest Život Pána Gežysse Krysta a Panny Marye. Podlé Wypisowánj S. Bonawentury. Někdý skrze Adama Walassera na Německý Gazyk přeložený, Potom od Ctihodného kněze P. Jakuba Kolensa Tow. Gežysowa Na Českau Ržeč přiveden, Nynj znovu Wytisštěn S Powolenjm Duchownj Wrchnosti*, W Starém Městě Pražském v Danyele Michálka, 1674. *Knihopis*, 1212) csupán a prágai Nemzeti Múzeum könyvtárának csonka példányát volt alkalmam megvizsgálni Jaroslava Kašparová jóvoltából. Neki köszönhetem az 1693-as kiadás teljes példányát is. Az 1674-es kiadás egyes részleteit, és az 1693-as kiadást összehasonlítva nem találtam komoly eltérést a két szöveg között, ezért az 1693-as kiadásra hivatkozom: *Život Pána a Spasytele nasseho Gežysse Krysta Též Přeblahoslawené Panny a Matky geho MARYE Podlé sepsánj S. Bonawentury wssem pobožným Křestianům k*

sorban Pszeudo-Bonaventura alapján. Minden történetnél sorra veszi ószövegségi előképeit, a próféciákat és szempontokat ad az elmélkedéshez, amelyek mellett történetek is szerepelnek, részint az evangéliumokból, részint egyéb biblikus hagyományból. Bár vannak azonos fejezetcímek, azok felépítése más, mint Martin von Cochem Jézus-életrajzáé. Nem maradnak ki a gyermekség és a szenvedéstörténet közti események, jobban követi az evangéliumokat. Az elbeszélést Mária fogantatásától kezdi, és mennyei koronázásával fejezi be. A mű minden kiadása kiegészül négy elmélkedéssel, ezeket a kötetek végére illesztették. Tárjuk Szűz Mária életének titkai, azok az események, amelyek az evangéliumokban nem olvashatók: fogantatása, születése, felajánlása, esküvője.

A *Makula nélkül való tükröben* szereplő jelenet tartalmilag az eredeti latin nyelvű Pszeudo-Bonaventura műben is megtalálható, de Újfalusi Judit biztosan nem ezt használta. A megkísértéstörténet zárójelenete a latin szövegben sokkal részletesebb, stilisztikailag is más, párbeszédekkel tarkított. A latin változatban Jézus kéri az angyalokat, hogy Názáretből, Szűz Máriától hozzanak ételt neki, utána a lakoma leírása is színesebb,¹³⁴ ellenben a cseh és a magyar verzió szövegszerűen is csaknem teljesen megegyezik.¹³⁵

Ez azonban nem bizonyítja, hogy a *Život Pána* valóban Újfalusi Judit egyik forrása volt. Az 1674-es kiadás címlapjáról kiderül, hogy a cseh változatot nem a latin eredetiből, hanem annak Adam Walasser által készített német változatából fordította Jakub Kolens jezsuita.¹³⁶ A lehetséges német források fel-

spasytedlnému vvažovánj představený. Několikrát před tím na světlo vydaný A nyní opět k wětssjmu rozhogněj cti a sláwy Božj Cum Privilegio S. Caes. Regiaeque Majestatis, Wytisštěný w Praze w Ympressý Akademické v S. Kljmenta Bljž Mostu skrze Wogtěcha Gijjho Konyásse, 1693. (Knihopis, 1214) további kiadásai: Knihopis, 1214a–1217.

¹³⁴ IOHANNES de Caulibus, *Meditationes vitae Christi, olim S. Bonaventuro attributae*, ed. Mary STALLINGS-TANEY, Turnholti, Brepols, 1997, 90.

¹³⁵ *Szöveggyűjtemény*, 2.

¹³⁶ Vö. 133. jegyzet. A következő német kiadások lehettek a cseh fordítás forrásai: *Vita Christi: Das Leben unsers Erlösers und Seligmachers Jesu Christi, auch seiner gebenedeyten Mutter Marie von beyder Kindheit an biß zu ihren herrlichen Himmelfahrten* (Walasser, Adam), Dilingen, Mayer, 1601. VD17: [=Das Verzeichnis der im deutschen Sprachraum erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts = <http://www.vd17.de>, utolsó ellenőrzés 2014. szeptember 1.] 7:680918N); *Uaz*, Dilingen, Lochner, 1623. (VD17: 12:648167R); *Uaz*, München, Hainrich, 1638. (VD17: 824:705927K); *Vita Christi: von beyder Kindheit an, biß zu ihren herrlichen Him[m]elfahrten*, Cölln, Münich, 1657. (VD17: 23:643150K); *Uaz*,

tárása itt nem feladatunk, de nem vethetjük el a lehetőséget, hogy a művelt nagyszombati klarissza jól ismerte a német nyelvű lelkeségi irodalmat is, és onnan is merített. A magyar hagyományban fellelhető Pszeudo-Bonaventura feldolgozások is újabb kétséget támaszthatnak. Azt azonban egészen biztosan megállapíthatjuk, hogy a megkísértéstörténet záróbekezdése egy rövid átvezető szakasz kivételével szövegszerűen is megtalálható a *Život Pána*ban.

A megkísértéstörténet és a nagyhét eseményeit összekötő fejezeteknél (*Makula nélkül való tükör* 52–56; *Veliký život Pána* 89–92) újra a *Veliký život* az egyetlen forrás, amelynek szövegét, korábbi gyakorlatát követve, kissé lerövidítette, az imákat, elmélkedéseket vagy kihagyta, vagy tömörítette.

A jeruzsálemi bevonulás leírásával (57. *Miként ment Kristus Virág Vasárnap Jerusalembé*) kezdetét veszi a szenvedéstörténet. A fejezetet Újfalusi Judit a korábban követett elvek szerint rövidítette, de a betániai megkenés történetével ki is egészítette.¹³⁷ Ez a jelenet korábban Martin von Cochemnél külön fejezetként szerepelt, de a magyar változatnak biztosan nem ez volt a forrása, hanem újfent a *Život Pána* betániai jelenetével egyezik. Az eredeti *Meditationes vitae Christi* és a *Život Pána* szövegének összevetésekor látható, hogy a cseh szöveg erősen eltér a latin alapszövegtől. Az eredetiből hiányzik Jézus szomorúságának oka (elközelgő szenvedései), beszélgetése Lázárral és minden más, ami ebben a jelenetben kiegészítés az evangéliumokhoz képest. Hasonló elem, hogy a latin és a cseh forrás is feltételez kapcsolatot Lázár és testvérei, illetve Simon farizeus között. A cseh szöveg szerint egy házban laktak, vagy szomszédok voltak, a latin szöveg szerint talán egy házban laktak, vagy rokonok voltak.¹³⁸ A magyar szöveg a latinnal csak témájában egyezik, a cseh szöveget viszont pontosan követi. Így valószínűsíthető, hogy itt a *Život Pána* vagy vele azonos szövegű mű lehetett a forrása.

A *Veliký život* sokkal részletesebb. Előbb bemutatja Mária Magdolna származását és korábbi életét, majd megtérésének folyamatát, amelynek csúcsa a betániai jelenet. A korábban megszokott módon itt is számos hosszabb elmélkedést találunk. A *Život Pána*val egyező magyar szöveg ennél tömörebb,

Cölln, München, 1657. (VD17: 23:643152Z); *Uaz*, München, Jäcklin, 1661.)VD17: 824:705938Y), *Uaz*, München, Jäcklin, 1674. (VD 17: 12:647949G)

¹³⁷ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 252–253; *Szöveggyűjtemény*, 3.

¹³⁸ *Meditationes vitae Christi, i. m.* (134. jegyzet), 236.

kizárólag a megkenés eseményéről szól. Alapvető különbség a két cseh szöveg közt, hogy míg Martin von Cochemnél Mária Magdolna bűnbánatán van a hangsúly, a *Život Pána*-ban és a *Makula nélkül való tükörben* hiányzik a bűnből való megtérés motívuma. Mária Magdolna azért kente meg olajjal Jézus fejét és lábát, mert látta, mennyire elszomorodott, mikor eljövendő szenvedéseiről gondolkodott, és ezzel próbálta felvidítani. Mária Magdolna itt nem bűnösként jelenik meg, hanem készséges, gondoskodó asszonyként, tettét a szeretet motiválja és nem a bűnei miatt érzett fájdalom. Utalást találunk arra, hogy ez korábban már megtörtént, akkor a bűnbánat jele volt, most a szereteté.

Az ezt követő fejezet (58. *Miként kérték Kristus Urunkat Nagy Hétfőn, hogy a Mártha házában egye meg a Húsvéti Báránt*) Martin von Cochemnél teljesen hiányzik. Az első mondat ugyanaz, mint a *Život Pánában*, hiszen a nagyhétfői fejezet ebben a könyvben is úgy indul, hogy Jézus Betániából Jeruzsálembe megy tanítványaival.¹³⁹ Utána azonban újra a magyar hagyományból merít. Ebben a részben Mária Magdolna és Szűz Mária arra kéri Jézust, ne menjen vissza Jeruzsálembe, hanem töltsen velük az ünnepeket. Ő az Atya akaratára hivatkozva elutasítja őket, de vigasztalásként megjövendőli feltámadását.¹⁴⁰ Ezt a szövegrészt vizsgálva Lauf Judit megállapította, hogy forrása az *Érsekújvári Kódex* volt. Az elvégzett filológiai-textológiai vizsgálat helyességét egyértelműen bizonyította, hogy az *Érsekújvári Kódex*ben Újfalusi Judit a művébe másolandó szövegrészt kereszttel jelölte meg.¹⁴¹ A következő fejezet (59. *Miként Kristus Tanítványinak az ő kin-szenvedésit ki-nyilatkozattatta*) forrása újra a cseh szöveg, meglehetősen lerövidítve, de utána egészen a 64. fejezettel bezárólag (*Miként Kristus Urunk a' Tanítványokkal a' kertbe ment*) ismeretlen forrásból származó részek következnek.

A passiótörténet bevezető fejezetei nagyrészt nem a *Veliký život*-ból valók, annak ellenére, hogy a címek majdnem azonosak. Martin von Cochemnél a 95. fejezet (*Kterak Pán Ježíš prodán byl* [Hogyan adták el Jézus Urunkat])

¹³⁹ *Život Pána...* 1693, (133. jegyzet), 223–224.

¹⁴⁰ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 260–261; *Szöveggyűjtemény*, 4.

¹⁴¹ LAUF Judit, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör: A középkori magyar passióhagyomány nyomai a 18. századi kegyességi irodalomban*, Magyar Könyvszemle, 2014, 218–236; KOVÁCS Eszter, LAUF Judit, *Maďarské rukopisy a české tlače ako čítanie Judit Ujfalusi = Studia Bibliographica Posoniensia 2012*, Bratislava, Univerzitná knižnica v Bratislave, 2012, 102.

Újfalusi művében a 60. fejezet (*Miként Judás a' Kristust harmincz pénzen eladta, és miként vacsorált Nagy Szerdán Kristus Bethaniában*) témája hasonló. A magyar fejezet részint Betániában, részint Jeruzsálemben játszódik. A jeruzsálemi jelenet tartalmilag, és néhány sor erejéig szövegében is egyezik a cseh eredetivel. Júdás Jeruzsálembe megy, és megállapodik a Főtanáccsal, hogy harminc ezüstpénzért elárulja Jézust. A cseh fejezetben nincs több esemény, Martin von Cochem ezen az egy mozzanaton elmélkedik, előbb elborzad Júdás gonoszságán, aki mint valami állatot, pénzért adja el Mesterét, majd rámutat, hogy valójában mi is bűneinkkel eláruljuk Megváltónkat, és újra meg újra sokkal kevesebért is tesszük a rosszat. A záróimádságban elismeri, hogy bűnös volta miatt ő sem jobb mint Júdás és megérdemelné az örök kárhozatot, de kéri Istent, legyen irgalmas, és bocsássa meg bűneit. Martin von Cochemnél a fejezet ezzel véget ér. A magyar változatban a jeruzsálemi jelenet a fejezet közepén, a Betániában játszódó történetbe ékelve helyezkedik el. Az események színhelye kezdetben Betánia, ahol Szűz Mária kéri a Jeruzsálembe induló Júdást, hogy Pilátussal való jó kapcsolatát kihasználva védje meg Jézust ellenségeitől, aki ezt meg is ígéri. Ez a jelenet gyakori a magyar hagyományban.¹⁴² Ezután következik a cseh fejezettel tartalmilag rokon jeruzsálemi jelenet (árulás), majd Júdás visszatér Betániába, megnyugtatja Szűz Máriát, hogy megtette, amire kérte. Ez utóbbi jelenet tartalmilag a *Život Pána*-ban is megtalálható, de rövidebb változatban, mint a *Makula nélkül való tükörben*, szövegszerűen is eltér, tehát nem tekinthető forrásnak.¹⁴³ Ezt követően Szűz Mária és az apostolok aggodalmát mutatja be, és részletesen leírja a szerdai vacsorát, valamint Nikodémus látogatását, aki figyelmezteti Lázárt, hogy a Főtanács meg akarja öletni Jézust.¹⁴⁴ A *Veliký živorban* ezek a szövegek sem ebben, sem más fejezetben nem szerepelnek.

A *Makula nélkül való tükör* következő fejezete (61. *Miként jelentette meg Kristus az ő Szent Annyának maga kinszenvedését, és micsoda kéréseket tött a' Szűz Mária az ő szent Fiától*) tartalmilag hasonlít Martin von Cochem szöve-

¹⁴² MEDGYESY S. Norbert, *A csíksomlyói ferences misztériumdramák forrásai, művelődés- és lelkiségtörténeti háttere*, Piliscsaba-Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar – Magyarok Nagyasszonya Ferences rendtartomány, 2009, 268.

¹⁴³ *Život Pána...* 1693, (133. jegyzet), 243–244.

¹⁴⁴ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 265–268; *Szöveggyűjtemény*, 5.

gére, de nem ennek fordítása.¹⁴⁵ Tartalmilag és szerkezetileg szervesen hozzátartozik az előző fejezethez, egészen biztos, hogy mindkettő egyazon forrásra vezethető vissza. Bár szövegszerűen eltérnek, a *Makula nélkül való tükörben* és a *Veliký život*ban is hasonló a felépítésük. Először Jézus megjövendöli szenvedéseit Máriának, aki ezután kérésekkel fordul Fiához, de ő megfelelő indoklással mind elutasítja. A magyar szövegben nemcsak a szenvedését, hanem a feltámadását is megjövendöli, míg ez a mozzanat Martin von Cochemnél hiányzik, viszont sokkal részletesebben mondja el a rá váró gyötrelmeket. A kérések is különböznek. A *Veliký život*ban Szűz Mária előbb azt kéri, halassza el a halálát, éljenek még egy kicsit, később váltsa meg a világot. Ezt a kérést Jézus a limbusban szenvedő igazakra hivatkozva utasítja el, akik már nagyon várják a szabadulásukat.¹⁴⁶ A magyar változatban első alkalommal Szűz Mária azt kéri, hogy Jézus ne halállal, hanem más módon váltsa meg a világot. Jézus megérti anyja fájdalmát, de nem teljesíti kérését, mert halálával kell a halál hatalmát megtörnie.¹⁴⁷ A második kérés mindkét esetben ugyanaz: ne ilyen kegyetlen halállal haljon meg. Jézus a magyar változatban a próféták jóslataira emlékezteti Máriát.¹⁴⁸ A cseh szövegben ez a mozzanat ugyanúgy megvan, de a szenvedés kegyetlenségét a világ bűneinek sokaságával magyarázza. Ádámtól kezdve annyi bűn van a világon, és olyan sok lesz a világ végéig, hogy csak a legkegyetlenebb halál lehet értük elégtétel.¹⁴⁹ A harmadik kérés a magyar szövegben, hogy Jézus szenvedése idején ne legyen jelen, vagy legyen „érzékenység nélkül” és ne kelljen átélnie a fájdalmat. Jézus azonban megjövendöli, hogy tanítványai mind elhagyják, és kételkedni fognak abban, hogy ő igaz Isten volt, ezért kell Szűz Máriának jelen lennie, hogy bátorítsa a többieket. Mária a fiúi engedelmesség nevében kéri, teljesítse kívánságait, Jézus viszont Isten akaratára hivatkozik, amely fontosabb a szülők tiszteleténél is.¹⁵⁰ Ez a cseh szövegből teljesen hiányzik. A *Makula nélkül való tükörben* Mária negyedik, utolsó kérése, hogy előbb halhasson meg, mint fia. Jézus viszont nem akarja, hogy Mária lelke akár csak rövid ideig is megváltás nélkül a

¹⁴⁵ *Uo.*, 269–273; *Szöveggyűjtemény*, 6.

¹⁴⁶ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 519.

¹⁴⁷ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 270.

¹⁴⁸ *Uo.*, 270.

¹⁴⁹ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 519–520.

¹⁵⁰ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 271–272.

limbusban sínylődjön, így újra elutasítja.¹⁵¹ A cseh szövegben Mária azt kéri, hogy helyette vagy előtte halhasson meg. Az első kérést Jézus azért utasítja el, mert ő sokkal jobban szereti Máriát, mint Mária őt, így neki sokkal jobban fájna szenvedni látni az édesanyját. A második kérés elutasításának indoklása hasonló a magyar fejezet harmadik kéréséhez fűzött magyarázathoz, Jézus szeretné, ha szenvedése idején édesanyja vele lenne, és vigaszt nyújtana neki, mikor mindenki másnak meginog a belé vetett hite.¹⁵² A cseh szövegben utána elmétkedő imádság következik a fájdalmas anyához, a magyar szövegben a történet azzal zárul, hogy Jézus újra elutasítja Szűz Mária és Mária Magdolna kérését, hogy náluk egye meg a húsvéti bárányt, tanítványait Jeruzsálembe küldi, hogy előkészítsék a vacsorát, majd újra kettesben marad édesanyjával.

A *Život Pána* ide vonatkozó fejezete (47. *Jak Matka Ježíšová tři prosby na něho složila* [Miként intézett Jézus édesanyja három kérést hozzá.]) tartalmilag a *Makula nélkül való tiükörrel* rokon.¹⁵³ A két fejezet felépítése megegyezik, a három kérés és indoklásuk is ugyanaz, bár a cseh változatban némileg részletesebb. A stilisztikai hasonlóság is olyan mértékű, hogy mindenképpen feltételeznünk kell valami kapcsolatot a két szöveg között, valószínű, hogy közös forrásra vezethetők vissza. Szövegszerűen viszont eltérnek, így fordításról semmiképpen sem lehet szó. Az elhangzott kérések jellegzetesek a magyar hagyományban, így a jelenet közvetlen forrását minden bizonnyal ott kell keresnünk.¹⁵⁴

A következő fejezet témája Jézus és Mária búcsúja. (Magyarul: 62. *Miként Kristus Sz. Annyának szolgálattját meg-köszönte és tüle el-búcsúzott*. csehül: 97. *Kterak Pán Ježíš s svou matkou se rozžehnal a jí dobrou noc vinšoval* [Miként Jézus Urunk az ő édesanyjától elbúcsúzott és jó éjszakát kívánt neki]). A cseh és a magyar fejezet címe lényegében megegyezik, tartalmuk hasonló. A magyar szöveg elsődleges forrása egyértelműen ugyanaz, mint az előző két fejezeté, de itt már jóval több és hosszabb részletet vett át Martin von Cochemtől is.¹⁵⁵ A *Život Pána* 48–49. fejezetével összevetve (*Jak Pán Ježíš od své milé matky odešel, a s ní se rozžehnal, kdýž na smrt šel* [Miként ment el

¹⁵¹ *Uo.*, 272.

¹⁵² MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 520–521.

¹⁵³ *Život Pána...* 1693, *i. m.* (133. jegyzet), 253–260.

¹⁵⁴ MEDGYESY, *i. m.* (142. jegyzet), 267–268; LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tiükör...* *i. m.* (141. jegyzet) 229–230.

¹⁵⁵ *Makula...* *i. m.* (25. jegyzet), 273–277; *Szöveggyűjtemény*, 7.

Jézus Urunk kedves édesanyjától, miként búcsúzott el tőle, mikor a halálba ment]; *Jak Pán Ježíš šel do města, a truchlivá matka zase do Betanye* [Miként ment Jézus Urunk a városba, és a keserves anya újra Betániába]), ugyanaz látható, mint az előző fejezet esetében: szövegszerűen eltér, tartalmilag azonban pontosan megegyezik, rokonszöveg, de nem forrás. Az egyetlen tartalmi eltérés, hogy a *Makula nélkül való tükörből* hiányzik az a jelenet, amikor Jézus megáldja Mária Magdolnát és a többi asszonyt. Időnként a szófordulatok, egyes mondatok szövegszerűen is egyeznek, és a szövegek közti stilisztikai hasonlóság is jelentős.¹⁵⁶ Bár egyértelműen nincs szó fordításról, ez megerősíti, hogy közös forrásra vezethetők vissza.

Ugyanezek a jellemzői a következő fejezetnek is (63. *Miként a' vég vacsorát meg-ette Urunk, és a' láb mosásról 's az Oltári Szentség szerzéséről*). A fordító a meg nem nevezett forrást kombinálja a *Veliký život* szövegével. A kezdő jelenet, mikor Szent Márk előkészíti az utolsó vacsorát, és a húsvéti bárány elfogyasztása nem a cseh szöveg fordítása, hanem az előző fejezetekhez felhasznált, ismeretlen mű része, amelynek forrására a későbbiekben kitérünk, és azonosítására kísérletet teszünk. A cseh szövegben e helyett egy elmélkedés áll Jézus alázatosságáról. A lábmosásjelenet egyes részei (Jézus ruházatának leírása) erős hasonlóságot mutatnak a *Veliký život*tal. Az itteni Júdás-mozzanat a cseh szövegből hiányzik. A Péter-jelenet hasonló, de a magyar változat az utolsó néhány sort kivéve nem a cseh szöveg alapján készült. A többi tanítvány lábának megmosásáról csak a cseh szövegben olvashatunk részletesen. A magyar szövegben Júdás lábának megmosásáról szóló rész újra a két forrás ötvözéséből keletkezett. Az Oltáriszentség alapítása csak a magyar szövegben szerepel. Újfalusi Judit itt is belefogalmazott egy rövidebb részt a cseh szövegből, egy elmélkedést Júdás és a bűnös ember árulása közti párhuzamról, melyben Martin von Cochem arról elmélkedik, hogy mikor az ember átengedi magát a bűnnek, és elfordul Istentől, ugyanazt a bűnt követi el, mint Júdás.¹⁵⁷ A lábmosás-jelenet többi részénél a cseh és a magyar változat szövegében eltér, tartalmilag megegyezik.¹⁵⁸

¹⁵⁶ *Život Pána...* 1693, i. m. (133. jegyzet), 261–269.

¹⁵⁷ *Makula...* i. m. (25. jegyzet), 280–281; MARTIN Z KOCHEMU, i. m. (15. jegyzet), 533.

¹⁵⁸ *Uo.*, 277–282; *Szöveggyűjtemény*, 8.

A *Život Pána* ide vonatkozó fejezetei szövegszerűen eltérnek, tartalmilag és szerkezetileg azonban nagyon hasonlók, közelebb állnak a *Makula nélkül való tükrözés*hez, mint a *Veliký život*. Újfalusi Judit és a *Život Pána* szerzője is leírja a pászkavacsora jellemzőit: az ószövetségi törvények szerint hogyan kell elfogyasztani, a tizenkettő és a hetvenkét tanítvány egyazon házban, de külön szobában ette meg a húsvéti bárányt. Mindkét szövegben a *Lukács-evangélium* szerinti köszöntéssel kezdődik az este,¹⁵⁹ utána mindkét leírás Lukács helyett János evangéliumát követi, és a lábmosás jelenete következik.¹⁶⁰ Itt a *Život Pána* és a *Makula nélkül való tükrözés* több szempontból is hasonlít. Így például Jézus mindkettőben Júdásnál kezdi az apostolok lábának megmosását, majd a többi tanítvány következik, akik mindkét szövegben félve fogadják el, hiszen nem érzik magukat méltónak rá. Ezek a jelenetek hiányoznak az evangéliumokból. Utána jön Péter tiltakozása és beleegyezése, de nem pontosan úgy, mint a *Bibliában*. Péter mindkét forrásban Istenének vallja Jézust (ez a *János-evangéliumban* itt nem történik meg), a folytatásban azonban a *Makula nélkül való tükrözés* és *Život Pána* tartalmilag is eltér, a magyar szövegben Péter alacsony származása miatt, míg a cseh szövegben bűnös volta miatt tiltakozik Jézus szolgálata ellen. A *Makula nélkül való tükrözés*ben a Péter-jelenet előtt és után is van elmélkedés Jézus alázatáról, ezeket nagyrészt a *Veliký život*ből kompilálta a szövegbe. Utána mindkét forrásban az Oltáriszentség alapítása következik a *Lukács-evangélium* szerint,¹⁶¹ majd az áruló leleplezése. Ez utóbbi jelenet a Máténál és Jánosnál szereplő történet egybeszerkesztése, tartalmilag pontosan egyezik, szövegszerűen viszont eltér. Máté evangéliumát követve először mindegyik tanítvány attól fél, hogy ő az áruló, Jézus azonban nem mondja el mindenkinek, ki az, csak Jánossal tudatja a mártott kenyérral jelezve. Az indoklás az evangéliumban nem szerepel, de a két feldolgozásban igen, az indulatos természetű Péter elől kell eltitkolni az áruló kilétét, nehogy meg-

¹⁵⁹ „Oh én szerelmes Tanítványim mely nagy kívánsággal kívántam én, hogy ez vég Vacsorán ez Husvétii Bárányt veletek meg-ehessem! mert mátul fogva én veletek nem eszem, míglen bé nem telik Istennek Országá, azaz: míg az Uj Törvény kezdetik, az én Vérem hullása után.” *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 277. *Život Pána...1693, i. m.* (133. jegyzet), 271. Vö. Lk 22, 15–17.

¹⁶⁰ Jn 13, 1–11.

¹⁶¹ Lk 22, 19–20.

ölje.¹⁶² Utána Júdás távozik, és a főpapokhoz megy elárulni Jézust. Ez mindkét szövegben megtalálható, de Újfalusi Juditnál csak egy mondat, míg a *Život Pána*ban egy hosszabb szakasz. Innen a *János-evangéliumot* követik, Jézus beszédéből mindkét forrás a szeretetparancsot és a megígért feltámadást hangsúlyozza, de a cseh szöveg hosszabb, és a beszéd más elemeire is kitér. A vacsorát mindkét forrásban Jézus főpapi imája zárja, a magyar változatban erősebben, a cseh változatban kevésbé rövidített formában.¹⁶³ Itt is ugyanazt lehet elmondani, mint az előző fejezetnél, a *Makula nélkül való tükör* forrása itt egyértelműen nem a *Život Pána*, de valami kapcsolat lehet közöttük, valószínűleg a közös forrás.

A következő fejezet (64. *Miként Kristus Urunk a' Tanítványokkal a' kertbe ment*) első bekezdése, amelyben elindulnak az Olajfák hegyére, Péter kardot rejt a köntöse alá, és a harmadik bekezdés, amelyben Jézus megjövendöli a tanítványoknak, hogy mind el fogják hagyni, Péter pedig háromszor megtagadja, nem a *Veliký život...* szövegéből való. A tartalmi folytonosság és a stílusbeli hasonlóságok miatt feltételezhető, hogy ugyanakkor a forrásnak a része, amely alapján a korábbi fejezetek is készültek.¹⁶⁴ A *Život Pána* és a *Makula nélkül való tükör* legtöbb eleme tartalmilag hasonló, de szerkezetileg és szövegében is más, vagyis rokonszöveg, de nem forrás. A cseh szövegben (*Život Pána*) az asztali dicséret után Jézus áldással elbocsátja a hetvenkét tanítványt. Ez a magyar szövegből hiányzik, csak később találunk rá utalást („mert a' Hetven két Tanítványt el nem vitte vala magával”).¹⁶⁵ A *Život Pána*ból hiányzik az a jelenet is, amikor Péter kardot köt.

Az utolsó vacsora története és Jézus útja a Getsemáné kertbe tehát legalább két forrásra vezethető vissza, a Martin von Cochem-szövegre és egy ismeretlen forrásra, amely egyértelműen nem a *Život Pána*, de szerkezetileg és tartalmilag rokon vele. Az eredeti latin Pszeudo-Bonaventura szöveg és a *Život Pána* ezeknél a jeleneteknél is lényegesen eltérő, a *Makula nélkül való tükör* a cseh változathoz áll közelebb. Ennek ellenére mégis felbukkan a *Makula nél-*

¹⁶² *Život Pána...* 1693, i. m. (133. jegyzet), 283–284; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 281.

¹⁶³ *Život Pána...* 1693, i. m. (133. jegyzet), 270–294; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 277–282;

¹⁶⁴ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 282–284; *Szöveggyűjtemény*, 9–10.

¹⁶⁵ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 283.

kül való tükörben a *Meditationes vitae Christi* néhány olyan jellemző szófordulat, amely a cseh szövegbe nem került át. Így például:

„Hec vox in corda ipsorum ut gladius acutus intravit”¹⁶⁶

„mint valami éles tör ugyan által járja vala sziveket”¹⁶⁷

„Petro autem Dominus non dixit, quia ut dicit Augustinus, si ipsum scivisset dentibus illum proditorem discernisset.”¹⁶⁸

„mert ha Péter akkor meg-tudta volna, talám még fogával is meg-rágta volna az áruló Judást.”¹⁶⁹

„Conscipe nunc discipulos euntes post eum... sicut moris est pullorum pergere post gallinam, impellendo eum modo unus, modo alius ex desiderio propinquandi et audendi verba ipsius.”¹⁷⁰

„Megyen vala azért az édes Jesus az ő Tanítványi között, mint a' fias Tyúk az ő csirkéi között, és hol egyik hol másik ütközik vala belé, kívánván mindenik, hogy az élet szavát halhatná”¹⁷¹

Szerkezetileg azonban a fejezet más. Az áruló Júdás a latin szövegben a lábmosás előtt távozik, a magyar változatban csak utána, a vacsora végén. A latin szövegben több az elmélkedés és az evangéliumi részlet. Ez a fejezet se nem fordítás, se nem átdolgozás. A hasonló (cseh szövegben nem szereplő) kifejezések miatt feltételezhető, hogy Újfalusi Juditra valamilyen módon hatott a latin szöveg, vagy annak egy másik feldolgozása. Különösen azért, mert később is van hasonlóság a latin és a magyar szöveg között, például a Jézust megerősítő angyal neve.¹⁷² Az eddig meg nem nevezett ismeretlen forrás tehát minden bizonnyal egy Pszeudo-Bonaventura alapján készült, a *Život Páná*-hoz hasonló Jézus életrajz lehetett.

¹⁶⁶ *Meditationes vitae Christi*, i. m. (134. jegyzet), 245.

¹⁶⁷ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 280.

¹⁶⁸ *Meditationes vitae Christi*, i. m. (134. jegyzet), 245.

¹⁶⁹ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 281.

¹⁷⁰ *Meditationes vitae Christi*, i. m. (134. jegyzet), 251.

¹⁷¹ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 283.

¹⁷² *Uo.*, 311; MARTIN Z KOCHEMU, i. m. (15. jegyzet), 565. A *Meditationes vitae Christi*-ben is Mihály szerepel. *Meditationes vitae Christi*, i. m. (134. jegyzet), 259.

A 64. fejezet többi része Martin von Cochem alapján készült, amit az ezt követő fejezetek újra a *Veliký život...* fordításai a megszokott rövidítésekkel, egészen a 69. fejezetig (*Miként tartatott tanács az ártatlan JESUSra*).¹⁷³ Ez a cseh szövegből teljesen hiányzik. Tartalmilag egy „égi pör”, amelyben különféle allegorikus alakok és ószövetségi személyek bizonyítják, hogy Jézusnak meg kell halnia az emberi nemzetért. Martin von Cochemnél is szerepel egy égi pör jelenet a 99. fejezetben (*Miként ment Jézus Urunk az Olajfák hegyére*), de biztosan nem ez a forrása a beillesztett fejezetnek. A 70. fejezet (*Miként Kristus vérrel verítékezett és az Angyaltúl meg-erössítettett*) forrása újra a *Veliký život...*, egy apró mozzanatot kivéve. Martin von Cochemnél az angyalok sajnálják meg a szenvedő Jézust, és kérik Istent, erősítse meg. A magyar változatban Isten küldi el az angyalokat, hogy erősítsék meg Jézust.¹⁷⁴ Itt ugyanaz történik, ami korábban is. A teológiai vitatható részeket Újfalusi Judit javította. Minden bizonnyal furcsának érezte, hogy Isten csak az angyalok közbenjárására veszi észre fia szenvedését, és az ő kérésükre erősíti meg.¹⁷⁵

A magyar szöveg 71. fejezete (*Miként Nagy-Csötörtökön estve a Szűz Mária Bethániában nagy keserűséget érzett sziveben*) szintén kompiláció, nem a *Veliký život*-ból fordította.¹⁷⁶ A 69. és a 71. fejezetbe illesztett szövegek forrását Lauf Judit azonosította. Kutatásai megerősítették, hogy a 69. fejezet „égi pör” jelentének első szakasza a *Piry-hártya* néven ismert nyelvemlékünköt követi, az „arma Christi” jelenetben a *Máriabesnyői töredék* szövegét ismerte fel. A 71. fejezetben is a *Máriabesnyői-töredék*kel találhatók egyező részek. A két - egykor összetartozó - nyelvemlék alapján feltételezhető, hogy a közbeeső részeket is a nyelvemlék (mára már elveszett) kódexéből kompilálta. A stilisztikai hasonlóságok és tartalmi összefüggések miatt joggal feltételezhető az is, hogy a passiótörténet elején található korábbi betoldások jelentős része is ebből a kódexből való.¹⁷⁷

¹⁷³ *Uo.*, 304–308; *Szöveggyűjtemény*, 11.

¹⁷⁴ *Uo.*, 311; *Szöveggyűjtemény*, 12.

¹⁷⁵ *Uo.*, 311; MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 565.

¹⁷⁶ *Uo.*, 312–313; *Szöveggyűjtemény*, 13.

¹⁷⁷ LAUF Judit, *Egy középkori nyelvemlék 18. századi továbbélése... i. m.* (6. jegyzet), 234–255; LAUF Judit, *Egy középkori nyelvemlék, a Piry-hártya kódexe... i. m.* (6. jegyzet), 377–384.

A *Makula nélkül való tükkör* következő 72. fejezete teljes egészében újra Martin von Cochem Krisztus-életrajzát követi, majd ezt követően a passiótörténetet feldolgozó fejezetek közül csak háromban található betoldás, kiegészítés. Ez a 78., 89. és a 107. fejezet. A 78. fejezetet (*Miként Urunk Jesus meg-fogását a' Szűz Máriának hirré vitték*) kibővíti azzal a Martin von Cochemnél nem ismert jelenettel, amelyben Szűz Mária betér az ács műhelyébe, aki a keresztfát készíti fiának,¹⁷⁸ és a 89. fejezet záróimádsága a cseh szövegben nem szerepel.¹⁷⁹ Szintén Lauf Judit mutatott rá, hogy az „ácsjelenet” forrása az *Érsekújvári Kódex* volt, ezt a filológiai érvek mellett a kódexben található jelzések is megerősítették.¹⁸⁰ A passió többi részében a forrás egyértelműen a *Veliký život*, legfeljebb apróbb, pár szavas kiegészítésekkel. A magyar szöveg például megnevezi a szolgát, akit Péter megsebesített,¹⁸¹ az asszonyt, aki kendőt nyújt Jézusnak a Golgotára menet,¹⁸² és a látnokot, akinek Szűz Mária megjelent és elmondta, hogyan kapott hírt fia elfogásáról.¹⁸³ Ezeket valószínűleg a *Bibliából* és olvasmányaiból egészítette ki, más forrás használatát nincs ok feltételezni. Ugyancsak a *Bibliából* egészíti ki Jézus utolsó szavait a kereszten. A cseh szöveg csak az első szavakkal utal rájuk („*En Istenem, En Istenem*” máshol: „*Atyám, kezembe etc.*”).¹⁸⁴ Kisebbs változtatások is vannak, így a Jézust megerősítő angyal neve a cseh szövegben Gábiel, a magyarban Mihály.¹⁸⁵ Egy másik helyen a pokol kínjairól azt írja, hogy rövid ideig is rettenetes szenvedés lenne kibírni, a cseh szövegben az a rövid idő három miatánknnyi, míg a magyarban három óra.¹⁸⁶ A Jézust sirató asszonyok egyike a cseh szövegben Johanna, a magyar változatban Veronika.¹⁸⁷ Egyéb

¹⁷⁸ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 340. *Szöveggyűjtemény*, 14.

¹⁷⁹ *Uo.*, 379; *Szöveggyűjtemény*, 15.

¹⁸⁰ LAUF Judit, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükkör... i. m.* (141. jegyzet), 221–225; KOVÁCS, LAUF *i. m.* (141. jegyzet), 102.

¹⁸¹ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 321; MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 577.

¹⁸² *Uo.*, 390; MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 697.

¹⁸³ *Uo.*, 337; MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 603.

¹⁸⁴ *Uo.*, 428; MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 763. „Bože můj, Bože můj!”; „Otče, v ruce tvé etc.”

¹⁸⁵ *Uo.*, 311; MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 565. A *Meditationes vitae Christi*-ben is Mihály szerepel. *Meditationes vitae Christi*, *i. m.* (134. jegyzet), 259.

¹⁸⁶ *Uo.*, 344; MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 611.

¹⁸⁷ MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 798; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 445.

apróbb eltérések is vannak, de ezek a fordító javításainak tekinthetők. A passiórészben is érvényesül a korábbi szerkesztési elv, a nagyon hosszú elmélkedéseket lerövidítette, a feleslegesnek ítélt elmélkedéseket és a sokat ismétlődő gondolatokat kihagyta. Újfalusi Judit bátran rövidített. A fejezeteknek néhol több mint a fele nem került át a magyar szövegbe, mégis több elmélkedés és imádság maradt meg a cseh szövegből, mint a gyermekségtörténetekben. Előfordul, hogy egy bekezdést kihagyott, de tartalmát néhány szóban összefoglalta.¹⁸⁸ A magyar szövegben a 107. fejezet után (*Mit csinált a Szűz Mária szombat*) egy imádság van Jézus Krisztus kínszenvedésének befejezésére. Ez a cseh eredetiben a pokolraszállásról szóló fejezetet zárja, utolsó mondatai viszont ismeretlen forrásból valók.¹⁸⁹

¹⁸⁸ *Uo.*, 773. „*Ó Kriste Ježíši, před tvým svatým křížem na zem padám... [Ó Jézus Krisztus, szent kereszted előtt a földre esem] tak ukrutně usmrtilo [mily kegyetlenül halálra vált]*” szakasz helyett a magyar szövegben ez áll: „*Mely szörnyűképpen a kereszten látlak.*” *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 434.

¹⁸⁹ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 453; *Szöveggyűjtemény*, 17.

*A Makula nélkül való tükör és a Veliký život
nagyböjti fejezeteinek és passiótörténetének összevetése*

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

*52. Kristus Urunk Negyven napi
Böjtöléséről*

*88. Kterak Pán Ježíš po čtyřdcti
dní se postil [Miként böjtölt Jézus
Urunk negyven napon át]*

A fordító a szokásos módon rövidítette a főszöveget, kihagyott két elmélkedő imádságot a böjtölő Jézushoz,¹⁹⁰ az utolsó elmélkedésből pedig a korábban már többször szereplő gondolatokat.¹⁹¹ Ugyanakkor a magyar fordításban a fejezet befejezése, amikor a Sátán távozik, és angyalok jönnek szolgálni Jézusnak, Martin von Cochemnél nem szerepel.¹⁹² Újfalusi Judit befejezetlennek érezhette a cseh fejezetet, ezért kiegészítette egy befejező bekezdéssel.¹⁹³ Ennek szövege megegyezik egy másik cseh nyelvű nyomtatvány (*Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista...*) ide vonatkozó részletével, amelynek két fejezetének rövid szakaszaiból áll össze a záróbekezdés. Az első jelenet, amelyben angyalok jönnek a negyvennapos böjt után Jézushoz, és Názáretből ételt hoznak számára Szűz Máriától a 14. (*O postu Pána Ježíše, a jak byl na paušti od d'ábla pokaušen [Jézus Urunk böjtöléséről, és megkísértéséről a pusztában]*),¹⁹⁴ a második jelenet pedig Jézus és Mária találkozása a 15. fejezet (*Jak P. Ježíš z hůry sešel a zase k své milé matce přišel, a jak S. Jan jemu svědectví dál [Miként jött le Jézus a hegyről, és ment kedves édesanyjához, és miként tett róla Szent János tanuságot]*) szövegével egyezik meg.¹⁹⁵

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

*53. Micsoda életet viselt Kristus
utolsó Három esztendő alatt*

*89. Jaký život Pán Ježíš po ty tři
poslední léta na světě vedl [Miként
töltötte Jézus Urunk az utolsó három
évét a világon]*

¹⁹⁰ MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 474–475, 477.

¹⁹¹ *Uo.*, 479.

¹⁹² *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 232–233.

¹⁹³ *Szöveggyűjtemény*, 2.

¹⁹⁴ *Život Pána...* 1693, *i. m.* (133. jegyzet), 88–90.

¹⁹⁵ *Uo.*, 94.

A magyar szöveg pontosan követi az eredetit, csupán egy rövid elmélkedés maradt ki Jézus szegénységéről.¹⁹⁶

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

54. *Mennyi sok ellenkezéseket szenvedett az édes JESUS*

90. *Kterak Pán Ježíš veliké protivensví snášel* [Miként viselte el Jézus Urunk a nagy ellenségeskedéseket]

A rövidítések ebben a fejezetben stilisztikai jellegűek, a tartalmat nem befolyásolják. Kimaradt egy elmélkedő imádság Jézus béketűréséről,¹⁹⁷ és az utolsó ima rövidebb lett.¹⁹⁸

Makula nélkül való tükör...

Veliký život Pána...

55. *Mint kesergett Kristus a' nagy káromlásan, és rajta, tött gyalázáson*

91. *Jak velice Pán Ježíš želel nad tak velikým rouháním a sobě prokázanou potupou.* [Mily nagyon kesergett Jézus Urunk a nagy káromlásan és rajta esett szégyenen]

A cseh szövegben gyakran ismétlődnek ugyanazok a gondolatok, ezért a magyar fordító az elmélkedéseket erősen lerövidítette. A záróima a magyar változathoz kimaradt.¹⁹⁹

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

56. *Miként tartottak két izben a' Sidók Tanácsot Kristus ellen*

92. *Kterak Židé dvě rady proti Pánu Ježíši drželi* [Miként tartottak a zsidók két tanácsot Jézus Urunk ellen]

A fordító erősen lerövidítette a szöveget, az ismétlődő gondolatok és kisebb fohászok mellett kimaradt két hosszabb imádság.²⁰⁰ Egy helyen a cseh szöveg fordítását egy félmondatos magyarázattal egészítette ki („a'ki azon esztendőbeli püspök vala”).²⁰¹

¹⁹⁶ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 481.

¹⁹⁷ *Uo.*, 488.

¹⁹⁸ *Uo.*, 489.

¹⁹⁹ *Uo.*, 493.

²⁰⁰ *Uo.*, 495, 497–498.

²⁰¹ *Makula...*, *i. m.* (25. jegyzet), 248.

Makula nélkül való tükör

57. Miként ment Kristus Virág Vasárnap Jerusalembé

Veliký život Pána...

93. Kterak Pán Ježíš na Květnou neděli do Jeruzaléma na oslátku jel.
[Miként ment be Jézus Urunk virágvasárnap szamárháton Jeruzsálembe]

A két fejezet nagyrészt megegyezik. A fordító rövidített a cseh szövegen, de ki is egészítette. Kihagyta az eddig követett elvek szerint feleslegesnek ítélt mondatokat és egy hosszabb elmélkedő imát a dicsőséges bevonulásról,²⁰² ugyanakkor beillesztette a betániai megkenés történetét. Ez a történet a cseh változatban korábban már szerepelt, de a magyar változatnak egyértelműen nem ez a forrása,²⁰³ hanem a *Život Pána...* című könyvecske 39. fejezetével mutat egyezést. (*Jak Pan Ježíš před květnau nedělí do Betanye přišel, a od Magdaleny pomazán byl* [Miként ment Jézus Urunk virágvasárnap előtt Betániába ment, és miként kente meg Magdolna]).²⁰⁴

Makula nélkül való tükör

58. Miként kérték Kristus Urunkat Nagy Hétfőn, hogy ott Mártha házánál egye-meg a' Husvéti Baránt

Veliký život Pána...

–

Ez a fejezet az eredeti Martin von Cochem szövegben nem szerepel. Az átvettető mondat a *Život Pána...* 41. fejezetének (*Jak Pan Ježíš zase v pondělí do města šel, a co toho dne tam učinil* [Miként ment Jézus Urunk hétfőn újra a városba, és mit tett ott azon a napon]) első mondata.²⁰⁵ Ezt kivéve Újfalusi Judit ezt a fejezetet az *Érsekújvári Kódex*ből másolta át.²⁰⁶

Makula nélkül való tükör

59. Miként Kristus az ő Tanítványinak az ő kinszenvedésit kinyilatkoztatta

Veliký život Pána...

94. Kterak Pán Ježíš učedlníkům svým své umučení vyjevil [Miként jelezte Jézus Urunk kinszenvedését tanítványainak]

²⁰² MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 506.

²⁰³ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 252–253.

²⁰⁴ *Szöveggyűjtemény*, 3.

²⁰⁵ *Život Pána...* 1693, *i. m.* (133. jegyzet), 223–224.

²⁰⁶ *Érsekújvári Kódex*, 40v–41r; *Szöveggyűjtemény*, 4; LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör...* *i. m.* (141. jegyzet), 221–225; KOVÁCS, LAUF, *i. m.* (141. jegyzet), 107.

A cseh fejezet bevezető bekezdései az előző napok (hétfő és kedd) eseményeiről szólnak. Mivel a magyar változatban ez önálló fejezet volt, a fordításból kimaradt.²⁰⁷ Ezenkívül csak néhány mondat maradt ki, és az utolsó ima lett rövidebb.

Makula nélkül való tükör

60. Miként Judás a' Kristust
harmincz pénzen el-adta, és mi-
ként vacsorált Nagy Szerdán
Kristus Bethaniában

Veliký život Pána...

95. Kterak Pán Ježíš prodán byl [Hogyan
adták el Jézus Urunkat]

A két fejezet tartalmilag és szövegszerűen is más. A magyar változat forrása nem a cseh szöveg.²⁰⁸

Makula nélkül való tükör

61. Miként jelentette-meg Kristus az ő
Szent Annjának maga kinszenvedésit,
és micsoda kéréseket tött a' Szűz
Maria az ő Szent Fiátúl

Veliký život Pána...

96. Kterak Pán Ježíš své milé matce
umučení své vyjevil [Miként jelezte
Jézus Urunk szenvedéseit a kedves
édesanyjának]

A két fejezet témája azonos, szövegszerűen és tartalmi részletekben teljesen különböznek. A magyar változat forrása nem a cseh szöveg.²⁰⁹

Makula nélkül való tükör

62. Miként Kristus Sz. Annjának
szolgálattját meg-köszönte és tüle el-
búcsúzott

Veliký život Pána...

97. Kterak Pán Ježíš s svou matkou
se rozžehnal a jí dobrou noc vinšoval
[Miként búcsúzott el Jézus Urunk
édesanyjától és kívánt jó éjszakát
neki]

A két fejezet azonos témát dolgoz fel, tartalmi részletekben viszont különböznek. A magyar változat elsődleges forrása nem a *Veliký život*, de néhány részletet átvett belőle.²¹⁰ Elszórtan találhatóak benne a *Život Pánával* egyező rövidebb mondatok, mondatrészek.

²⁰⁷ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 508.

²⁰⁸ *Szöveggyűjtemény*, 5.

²⁰⁹ *Uo.*, 6.

²¹⁰ *Uo.*, 7.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

63. Miként a' vég Vacsorát meg-tette
Urunk, és a' láb mosásrúl 's az Oltári
Szentség szerzéséről

98. Kterak Pán Ježíš učedlníkům svým
nohy myl [Miként mosta meg Jézus
Urunk tanítványai lábát]

A két fejezet tartalma nagyrészt megegyezik, szövegük viszont eltér. A cseh fejezet itt szűkebb témára szorítkozik, mint a magyar. A magyar fordítás néhol átvesz részleteket a *Veliký život*ból is, de fő forrása nem ez. Időnként rövidebb szakaszok a *Život Pána* szövegével egyeznek.²¹¹

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

64. Miként Kristus Urunk a'
Tanítványokkal a' kertbe ment

99. Kterak Pán Ježíš na horu
Olivetskou šel [Miként ment Jézus az
Olajfák hegyére]

A magyar változat forrása csak részben a *Veliký život*. Az első („El végezvén ... ki indúla a várasbúl.”)²¹² és a harmadik bekezdés („Megyen vala azért... hogy halálíg el nem hadgyák”)²¹³ forrása nem Martin von Cochem.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

65. Miként Kristus az Olajfa Hegyén
szomorú és bánatos vólt

100. Kterak Pán Ježíš na hoře
Olivetské se rmoutil a truchlivý byl
[Miként szomorkodott és bánkódott
Jézus Urunk az Olajfák hegyén]

A fordító itt újra pontosan követte a cseh szöveget, de a végén nem vette át a három szent apostolhoz szóló imát.²¹⁴

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

66. Kristus Urunk nagy szomorúságá-
nak okairúl

101. O příčinách truchlivosti Pána
Ježíše [Jézus Urunk bánatának okairól]

A sok rövidítés és stilisztikai átszerkesztés ellenére a magyar fordító kétségtelenül a *Veliký život*ból dolgozott, és ez volt egyetlen forrása.

²¹¹ *Uo.*, 8.

²¹² *Uo.*, 9.

²¹³ *Uo.*, 10.

²¹⁴ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 540–541.

Makula nélkül való tükör

67. Miként Kristus Urunk két izben az Olaj fák Hegyén Imádkozott

Veliký život Pána...

102. Kterak Pán Ježíš na hoře Olivetské dvakrát se modlil [Miként imádkozott Jézus Urunk kétszer az Olajfák hegyén]

A magyar szöveg sokkal rövidebb, mint a cseh, a túl hosszú magyarázatok, fohászok lerövidültek.

Makula nélkül való tükör

68. Miként Kristus Urunk harmadszor is imádkozott

Veliký život Pána...

103. Kterak Pán Ježíš v zahradě potřetí se modlil [Miként Jézus Urunk a kertben harmadszor imádkozott]

A magyar szöveg sokkal rövidebb, mint a *Veliký život*, a szokásos rövidítések mellett két imádság is kimaradt, mind a kettő a halálfélelemmel viaskodó Jézust szólítja meg.²¹⁵

Makula nélkül való tükör

69. Miként tartatott Tanács az ártatlan JESUSra

Veliký život Pána...

–

Ez a fejezet az eredeti Martin von Cochem szövegben nem szerepel. Forrása egy nyelvemlékünk, a *Piry-hártya* elveszett kódexe.²¹⁶

Makula nélkül való tükör

70. Miként Kristus vérrel veritékezett és az Angyaltúl meg-erössítetett

Veliký život Pána...

104. Kterak Pán Ježíš na hoře Olivetské krví se potil a od anjela posilněn byl [Miként verejtékezett vérrel Jézus Urunk az Olajfák hegyén, és erősített meg az angyaltól]

A magyar fordító erősen lerövidítette az „égi pör” jelenetet, hiszen ez volt az előző fejezet témája. Az utána következő imádság kimaradt.²¹⁷ Szintén nem fordította le a vérrel verejtékező Jézusról szóló elmélkedést²¹⁸ és imát,²¹⁹ va-

²¹⁵ *Uo.*, 556, 557.

²¹⁶ *Szöveggyűjtemény*, 11; LAUF, *Egy középkori nyelvemlék 18. századi továbbélése*, i. m. (6. jegyzet), 248–252.

²¹⁷ MARTIN Z KOCHEMU, i. m. (15. jegyzet), 560.

²¹⁸ *Uo.*, 560–563. Ó Kriste Ježíši, kterak se to státi mohlo [Ó Krisztus Jézus, hogyan történhetett ez] ... Ó srdečná těžkost! [Ó szívbeli nehézség].

lamint kimaradt a záróima is.²²⁰ A főszoveget erősen lerövidítette, a cseh szövegnek alig fele szerepel a magyar változatban. Az angyal elküldését bevezető néhány mondat a két szövegben eltér.²²¹ Más az angyal neve is, a cseh fordításban Gabriel, a magyarban Mihály.²²²

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

71. Miként Nagy Csötörtökön estve a’ Szűz Maria Bethaniában nagy keserűséget érzett szívében

–

Ennek a fejezetnek forrása nem a Martin von Cochem-szöveg, hanem egy középkori magyar nyelvemlékünk, a *Piry-hártya* kódexe.²²³

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

72. Miként mene Kristus bátor szível ellenségi eleibe

105. Kterak Pán Ježíš nepřátelům svým v cestu šel [Miként ment Jézus ellenségei elé]

Kisebbszámú stílárius változtatások mellett pontosan követi a cseh szöveget. A fohászok és imák rövidebbek lettek, az egyik imádság elmaradt.²²⁴

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

73. Miként Kristus Urunkat megfogták

107. Kterak Pán Ježíš byl zajatý²²⁵ [Miként fogták el Jézus Urunkat]

Sok a rövidítés, de az elmélkedő imák nem mind maradnak ki. Összesen három nem fordított le.²²⁶ Egy alkalommal néhány szavas kiegészítést is tartalmaz, amelyben Újfalusi Judit közli a főpap megsebesített szolgájának nevét („meg-vágá Malcus nevű ellenségét.”).²²⁷

²¹⁹ *Uo.*, 564. „Ó můj Bože a Pane [Ó én Istenem és Uram] ... Amen.”

²²⁰ *Uo.*, 566. *Ima a vérrel verejtékező Jézus Urunkhoz.*

²²¹ *Szöveggyűjtemény*, 12.

²²² MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 565; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 311.

²²³ *Szöveggyűjtemény*, 13; LAUF, *Egy középkori nyelvemlék 18. századi továbbélése, i. m.* (6. jegyzet), 254.

²²⁴ MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 569.

²²⁵ A *Veliký život*-ban számozási hiba miatt nincs 106. fejezet.

²²⁶ MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 573. („Ó nevinny Beránku [Ó ártatlan bárányka] ... Amen”); 577. („Ó zajatý Ježíši [Ó elfogott Jézus] ... Amen”); 579 (*Ima az elfogott Jézus Urunk tiszteletére.*)

²²⁷ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 321.

Makula nélkül való tükör

74. Miként Urunk JESUS Annáshoz vitetett

Az elbeszélő részekből nem maradt ki semmi, de az elmélkedéseket nagyon lerövidítette, a megfáradt Jézushoz szóló imádság²²⁸ és a fejezetet záró ima nincs a magyar fordításban.²²⁹

Makula nélkül való tükör

75. Kristus Kaiffas előtt való létérül

Egybefüggő részeket nem hagyott ki, de a hosszú elmélkedéseket néhány sorra rövidítette.

Makula nélkül való tükör

76. Miként Urunk JESUS Kaiffás előtt csúfoltatott

A cseh szöveg első két bekezdése, amelyben Martin von Cochem arról ír, miként szállták meg az ördögök Jézus vádlóit, a magyar fordításból hiányzik.²³⁰ Kimaradtak a fejezetből a hosszú elmélkedő imák (*Ima Jézus Urunk Kaiffás házában szerzett sebeinek tiszteletére*,²³¹ és *Imádság Jézus minden elszenvedett szégyenének tiszteletére*²³²), és a főszöveg is erősen lerövidült.

Makula nélkül való tükör

77. Miként csúfoltatott Kristus Urunk azon éjel

A magyar fejezet sokkal rövidebb, a hosszabb elmélkedéseket nem fordította le teljesen, csak a legfontosabb mondatokat tartotta meg, amelyek összefoglalják az egész szakasz mondanivalóját.

Veliký život Pána...

108. Kterak Pán Ježíš k Annášovi veden byl [Miként vezették Jézus Urunkat Annáshoz]

Veliký život Pána...

109. Kristus před Kaifášem [Krisztus Kaifás előtt]

Veliký život Pána...

110. Kterak Pán Ježíš byl posmíván [Miként csúfolták Jézus Urunkat]

Veliký život Pána...

111. Kterak Pán Ježíš tu ostatní noc posmíván byl [Miként csúfoltatott Jézus Urunk az éjszaka folyamán]

²²⁸ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 582.

²²⁹ *Uo.*, 584.

²³⁰ *Uo.*, 592.

²³¹ *Uo.*, 594.

²³² MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 595–596.

Makula nélkül való tükör

78. Miként Urunk Jesus meg-fogását
a' Szűz Máriának hurré vitték

Veliký život Pána...

112. Kterak Rodičce boží oznámeno
bylo zajetí Páně [Miként vitték hírül
Urunk elfogását az Istenszülőnek]

A fordító a cseh szöveget néhol rövidítette, néhol kiegészítette. Kimaradt két elmélkedő imádság Szűz Máriához²³³ és egy hosszabb történet Heli főpap és felesége fájdalomról a frigyláda elvesztése miatt és halálukról. Az ő történetükkel akarta bemutatni Szűz Mária fájdalmát fia elvesztése miatt, akit Martin von Cochem „élő frigyládanak” nevezett.²³⁴ Máshol ezt a fejezetet Újfalusi Judit ki is egészítette, először csak egy egyszavas magyarázattal (egy látomás leírásánál megmondja a látnok nevét – Szent Anzelm –, amely az eredeti cseh szövegben nem szerepel).²³⁵ Majd a fejezet végén egy egész bekezdéssel, amelyben Szűz Mária találkozik az áccsal, aki a keresztfát készíti fia számára.²³⁶ Ennek forrását Lauf Judit az *Érsekújvári Kódexben* azonosította.²³⁷

Makula nélkül való tükör

79. Miként Szent Péter Urunk Jesust
meg-tagatta

Veliký život Pána...

113. Kterak Petr Pána Ježíše zapřel
[Miként tagadta meg Péter Jézus
Urunkat]

A magyar változatban a főszöveg a korábbi fejezetekhez hasonlóan rövidült. Kimaradt egy hosszabb tanító elmélkedés arról, hogyan bünteti Isten a bűnösöket,²³⁸ és a Nagypénteki imádság.²³⁹

Makula nélkül való tükör

80. Miként vitetett Urunk JESUS Pilátushoz

Veliký život Pána...

114. Kterak Pán Ježíš k Pilátovi veden
byl [Miként vezették Jézus Urunkat
Pilátushoz]

²³³ *Uo.*, 603, 607.

²³⁴ *Uo.*, 603.

²³⁵ *Uo.*, 603, *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 337.

²³⁶ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 340.

²³⁷ LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör*, i. m. (141. jegyzet), 221–225; *Szöveggyűjtemény*, 14.

²³⁸ MARTIN Z KOCHEMU, i. m. (15. jegyzet), 610.

²³⁹ *Uo.*, 611–613.

A magyar fordító a megszokott stiláris rövidítések mellett az elbeszélő részben kihagyott egy hosszabb, részben Lukács és Máté evangéliuma alapján írt bekezdést, amely a főpapok és írástudók tanácskozásáról szól.²⁴⁰

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

81. Miként Urunk Jesust Pilátusnak bé-vádolták

115. Kterak Pán Ježíš před Pilátem obžalován byl [Miként vádolták meg Jézus Urunkat Pilátus előtt]

Az elmélkedő fohászokat és a feleslegesen hosszú leírásokat, amelyekben nincs új mondanivaló, a magyar fordító nem vette át a cseh szövegből. Teljesen kimaradt két hosszabb elmélkedés az ártatlanul megvádolt Jézusról.²⁴¹

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

82. Miként Jesust Heródeshez vitték

116. Kristus před Herodesem [Krisztus Heródes előtt]

A szokott módon lerövidített fejezetből három imádság kimaradt.²⁴²

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

83. Miként Urunk Jesust Pilátushoz vissza vitték

117. Kterak Pán Ježíš zase k Pilátovi veden byl [Miként vitték ismét Jézus Urunkat Pilátushoz]

A szokásos stilisztikai rövidítések és más változtatások mellett két ima kimaradt. Az első a megszegényített, szenvedő Jézushoz szól,²⁴³ a második Szűz Mária szenvedésén elmélkedik.²⁴⁴

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

84. Miként Barabást Urunk Jesussal egyben vetették

118. Kterak Barrabáš Pánu Ježíši představen byl [Miként állították Barabást Jézus Urunk elé]

A cseh szövegben hosszabbak a magyarázatok és az elmélkedések, de lényeges tartalmi elem nem hiányzik a magyar fordításból. A fejezet végéről a záróima kimaradt.²⁴⁵

²⁴⁰ Uo., 614.

²⁴¹ Uo., 621–622; 623.

²⁴² Uo., 625, 626, 629–630.

²⁴³ Uo., 636.

²⁴⁴ Uo., 637.

Makula nélkül való tükör

85. *Urunk Jesus kemény
Ostorozásárúl*

Ez a fejezet csehül sokkal hosszabb, mint a magyar változat, de teljes egészében csak két elmélkedés maradt ki: *Ima az oszlophoz kötözött Jézushoz*,²⁴⁶ és egy Jézus szenvedéseinek elmélkedő bűnbánati ima.²⁴⁷ A többi elmélkedés csak rövidebb lett, a magyarázatokat ahol lehet lerövidítette, tartalmilag a két változat azonos.

Makula nélkül való tükör

86. *Mint kesergett az édes Szűz Mária
az ő Szent Fián*

Veliký život Pána...

119. *Kterak Pán Ježíš bičován byl
[Miként ostorozták Jézus Urunkat]*

Veliký život Pána...

120. *Jakou lítost a spolutrpení nad
synem svým měla nejsvětější Rodička
boží [Milyen fájdalma volt és miként
szenvedett együtt fiával a legszentebb
Istenszülő]*

A korábbiakban követett elvek szerint lerövidítette a fejezetet. Nem hagyott ki egyetlen elmélkedést sem, de csak a leglényegesebb mondatokat tartotta meg.

Makula nélkül való tükör

87. *Urunk JESUS Tövissel való
koronázattárúl*

Veliký život Pána...

121. *Kterak Pán Ježíš trním
korunován byl [Miként koronázták
Jézust tövissel]*

A magyar fordító bátran rövidített, de a szöveg tartalma nem változott. Kimaradt egy elmélkedés („Ó ubohý Ježíši... Amen” [Ó szerencsétlen Jézus...])²⁴⁸ és az *Imádság a tövissel megkoronázott Jézus Urunkhoz*.²⁴⁹

Makula nélkül való tükör

88. *Miként Urunk JESUS a' népnek ki-
mutattatott*

Veliký život Pána...

122. *Kterak Pán Ježíš lidu ukázán byl
[Miként mutatták meg Jézus Urunkat a
népnek]*

Az előző fejezetekhez hasonlóan a magyar fordításban nagyon sok a tartalmat nem befolyásoló rövidítés. Teljesen hiányzik: „Ó křesťanská duše...” [Ó ke-

²⁴⁵ *Uo.*, 641.

²⁴⁶ *Uo.*, 645.

²⁴⁷ *Uo.*, 650.

²⁴⁸ *Uo.*, 663.

²⁴⁹ *Uo.*, 664–665.

resztény lélek...] kezdetű elmélkedés,²⁵⁰ *Jézus Urunk megaláztatásának bemutatása az Atyaisten előtt*,²⁵¹ elmélkedő *Imádság Szűz Máriához, amikor fiát a népnek megmutatták*,²⁵² bűnbocsánatért könyörgő ima a szenvedő Jézushoz („Ó ubohý Ježíši...” [Ó szerencsétlen Jézus...]).²⁵³

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

89. *Miként Urunk Jesust Pilátus halálra ítélte*

123. *Kterak Pán Ježíš na smrt odsouzen byl* [Miként ítélték Jézus Urunkat halálra]

Teljes egészében egyetlen összefüggő egység sem hiányzik a magyar fordításból, de minden elmélkedés és a főszöveg is sokkal rövidebb, mint a cseh eredetiben. A magyar szöveg kiegészült egy rövid félmondatos fohással, amelyet Újfalusi Judit nem a cseh szövegből fordított.²⁵⁴

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

90. *Miként vitte a' Keresztet Urunk JESUS az halálra*

124. *Kterak Pán Ježíš s křížem na smrt veden byl* [Miként vezették Jézus Urunkat a kereszttel a halálba]

Újfalusi Judit az elmélkedéseket és a főszöveget is erősen lerövidítette. Teljes egészében kimaradt az „Ó, Pane Ježíši Kriste...Amen” [Ó Uram, Jézus Krisztus...] kezdetű elmélkedés a kereszttel vivő Jézushoz, és könyörgés bűnbocsánatért.²⁵⁵ Ugyancsak nem szerepel a magyar fordításban az a bekezdés, amelyben a zsidók pénzt adnak a hóhéroknak, hogy megszegyenítsék és kínozzák Jézust, valamint nem fordította le az ezt követő imát sem („Ó ubohý Ježíši, ó bolestný Ježíši [Ó szerencsétlen Jézus, ó fájdalmas Jézus]... Amen”).²⁵⁶ A többi elmélkedést gyakran egyetlen mondattá redukálta. A sok rövidítés mellett egy rövid kiegészítést is találunk: „Oh világ álhatatlansága! Oh Jesusom nagy gyalázattya.”²⁵⁷

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

91. *Miként Urunk az ő Szent Annját az úton elé-találta*

125. *Kterak Pán Ježíš s svou milou matkou na cestě se potkal* [Miként

²⁵⁰ *Uo.*, 669.

²⁵¹ *Uo.*, 670.

²⁵² *Uo.*, 670–671.

²⁵³ *Uo.*, 672.

²⁵⁴ *Szöveggyűjtemény*, 15.

²⁵⁵ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 681–682.

²⁵⁶ *Uo.*, 686.

²⁵⁷ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 382.

találkozott Jézus Urunk az úton kedves
édesanyjával]

A magyar fordító nem hagyott ki teljes egészében egyetlen összefüggő gondolatort sem, de radikálisan rövidítette a hosszú elmélkedéseket. Lényeges tartalmi elem nem maradt ki.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

92. *Mint volt Urunknak dolga azon úton, mind Calvariáig*

126. *Kterak se s Pánem Ježíšem po té cestě až na horu Kalvarie dálo [Mi történt Jézus Urunkkal az úton Kálvária-hegy felé]*

Az előző fejezethez hasonlóan a fordító itt is erősen rövidített, és kissé változtatott is a szövegen. A cseh eredetiben egy ismeretlen asszony nyújtja a kendőt Jézusnak,²⁵⁸ akit Újfalusi Judit megnevez (Veronika).²⁵⁹ A magyar fordításból kimaradt az *Imádság Jézus Urunk harmadik eleséséről*,²⁶⁰ egy másik ima, amelyben a szerző megköszöni Jézusnak a kereszttutát és a bűneinkért vállalt szenvedést, és arra kéri, adjon béketúrést, hogy a magunk kereszttjét hordozni tudjuk.²⁶¹ Elmarad még az *Imádság Jézus Urunk negyedik elestéről*,²⁶² valamint két imádság a szenvedő Jézushoz („Ó můj věrný Vykupitel... Amen. [Ó én hű Megváltóm...]”²⁶³ és „Ó můj věrný mistře [Ó hű mesterem]... Amen.”²⁶⁴ és a befejező ima.²⁶⁵

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

93. *Mit szenvedett Urunk JESUS az ő fel-feszítése előtt*

127. *Co Pán Ježíš před ukřížováním trpěl [Mit szenvedett Jézus Urunk a keresztre feszítés előtt]*

A magyar fordítás itt is sokkal rövidebb, mint a cseh eredeti. Az elmélkedések lerövidültek (gyakran egyetlen mondattá), vagy teljesen elmaradtak. Teljes egészében hiányzik az elmélkedő imádság Jézus szenvedéséről a keresztre feszítésig, a könyörgés bűnbocsánatért, és részesedésért Jézus szenvedéseiben („O Kriste Ježíši, věrný můj Spasiteli ...” [Ó Jézus Krisztus, én hűségű Meg-

²⁵⁸ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 697.

²⁵⁹ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 390.

²⁶⁰ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 696.

²⁶¹ *Uo.*, 699.

²⁶² *Uo.*, 700.

²⁶³ *Uo.*, 701–702.

²⁶⁴ *Uo.* 703.

²⁶⁵ *Uo.*, 704.

váltóm] ... Amen),²⁶⁶ az imádság a keresztre feszítésre váró Jézushoz (*Imádság Jézus Urunk kálváriahegyi siralomháza tiszteletére*),²⁶⁷ és az elmélkedő ima Jézus szenvedéseiről („Ó bolestný Ježíši ...” [Ó fájdalmas Jézus]... Amen.).²⁶⁸

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

94. Miként Urunk Jesust fel-feszítették a' keresztre

128. Kterak Pán Ježíš ukřížován byl [Miként feszítették Jézus Urunkat keresztre]

A korábban megszokott módon a fordító itt is erőteljesen rövidítette a szöveget. Teljesen kimaradt: *Imádság Jézus jobb kezéről*,²⁶⁹ a „Pomysli, má duše...” [Gondold meg én lelkem...] kezdetű elmélkedés Jézus fájdalmairól,²⁷⁰ *Imádság Jézus Urunk bal kezéről*,²⁷¹ *Imádság a széttárt karral keresztre szegezett Jézushoz*,²⁷² „Víme dobře...” [Jól tudjuk...] kezdetű elmélkedés Jézus szenvedéséről,²⁷³ *Imádság Jézus jobb lábához*,²⁷⁴ *Imádság Jézus bal lábához*.²⁷⁵ A rövidítések mellett gyakran beszúrt néhány szót, amely a kihagyott részek helyett összeköti a cseh szövegben távolabb álló mondatokat. (Pl. „Nagy fájdalom volt a kezek szegezése, de a lábak szegezése még nagyobb volt”).²⁷⁶ Nem csak az elmélkedéseket rövidítette le, hanem a fájdalom hosszas leírását is.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

95. Miként Urunk Jesust a' kereszttel fel-emelték

129. Kterak Pán Ježíš s křížem vyzdvížen byl [Miként emelték fel Jézus Urunkat a kereszttel]

A magyar fordító erősen rövidített, de követte a cseh szöveget. Kimaradt: *Ima a kereszttel felemelt Jézus Urunk tiszteletére*,²⁷⁷ *Ima az Istenanyához, mikor*

²⁶⁶ *Uo.*, 706.

²⁶⁷ *Uo.*, 708–709.

²⁶⁸ *Uo.*, 709–710.

²⁶⁹ *Uo.*, 715.

²⁷⁰ *Uo.*, 716–717.

²⁷¹ *Uo.*, 717.

²⁷² *Uo.*, 718–719.

²⁷³ *Uo.*, 719.

²⁷⁴ *Uo.*, 720.

²⁷⁵ *Uo.*, 721.

²⁷⁶ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 400.

²⁷⁷ MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 724–726.

*Krisztus Urunkat először megpillantotta a kereszten,*²⁷⁸ egy elmélkedés Jézus barátainak fájdmáról („Nyní pomysli, ó věrný křesťane” [Most gondold meg, ó hívő keresztyén]... „na zem padli.” [a földre estek.]),²⁷⁹ és a záró ima.²⁸⁰

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

96. *Urunk Jesusnak első, és második szavárúl a kereszten*

130. *O prvním a druhým slovu, které Pán Ježíš na kříži promluvil* [Az első és a második szóról, amit Jézus Urunk a kereszten mondott]

A gyakori stilisztikai rövidítések mellett Újfalusi Judit sok részt kihagyott: A farizeusok gúnyolódását elbeszélő bekezdést („To pak farizeové...” [Így a farizeusok...]),²⁸¹ egy másik bekezdést szintén Jézus kigúnyolásáról („Po celý čas...” [Egész idő alatt...]),²⁸² egy bűnbánó imádságot a káromkodás bűne és annak eltűrése miatt²⁸³ és egy elmélkedést: *Imádság Jézus Urunk második szaváról a kereszten.*²⁸⁴

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

98. *Urunk Jesusnak a' kereszten mon-
dott harmadik szavárúl*²⁸⁵

131. *O třetím slovu Pána Ježíše na kříži* [Jézus Urunk harmadik szaváról a kereszten]

A fordító itt kevesebbet rövidített, valójában csak a Szűz Mária szeretetéről szóló elmélkedésből hagyott ki hosszabb részt.²⁸⁶ A fejezetet záró imát (*Ima Szent Jánoshoz*) nem fordította le.²⁸⁷

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

99. *Urunk JESUS Negyedik szavárúl
kit a' Kereszten mondott*

132. *O čtvrtým slovu Krista Pána na kříži* [Krisztus Urunk negyedik szaváról a kereszten]

²⁷⁸ *Uo.*, 731.

²⁷⁹ *Uo.*, 731.

²⁸⁰ *Uo.*, 732.

²⁸¹ *Uo.*, 733–734.

²⁸² *Uo.*, 735.

²⁸³ *Uo.*, 736.

²⁸⁴ *Uo.*, 739.

²⁸⁵ A *Makula nélkül való tükör*ben itt a fejezetek számozása elcsúszott, ezért a 97. fejezetszám kimaradt, a 96.-at a 98. követi.

²⁸⁶ MARTIN Z KOČHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 741.

²⁸⁷ *Uo.*, 742.

Az előző fejezetekhez képest visszafogottabban rövidített, a többször ismétlődő gondolatokat kihagyta. Összefüggő hosszabb rész, egész bekezdés nem hiányzik.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

100. *Urunk Jesusnak utolsó Három szavairúl*

133. *O třech posledních slovech Pána Ježíše* [Jézus Urunk utolsó három szaváról]

A magyar fordító átfogalmazta a szomjazó Jézusról szóló imát.²⁸⁸ Ugyanakkor látszik, hogy a változtatások ellenére a forrás a cseh szöveg volt. A végéről kihagyta a záró sorokat, helyette egy másik imát illesztett be, amelynek forrása ismeretlen.²⁸⁹ Ezen felül erősen rövidített, a záróimát elhagyta.²⁹⁰

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

101. *Urunk JESUS Szent Halálárúl*

134. *Kterak Pán Ježíš na kříži skonál* [Miként halt meg Jézus Urunk a kereszten]

A fordító a fejezet elején és végén a megszokott módon rövidített, a hosszabb elmélkedéseket néhány mondatra csökkentette. A fejezet közepéről kimaradt egy hosszabb rész, ebben található egy elmélkedő párbeszéd a szenvedő Jézus és a bűnös ember közt, a szenvedés és a haldokló Jézus látványának leírása Szent Brigitta látomásai alapján, valamint más elmélkedések és imádságok („Ó mé dítě [Ó én gyermekem] ... tak jako nyní má smrt mne křížuje [úgy ahogy most az én halálom engem keresztre feszít.]; *Imádság Jézus Urunk halálára*).²⁹¹ Újfalusi Judit az evangélium alapján kiegészíti Jézus utolsó szavait, amelyekre Martin von Cochem csak utal a kezdőszóval.²⁹²

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

102. *Miként a' szomorú Anya Szent Fia halálán kesergett*

135. *Kterak Rodička boží nad smrtí svého syna želela* [Miként kesergett az Istenszülő fia halálán]

²⁸⁸ *Uo.*, 752.

²⁸⁹ *Szöveggyűjtemény*, 16.

²⁹⁰ MARTIN Z KOICHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 756.

²⁹¹ *Uo.*, 760–762.

²⁹² *Uo.*, 763. *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 428.

Ugyanaz mondható el erről is, mint a többi szenvedéstörténettel foglalkozó fejezetről. Sok a rövidítés, a fordító az elmékedéseket gyakran egyetlen mondatban foglalta össze.²⁹³ Előfordul, hogy a kihagyott rész tartalmát saját szavaival adta vissza: „Ó Kriste Ježíši, před tvým svatým křížem... a tak ukrutné usmrtilo”²⁹⁴ [Ó Jézus Krisztus szent kereszted előtt... és ilyen kegyetlenül megölettetél] szakasz helyett: „Mely szörnyűképpen a kereszten látlak”.²⁹⁵ Teljes egészében kihagyta a fejezet második bekezdését a Szűzanya fájdalmaról,²⁹⁶ és a könnyörgést Jézusnak a kereszt alatt álló barátaihoz.²⁹⁷

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

103. Miként Urunk JESUS ódala megnyitatték

136. Kterak Pánu Ježíši bok na kříži otevřen byl [Miként nyitották meg Jézus Urunk oldalát a kereszten]

A korábbi fejezetekhez képest kevesebb a rövidítés. Teljesen csak egy bekezdés hiányzik, egy elmélkedés és könnyörgés a fájdalmas Szűzanyához („Ó zarmoucená matko [Ó elszomorodott anya]... Amen).²⁹⁸ Az utolsó imádságot erősen lerövidítette, a mondatok sorrendjét néhol felcserélte, és egy alkalommal fél mondattal kiegészítette („kiváltképp halálunk óráján”).²⁹⁹ Ennek ellenére egyértelmű, hogy a cseh szöveg az imádság forrása.³⁰⁰

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

104. Miként vették-le Urunk JESUST a keresztről

137. Kterak Pán Ježíš z kříže složen byl [Miként vették le Jézus Urunkat a keresztről]

A cseh fejezet nagyon hosszú, ezért a magyar fordító igen erősen lerövidítette. Hiányzik a könnyörgés a fájdalmas Mária Magdolnához,³⁰¹ az elmélkedés Mária szenvedéseiről, amikor fia testét leemelték a keresztről (*Imádság Jézus*

²⁹³ MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 768; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 431. – MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 771; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 432.

²⁹⁴ MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 773.

²⁹⁵ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 434.

²⁹⁶ MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 767.

²⁹⁷ *Uo.*, 772.

²⁹⁸ *Uo.*, 775–776.

²⁹⁹ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 438.

³⁰⁰ MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 779.

³⁰¹ *Uo.*, 781.

Urunk keresztről való levételekor),³⁰² és az *Imádság a Fájdalmas Anya képe előtt*.³⁰³ A többi elmélkedést és imádságot rövidítve meghagyta.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

105. *Urunk JESUS temetésérül*

138. *Kterak Pán Ježíš pohřben byl*
[Miként temették el Jézus Urunkat]

A fejezet elején a fordító kihagyásokkal, de hűen követte a cseh szöveget. Hiányzik egy imádság a fájdalmas anyához („Ó bolestná matko [Ó fájdalmas anya]... Amen.”),³⁰⁴ és egy másik, a szenvedő Jézushoz („Ó Kriste Ježíši [Ó Krisztus Jézus]... Amen.”).³⁰⁵ A törölt részekeken kívül itt több kisebb kiegészítés is van, általában csak egy-két szó, vagy rövid mondat. (Pl. „... hogy az ott valók nem tudták; Ha Urunk Jesust-é vagy a Szűz Máriát szánnyák?”³⁰⁶ A bűnbánati imádság végén a magyar szövegben a fogadalom kibővül az „életemnek minden napjaiban”³⁰⁷ kiegészítéssel stb.) Eltérés a két szöveg közt, hogy a Jézust sirató asszonyok közt a cseh szövegben Johanna,³⁰⁸ a magyar szövegben Veronika szerepel.³⁰⁹

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

106. *Miként a' Szűz Maria a' Sion Hegyére ment*

139. *Kterak Rodička boží od hrobu na horu Sionskou šla* [Miként ment az Istenszülő a sírtól a Sion hegyre]

Kihagyásokkal, de hűen követi a cseh szöveget. Egyetlen apró betoldás van, a fejezetet záró ima utolsó sorában („es a te keserves kinszenvedésidet”).³¹⁰

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

107. *Mit csinált a' Szűz Maria Szombaton*

140. *Co Rodička boží v sobotu činila*
[Mit csinált az Istenanya szombaton]

³⁰² *Uo.*, 785.

³⁰³ *Uo.*, 790–791.

³⁰⁴ *Uo.*, 796.

³⁰⁵ *Uo.*, 797.

³⁰⁶ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 444.

³⁰⁷ *Uo.*, 446.

³⁰⁸ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 798.

³⁰⁹ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 444.

³¹⁰ *Uo.*, 450.

A fejezet főszövegében alig vannak kihagyások. Két elmélkedést rövidített le radikálisan a fordító, az egyik Szent Péter bűnén és bűnbánatán elmélkedik,³¹¹ a másik a tanítványok bánatáról szól, amiért elhagyták mesterüket a szenvedés idején.³¹² A fejezetet a cseh változatban a szent apostolokhoz szóló könyörgés zárja, amely a magyar változatból hiányzik.³¹³ Helyette egy imádság áll (*Urunk Jesus kin-szenvedésinek bé-fejezésére való Imádság*),³¹⁴ amely a cseh eredetiben Jézus pokolra szállásának történetét zárta,³¹⁵ az utolsó néhány mondata ismeretlen forrásból való.³¹⁶

³¹¹ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 808; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 451.

³¹² MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 809; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 452.

³¹³ *Uo.*, 809.

³¹⁴ *Szöveggyűjtemény*, 17.

³¹⁵ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 820–821.

³¹⁶ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 452–453; *Szöveggyűjtemény*, 17.

A *Makula nélkül való tükkör* húsvéti jeleneteinek (108–168) forrásai

Újfalusi Judit a húsvéti események elbeszélésénél is a korábbi fordítói módszereket alkalmazta. Elsősorban a *Veliký život*ból dolgozott, de szövegét szabadon kombinálta más forrásokkal. A 108. fejezet (*Mint őriztetett Urunk János koporsója, és Jóseff Nicodémus meg-fogásokrúl*)³¹⁷ két forrásra vezethető vissza. A fejezet első része, amelyben Jézus sírjának őrzéséről döntenek a zsidó főpapok, a *Veliký život* fordítása. Utána következik Arimateai József elfogásának és szabadulásának története, majd a fejezet a sírt őrző katonák tanúságtételével zárul. Az Arimateai Józsefről szóló történet a *Veliký život*ban is megtalálható, de a magyar szöveg forrása nem ez. Martin von Cochem sokkal rövidebben írja le elfogását, amelynek részletei tartalmilag megegyeznek a magyar változattal, szövegük viszont eltér. Szabadulásának története ellenben részletesebb a cseh eredetiben, amely leírja, hogyan szabadította ki egy angyal, míg a magyar szövegből itt még csak sejteni lehet, hogy isteni közbeavatkozás mentette meg. A történetet később maga József meséli el Annásnak és Kaifásnak. Martin von Cochem röviden kitér József későbbi sorsára egészen haláláig, a *Makula nélkül való tükkörben* erre nem található utalás.³¹⁸ Néhány sor szól Nikodémusról, akit megvertek, majd édesapja bújtatta el. Ezt ismét Martin von Cochem szövegéből fordította, de elhagyta a Nikodémus halálára vonatkozó félmondatos befejezést.³¹⁹ A harmadik történet a sírt őrző katonák elbeszélése Jézus feltámadásáról. Ez a szakasz szöveg szerint nem a *Veliký život*ból való, de egyes részei tartalmilag ott is megvannak. A feltámadás leírása Martin von Cochemnél is szerepel, de nem a katonák szájából hangzik el, és leírása is eltér.³²⁰ Mindkét szövegben ugyanúgy válaszolnak a katonák az őket számonkérő zsidó vezetőknek: akkor adják elő Jézusnak általuk őrzött testét, ha ők is elő tudják adni Józsefet, akire ők vigyáztak.³²¹ Ugyanígy mindkét helyen szerepel a katonák megvesztegetése és az ezzel kapcsolatos csoda,

³¹⁷ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 454–456; *Szöveggyűjtemény*, 18.

³¹⁸ *Uo.*, 811; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 454–455.

³¹⁹ *Uo.*, 811–812; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 455.

³²⁰ *Uo.*, 811; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 455.

³²¹ *Uo.*, 812; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 456.

hogy nem tudtak hazudni a feltámadásról.³²² A *Veliký život* ezek mellett kiegészül még Longinus százados történetével és Jézus halálának római visszhangjával. Ez utóbbi a magyar változatban később külön fejezet lett. Martin von Cochem eredeti szövegében ezt a pokolra szállásról szóló történet követi, majd két fejezet húsvét ünneperől. Ezek a magyar változathoz kimaradtak.

A tartalmi egyezések ellenére ebben a harmadik szakaszban a magyar szöveg a fejezet közepétől, a „*miért haragudtatok meg én ellenem...*” mondattól kezdődően egyértelműen nem a *Veliký život* fordítása, hanem egy apokrif irat, a *Nikodémus-evangélium* alapján készült. Ez Martin von Cochemnek is forrása volt, ennek köszönhetőek a *Veliký život* és a *Makula nélkül való tükör* ide vonatkozó részei közti tartalmi egyezések.

A Nikodémus-evangéliumnak nem ismeretes magyar nyelvű nyomtatott kiadása, sőt 1712 előtt Magyarországon egyéb nyelveken sem adták ki.³²³ Ugyanebben az időben viszont Cseh- és Morvaországban, csehül már számos kiadást megért.³²⁴ A bevezetőben Újfalusi Judit csak annyit közöl, hogy cseh nyelvből fordította, nem nevezi meg forrásait, és azt sem állítja, hogy csupán egy cseh forrása lett volna. A cseh Nikodémus-evangélium kiadások közül a 1577-es, 1651-es és 1700-as kiadást volt lehetőségem összehasonlítani.³²⁵ A három szöveg között nincs lényegi eltérés. A címekben jelzett javítások stílárius jellegűek, és a szöveg korszerűsítésére vonatkoznak. A három szövegben található kisebb eltérések alapján a *Makula nélkül való tükör* az 1651-es kiadás

³²² *Uo.*, 812–813; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 456. A katonák megvesztegetése a *Život Pánab*an is megjelenik, de csoda leírása nélkül. Itt a szakaszt záró mondat („A ta řeč rozhlášená jest u Židův až do dnešního dne” *Život Pána...* 1693, *i. m.* (133. jegyzet), 459. „és ki híresedett ezen szó a’ Sidóknál, és ez egész világon, mind e’ máj napig.” *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 46.) nem a csodára, hanem a katonák által terjesztett álhíre utal, miszerint tanítványai lopták el Jézus testét.

³²³ Első ismert hazai kiadása cseh nyelvű, 1765-ből való. *Cžtenj Nykodemowo, obsahugicý w sobě newinný a nesprawedliwý ortel, kterýž gest Pilát Pontský na Krysta Gežjsse wydal...* W Uherské Skalicy, u Ssarknýcla, 1765. Petrik VII, 116.

³²⁴ *Knihopis*, 1792–1797.

³²⁵ *Cžtenj Nykodemowo. W němž se wypisuje, co se dalo při vmučenj Krysta Pána...* Wytisstieno w Starém Městě Pražském, 1577. (*Knihopis*, 1794); *Cžtenj Nykodemowo. W němž se vypisuje, co se dalo při vmučenj Krysta Pána...* W Holomaucy, v Mikulásse Hradeckého, léta Páne 1651. (*Knihopis*, 1796); *Nykodemowo Cžtenj, obsahugicý w sobě newinný a nesprawedliwý ortel, kterýž gest Pilát Pontský na Krysta Gežjsse wydal...* W Praze v Petra Antonina Benka, 1700. (*Knihopis*, 1797).

szövegével mutat leginkább rokonságot.³²⁶ Az 1651-ben Olomouchban nyomtatott könyvhöz a klarisszák brnói tartózkodásuk idején könnyen hozzájuthattak.

A cseh apokrif, vagyis a *Čtení Nykodémovo* rövid fejezetekből áll, de Újfalusi Judit ezeket összevonta nagyobb fejezetekké, így a magyar változat gördülékenyebb, folyamatosabb lett. Az említett fejezet (108. *Mint őriztetett Urunk Jesus koporsója, és Jóseff Nicodémus meg-fogásokrúl*) második fele a *Čtení Nykodémovo* 8. és 9. fejezetének felel meg. A megszokott kisebb rövidítések mellett pontosan követi az apokrif szövegét, egy betoldással: „Nicodémust pedig igen meg-verték, és jószágát el-foglalták; de az atya Gamaliel, a’ ki egy vólt a’ Sidók tanácsi közzül, maga jószágában egynéhány mélyföldnre Jerusalemtúl el-vitette.”³²⁷ Ezt a *Veliký život*ból illesztette be az apokrif szövegébe.

A *Makula nélkül való tükör* következő fejezete, a 109. (*Urunk Jesus halot-taiból fel-támadásáról, és mint jelent-meg az ő Sz. Annyának*) újra sok kérdést vet fel. A *Veliký život*ban ez két fejezet, az első Jézus Krisztus feltámadásáról szól,³²⁸ a második első megjelenéséről Szűz Máriának.³²⁹ A magyar fejezet első bekezdése, amely Jézus feltámadásának pillanatát írja le, valamint, hogy miként gyűjtötték össze az angyalok Jézus vérét és hajszáit, nem a *Veliký život*ból való,³³⁰ utána viszont a fordító erősen lerövidítve követte a Martin von Cochem szöveget. Az idegen betoldás az utolsó mondatot kivéve a *Život Pánával* egyezik, szövegszerűen csaknem pontosan, és a kiemelt részlet a cseh eredetiben is egy különálló egységet alkot. Az utolsó mondat, amelyben a Jézus vérét és hajszáit összegyűjtő angyalokról ír, nem szerepel a cseh nyomtatványban, a fordító minden bizonnyal a magyar hagyomány alapján fogalmazta.³³¹

A fejezetben még egy alkalommal van máshonnan vett betoldás, ez Jézus és Mária húsvéti találkozása, az úgynevezett „nagyszombati vigasztaló jele-

³²⁶ *Čtenij Nykodemowo. W němž se wypisuje, co se dalo při vmučenj Krysta Pána... W Holomaucy, v Mikuláše Hradeckého, léta Páne 1651. (Knihopis, 1796).*

³²⁷ *Uo.*, 455; MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 811–812.

³²⁸ *Uo.*, 456–457; *Szöveggyűjtemény*, 19.

³²⁹ *Uo.*, 458–459; *Szöveggyűjtemény*, 20.

³³⁰ *Uo.*, 456–457; *Szöveggyűjtemény*, 19.

³³¹ KOROMPAY Klára, „Hét csöpp vére elcsöppent, aranytálba felvették”: Grál-motívumok az archaikus népi imádságokban = *La joie des cours, Études médiévales et humanistes*, szerk. HORVÁTH Krisztina, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2012, 176–185.

net”.³³² Források szempontjából az egyik legérdekesebb szakasz. Részletei megtalálhatók a *Veliky život*ban, a *Život Pánab*an és az *Érsekújvári Kódex*ben is. A szakasz kezdetén Szűz Mária imája a *Život Pána* szövegével egyezik,³³³ Jézus megjelenése az angyalokkal leginkább Martin von Cochem szövegét követi, ami azonban több ponton egyezik a nyelvemlékkel és a *Život Pána*val is. Az angyalok örömeke mindhárom forrásban egyforma: „Örülly Menyországnak Királynéja Alleluja; mert a’ kit méltó vóltál méhedben hordozni Alleluja: fel-tamadott Alleluja.” A Jézus köszöntése utáni jelenet, mikor Mária azt kéri Jézustól, hogy legyen irgalmas a megtérő bűnösökhöz, akik segítségül hívják őt, az *Érsekújvári Kódex*ből való.³³⁴

A 110. fejezetben csak a záróimádság utolsó mondata nem a *Veliky život* fordítása,³³⁵ a többi helyen erősen rövidítve a Martin von Cochem-szöveget fordítja, úgy, mint az ezt követő fejezetben. A 112. fejezetben (*Miként Urunk Jesus az Emausban ménő két Tanítványak meg-jelent*) megint találunk néhány sor kiegészítést, amelynek forrása nem Martin von Cochem. Az eredeti bibliai szöveggel való egyezései miatt valószínűleg ezeket a fordító az Evangéliumok alapján illeszthette be, illetve saját fantáziájára támaszkodhatott.³³⁶

Az emmauszi tanítványok történetén kívül a Jézus mennybemeneteléről szóló fejezetig csak egyszer található egy rövid, egymondatos kiegészítés.³³⁷ A cseh eredetiből kihagy két fejezetet, amelyek az egyházi év ünnepeihez kapcsolódnak (154. *O slavnosti Nanebevstoupení Pána Ježíše* [Jézus Urunk mennybementelének ünnepéről]; 157. *Kterak se k přístí Ducha svatého hotoviti máme* [Miként kell készülnünk a Szentlélek eljövetelére]). Ezzel korábbi gyakorlatát követi.

A Jézus mennyei koronázásáról szóló fejezetet még a *Veliky život*ből fordítja, majd olyan fejezetek következnek, amelyek Martin von Cochemnél nem

³³² *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 458–459; *Szöveggyűjtemény*, 20.

³³³ A latin eredeti és a cseh fordítás itt is erősen eltér, de a magyar szöveg egyértelműen a cseh változatot követi. Vö. *Meditationes vitae Christi, i. m.* (134. jegyzet), 300–301.

³³⁴ *Život Pána... 1693, i. m.* (133. jegyzet), 449; MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 837; *Érsekújvári Kódex*, 60r-v; LAUF Judit, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör... i. m.* (141. jegyzet), 225–229; KOVÁCS, LAUF *i. m.* (141. jegyzet), 108. A szöveg elemzését ld. *Szöveggyűjtemény*, 20.

³³⁵ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 463; *Szöveggyűjtemény*, 21.

³³⁶ *Uo.*, 468; *Szöveggyűjtemény*, 22.

³³⁷ *Uo.*, 485; *Szöveggyűjtemény*, 23.

találhatók meg (119. *Miként hárman bizonyoságot tettek, hogy Urunk Jesus felment Mennyországban az ő Szent Attyához*, 120. *Miként adott Nicodemus tanácsot, hogy a Jesust az hegyekben keressék, és mint hívták, és fogadták Jóseffet a magok tanácsában*, 121. *Miként bizonyítyák újjobban az három férjfiak a' Christus fel-támadását*, 122. *Miként Lencinus és Garinus, minde-nekről bizonyoságot tettek*, 123. *A' Szent Atyák örömökrül, és ParadiCsomban vitelekről*). A szövegek összetartoznak, és tartalmi kapcsolataik miatt valószínűleg ugyanaz a forrásuk, mint a 108. fejezetben lévő betoldásoknak, vagyis a Nikodémus-apokrif. A 119. fejezet teljes egészében ebből a forrásból való, a benne szereplő történetet Martin von Cochem nem ismeri.³³⁸ Eszerint három galileai férfi tanúságot tett a zsidó főtanács előtt, hogy látták a feltámadt Jézust tanítványai körében ülni, hallották, hogy tanította őket és tanúi voltak, hogy felment a mennybe. Ez a fejezet teljesen megegyezik a *Nikodémus-evangélium* 10. fejezetével (*Kterak tři svědky vyznávali, že Krystus vstaupil k Otci svému na Nebe*), a címe is azonos (*Miként hárman bizonyoságot tettek, hogy Urunk Jesus felment Mennyországban az ő Szent Attyához*). Csupán apróbb különbségek vannak, az 1577-es kiadásban a levita tanúságtévő neve Adda, a magyar változatban Abda,³³⁹ illetve a tanító neve az 1700-as kiadásban Aggens, Aggeus helyett.³⁴⁰ Mivel ezek a névalakok csak egyszer szerepelnek, a szöveg többi részében és más cseh kiadásokban is a *Makula nélkül való tükör* névváltozatai fordulnak elő, ezek feltehetően csupán nyomdahibák. A cseh változatokban az utolsó mondat eltér a magyar szövegtől: az „azért nekünk nem kell hinni másoknak; mert a' Sidók több pénzt vévén azoktúl, inkább hozzájuk tartnak hogy sem hozzánk.” mondatban a „zsidók” helyett „rytíři” [katonák] kifejezés szerepel.³⁴¹

A 120. fejezet (*Miként adott Nicodémus tanácsot, hogy a Jesust az hegyeken keressék, és mint hívták, és fogadták Jóseffet a' magok tanácsában*) forrása újra a *Nikodémus-evangélium*.³⁴² Ebből egy jelenet, Arimateai József szabadulásának története tartalmilag a *Veliký život*ban is megvan, egy korábbi fejezetben, de a Nikodémus-apokrif alapján készült magyar változattól karakteresen

³³⁸ Uo., 488–489; *Szövegyűjtemény*, 24.

³³⁹ *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, (325. jegyzet), C_{1r}.

³⁴⁰ *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, (325. jegyzet), B_{8r}.

³⁴¹ Vö. *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, C_{3v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, C_{1v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, C_{1v} (325. jegyzet).

³⁴² *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 489–492; *Szövegyűjtemény*, 25.

különbözik. Rövidebb, tömörebb, és nem József meséli el, mint a *Makula nélkül való tükröben*. Egy fontos mozzanatában tartalmilag is eltér, a cseh szövegben Józsefet az Úr Angyala vezeti ki a börtönből, akit Jézus küldött érte, a magyar változat szerint maga a feltámadt Krisztus menti meg.³⁴³ A magyar szöveg tehát az apokrifre, a *Nikodémus-evangélium* 11. és 12. fejezetére (11. *Kterak Nykodém radil Zidům, aby Pána Krysta na horách hledali, a kterak Jozef nalezen jsa v Arymatyi, i obeslán byl od Zidův do Raddy*, [Miként tanácsolta a zsidóknak Nikodémus, hogy a hegyekben keressék Krisztus Urunkat, és miként találták meg Józsefet Arimatiában, és küldték a zsidók a Tanácsba.] 12. *Kterak Jozef přijel do Jeruzaléma, a jak jej přivítali, i kterak byl vyproštěn z žialáře, divnau Božskou mocí*. [Hogyan érkezett József Jeruzsálembé, hogyan fogadták, és miként szabadult Isten segítségével a tömlöcből.]) támaszkodik, szerkezetileg és tartalmilag egyaránt. A magyar cím a cseh Nikodémus-evangélium 11. fejezet címének rövidített változata, a magyar és a cseh szöveg között sincs lényegi eltérés.

A 121. fejezetben (*Mint bizonyíttyák újjobban az három férjfiak a' Christus fel-támadását*)³⁴⁴ egy Lévi nevű férfi beszámol a tanács előtt Simeon jóslatáról, és arról, hogy a Jordánnál látta azokat a halottakat, akik Jézussal együtt támadtak fel. Ez a történet a *Veliký živořban* nem szerepel, forrása továbbra is a Nikodémus-apokrif. A cseh Nikodémus-szöveg két fejezete alkotja a magyar fejezetet (13. *Kterak jeden Jahen oznámil Pána Krysta, a tři svědčili že jest živ, a že jest na Nebe vstaupil, jakož řekl prvě*, [Miként beszélt egy tanító Krisztus Urunkról, és miként tanusították hárman, hogy él és felment a mennybe, miként előre megmondta.] 14. *Kterak Jozef oznámil Zidům o dvau vzkříšení z mrtvých s pánem Krystem, a ti že jsau nalezeni a provození do Jeruzaléma Městá svatého* [Miként számolt be József a zsidóknak két Krisztus Urunkkal halottaiból feltámadt emberről, és miként találták meg őket, és hívták Jeruzsálembé a szent városba.]), az előzőekhez hasonlóan erősen lerövidítve. A 14. fejezetnek több mint a fele a magyar változathoz hiányzik.

A névalakok itt több helyen különböznek a cseh változatokban és a *Makula nélkül való tükröben*. Így például a főpapoknak tanácsot adó mester a magyar szövegben Abdon, a cseh változatokban Abeunden (1577), Abunden (1651),

³⁴³ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 811; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 491–492.

³⁴⁴ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 492–495; *Szöveggyűjtemény*, 26.

Abden (1700),³⁴⁵ a másik tanácsadó, Lairus mester az 1577-es és az 1651-es kiadásban a Jayrus, az 1700-asban a Gayus nevet kapta.³⁴⁶ Annás és Kaifás a *Makula nélkül való tükröben* Illés példájára hivatkozik a feltámadással kapcsolatban, a *Čtení Nykodémovoban* mindenütt Enoch szerepel.³⁴⁷ A két feltámadt halott, Garinus és Lencinus neve is más: Garinus helyett mindhárom kiadásban Karynus áll, Lencinus neve mindegyik cseh kiadásban Lencius, az 1700-as kiadásban az első előfordulásnál Lancius, utána itt is Lencius, tehát a névváltozat csupán nyomdahiba lehetett.

A következő fejezetben (122. *Miként Lencinus és Garinus, mindenekről bizonyóságot tettek*) Lencinus és Garinus, a két feltámadott a halottak közül, a főtanács előtt elmeséli Jézus pokolraszállásának történetét. A poklokra alászállás története a *Veliký živorban* is megvan, ott ez az utolsó jelenet, amely Jézus szenvedéstörténetét zárja, de tartalmilag és szövegszerűen is teljesen más, mint a magyar szöveg. Ez a fejezet is a Nikodémus-apokrifet követi, de szerkesztése némileg eltér az előző fejezetektől. A tagolás hasonlóan történik, mint korábban, vagyis több fejezetet von össze az apokrifből. A 122. fejezet a cseh *Nikodémus-evangélium* 15–19. fejezete (15. *Kterak dva z mrtvých vzkříšení svědčili o Pánu Krystu vzkříšením, i o potěšení svatých v Předpekli*, [Miként tett tanúságot két feltámadott a feltámadott Krisztus Urunkról, és a szentek örvendezéséről a Limbusban]. 16. *O svádě Šathanově s Diábly o Pána Jezu Krysta Syna Božího* [A Sátán vitája az ördögökkel Jézus Krisztus Urunkról, Isten fiáról]. 17. *Kterak Pán Ježíš navštívil slavně Peklo, a o svědectví svatých prorokův a co mluvilo Peklo k Pánu Krystu* [Miként látogatta meg Jézus Urunk dicsőségesen a poklot, a szent próféták tanúságtételéről, és mit mondott a pokol Krisztus Urunknak]. 18. *O jetí Šatanovém a o svázání jeho* [A Sátán elfogásáról és megkötözéséről]. 19. *Kterak Pán Ježíš vyvedl Duše Svatých z Pekla, a o radosti jich* [Miként vezette ki Jézus Urunk a szentek lelkét a Po-

³⁴⁵ 1577-es cseh szöveg: Abeunden; 1651-es: Abunden; 1700-as: Abden Vö. *Čtení Nykodémovo... i. m.* 1577, C_{7v}; *Čtení Nykodémovo... i. m.* 1651, C_{6v}; *Čtení Nykodémovo... i. m.* 1700, C_{6v} (325. jegyzet).

³⁴⁶ 1577-es és 1651-es szövegben: Jayrus; 1700-as: Gayus, Vö. *Čtení Nykodémovo... i. m.* 1577, C_{7v}; *Čtení Nykodémovo... i. m.* 1651, C_{6v}; *Čtení Nykodémovo... i. m.* 1700, C_{6v} (325. jegyzet).

³⁴⁷ Mindegyik cseh szövegben Enoch áll. Vö. *Čtení Nykodémovo... i. m.* 1577, C_{7v}; *Čtení Nykodémovo... i. m.* 1651, C_{7i}; *Čtení Nykodémovo... i. m.* 1700, C_{6v} (325. jegyzet). *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 493.

kolból, és az ő örömeikről]). A 123. (A' Szent Atyák örömeikről, és Paradicsomban vitelekről) pedig a 20–22. (20. Kterak jsau se svati proroci radovali z příšti Pána Ježíše Krysta [Miként örültek a szent próféták Jézus Krisztus Urunk jövetelének.] 21. Kterak Duše Svatých do Ráje jsau provorozený, a kdo jsau se s nimi potkali, a co jsau s nimi mluvíli, a jich se dotazovali [Hogyan érkeztek meg a szentek lelkei a Mennybe, kikkel találkoztak, mit beszéltek velük, és mit kérdeztek tőlük]. 22. Kterak Karynus a Lencyus před zástupem zidovským potvrdili svědectví svého [Miként erősítette meg Karinus és Lencius tanúságát a zsidók előtt]) fejezetnek felel meg.

A fordító bátran rövidíti a cseh szöveget, ugyanakkor ebben a fejezetben nagyon sok idegen betoldás található, míg ilyen korábban csak elvétve fordult elő, és általában stiláris okokból. Itt nemcsak kifejezések vagy mondatrészek, hanem hosszabb szakaszok is kerültek a *Makula nélkül való tükör* szövegébe, amelyek a cseh szövegben nem találhatók, illetve gyakoriak a szerkesztésbeli eltérések és a szövegváltozatok. Éppen ezért felmerül a kérdés, hogy valóban a cseh apokrif szövege a forrás, vagy esetleg egy másik Nikodémus-feldolgozás. Lauf Judit a fejezet bizonyos részeit az *Érsekújvári Kódex*ben azonosította. A 122. fejezet legnagyobb része a cseh Nikodémus-apokrifre és a nyelvemlékre egyaránt utalhat, ugyanakkor több olyan részt is tartalmaz, amely nem szerepel a cseh apokrifben, de a kódexben igen, illetve ez fordítva is igaz.³⁴⁸ A *Szöveggyűjtemény*ben megtalálható ennek a fejezetnek részletes elemzése, amelyből pontosan látszik, hogy a két feltámadt halott levelének jelentős része az *Érsekújvári Kódex*ből való, az apokrif szövegébe ágyazva. A 122. fejezet ezen két forrás mesteri ötvözete, mint ahogy Újfalusi Judit már korábban is kombinálta cseh forrását a magyar nyelvemlékekkel.

Lényeges különbség a *Makula nélkül való tükör* és a *Čtení Nykodémovo* között, hogy a következő mondatot: „mikoron én a' földön éltem, meg mondtam: felkelnek azok kik meg-hóltak, és fel-támadnak kik a' koporsóban, és a' föld gyomrában vannak. Továbbá (úgy-mond) hol vagyon halál a' te hatalmad?” Újfalusi Judit Izajás próféta szájába adja, míg az apokrif szövegében

³⁴⁸ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 495–501; *Szöveggyűjtemény*, 27. A szöveggyűjteményben a nyelvemlékszövegekkel egyező részeket Lauf Judit kutatásai alapján az ő segítségével jelöltem be.

ezt Ozeás mondja, mint a Bibliában is.³⁴⁹ A cseh változatban Ozeás előtt valóban Izajás szólal meg, de az ő szavai nem szerepelnek a *Makula nélkül való tükör*-ben. Itt a cseh forrás helyett az *Érsekújvári Kódexet* követi, ahol ezek a szavak Izajás szájából hangzanak el.³⁵⁰ Az idézet folytatása „Hol vagyon Pokol a' gyöződelmed?” sem a cseh szöveggel egyezik, ahol ezt olvashatjuk: „Halál hol a te fullánkod?”³⁵¹ hanem a nyelvemlékkel.³⁵²

Ezenkívül az 1700-as *Čtení Nykodemovo* két helyen is eltér a többi cseh változattól és a *Makula nélkül való tükör*től. A 122. fejezetben olvashatjuk: „Ottan monda a' Sátány az ő Tisztartóinak: Mennyetek-el hamar, és tegyétek bé az Pokolnak kegytelen kapuit, és rettenetes zárzait, és vessetek vas zárokat reá, és állyatok erőssen ellene, hogy meg ne fogassunk, és tarcsuk meg a' foglyokat a' mi fogságunkban.”³⁵³ A *Čtení Nykodémovo* 1577-es és 1651-es cseh kiadásában az „učedlník”, a *Makula nélkül való tükör*-ben az ennek megfelelő „tiszttartó” kifejezés szerepel, míg az 1700-as kiadásban a hangzásra hasonló, de más jelentésű „učedlník” [tanítvány, követő] kifejezés áll.³⁵⁴ Hasonló hibát fedezhetünk fel szintén az 1700-as kiadásban az „Ottan azért a' Pokol az ő Fejedelmet bé fogadá, meg kötözve lévén, és nagy szégyenléssel és szitokkal monda.”³⁵⁵ mondat cseh megfelelőjénél. Az 1700-as kiadásban a fejedelmet jelentő „kníže” szó helyett „kříže” [kereszt] szó áll, a többi cseh kiadás helyesen közli ezt a szövegrészt.³⁵⁶ Figyelemre méltó, hogy az 1700-as kiadásban szereplő nyomdahibák, és a korábban már említett félreértett névalakok egyik változata sem került be a *Makula nélkül való tükör*-be. Ez ismét alátámasztja feltevésünket, hogy az időben hozzá legközelebb álló 1700-as kiadás nem lehet a *Makula nélkül való tükör* forrása. Ezt megerősíti a következő fejezetben (123. *A' szent Atyák örömoéről, és Paradicsomban vitelekről*) található részlet is: „El vévén az hamisságot, és el-távoztatván a bűnt, és fenn nem tar-

³⁴⁹ Oz 13,14.

³⁵⁰ LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör... i. m.* (141. jegyzet), 225–229.

³⁵¹ A cseh szövegben ehelyett: „Kde jest smrti žahadlo tvé?” [Halál hol a te fullánkod?] vö. *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, D_{7r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, D_{6r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, D_{6r}, (325. jegyzet); *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 499.

³⁵² LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör... i. m.* (141. jegyzet), 225–229.

³⁵³ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 498.

³⁵⁴ *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, (325. jegyzet), D_{5v}.

³⁵⁵ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 500.

³⁵⁶ *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, (325. jegyzet), D_{7r}.

toz azokat; hanem ki hozol minden mi hamisságinkból, és minden bűneinket a' Tenger mélységébe merítéd, a' mint meg esküdtél a' mi Atyáinknak.” Ebből a mondatból a „Tenger mélységébe merítéd” kifejezés az 1700-as kiadásban nem szerepel, csak a korábbi, 1577-es és 1651-es változatban.³⁵⁷

Ugyanakkor a *Makula nélkül való tükör*ben közölt Garinus- és Lencinus-levél sok olyan részt is tartalmaz, amely csak a cseh apokrifben szerepel, a kódexben nem.³⁵⁸ A fejezet tagolása, a címek, a szöveg szerkesztési jellege is arra utal, hogy kiinduló forrása a cseh apokrif lehetett. Ugyanakkor minden bizonnyal helytálló Lauf Judit feltételezése, hogy Újfalusi Judit a kódexet rendszeresen olvashatta, és a szövege annyira beleivódott elméjébe, hogy ennek ismerete befolyásolta fordítását. Ahol az apokrif és a kódex szövege egyezett, ott a nyelvemlékből vett át hosszabb részleteket, máshol a nyelvemlékből kiegészítette, átvette szófordulatait, vagy mint az Izajásnak tulajdonított Ozeás-idézet esetében, tévedéseit is.³⁵⁹

Az előző szerves folytatása a 123. fejezet (*A Szent Atyák örömoikrűl, és Paradicsomban vitelekről*), amely nyelvemlék-kompiláció nélkül követi a Nikodémus-apokrifet.³⁶⁰

A fejezet végén álló szakasz, Pilátus levele Tibériusz császárhoz megtalálható a *Veliký živořban* is, de egy korábbi fejezet (141. *Kterak hrob Pána Ježíše stráží opatřen byl a jeho smrti do Říma císaři se donesla* [Miként őrizték Jézus Urunk sírját, és miként vitték meg Rómába halálhírét a császárnak]) része.³⁶¹ A hozzá fűzött pár soros bevezető és záró kiegészítés viszont ott nem szerepel.³⁶² Ezért megállapíthatjuk, hogy itt is az apokrifet követi, szerkezetileg és tartalmilag egyaránt. Az apokrif ugyanott hozza a levelet, mint a *Makula nélkül való tükör*, és az említett pár soros kiegészítést is tartalmazza. Ezzel zárul *Nikodémus-evangélium* első része.

A következő fejezetek témája Tibériusz császár megtérésének története, amely Jézus feltámadásnak történetéhez kapcsolódik (124. *Miként Tiberius*

³⁵⁷ „všecky naše hřichy pohřžil jsi v hlubokosti mořské” *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, E_{3r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, E_{2r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, E_{1v} (325. jegyzet).

³⁵⁸ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 495–501; *Szöveggyűjtemény*, 27.

³⁵⁹ LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör... i. m.* (141. jegyzet), 225–229.

³⁶⁰ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 501–503; *Szöveggyűjtemény*, 28.

³⁶¹ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 812–813.

³⁶² *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 503–504; *Szöveggyűjtemény*, 29.

császár Jesusért követet küldött Jerusalemben).³⁶³ Forrása szintén a korábban követett Nikodémus-apokrif második része, amelynek hat fejezetét foglalja magában (*Počínaji se knížky, kterak Tyberius císař poslal pro Pána Ježíše do Jeruzaléma Voluzyána kníže a Biskupa Římského* [Kezdődnek a könyvek, hogyan küldte a császár Jeruzsálembe Voluziánus herceget és római püspököt Jézus Urunkért.] 2. *Kterak jsau v Jeruzalémě přivítali Voluzyána Kníže* [Miként fogadták Jeruzsálemben Voluziánus herceget.] 3. *Kterak Voluzyán trestal Piláta. A kterak přijal svědectví Jozefovo, kteréž o vzkříšení Pána Jezu Krysta oznámil.* [Miként büntette meg Voluziánus Pilátust, és miként fogadta József tanúságtételét Jézus Krisztus Urunk feltámadásáról.] 4. *Kterak se ještě více Voluzyán ptál na svědectví a kterak kázal Piláta vsaditi do zialáře temného.* [Miként kérdezett Voluziánus még másoktól is tanúságot, és miként parancsolta, hogy vessék Pilátust sötét tömlőcbe.] 5. *Kterak Voluzyán pojav Veroniku s Obrazem Pána našeho Ježíše Krysta a Piláta jatého, i navrátil se zase do Říma, a kterak jest potom císař uzdraven.* [Miként tért vissza Voluziánus Veronikával, aki hozta magával Jézus képét, és az elfogott Pilátussal Rómába, majd azután miként gyógyult meg a császár.] 6. *Kterak přikázal Tyberius aby po všem Světě Pána Krysta měli za Boha. A o smrti Tyberia Císaře také se o něm vypisuje.* [Miként parancsolta meg Tibériusz, hogy az egész világon Krisztus Urunkat imádják istenként, és Tibériusz haláláról is beszámol.]). Itt nagyon sok a rövidítés, hosszú szakaszok maradnak ki, például a bevezető Jézus életéről és az a rész, amikor Voluziánus meggyőzi Veronikát, hogy Jézus képét ábrázoló kendőjével együtt jöjjön el vele Rómába a császárhoz. Ugyanakkor akadnak betoldások is. Ezek közül a legjelentősebb, amikor Pilátus Jézus köpenyébe burkolózva a császár elé áll.³⁶⁴ Ezt az eredeti forrásából, a *Veliký životból* kompilálta az apokrif-szövegébe.³⁶⁵ Apróbb eltérések vannak a névalakoknál is, így például Pilátus katonája, aki elmondja Voluziánusnak, hogy Jézust keresztre feszítették, a *Makula nélkül való tükörben* Penuncion, a *Čtení Nykodémovoban* Pomuncion.³⁶⁶ Pilátus száműzetésének helyszíne ma-

³⁶³ *Uo.*, 504–509; *Szövegyűjtemény*, 30.

³⁶⁴ *Uo.*, 507.

³⁶⁵ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 814.

³⁶⁶ Pomuncion vö. *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, E_{8r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, E_{7r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, D_{5v} (325. jegyzet); *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 505.

gyarul Armeni, míg a cseh apokrifben Ameria.³⁶⁷ A fejezet végén Annás és Kaifás halálának leírása újra Martin von Cochem szövegéből való.³⁶⁸

A 125. fejezettől újra visszatér a *Veliký živothoz*, és egészen a könyv végéig nincs újabb, máshonnan vett betoldás. Az utolsó fejezet végén lévő elmélkedés Szűz Máriáról és a könyvet záró imádság azonosítása nem sikerült.³⁶⁹ A *Szűz Mária Menyben menetele napjára való imádság* viszont a *Veliký život* egyik korábbi fejezetéből való, a Szűz Mária haláláról szóló fejezetet zárja.³⁷⁰ A cseh változat utolsó fejezetei a magyar fordításból kimaradtak.

³⁶⁷ Ameria a cseh szövegekben. vö. *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, F_{4r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, F_{3r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, F_{2r} (325. jegyzet); *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 508.

³⁶⁸ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 509; MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 814.

³⁶⁹ *Uo.*, 535, 536; *Szöveggyűjtemény*, 31–32.

³⁷⁰ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 941–942.

A húsvéti fejezetek (108–129) összehasonlítása
a *Veliký život*ban, a *Makula nélkül való tükröben*
és a *Čtení Nykodemovoban*

<i>Makula nélkül való tükrö</i>	<i>Veliký život Pána...</i>	<i>Čtení Nykodemovo...</i> ³⁷¹
<p>108. <i>Mint őriztetett Urunk JESUS koporsója, és Jóseff Nicodémus meg-fogásokról</i></p>	<p>141. <i>Kterak hrob Pána Ježíše stráží opatřen byl a jeho smrti do Říma císaři se donesla</i> [Miként őrizték Jézus Urunk sírját, és miként vitték meg Rómába halálhírét a császárnak]</p>	<p>8. <i>O pohřebu Pána Krysta pro nějž jsau zidé hrozili Jozefovi a Nykodémovi a Jozefa pro to vsadili do zialáře</i> [Krisztus Urunk temetéséről, miként fenyegették meg a zsidók Józsefet és Nikodémust, és miként zárták ezért Józsefet tömlőcbe]</p> <p>9. <i>O divném zproštění Jozefa z zialáře a o Božím Vzkříšení</i> [József csodálatos szabadulásáról a tömlőcből és Krisztus feltámadásáról]</p>

A magyar fordító a *Veliký život*ból és a *Čtení Nykodemovoból* is merít. A fejezet eleje a *Veliký život* fordítása, a „... nagy jutalmat ígervén nekik, és az után el-menének” – mondattal bezárólag,³⁷² de ezt követően attól eltér. A magyar változathoz hiányzik a feltámadás leírása, Longinus története,³⁷³ és Jézus halálának hírüladása a római császárnak – ellentétben a *Veliký život*tal – nem itt van, hanem később, külön fejezetben.

A „... *miért haragudtatok meg én ellenem.*” mondattól kezdődően a *Čtení Nykodemovot* követi. Ezen a szövegen keveset változtatott, csupán apróbb kihagyások, illetve kiegészítések találhatók. Nikodémus rövid történeténél

³⁷¹ A cseh szöveget transzkribálva adjuk közre, vagyis a szöveget némileg modernizáljuk úgy, hogy eredeti jellege ne sérüljön. Vagyis: w=v, v=u, ss=š, g=j, j=í, cz=č, ff=f. A mai helyesíráshoz alakítottuk az i, í, y, ý használatát. A *Čtení Nykodemovo* fejezetcímeit a magyar változathoz legközelebb álló 1651-es kiadásból vettük át.

³⁷² *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 454.

³⁷³ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 811, 812.

forrása újra a *Veliký život*. Arimateai József története viszont eltér, bár tartalmilag azonos. A *Veliký život* részletesebben beszéli el szabadulását a börtönből, a *Makula nélkül való tükör* pedig József fogvatartóinak reakcióit és a Jézus feltámadásáról érkező első hírek miatti meglepettségüket.³⁷⁴ Itt a cseh apokrif szövege a forrás.

Makula nélkül való tükör

–

–

–

Veliký život Pána...

142. *Kterak Pán Ježíš do předpekli vstoupil* [Miként szállott alá Jézus Urunk a pokol tornácára]

143. *O veliké slavě velikonoční* [A nagy húsvéti dicsőségről]

144. *O slávě Velikonočního hodu božího* [Húsvétvasárnap i steni dicsőségről]

Ezek a fejezetek a *Makula nélkül való tükör*be nem kerültek be.

Makula nélkül való tükör

109. *Urunk JESUS halottaiból feltámadásáról, és mint jelent-meg az ő Sz. Annyának*

Veliký život Pána...

145. *O slavném zmrtvýchvstání Pána Ježíše Krista* [Jézus Krisztus Urunk dicsőséges feltámadásáról]

146. *Kterak Pán Ježíš ponejprv se své milé matce zjevil* [Miként jelent meg Jézus Urunk legelőször kedves édesanyjának]

A cseh és a magyar változat a fejezet elején teljesen eltér. A cseh (Martin von Cochem) hosszasan részletezi a feltámadás dicsőségét, ószövetségi előképekkel és elmélkedésekkel kiegészítve.³⁷⁵ A magyar bevezető ezzel szemben csak néhány sor,³⁷⁶ amely a *Život Pána* részletével egyezik.³⁷⁷ Az „Oh mely nagy örömet vallott akkor a Kristus lelke...”³⁷⁸ mondattal Újfalusi Judit újra visszatért Martin von Cochem művéhez, és a megszokott rövidítésekkel, de

³⁷⁴ *Szöveggyűjtemény*, 18.

³⁷⁵ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 832–834.

³⁷⁶ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 456–457

³⁷⁷ *Szöveggyűjtemény*, 19.

³⁷⁸ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 457.

híven követte. Az angyalok és a limbusbeli atyák örömről szóló elmélkedést kihagyta.

A cseh szövegben itt önálló fejezet kezdődik, a magyarban az előző fejezet folytatódik. Az átvezető mondat („De lássuk-meg mint jelent meg Urunk JESUS az ő szent Annyának”)³⁷⁹ utáni szakasz (Jézus angyalokkal körülvéve megjelenik Szűz Máriának) egyes elemei a *Veliký život*ban, a *Život Pána*ban és az *Érsekújvári Kódex*ben is megjelennek.³⁸⁰ Szűz Mária kérése fiához, hogy a megtérő bűnöshöz, aki az ő (Szűz Mária) nevét hívja segítségül, legyen irgalmas, csak az *Érsekújvári Kódex*ben³⁸¹ található meg.

Újfalusi Judit ettől kezdve a szokott módon rövidítette a *Veliký život* szövegét, több bekezdést teljesen kihagyott („Podobné též [Ugyanúgy mint] ...milostivě udělila [kegyesen megtette]”,³⁸² „Kdož nyní hodně vypíše [Mostan ki tudná eléggé leírni] ... jeho spanilost nevypravitedlná [az ő kimondhatatlan kegyelmessége].”³⁸³).

Makula nélkül való tükör

110. Miként az három Maria a' koporsóhoz mentek

A magyar fordító erősen rövidítve, de követte a cseh szöveget. Az utolsó imádság utolsó mondatait kihagyta, és másképp fejezte be.³⁸⁴

Makula nélkül való tükör

111. Miként Urunk JESUS Maria Magdolnának meg-jelent

Apró kihagyásokkal, de híven követte a cseh szöveget. Az utolsó imát nem vette át.³⁸⁵

Makula nélkül való tükör

112. Miként Urunk JESUS az

Veliký život Pána...

147. Kterak tři Marie k hrobu šly [Miként ment a három Mária a sírhoz]

Veliký život Pána...

148. Kterak se Pán Ježíš Máří Magdaléně zjevil [Miként jelent meg Jézus Mária Magdolnának]

Veliký život Pána...

149. Pán Ježíš dvoum učedníkům do

³⁷⁹ *Uo.*, 458.

³⁸⁰ *Szöveggyűjtemény*, 20.

³⁸¹ *Érsekújvári Kódex*, 60r–v; LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör... i. m.* (141. jegyzet), 225–229; KOVÁCS, LAUF, *i. m.* (141. jegyzet), 108.

³⁸² MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 837–838.

³⁸³ *Uo.*, 839.

³⁸⁴ *Szöveggyűjtemény*, 21.

³⁸⁵ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 851.

*Emausban ménő két Tanítványnak
meg-jelent*

Emauz jdoucím se zjevuje [Jézus Urunk
megjelenik az Emmauszba tartó két
tanítványnak]

A magyar fordító általában követte az eredeti Martin von Cochem-szöveget, de néhol kiegészítette, máshol átfogalmazta. A kiegészítéseket valószínűleg Újfalusi Judit fogalmazta az evangélium alapján.³⁸⁶

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

*113. Miként Urúnk JESUS meg-jelent
közönségessen mind az Tanítványoknak*

*150. Kterak Pán Ježíš všem svým
učedlníkům společně se zjevil* [Miként
jelent meg Jézus Urunk az összes tanít-
ványnak közösen]

A fordító néhány apróbb részletet elhagyott, egyébként pontosan követte a cseh szöveget.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

*114. Miként Urúnk JESUS Sz.
Tamásnák meg-jelent*

*151. Kterak Pán Ježíš svatému Tomá-
šovi se ukázal* [Miként mutatta meg
magát Jézus Urunk Szent Tamásnak]

Az apróbb változtatások ellenére a magyar fejezet egyértelműen csak Martin von Cochem alapján készült.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

*115. A jó Pásztorrúl, és az el-veszett
juhocskárúl*

*152. O dobrém pastýři a o ztracené
ovci* [A jó pásztorról és az elveszett
juhról]

A magyar fordító csak két félmondatot hagyott el a *Veliký život*ból, változtatások nélkül pontosan követte.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

*116. Miként Urunk JESUS, az ő Meny-
ben-menetele előtt utóljára
Tanítványinak meg-jelent*

*153. Kterak Pán Ježíš učedlníkům svým
před svým nanebevstoupením
naposledy se zjevil* [Miként jelent meg
Jézus Urunk mennybemenetele előtt
utóljára a tanítványainak]

Pontosan követi a Martin von Cochem-féle cseh szöveget, apróbb változtatásokkal.

³⁸⁶ Szöveggyűjtemény, 22.

Makula nélkül való tükör

–

Veliký život Pána...

154. *O slavnosti Nanebevstoupení Pána Ježíše* [Jézus Urunk mennybementelének ünnepéről]

Ez a fejezet csak a Martin von Cochem-szövegben szerepel.

Makula nélkül való tükör

117. *Urunk JESUS dücsőséges Mennyben meneteliről*

Veliký život Pána...

155. *Kterak Pán Ježíš slavně na nebe vstoupil* [Miként ment Jézus Urunk dicsőségesen a mennybe]

A szokásos rövidítések mellett hüen követi a cseh szöveget, kivéve az utolsó imát, amelynek csak egy sorát hagyta meg, és ismeretlen forrásból egészítette ki.³⁸⁷

Makula nélkül való tükör

118. *URunk JESUS dicsőséges Koronázattárúl*

Veliký život Pána...

156. *Kterak Pán Ježíš slavně na nebi korunován byl* [Miként koronázták meg dicsőségesen a mennyben Jézus Urunkat]

A kisebb változtatások és kihagyások ellenére a magyar fordítás pontosan követi a cseh eredetit.

Makula nélkül való tükör

–

Veliký život Pána...

157. *Kterak se k příští Ducha svatého hotoviti máme* [Miként kell készülnünk a Szentlélek eljövetelére]

Ez a fejezet csak a Martin von Cochem-szövegben szerepel.

Makula nélkül való tükör

119. *Miként hárman bizonyágot töttek, hogy Urunk JESUS felment Mennysországban az ő Sz. Attyához*

Čtení Nykodemovo...

10. *Kterak tři Svědky vyznávali, že Krystus vstaupil k Otcí svému na Nebe* [Miként tanúsította három tanú, hogy Krisztus felment a mennybe Atyjához.]

A fejezet forrása a *Veliký život* helyett a cseh Nikodémus-apokrif, vagyis a *Čtení Nykodemovo*. A címek megegyeznek, a fordító pontosan követi a szöveget, de vannak apróbb eltérések. Pl. az 1577-es kiadásban Adda áll Abda he-

³⁸⁷ Szöveggyűjtemény, 23.

lyett, az 1700-as kiadásban Aggens Aggeus helyett. Egy helyen a fordítás más: Sidók helyett az utolsó sorban a cseh szövegben katonák/vitézek [Rytíři] állnak.³⁸⁸

Makula nélkül való tükör

120. Miként adott Nicodémus tanácsot, hogy a JESUST az hegyeken keressék, és mint hívták, és fogadták Jóseffet a' magok tanácsában

Čtení Nykodemovo...

11. Kterak Nykodém radil Zidům, aby Pána Krysta na horách hledali, a kterak Jozef nalezen jsa v Arymatyi, i obeslán byl od Zidův do Rady [Miként tanácsolta a zsidóknak Nikodémus, hogy a hegyekben keressék Krisztus Urunkat, és miként találták meg Józsefet Arimatiában, és küldték a zsidók a Tanácsba]

12. Kterak Jozef přijel do Jeruzaléma, a jak jej přivítali i kterak byl vyprostěn z žaláře divnau Božskau mocí [Hogyan érkezett József Jeruzsálembé, hogyan fogadták, és miként szabadult Isten segítségével a tömlőcből]

A *Makula nélkül való tükör* és a *Čtení Nykodémovo* első fejezetének címe lényegében megegyezik. A magyar változatban két cseh fejezetből lesz egy. Ezt leszámítva a magyar szöveg híven követi a cseh forrást.³⁸⁹

Makula nélkül való tükör

121. Mint bizonyittyák újjobban az három férjfiak, a' Christus feltámadását

Čtení Nykodemovo...

13. Kterak jeden Jahen oznámil Pána Krysta a tři svědčili, že jest živ, a že jest na Nebe vstaupil, jakož řekl prvé [Miként beszélt egy tanító Krisztus Urunkról, és miként tanusították hárman, hogy él és felment a mennybe, miként előre megmondta]

14. Kterak Jozef oznámil Zidům o dvau vzkříšení z mrtvých s Pánem Krystem, a ti že jsau nalezeni a provození do Jeruzaléma Města svatého [Miként számolt be József a zsidóknak két

³⁸⁸ Szöveggyűjtemény, 24.

³⁸⁹ Szöveggyűjtemény, 25.

Krisztus Urunkkal halottaiból feltámadt emberről, és miként találták meg őket, és hívták Jeruzsálembe, a szent városba]

A cseh apokrif két rövid fejezetét Újfalusi Judit összevonta, de a szöveget pontosan követte, a cseh kiadások névalakjai között viszont vannak különbségek. A magyar szöveghez az 1651-es kiadás áll legközelebb.³⁹⁰

Makula nélkül való tükör

122. Miként Lencinus és Garinus, mindenekről bizonyoságot tettek

Čtení Nykodemovo...

15. Kterak dva z mrtvých vzkříšení svědčili o Pánu Krystu vzkříšeném, i o potěšení svatých v Předpekli [Miként tett tanúságot két feltámadott a feltámadott Krisztus Urunkról, és a szentek örvendezéséről a Limbusban]

16. O svádě Šathanově s Diábly o Pána Jezu Krysta Syna Božího [A Sátán vitája az ördögökkel Jézus Krisztus Urunkról, Isten fiáról]

17. Kterak Pán Ježíš navštívil slavně Peklo. A o svědectví svatých prorokův, a co mluvilo Peklo k Pánu Krystu [Miként látogatta meg Jézus Urunk dicsőségesen a poklot, a szent próféták tanúságtételéről, és mit mondott a pokol Krisztus Urunknak]

18. O jetí Šatanovém a o svázaní jeho [A Sátán elfogásáról és megköltözéséről]

19. Kterak Pán Ježíš vyvedl Duše Svatých z Pekla, a o radosti jich [Miként vezette ki Jézus Urunk a szentek lelkét a Pokolból, és az ő örömről]

Újfalusi Judit öt fejezetet vont össze. A *Čtení Nykodemovo* szövegét követi, amelyet gyakran az *Érsekújvári kódex*ből átvett részletekkel helyettesített, vagy egészített ki.³⁹¹

³⁹⁰ *Szöveggyűjtemény*, 26.

Makula nélkül való tükör

123. A' Szent Atyák örömeikről, és
Paradicsomban vitelekről

Čtení Nykodemovo...

20. Kterak jsau se svati proroci
radovali z příšti Pána Ježíše Krysta
[Miként örültek a szent próféták Jézus
Krisztus Urunk jövetelének]

21. Kterak Duše Svatých do Ráje jsau
provorozený, a kdo jsau se s nimi
potkali, a co jsau s nimi mluvili, a jich
se dotazovali [Hogyan érkeztek meg a
szentek lelkei a mennybe, kikkel ta-
lálkoztak, mit beszéltek velük, és mit
kérdettek tőlük]

22. Kterak Karynus a Lencyus před
zástupem židovským potvrdili
svědectví svého [Miként erősítette
meg Karinus és Lencius tanúságát a
zsidók előtt]

Újfalusi Judit a *Čtení Nykodemovo* három fejezetét vonta össze, a szövegét
hűen követte.³⁹²

Makula nélkül való tükör

Következik Pilatus levele kit
JESUSrúl irt Romában Tiberius Csá-
szárnak

Čtení Nykodemovo...

23. Kterak psal jest Pilát list k Ty-
beriovi cýsaři do Říma o Pánu Jezu
Krystu [Miként írt levelet Pilátus
Rómába Tibériusz császárnak Jézus
Urunkról]

Ezt a levelet Martin von Cochem a 141. fejezet (*Kterak hrob Pána Ježíše
stráži opatřen byl a jeho smrti do Říma císaři se donesla* [Miként őrizték Jézus
Urunk sírját, és miként vitték meg Rómába halálhírét a császárnak]) szövegébe
fogalmazta bele.³⁹³ A *Čtení Nykodemovoban* egy bővített változat szerepel, a
Garinus és Lencinus-történet után. A *Makula nélkül való tükörben* is ugyanott
található ez a szöveg, amely az apokrifben szereplő változat fordítása.³⁹⁴

³⁹¹ Szöveggyűjtemény, 27.

³⁹² Szöveggyűjtemény, 28.

³⁹³ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 837–838.

³⁹⁴ Szöveggyűjtemény, 29.

Makula nélkül való tükkör

124. Miként Tiberius Császár JESUS-ért követet küldött Jerusalemben

Čtení Nykodemovo...

Počínaji se knížky, kterak Tyberius císař poslal pro Pána Ježíše do Jeruzaléma Voluzyána kníže a Biskupa Římského [Kezdődnek a könyvek, hogyan küldte Tibériusz császár Jeruzsálembe Voluziánus herceget és római püspököt Jézus Urunkért]

2. Kterak jsau v Jeruzalémě přivítali Voluzyána Kníže [Miként fogadták Jeruzsálemben Voluziánus herceget]

3. Kterak Voluzyán trestal Piláta. A kterak přijal svědectví Jozefovo, kteréž o vzkříšení Pána Jezu Krysta oznámil [Miként büntette meg Voluziánus Pilátust, és miként fogadta József tanúságtételét Jézus Krisztus Urunk feltámadásáról]

4. Kterak se ještě více Voluzyán ptál na svědectví a kterak kázal Piláta vsaditi do zialáře temného [Miként kérdezett Voluziánus még másoktól is tanúságot, és miként parancsolta, hogy vessék Pilátust sötét tömlőcbe]

5. Kterak Voluzyán pojav Veroniku s Obrazem Pána našeho Ježíše Krysta a Piláta jatého, i navrátil se zase do Říma, a kterak jest potom císař uzdraven [Miként tért vissza Voluziánus Veronikával, aki hozta magával Jézus képét, és az elfogott Pilátussal Rómába, és azután miként gyógyult meg a császár]

6. Kterak přikázal Tyberius aby po všem Světě Pána Krysta měli za Boha. A o smrti Tyberia Císaře také se o něm vypisuje [Miként parancsolta meg Tibériusz, hogy az egész világon

Krisztus Urunkat imádják istenként,
és Tibériusz császár haláláról is be-
számol]

Összesen hat apokrif fejezet van összevonva. A fejezet végén a fordító visszatért Martin von Cochem szövegéhez. Sok az idegen betoldás a *Nikodémus-
evangélium*-hoz képest. Az apokrif itt jelenik meg utoljára forrásként.³⁹⁵

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

125. *A' Vigasztaló Szent Lélek Isten
el-küldéséről*

158. *O slavnosti Soslání Ducha
svatého* [A Szentlélek elküldésének
ünnepéről]

A magyar fordító itt visszatért a cseh szöveghez, amelyet a szokott módon rövidített, kihagyott két imát a Szentlélekhez (*Imádság a pünkösdi ünnepre, Egyházi imádság a Szentlélek befogadásáért*).³⁹⁶

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

–

159. *O seslání Ducha svatého* [A
Szentlélek elküldéséről]

–

160. *O protivensví věřících a
rozeslání apoštolův* [A hívek üldözé-
séről és az apostolok szétküldéséről]

–

161. *O nejsvětější Trojice božské* [A
legszentebb Szentháromságról]

–

162. *O ustanovení velebné svátosti
oltární* [A Oltáriszentség alapításáról]

–

163. *Gruntovní vejkład mše svaté* [A
szentmise alapvető leírása]

Ezek a fejezetek csak a *Veliký život*ban található meg.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

126. *Micsoda életet viselt a' Szűz
Maria Kristus Menyben-menetele
után*

164. *Jaký život Rodička boží na světě
po nanebevstoupení Pána Ježíše
Krista vedla* [Hogyan élt az Istenszülő
Urunk Jézus Krisztus mennybemene-
tele után]

A magyar fordító a fejezetet lerövidítette, de hűen követte, nem használt más forrást.

³⁹⁵ *Szöveggyűjtemény*, 30.

³⁹⁶ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 891, 892.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

A' Szűz Mariahoz

–

A cseh változatban ez az imádság az előző fejezet végén szerepel. Újfalusi Judit változtatás nélkül, pontosan fordította.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

127. Az édes Szűz Maria szerencsés halálárúl

165. O přešřastném skonání života Marie Panny [Szűz Mária életének szerencsés befejezéséről]

A magyar fejezet a cseh szöveg pontos fordítása, csupán néhány szó maradt ki.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

128. Mint lött vége a' Szűz Maria életének

166. Kterak Rodička boží život dokonala [Miként végezte be életét az Istenanya]

A fordító a főszövegben csak stilisztikai rövidítéseket alkalmazott, de az elmélkedő imákat³⁹⁷ kihagyta.

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

129. Szűz Maria Menyben-viteléről, és Koronázattjáról

167. O nanebevzetí Panny Marie [Szűz Mária mennybeviteléről]

168. O korunování Marie Panny [Szűz Mária koronázásáról]

A fordító összevonta a *Veliký život* két fejezetét. A szokásos rövidítések mellett kihagyta a Szűz Mária mennybeviteléről³⁹⁸ és koronázásáról³⁹⁹ elmélkedő imákat. A fejezet végére beillesztett egy záró elmélkedést, amelynek nincs forrása a cseh szövegben („No tehát szűz Máriának szerető szolgái ...”).⁴⁰⁰

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

Következik Szűz Maria Menyben menetele napjára való IMÁDSÁG

–

³⁹⁷ *Uo.*, („Ó přeslavná Panno [Ó boldogságos Szűz]... Amen”); 941. („Natisickrát pozdravuji tebe [Ezerszer üdvözöllek téged] ... Amen”)

³⁹⁸ *Uo.*, 946, 947.

³⁹⁹ *Uo.*, 949.

⁴⁰⁰ *Szöveggyűjtemény*, 31.

Az imádság a *Veliký život*ból való, a Szűz Mária haláláról szóló fejezet (166.) záróimádsága.⁴⁰¹

Makula nélkül való tükör

Veliký život Pána...

Más IMADSAG

Ez az imádság csak a *Makula nélkül való tükör*ben szerepel.⁴⁰²

Ezzel lezárul a *Makula nélkül való tükör*. A *Veliký život* ezt követő fejezeteit Újfalusi Judit nem fordította le.

169. *O šťastném života dokonání svaté Marty a svaté Máří Magdalény* [Szent Márta és Szent Mária Magdolna boldog haláláról]

170. *O životu svatého Jana Evanjelisty* [Szent János evangélista életéről]

171. *O těch věcech, které se po rozeslání apoštolův v židovské krajině zběhly* [Azokról a dolgokról, amelyek az apostolok szétküldése után történtek zsidó földön]

172. *O přibězích, kteří se před obležením města Jeruzaléma v židovské krajině zběhli* [A Jeruzsálem ostroma előtti, zsidó földön történt eseményekről]

173. *O zkáze a poznova vystavení města Jeruzaléma* [Jeruzsálem pusztulásáról és újjáépítéséről]

174. *O cestě křížové a o hoře Kalvárii* [A keresztútról és a Kálvária hegyről]

175. *O jinších svatých místech* [Más szent helyekről]

176. *O městu Betléhemu a o jiných místech okolních* [Betlehem városáról és más környékbeli helyekről]

177. *Vypsání nynější galilejské krajiny* [A mai Galilea leírása]

⁴⁰¹ MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 941–942.

⁴⁰² *Szöveggyűjtemény*, 32.

Újfalusi Judit fordítói gyakorlata

A fordító gyakorlatára mindenütt jellemző, hogy igen jó stilisztikai érzékkel kihagyja a többször ismétlődő gondolatokat, a feleslegesen hosszúra nyúlt elmélkedéseket, a siralmakat pedig lerövidíti. A cseh szövegben gyakori költői kérdéseket, hatást fokozó felkiáltásokat általában kihagyja. A rövidítések mellett időnként át is szerkeszti a szöveget. Ennek nincs jelentésmódosító szerepe, csak gördülékenyebbé teszi a fordítást.

Újfalusi Judit műveltségét bizonyítja, hogy néhol a teológiai hibás részeket nem veszi át. Az eredeti mű naiv elképzeléseinek egy része nem került be a magyar változatba. A cseh szövegben például hosszasan olvashatunk arról, hogyan készítenek maguknak testet a levegőből az angyalok, mielőtt megjelennek valakinek, milyen gonddal ügyelnek, hogy ez a test nagyon szép legyen, és jó illatú.⁴⁰³ Ugyancsak kihagyta az angyaloknak a megszületett Jézus feletti örömeikéből azt a részt, amikor az angyalok arra kérik a kisdedet, legyen irgalmas hozzájuk. „Úristen, Isten Báránya, az Örök Atyának Fia, aki elveszed a világ bűneit, irgalmazz nekünk, ki az Atya jobbán ülsz, könyörülj rajtunk, hallgasd meg kérésünket, mert egyedül te vagy a Szent, te vagy az Úr...”⁴⁰⁴ Az imádságnak ez a része emberekhez illik, nem a szent angyalokhoz, akik nem vétkeztek.

Szintén a fordító olvasottságát bizonyítja, hogy a *Veliký život* befejezetlen, vagy hiányos részeit olvasmányai alapján kiegészítette, például Jézus megkísértését vagy az emmauszi tanítványok történetét. Arra is akad példa, hogy egy idézet Martin von Cochem által meg nem nevezett forrását (Szent Bernát) azonosítja.⁴⁰⁵ Máskor a cseh szövegben hiányzó neveket adja meg, szintén olvasmányai alapján. Így a főpap szolgájának a nevét (Malcus),⁴⁰⁶ a Jézusnak kendőt nyújtó asszonyét,⁴⁰⁷ és a látnokét (Szent Anzelm), akinek Szűz Mária megjelent, és elmondta, hogyan kapott hírt fia elfogásáról.⁴⁰⁸

⁴⁰³ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 249.

⁴⁰⁴ *Uo.*, 317; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 115.

⁴⁰⁵ *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 74.

⁴⁰⁶ *Uo.*, 321.

⁴⁰⁷ *Uo.*, 390.

⁴⁰⁸ *Uo.*, 337.

A szerző és a cseh fordító is férfi szerzetes volt, a magyar változatot viszont egy szerzetesnő készítette. Amikor az elmélkedéseket önmagára vonatkoztatja, nem követi az eredeti szöveget, hanem nőnemű alakot használ. Így például az elmélkedésekben „lányodnak” vagy „szolgálódnak” nevezi magát az eredeti szövegben található „fiad” és „szolgád” helyett.⁴⁰⁹ Itt érhető tetten, hogy a szöveget nemcsak fordította, hanem értelmezte is. Valószínűleg nemcsak saját női mivolta miatt változtatott az eredeti szövegen, hanem azért is, mert elsősorban női olvasókra számított. A könyvben található ajánlás címzettje is Újfalusi Judit egyik nőrokona.

Egy másik érdekesség, hogy a cseh fordító Szűz Máriát rendszerint „Rodička boží” [Istenszülő] néven emlegeti. Az Istenszülő kifejezés a keleti egyházban volt elterjedtebb, a cseh fordító inkább ezt, míg Újfalusi Judit a magyar hagyománynak megfelelően a nyugati egyház szóhasználatát követi.

*

Mindezek megerősítik Vida Tivadar megállapítását, hogy a *Makula nélkül való tükkör* elsődleges forrása Martin von Cochem *Das Grosse Leben Christi* című művének Edelbert Nymburský által cseh nyelvre fordított változata. Az összevetés során kiderült, hogy más forrásokat is használt. Egyes szövegrészek a *Život Pána...* című cseh nyelvű Pseudo-Bonaventura átdolgozással egyeznek, és a Nikodémus-apokrif cseh változatát, a *Čtení Nykodemovót* is felhasználta. Lauf Judit kutatásai igazolták, hogy Újfalusi Judit a cseh források mellett a középkori magyar hagyomány elemeit is beépítette fordításába, a *Piryhártya* mára már elveszett kódexét és az *Érsekújvári Kódexet*. A további középkori magyar hagyományelemek azonosítása az ő folyamatban lévő munkájától és az elkövetkezendő jövőbeli kutatásoktól várhatók.⁴¹⁰

⁴⁰⁹ Fiad helyett lányod: MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 741, 770; *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 413, 432; szolga helyett szolgáló MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 931 – *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 521.

⁴¹⁰ Az eddigi kutatási eredményekről és a jövőbeli kutatási irányokról ld. LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükkör... i. m.* (141. jegyzet), 229–231, (*A Makula nélkül való tükkör és ismeretlen forrásai* című alfejezet).

Szöveggyűjtemény

A szövegeket a *Makula nélkül való tükör* első kiadásában (Nagyszombat, 1712) található módon közöltük, zárójelbe téve annak lapszámát. A mű terjedelme miatt csak azokat a részeket emeltük ki, amelyek forrása nem a *Veliký život*. Abban az esetben, ha a fejezet, vagy nagyobb egység a *Veliký život* és más források kompilációja, az egész szakaszt közöltük. Ezekben az esetekben azokat a részeket, amelyeket a *Veliký život*ban vagy más cseh nyomtatványban megtaláltunk, dőlt betűkkel szedtük, a magyar nyelvemlékeket vastagítással jelöltük. A nyelvemlékeknél Újfalusi Judit stiláris változtatásait külön nem jelöljük. A *Makula nélkül való tükör* és a *Piry-hártya* kódex szövegének összevetése megjelent Lauf Judit tanulmányában. A *Makula nélkül való tükör* és az *Érsekújvári Kódex* egyező szövegrészei itt szerepelnek először Lauf Judit segítségével és engedélyével.⁴¹¹

⁴¹¹ LAUF Judit, *Egy középkori nyelvemlék 18. századi továbbélése: A Piry-hártya egykori kódexe és a Makula nélkül való tükör*, Magyar Könyvszemle, 2012, 234–255; Uő, *Egy középkori nyelvemlék, a Piry-hártya kódexe ismeretlen szövegének felbukkanása a kegyességi irodalomban = Filológia és textológia a régi magyar irodalomban*, szerk. KECSKEMÉTI Gábor, TASI Réka, Miskolc, 2012, 377–384; Uő, *Az Érsekújvári Kódex, és a Makula nélkül való tükör... i. m.* (141. jegyzet),

1.

43. fejezet

*Hét esztendő's korátúl fogva, tizenkettőig mit mivelt az édes Jesus*⁴¹²

[...] Oh, én bűneim miatt meg-keseredett lelkem! Tekincs a' te lelki szemeiddel, a' Szűz Maria Szülöttére a' te meg-váltó Jesusodra, és meg-vigasztaltatol, mert kész mindeneket néked meg-engedni, csak tér [!] hozzá, és szánnyad bánnyad gonosságidot. (189.)

2.

52. fejezet

*Kristus Urunk Negyven napi Böjtöléséről*⁴¹³

[...] *Midőn az ördög az ő meg-győzése után Kristustúl el-távozott vólna, melynek rendit az Evangeliomban fel-találhatni. El-jövének az Angyalok szép iffiak képében, mivel könnyen vehet testet az Angyal, mint lőtt légyen az: Szent Bonaventurával így elmélkedhetel,*⁴¹⁴ *hogy földre borúlván az Angyalok imádták őtet, a' Kristus pedig az ő embersége szerént, alázatossan fogatta őket. Mondanák az Angyalok, hogy hoszszú ideig böjtölt, és azért akarnának ételt hozni néki, és ketten közülük egy szempillantás alatt Názaretben jövének a' Szűz Mariához, és az melly étket magáért készített vala, azon étket el-vitték a Jesusnak. Tudván hogy az leg-kedvesebb étke vólna, kit az ő Sz. Anyja készít. A' földre azért asztalt készítvén, a' JESUS-is meg-áldván az étket, hozzá üle, és evék. Az Angyalok körüle lévén, és vigan szolgálnak vala néki mint Istennek. Ő pedig mint gyarló Ember evett, meg-alázván magát a' mi üdvösségünkért, az után az Angyalok áldást vévén tőle menybe fel-mentek.*⁴¹⁵ *Kristus pedig a' Jordánhoz ment, és az után kevés idő múlva Szent Annához,*⁴¹⁶ *a' ki, kiterjesztett kézzel nagy örömmel eleibe mene, és meg-ölelvén kérdé hol lett*

⁴¹² A cím és a fejezet itt hiányzó része a *Veliký život*tal egyezik. MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 415.

⁴¹³ A cím és a fejezet itt hiányzó része a *Veliký život*tal egyezik. MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 473.

⁴¹⁴ *Život Pána...* 1693, *i. m.* (133. jegyzet), 88. Ez után a cseh szövegben egy hosszabb elmélkedő szakasz következik, amely a magyar fordításba nem került át, csak a bevezető mondatot szerkesztette össze a következő bekezdéssel.

⁴¹⁵ *Uo.*, 89.

⁴¹⁶ A közbeeső részeknek tartalmi összefoglalása. A Jordánnál történt eseményeket (találkozás Keresztelő Szent Jánossal, és az első tanítványok meghívása) nem említi.

vólna olly sokáig, és ő mindeneket néki meg-beszélle, egy kevés ideig nála marada.⁴¹⁷ (232–233.)

3.

57. fejezet

*Miként ment Kristus Virág Vasárnap Jerusalembé*⁴¹⁸

[...] ...az kiből meg-érthettyűk, hogy Bethaniátul nem vólt igen meszsze Pénteken, mivel a' Sidók ezer lépésnél nem mertek tovább Szombaton menni.⁴¹⁹ Azonban Kristust, és a' Tanitványit el-hivá Simon maga házához Vacsorára, a' kit poklosságbúl meg-szabadított vala; azon vacsorára a'Szűz Máriát is,⁴²⁰ ugy Lázárt, Maria Magdolnát, és Márhát-is el-hitták. De Mártha az konyhához lát vala, mivel ugy-is szokott vala Kristusnak Eledelt főzni. Hihető Mártának valamelly házában lakott Simon, avagy szomszédgya vólt. Azt mondgya a Szent Agoston: hogy Lázár az asztal felett Kristussal sokat beszélgetett vólna a' Limbusbeli Szent Atyákrúl, Kristus pedig tudgya vala, hogy az ő kinszenvedéseivel kel vala őket, és az egész világot meg-szabadítani, és meg- emlékeztvén az ő kinszenvedéseiről, el-halványodott arczúl, mint ha el-akarna ájúlni, mivel ugy-is az utazás miatt bádgyatt vólt. Látván azt Maria Magdolna, el-mene, és hozza Alabastrom edényben drága Spikinárd kenetet, akarván

⁴¹⁷ „Midőn az ördög ... nála marada” *Život Pána...* 1693, i. m. (133. jegyzet), 94. Az összehasonlítás a latin szöveggel a következő eredményt hozta: Az egyező részeket aláhúzással, a hasonló, de mégsem egyező részeket dőlt betűkkel jelöltük. „Midőn az ördög az ő meggyőzése után Kristustúl el-távozott vólna, melynek rendit az Evangeliomban fel-találhatni. El-jövének az Angyalok szép iffiak képében, mivel könnyen vehet testet az Angyal, mint lótt légyen az: Szent Bonaventurával így elmélkedhetel, hogy földre borúlván az Angyalok imádták ötet, a' Kristus pedig az ő embersége szerént alázatosan fogatta őket. Mondanák az Angyalok, hogy hoszszú ideig bōjtölt, és azért akamának ételt hozni néki, és ketten közülük egy szempillantás alatt Názaretben jövének a' Szűz Mariához, és az melly étet magáért készített vala, azon étet el-vitték a Jesusnak. Tudván hogy az leg-kedvesebb étke vólna, kit az ő Sz. Annya készít. A' földre azért asztalt készitvén, a' JESUS-is meg-áldván az étket, hozzá üle. és evék. Az Angyalok körülé lévén, és vigan szolgálnak vala néki mint Istennek. Ő pedig mint gyarló Ember evett meg-aláztván magát a' mi üdvösségünkért, az után az Angyalok áldást vévén tőle menybe fel-mentek. Kristus pedig a' Jordánhoz ment, és az után kevés idő-múlva Szent Annyához, a' ki, ki-terjesztett kézzel nagy örömmel eleibe mene, és meg-ölelvén kérdé hol lett vólna olly sokáig, és ő mindeneket néki meg-beszélle, egy kevés ideig nála marada.” (*Meditationes vitae Christi*, i. m. (134. jegyzet), 90–91. – *Makula...i. m.* (25. jegyzet), 232–233.)

⁴¹⁸ A cím és a fejezet itt hiányzó része a *Veliký životall* egyezik. MARTIN Z KOHEMU, i. m. (15. jegyzet), 500.

⁴¹⁹ *Život Pána...* 1693, i. m. (133. jegyzet), 209.

⁴²⁰ A cseh szövegben: „dústojna Matka”

Kristust meg-éleszteni, mivel igen szereti vala. Hozzá menvén azért, fejére tölté; a' kenet pedig nem vólt sűrű, hanem mint a' Rósa viz, és drága Nárdus gyökérből vala csinálva, a' melly tagokat erőssét vala, és az embernek-is erőt szokott adni, az után lábait mosogattya vala, nem olly könyhullatásokkal mint az előtt, mert azt áitatosságból teszi vala akkor, kit az előtt keserűségből tött, és haj-szálaival meg-törli vala Szent lábait, az után a' drága kenettel meg-kené, melly miatt a' ház bé telék szép illattal. Az áruló Judás eszre vévén azt, hogy olly drága kenet Kristusra öntetett, monda a' több tanítványokkal együtt: Mért ez kenet inkább el nem adatott, és a' Szegényeknek osztatott vólna, el-adván három száz pénzen? Azt pedig nem mondgya vala azért, hogy szorgalmatos vólna a' szegényekről, hanem (mivel nála állott az erszény) hogy el lohassa, a' Kristus Sэфarrá tette, nála álván a' pénz, kit szükségekre adtak vala az emberek; ő pedig el-lopja vala. Azért a' kenetet-is kívánnya vala hogy el-adgyák, és a' pénziből lohasson. Azt mondgya Szent Máthé: hogy Judás a' több Tanítványokat-is morgolódással indította-fel, úgy hogy némellyeknek nem teczván mondgyák vala: Mire való ez vesztegetés? és Magdolnának mondgyák vala: Mért el nem adatta? Kit halván Kristus, mondá: Hadgyátok őtet, jól cselekedett a' mit cselekedett; mivel emberi erőtlenségemnek vólt szüksége reá, a' szegények mindenkor veletek vannak, én pedig mindenkor nem lészek veletek, a' mit cselekedett jól cselekedte, és az én Temetésemnek emlékezetire cselekedte. Bizony mondom néktek, hogy valahol az Evangeliom lesz, ezt-is fogják hirdetni. Midőn a' Szűz Maria ezt hallotta vólna, arrúl-is eszre vehette, hogy közel légyen halála, mondván azt: hogy sokáig nem lesz vélek, és temetésire tötte, kin nagy szívbeli fájdalma vólt, úgy Magdolnának is. [...]⁴²¹ (252–253.)

4.

58. fejezet

Miként kérték Kristus Urunkat Nagy Hetfőn,
 hogy ott Mártha házánál egye-meg a' Husvéti Bărănyt.

*Virág Vasárnap után való **Hetfőn, Kristus** mingyárt reggel Jerusalembement,⁴²² és ott napestig prédikálván, estve Bethaniába jött, és midőn vacsorálni kezdett vólna, az ő Szent Annával és Tanítványival, Magdolna pedig szolgált vala néki. Kéré azért Magdolna az édes Jesust, hogy nálok készíttetné-meg a' Husvéti Bărănyt, ő pedig semmi képpen nem akará; mert tudgya vala mit vólna téendő. Eszébe vévé azért Magdolna, és*

⁴²¹ *Žiwot Pána...* 1693, i. m. (133. jegyzet), 210–212.

⁴²² *Uo.*, 223–224.

elmene a' Szűz Mariához, nagy sirással mondá: Oh Aszszonyom Szűz Maria! Imé kérem vala a' te Szent Fiadat, hogy itt készítetté-meg a' Husvétí Bárányt, de a' mint ismérem semmiképpen nem akarja: azért kérlek kérjed te-is, és az után bocsássuk-bé Jerusalembé. Vacsora után az édes Jesus mene a' Szűz Mariával néminémű titkos helyre, vagy kamorába, és kezdé kérni az ő Szent Fiát, hogy ne menne-bé Jerusalembé, hanem lenne vélek a' Husvét ünnepén. Mondá az édes Jesus: Jól tudod én édes szülém, hogy Szent Atyám akarattját bé-kell tellyesitenem, azért abban egyéb nem lehet, hanem az emberi nemzetnek meg-kelel váltatni. Oh hogy ezt hallá az édes Szűz Maria! El-gondolhatni melly nagy keserűség tölté-bé szívet, és mondá nagy keserűséggel: En édes Fiam, nagy keserűséggel meg keseredék az én szívem a' te mondásodon, azért szerelmes Fiam nem tudom mit mondgyak, mikor a' te Szent Atyád akarattját tellyesíteni akarod, én nem akarok az te Szent Atyád akarattja ellen teni, de csak arra kérlek, hogy halaszszad továbbra a' te halálodat, és ne vály el szerelmes Fiam illy hamar tőlem. Oh azért áitatos lélek gondold-meg melly keserves siralmat tézen vala az édes Szűz Maria, ugy Magdolna is. Es gondolhatod, hogy az édes Jesus sem túrheté, hanem sirnya kellett néki, látván Szent Annyát olly nagy keserűséggel sirnya, és nagy kegyes szókkal vigasztallya vala, mondván: Édes szülém ne sirj illy nagy keservessen jól tudod hogy a' Fiúnak engedelmesnek kell lenni, az ő Attyának, azért tudgyad, hogy rövid idő alatt meg-térek, mert harmad napra fel-támadok és akkor téged meg vigasztallak.⁴²³ (260–261.)

5.

60. fejezet

Miként *Judás a' Kristust* harmincz pénzen *el-adta*, és miként vacsorált Nagy Szerdán Kristus Bethaniában.

Nagy Szerdán látták, hogy Kristus szokása szerént bé nem ment Jerusalembé, azt gondolták hogy immár el futott vólna, annak okáért egybe gyűltek, és azt végezték hogy valahol talállyák ottan meg-öllyék Lázárral együtt. Judás pedig látván hogy Kristus Bethaniában maradott volna, mondá: hogy Jerusalembé bé-akarna menni, mert dolga vólna ott. Halván azt az édes Szűz Mária, magához hívá, és nagy édesdeden mondá: Edes kedves fiam Judás, azt hallom hogy az én Szent Fiamot meg-akarták vólt kövezni, azért kérlek tudakozódyál hogy mi hir van felőle, és Pilátusnál szerzed-meg dolgát,

⁴²³ *Érsekújvári Kódex*, 40v–41r; LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör... i. m.* (141. jegyzet), 221–225; KOVÁCS, LAUF, *i. m.* (141. jegyzet), 107.

mert tudom hogy Pilátus néked jó Urad. Mondá Judás: Bátor tiszteletes Aszszonyom, és meg látod hogy minden dolgát végbe viszem, ugy hogy senki reá gondot ne viseljen. Ezt mondván bé-mene Jerusalembé, és halván hogy a Sidó Fejedelmek tanácsot tartanának, legottan bé-mene a' Tanács Házba, mint a' szemérmetlen eb, és mondá: Mit akartok nékem adni? és én kezetekbe adom a' kirúl tanácsot tartjátok; mert tudom hogy a' Nazareti Jesusról tartjátok a' Tanácsot. Azok pedig meg-örülének, és a' tanácsot el-változtaták, mivel im-már azt végeszték vólt, hogy Husvét után öllyék-meg Urunk Jesust, mert a' köz nép szereti vala, és félték hogy mellette fel-tamadnának. Halván pedig Judás szavát, harmincz pénzt ígérének neki; de a' pénz mindenik tiz tiz pénzt ér vala. *Némellyek pedig ugy tartják, hogy a' Sidóknál két féle ezüst pénz vólt, a' kit mind ezüst pénznek híják vala; az egyik aranyból vólt, a' másik ezüsből: az ezüsből fél tallérban tartották, az aranyast egy aranyban,*⁴²⁴ és e képpen el-árulván haza tért. Oh átkozott gonosz Judás, mit tött néked a' te édes Mestered? Lám nem tanított téged az igazságnak Mestere ilyen álnok csalárd-ságra. Oh vissza fordúlt lator Judás, ha nem akartál könyörölni az édes Jesuson, ottan bár csak könyörültél vólna a' Szűz Márián; kinek azt fogadád, hogy jól meg szerzed dolgát. Oh hamis lator meg-szerzed bizony, de el-szakadtál tőle! Oh ördögnek átkozott tagja, mit tött néked az ártatlan Jesus Kristus, lám meg-bocsátá minden bűneidet, és Apostolá választott, hatalmat adott hogy betegetek gyógyíthass, és ördögöket űzhess. Oh átkozott bolond kalmár, ha immár el-akartad adni, mire adtad olly ócsón, bár csak Magdolná-nak adtad vólna, nem annyit, de száznál is többet adott vólna érette, avagy a' Szűz Máriának árultad vólna-el, a' ki keze munkájával, és koldulással-is meg-szerzette vólna néked. Oh te szemérmetlen eb! ha immár el-árultad a' Fiút, mért nem árultad-el véle az Annyát-is, hogy az kiknek el-válthatatlan szeretetek vala, kinszenvedések-is egy lött vólna.

Midőn azért Judás Bethaniába jött vólna, Kristus Urunk nem nézé gonosságát, hanem szokása szerént kezét fogá és meg-csókolá. Oh én Uram Jesusom melly nagy kegyesség van benned, hogy ez ördög tagját nem útalod meg-csókolni. Oh én édes Szűz Mariám melly nagy szeretete van Szent Fiad-nak az emberi Nemzethez, mert jobban bánakodik Judás el-vesztésén, mint sem a' maga el-árultatásán. Oh én Uram Jesusom a' ki naponként egy asztalnál veled ivott, evett, az árult-el téged. Annak utánna a' keserves Anya titkon ma-gához hívá Judást, és mondá: Édes fiam Judás, mi hirt hallottál Jerusalemben? mert ugyan halálra keseredtem, az nagy félelem miatt. Monda Judás: Immár semmit se gondolly aszszonyom, mert igaz hogy vólt emlekezet róla, de én jobban meg szerzettem dolgát. Oh átkozott Judás pokolnak aszszú pozdorjája,

⁴²⁴ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 515.

meg-szerzéd bizony, de a' Jesusnak halált, a' Szűz Mariának pedig keserűséget, nekünk pedig üdvösséget, de tennen magadnak örök kárhozatot. De a' Szűz Mária meg nem elégedett Júdás szavaival, mert látta hogy Magdolnának ugyan meg változott a' színe, és az Apostolok-is minnyájan keseregnek vala, és nem ettek, sem nem ittak sótt egy máshoz sem szóllottak vala, hanem kiki magán menvén sir vala. Azért tétova megyen vala, és némelykoron Magdolnához menvén mongya vala: Oh szerelmes leányom Magdolna, kérlek az nagy Isten szerelméért könyörűly rajtam, mert által szakad szívem a' nagy bánat miatt! mond-meg mi hirt hallottál az én édes Fiam felől. Az pedig sirva felele mondván: Jaj én édes Aszszonyom, jaj mit mondgyak, hanem hogy rosZRúl van a' dolog. Ezt halván a' Szűz Maria annál jobban el-keseredék mondván: Jaj nékem keseredett Anyának, mert által járja a keserűség töre lelkemet; jaj nékem mert el-válok az élettűl! jaj nékem mert meg-szakadt szívemnek és szemeimnek gyökere. Oh én meg-keseredett Aszszonyom Szűz Mária! ha most ezt cselekeszed, mit fogsz cselekedni, midőn a' keresZRúl le veszik és öledbe adgyák? Néha hol egyik hol másik Apostolhoz megyen vala mondván: Jaj szerelmes Fiam immár halálra keseredtem! azért mongyátok meg mit tudtok az én Szent Fiam halálárúl? Azok pedig a' sirás miatt nem szólhatának, és mutatással ki-jelentették mit mondott Magdolna, és midőn bizonyost nem tudhatott vólna, annál inkább kesereg vala. Oh ájtatos lélek! ha van te benned egy szikranyi kegyesség, könyörűly e' keseredett Aszszonyod Szűz Mária, látván melly nagy keserűségben van szive lelke az ő Szent Fia haláláért.

Mikoron azért Szent Mártha a' vacsorát meg-szerzette vólna, mert azon nap sem nem ittak, sem nem ettek, hanem csak Judás Jerusalemben. Lázár azért el-mene Urunkhoz, és mondá: Én édes Istenem és Mesterem, könyörűly a' te Szent Anyádon, és szerelmes fiaidon az kik még ma semmit sem ettek. Imé a' vacsorát meg-szerzettük; azért jöj-el, és ha a' te Szent Anyád láttya, hogy eszel, ő is reád nézve fog enni. Engede azért az édes Jesus, és midőn az asztalhoz ülnének Judás közikbe üle, a' Szűz Mária pedig az előtt mindenkor az ő Szent Fia mellett szokott vala ülni. Oh édes Szűz Mária tudod-é mit jelent mostan Judás? Bizony nyilván azt jelenti, hogy immár el-szakasztott Szent Fiadtűl. Oh szerelmes Anya! ha te most láthatnád Judásnak szívét, ugy vélem nem ülnél jó kedvel mellette. Asztal felett gyakran nézi vala a' Szűz Maria Szent Fia orczáját, mert a' hól szeretet vagon a' szem-is oda fordul, és láttya vala néha el-hervadott, néha el-sárgult, és néha ugyan el hólt. Ezt látván a' Szűz Mária csak nem ketté hasad vala az ő szűz szent szive. Azon közben midőn estve vólna immár, ki hivaték a' vacsorárúl Lázár és Mártha, és kimenvén, láták tehát Nikodémust lovon ülni, a ki mondá Lázárnak: Szerelmes Uram itt vagon-é a' mi édes Mesterünk Jesus? Felele Lázár: Itt vagon, és

most vacsorál a' Tanítványival, inkább szállj-le Uram és jőj bé, mert immár későn van, sohová [!] nem mehetz. Monda Nikodémus: Nem kedves Uram, hanem mongyátok-meg a' mi Aszszonyunk Szűz Máriának, hogy semmiképpen ne ereszze Urunk Jesust Jerusalembé, mert ma el-végeszték a' Fejedelmek, hogy mihent a' várasba bé-jön ottan meg-fogják, és én a' Tanácsban ben vóltam, azért én mingyárt el-megyek, mert ha meg-tudnák hogy itt vagyok, ottan mingyárt meg-ölnének, ezt mondván haza mene. Oh Istenem mint elkeserednének halván ezen hirt! Vacsora után bé-mene Urunk a' Kamarába, mert szokása vala éjel magán imádkozni, a' Szűz Máriának meg-mondák a' dolgot, hogy ne bocsátaná Szent Fiát Jerusalembé, hanem maradgyon nálok a' Kastélban. Oh én Istenem vallyon micsoda álmodt azon éjjel a' Szűz Mária? ugy vélem hogy szeméit sem húntha bé; de nem várhatá a' virrattát, hanem a' kamara ajtajára mene, és zörgete. Tudgya vala pedig az édes Jesus Szent Anna keserűségét, azért fel-kele az imádságról és meg-nyitá az ajtót, és monda: Én édes Anyám kérlek ne keseregy olly igen rajtam. Monda a' Szűz Maria: Én édes drágalátos szülöttem és én édes Istenem, meg-bocsáss hogy szokásom kívül illyenkor jöttem hozzád, de látod Istenséged szerént mint vagyon az én szívem és lelkem. Monda az édes Jesus: Szerelmes Anyám igen akarom hogy hozzám jöttél, mert nagy szóm van veled. A' Szűz Mária pedig meg-ölelvén Szent Fiát monda: Én édes Fiam kérlek mint Fiamot, könyörgök mint Istenemnek, hogy okát mond-meg mért a' vacsora felett változott Szent orczád, kin szívem ugyan hasadoz vala. Mondá Urunk Jesus: Szerelmes Anyám üllý le mellém, és valamirül meg-kérdezel mind meg-mondom néked, és le-ülteté nagy tisztességgel.

Oh én édes Aszszonyom Szűz Mária! ámbár nem mentél vólna a' te Szent Fiadhoz, mert ma telik-bé Simeon Profétálása. Oh Kristusnak és Szűz Máriának szolgálja vagy szolgálója, kérlek tekincsd-meg a' te lelki szeméiddel, és halgassad nagy áitatossan mint ülnek, és mit szólnak a' Menyország Királlyá és Királynéja. (265–268.)

6.

61. fejezet

*Miként jelentette-meg Kristus az ő Szent Annyának maga kinszenvedésit,*⁴²⁵ és
micsoda kéréseket tött a' Szűz Maria az ő Szent Fiától

Mikoron azért egymás mellett ülnének, mondá Urunk JESUS: Drágalátos Anyám igen gyakorta kérdezted tőlem és Tanítványimtúl, mikor léssen halálom; azért végy ma valami kevés vigasztalást az én szímem látásában, mert elválok tőled, és nem láthacz hanem csak hólnap, ez halandó testben. Oh én szerelmes Anyám! azért változik vala szímem, mert akkor mind előttem vala az én szenvedésem sanyarúsága. A' Szűz Mária azért megkérde mondván: Én szerelmes Fiam, és én édes Mesterem, ha immár halált akarsz szenvedni, micsoda halált akarsz szenvedni? mondá az édes Jesus: Én édes Anyám látod az én testemet mellyet te tőled vettem, azt mind tagonkint el-kinózzák, látod hogy én fejem ékes a' selem színű szép hajjal. De oh én édes Anyám! azt énnékem hólnap mind ki tépik, és ugyan majd haj nélkül marad az én fejem. Látod hogy az én orcám igen szép, mellyre az Angyalok kívánnak nézni; de oh szerelmes Anyám! hólnap olyan léssen mint poklosnak, a' sok verés és pökdözés miatt. Látod drágalátos Anyám hogy most kezem, lábam éppen vagyon, de hólnap édes Anyám, a' sok verés miatt olyan léssen, hogy egy tőhegyni épség nem léssen benne. Ezt halván a' keseredett Anya, nagyon fel-kiálta, úgy hogy a' házbéliek meg-hallák, és mondá: Jaj én Szentséges Fiam hát én hová legyek, és le-esék a' földre mint egy holt, és csak nézi vala Szent Fiát, de nem szólhata vala sok-ideig. Ezt látván az édes Fiú nagy keserű sirást tön az ő Szent Annya epességén, mert tudgya vala hogy olly bánattya volna, hogy ottan meg-halhatott volna, ha Istenségével meg nem tartotta volna.

Ez jaj szóra a' házbéliek a' kamara ajtajához gyűlének, de nem mertek bémenni. Midőn pedig annyira magához jött volna, hogy a szót meg-érthetné, nagy édességgel meg-ölelé az édes Jesus és fel emelvén mondá a' Szűz Máriának: Végy erőt, és halgassad-meg az te édes Fiad szavát; vigasztaltassal-meg, mert harmad napra ismet fel-támadok, és annak utána soha nem szenvedhetek, és az én testem meg-bóldogittatik, és leg először néked teszek vigasztalást fel-támadásommal. Ezt halván a' Szűz Mária, valamenyire erőt vőn, és Urunk Jesussal kezde szóllani. Oh aitato lélek gondold meg melly nagy édességgel kelléli vala az édes Jesus az ő Szent Annyát, és mind néki, mind magának orcáját a' könnyullatástúl meg-törli vala, valamint a' Szűz Maria a' környül-metéléskor meg-törli vala mind magának úgy az édes Jesusnak orcáját. Oh

⁴²⁵ A fejezetcím első fele azonos a *Veliký životall*. MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 517.

áitatos lélek! nézd-meg miként az édes Jesusnak orczáján alá gördögél a' könnyhullatás, és mint ásztattya a' Szűz Maria orczáját és melljét. Oh én édes Aszszonyom Szűz Mária! Oh Istennek szerelmes Anyja! oh Szűzeknek Szúze! 's mért menél mostan a' te Szent Fiadhoz? Mért meg nem vártad a' keserűség óráját? és mért jártattad által lelkedet a' keserűségnek törével? Oh emberi nemzet szószóllója, ámbár csak egyszer mondotta volna a' Simeon Proféta, hogy által szegezze a' tör! De imé mit szerzél Angyalok Aszszonya? Mert olly erőssen által jártattad ma a' te szivedet, hogy mind addig ki nem szakad szivedbül, valamig halottaibül Szent Fiad Fel nem támad.

Annak utána három kérést kére a' Szűz Mária Szent Fiától; azért a' sok beszéd között (mert igen sokat beszéltek vala ugy hogy felvirrada) monda a' Szűz Mária: Nálad vagyon szerelmes Fiam minden hatalom, bölcsesség; azért másként is meg-tudod váltani és meg válthatod az emberi nemzetet, mivel te vagy hatalmas örök Isten. Oh szerelmes Fiam mikor én azt látnám hogy a' te Szent testedet izenként szaggatták, bizony meg-kellenék halmom a' nagy bánat miatt, mert az én Anyai szívem el nem viselhetné. Kérlek azért hogy meg ne hally, hanem másként válcsad meg az emberi nemzetet. Felele az édes Jesus mint alázatos és engedelmes Fiú: Drágalátos Anyám Maria, jól lehet, hogy másként is megválthatnám, de nem olly alkalmatossan, mert az én halálommal el-rontom a' halált, a' Proféták mondásit mind bé töltöm, a' kik mint meg-jövendőlték az én halálomat, és kinszenvedésemet.

Második keserűsége vala azért a' Szűz Máriának, halván, hogy első kérésiben meg nem hallgattatott; mert el-végezte vala az Ur Isten. Monda azért a' Szűz Maria: Szerelmes Fiam, válasz magadnak valami tisztességes könnyű halált, mert nem illik hogy a' te Szent Véredet a' föld eméssze. Monda Urunk Jesus: Drágalátos Anyám kérlek légy békességben, mert a' Proféták által régen meg mondtam, azért nem emlekezel é róla, lám te-is sokszor olvastad. Mondá a' Szűz Mária: Jól tudom Szentséges Fiam hogy olvastam. Látván pedig a' Szűz Mária, hogy első, második kérése meg nem halgattatott volna, harmadszor mondá: Kérlek szerelmes Fiam, emlekezzél-meg az én Anyai epeségemrül, mert méhemben hordoztalak, Szűz tejemmel fel-tartottalak. Oh én Istenem melly sok fáratságot, éhséget, szomjúságot, félelmet szenvedtem éretted, hogy Egyiptomba bé-vihesselek, és haláltúl meg-mencselek, az hol téged drágalátos Fiam két kezem munkájával tartottalak, és harmincz három esztendeig nagy engedelmességgel szolgálalak, semmiben meg nem szomorítottalak én édes Istenem; azért könyörgök néked én édes Uram áldott Jesus, hogy tekincsd-meg az én Anyai keserűségemet, és halgasd-meg a' te édes Anyádnak ámbár csak az harmadik kérését, mert ha meg nem halgacz, talám meg-szakad a' szívem. Oh édes Aszszonyom Szűz Maria! oh Angyalok Aszszonya, imé az előtt valamit kértél a' Felséges Istentül mind meg-adta né-

ked; de imé most édes Aszszonyom Maria méltán kesereghetek rajtad látván hogy az keserűség napja meg-környékezett téged. Oh Istennek Szent Anyja ne könyörögj mostan semmit, mert akár mint mondod epeségedet meg nem halgattatol mái nap. Mondá azért a Szűz Maria: En edes Fiam kérlek had legyen érzékenség nélkül a' te kinszenvedésedkor, avagy azon időben vigy az Isteni elmélkedésre és látásra, ezt pedig meg-kell tenned kit bizonyítok a' Törvény könyvéből, hogy tisztellyed szüléidet. De tekincs-meg drágalátos Fiam, mert test szerént nincs más szüléd én kivülem, és soha nem vólt, és nem lészen olly fiú, ki annyi tisztességet tett vólna szüléinek mint te tettél ennékem; azért most is halgasd-meg kérésemet. Felele Urunk Jesus mondván: Ugy vagyon édes Anyám, mert csak te vagy testi szülém, de nagyobb Istenségem emberségemnél, mellyet öröktül fogva vettem Szent Atyámtúl, azért szerelmes Anyám meg nem halgathatlak, mert nem vólna alkalmas, hogy akkor érzékenség nélkül vólnál, mert lám azt mondod hogy mindennél inkább tiszteltelek, és te mind ez világ felett inkább szeretsz, azért a' szeretet téteménye bizonyította, és ha te akkor ott nem vólnál, és rajtam nem keseregnél, oh szerelmes Anyám, hát ki vólna a' ki rajtam keseregne! Ugyan is azon ismérteted szerelmedet ha rajtam kesergesz, és ha akkor te ott nem vólnál és rajtam nem keseregnél, hát a' világ el-veszne. Mert ha az én hitem nem vól-na, eddig a' világ el-veszett vólna, és az emberi nemzet meg nem váltatott vólna, és az Angyalok romlása meg nem épülhetett vólna; mert mikor az én Tanítványim látni fognak olly nagy kinnal meg-halni, mind kétségbe esnek, hogy én nem vóltam igaz Isten, és akkor csak te tartod-meg ez világot, mert csak te benned marad-meg indulhatatlan az én hitem, és a többiben mind meg-aluszik a Hitnek szikrája.

Monda tovább a' Szűz Maria: Immár csak azt engedgyed-meg édes Fiam nékem, hogy előtted halljak-meg. Felele Urunk: Nem alkalmas szerelmes Anyám, mert ugy néked tiszteletlenséget tennék, Limbusba bocsátván lelkedet, holott Menyország Aszszonya, Angyalok királynéja vagy, és Istennek Anyja; azért nem illenék hogy a' szeretetnek Anyja Limbusra szállana, de várj egy kevéssé én édes Anyám, és én nagy tisztességgel fel-viszlek menyországba, ennen magam jövök érted mind a' Szentekkel és Angyalokkal, azért ha kívánod az emberi nemzet váltságát, Angyalok épülését, tehát nékem meg-kel halnom, és néked nagy keserűséget kel szenvedned. Halván a' Szűz Maria, hogy semmi kérése meg nem halgattatott vólna, ugyan el-hala, és fel-kiáltván mondá: Oh Atya mindenható Isten! tekincs meg, és segéld-meg te szolgálodat, mert meg kell epednem a' nagy keserűség miatt, és ottan az édes Jesus ölébe esék a' földre. A' kiáltást meg-hallá Magdolna, mert a' többivel együtt a' kamara ajtaja előtt áll vala nagy sirással, és ugyan által járja vala szivét, és mingyárt bé futamék, és látá hogy a' Szűz Mária a' földön vagyon, és meg-ijedvén azon kezeit egyben csapá és monda: Oh Uram Jesus! Mit tettél az te

édes Anyádnak? vallyon meg-hólt-é, vagy lélekben vagyon? És ottan nagy sirással reá esék, és mikor a' Szűz Maria valamenyire erőt vett vólna, fel emelé Urunk Jesus, az után bé-menének a' Tanítványok, Lázár is Márhával, és látták hogy Urunk Jesus, és az ő Szent Anyja ugyan el-hóltak a' nagy Sirásban, kin minnyájan el fakadának sirva. Oh én Istenem mennyi sirás, és zokogás vala akkor a' kamarában, főképpen a' Bóldog Szűztül és Magdolnától. Oh édes Szűz Mariának áitatos fia és leánya! sirasd te-is véle az ártatlan Jesust; Ugyan-is ha te benned egy szikrányi könnyörületesség vólna, tehát most könnyvezhetnél. Annak utána Magdólna Urunk eleibe esék, és mondá: Oh én édes Mesterm kérlek emlékezzél-meg az én nagy szeretetemről, azért maradgy-meg itt nálunk Szent Anyáddal, és együk-meg együtt a' Husvétí Bárányt. Felele Urunk: Jerusalemben kell meg-ennem abban egyéb nem lehet. Kin Maria Magdólna el-fakada sirva és mondá a' Szűz Mariának: Édes Szűz Mariám imé azon kérem a' te Szent Fiadat hogy nálunk egye-meg a' Husvétí Bárányt, de nem akarja, hanem Jerusalemben akarja meg-enni. Felele a' Szűz Maria: Szerelmes leányom én is arra kértem de nem akarja. Halván ezt minnyájan Urunk eleibe esének mondván: Oh Uram JESUS Kristus lám mindenhez kegyes vagy, mért csak a' te Szent Anyádhhoz nem vagy? Látod hogy ugyan el-hólt az nagy bánat miatt; azért könnyörüly rajta. Mondá Urunk: Az akarattya az én Szent Atyámnak, hogy Jerusalemben egyem-meg a' Husvétí Bárányt. Az Apostolok pedig látván hogy ideje vólna meg-készíteni, mondanák: Uram Jesus hol akard hogy meg-készítsük a' Huvétí Bárányt? Mert ideje vagyon. El-küldé azért Pétert és Jánost monván: Meg-talállyátok az embert midőn bé-mentek a' várasba, egy korsó vizzel, és annál szerezzétek meg; de meg nem nevezte az ember nevét, hogy az áruló Judás eleit ne vegye, és meg ne báncsa a' vacsorán. Az után a' kamarából mind ki-küldé őket, és csak Szent Annyát hagyá bent, hogy szolgálattját meg-köszönnye, és vég búcsút vegyen tüle. (269–273.)

7.

62. fejezet

*Miként Kristus Sz. Anyjának szolgálattját meg-köszönte és tüle el-búcsúzott.*⁴²⁶

Mikoron mind ki-mentek volna a' házbúl, az alázatosság Mestere térdre esék a' Szűz Maria előtt, és kezét egyben tévén mondá: Oh én drágalátos szülém! Immár el-válok tőled, és most búcsút vészek, és kérlek bocsáss az te Anyai áldásoddal, a' mellett én édes Anyám köszönöm néked, hogy az Angyalnak szavára engem méhedbe fogadtál, kilencz hólnapig hordoztál, ez világra szültél, és Szűz tejdeddel fel-tartottál. Oh édes Szülém melly nagy áitatosággal szolgáltál te énnékem ez harmincz három esztendő alatt; azért valamennyi munkát vettél-fel érettem, mennyi csöpp tejet attál nékem, mind annyiszor köszönöm néked édes Anyám. Látván ezen nagy alázatosságát a' Szűz Maria; ottan ő-is térdre esett, és el-fakada sirva, és valamennyi keserűsége vólt az előtt, mind meg-ujúla, de mint szólhata mondá: Oh emberi nemzet Megváltója! oh menynek földnek alkotója, én édes Fiam! Hová alázam én meg magamat? Ha te felséges Isten lévén mind földig meg-alázod magadot én is azért hálát adok tenéked, hogy engem nyavalyás szolgáló leányodat választottál magadnak Anyául,⁴²⁷ holott nem vóltam méltó legkisebb szolgálatodra, és én tülem fel-vetted a' testet, kiben akarod meg-váltani az emberi nemzetet. Oh én édes szülöttem, melly édes vala a' mi nyájasságunk! Hálát adok néked édes Megváltóm és én édes Istenem, hogy nagy édessen vigasztaltál a' te szavaiddal, és jelenléteddel, azért én Uram Istenem adgyad a' te szolgáló leányodra a' te Isteni áldásodat, minek előtte el-válsz tülem én édes Fiam. Oh lelkemnek egyetlen eggye és reménsége Fiam JESUS! melly keserves nékem tőled való el-válásom, de nincs mit tennem; azért légyen a' te Szent Atyádnak akarattya. Meg-keseredék Urunk Jesus az ő Szent Anyján, és mondá: Vigasztaltassál meg én Szentséges Anyám, mert hamar meg-látogatlak, az én malasztom megtart téged, még az én Szent Atyámat is arra fogom kérni, hogy ha lehet halaszsa el haláloamat: kit a' Szűz Maria jó kedvel hallá. Oh én Istenem mint állanak ketten térden álva, és nagy sirást, zokogást tesznek vala! Oh melly nagy könyörületessen nézik vala az Angyalok. Annak utána fiúi alázatossággal meg-jegyzé Kristus Urunk a' Szűz Máriát Szent Kereszt jelével, és ő rajta

⁴²⁶ Bár a fejezet szövege Martin von Cochemnél más, a fejezetcím megegyezik. MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 522.

⁴²⁷ A fejezetben elszórtan vannak a *Život Pánával* egyező rövidebb részletek. Az „én édes Anyám... magadnak Anyául” közötti szöveg dőlt betűvel jelzett részletei: *Život Pána...* 1693, *i. m.* (133. jegyzet), 262–263.

kezdé a' Szent Kereszt jegyét és mondá: *Oh én drágalátos szülém áldott vagy te mindenestül fogva; mert meg-áldott téged menyországban az én Szent Atyám,*⁴²⁸ és ez földön az Angyal; *én-is mostan meg-áldlak újobban. Óltalmazzanak téged a' Sz. Angyalok, erőssítsen az én Szent Atyám a' Szent Lélekkel,*⁴²⁹ hogy el-szenvedhessed a' nagy keserűséget. Az után Urunk Jesus meg-köszönvén Márthának és Magdolnának minden gazdálkodásokat, és hogy sokszor néki Tanítványival szállást adtak, és így ki-indúla Bethaniából, és utána a' Szűz Maria a' Tanítványokkal és áitatos aszszonyokkal. Oh áitatos lélek! mely nagy sirással mennek vala a' halálra menő Kristus után, némelykoron a' Kristus meg-maradott a' Szűz Mariával, kegyessen vigasztalván ötet.

*Midőn azért az olajfák Hegyéhez közelgetnének, meg-állá Kristus, és az ő Szent Annához fordúla, a' ki nagy félelemmel reszket vala, hogy attúl el-kellene valni, kit maga szívénel inkább szeretett.*⁴³⁰ Es monda Magdolnának: Kedves leányom, néked ajánlom az én édes Anyámat, hogy őrizzed óltalmazd, és tovább utánam ne ereszsed. Mondá Magdolna: Én édes Uram Jesus inkább bocsásd el magaddal Jerusalembé, mert mink-is el-megyünk, és a' mi házunknál a' Husvéti Bárányt meg-eszszük. Mondá Urunk Jesus: Kedves leányom kérlek ne keserics jobban mert elég keserűségem van csak el-viselhessem, mert lám meg-mondottam, hogy semmiképpen nem akarom hogy a' mai vacsorán velem legyetek, azért vidd haza az én Szent Anyámat, és tovább utánam ne bocsássad. *Oh micsoda nagy sirás kezdde ott lévő Szent Társaság között lenni,*⁴³¹ *melly miatt Kristus-is nagy szánakodásra indúla, ugy hogy jó ideig egy szót sem szólhata; és midőn egy kevésé magához jött vólna, szemeit az égre emelvén mondá: Oh mennyei Szent Atyám tekincs az sirásra kit az én Atyámfiai rajtam tesznek! azért ajánlom őket, hogy őrizzed és óltalmazd őket minden gonosztúl,*⁴³² és a' Szűz Mariát meg-ölelé és meg-csókolá: hasonló képpen a' Szűz Maria-is Sz.Fiát, és az nagy keserűség miatt többet nem szólhata, hanem csak azt: Ah én szerelmes Fiam el-kell tőled válnom.

Oh én Istenem melly keserves vala azon el-válás! mert a' Kristusnak könyhullatása ugyan meg-áztatta vala a' Szűz Mária orcáját, és így az édes JESUS el-indúla. De nem tűrheté, hanem hátra tekinté a' Szűz Mariára, és látá hogy még-is utána menne tántorogva, el-keseredék de nem szólhata, hanem csak inte Magdolnának, hogy vigye haza. Oh én édes Szűz Máriám, mért nem fogadod a' te édes Fiad szavát? A' Szűz Maria azért kezdde sirnya ki-

⁴²⁸ *Uo.*, 265.

⁴²⁹ *Uo.*, 265.

⁴³⁰ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 524; *Żiwot Pána...* 1693, *i. m.* (133. jegyzet), 264.

⁴³¹ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 524.

⁴³² *Uo.*, 525.

mondhatatlan jajgatással. Kit halván a' kegyes Fiú meg-állá és mondá: Jaj szerelmes Anyám Maria! hogy nem könyörülsz a' te méhed gyümölcsén, bizonyára elég vólna a' keserű kin, kire a' te Anyai áldomással bocsátál, már jobban ne keseritenél sirásoddal, mert valahányszor hallom sirásodat, mind annyiszor a' keserűség töre szivemet által járja, azért szerelmes Anyám menny el Magdolnával. Halván azt a' Szűz Maria a' mint lehetett meg szünék a' sirástúl, és magához inté Judást és monda: Szerelmes Fiam Judás, im néked ajánlom az én szülöttemet, mert te ismerős vagy a' Fejedelmeknél, azért őrizd-meg őtet. Monda Judás: Bátor bizd reám, mert tegnap meg szerettem dolgát, de ma jobban meg-szerzem kit magad-is meg hallod. Oh én édes Aszszonyom Szűz Maria, meg-hallod bizonynal, de meg nem köszönöd néki! Ah szerelmes Aszszonyom mit tettél, hogy az ártatlan Bárányt biztad a' dühös farkasra, a' bizonyosságot az átkozott hamis csalárdságra. Annak utána ismét el indúla Kristus, és meg-környékezék a' Tanítványok, mint a' szelid fias Tyúkot az ő csirkéji.

Oh keserves el-válás! halgassad csak bűnös lélek, a' te Jesusod szavait mondván: Oh bűnös lélek gondold-meg, és lássad mit tészek én éretted! mert hogy téged fel-talállyalak, az én édes szülémet el-hagyom, hogy téged az örök szomorúságtúl meg-mencselek, magamot Szent Anyámmal illy nagy keserűsége-re hoztam; jól tudod hogy semmi teremtett állat se égen se földön náladnál nem vólt kedvesebb előttem, még is nálánál téged jobban szerettelek, mert éretted őtet el-hattam, így szerettelek én téged, te pedig vallyon miként szerezcz? én te éretted a' ki előttem leg-kedvesebb vólt el-hattam, te pedig értem mit fogsz el-hadni? avagy mit hattál-el? vallyon hattál-é el valaha érettem egy jó falatot, vagy jó italt? Avagy tartóztattad é magadat érettem a' haszontalan beszédektúl,⁴³³ felettébb való mulatságoztúl?

Meg-térvén azért a' Szűz Mária Bethaniába nagy sirva mongya vala: Jaj nekem én szencséges Fiam, mer el-válék az élettül, és el-szakadtam minden vigasztalástúl. Magdolna mongya vala, jaj én édes Mesterem! mert nagy setét tudatlanságban maradék! Lázár mongya vala: Jaj én édes fel támasztó Istenem! mert hatalmat vehet rajtam immár az halál. Szent Mártha kiáltya vala: Jaj édes vendégem Uram Jesus immár nincs vigasztalóm, és minynyájan keserves siralommal mondgyák vala: Jaj mert nagy árvaságra maradánk! Oh áitatos lélek támadgy-fel immár, és vesd-el szived keménységét, és áitatlanságát, és eredgy a' Szűz Mariához, és sirassad a' te édes Megváltódat, lássad melly nagy keserűségben vagyon a' te édes Anyád a' Szűz Maria, és bé-menvén Bethaniába nagy sirást tesznek vala, ugy hogy *sem nem ehettek sem nem ihattak, sem nem*

⁴³³ Uo., 526.

*nyughattak, hanem azon éjjel nagy szorongatásban lévén, minden órán vártak keserű új hirt az ő édes Jesusokrúl.*⁴³⁴ (273–277.)

8.

63. fejezet

Miként a' vég Vacsorát meg-tette Urunk, és a' láb mosásrúl 's az Oltári Szent-ség szerzésről

El-válván Urunk Szent Annyátúl, bé-mene Jerusalembé Szent Márk házá-hoz mene, a' ki Szent Lélek ihletésébül mindeneket meg-szerzett a' vacsorá-hoz, mivel a' Törvényben ugy vólt parancsolva, hogy a' Husvétí Bárányt fen álva ennék-meg, tartván mindenik fehér istápot kezekben, saru lévén a' lábokon, és sásával 's pogácsával egyék-meg. Azért mind ezeket meg-szerzé Sz. Márk evangélista, mivel igen gazdag vala, és mindenikének sarut szerzett, mivel se Urunk Jesus, se a' Tanítványok nem viselnek vala sarut,⁴³⁵ és nem gondol vala a' Sidók haragjával, mivel Kristus Tanítványa is vólt. Midőn azért készen vólna a' vacsora, mondá János Urunknak: Én édes Uram Jesus immár mindenek készen vannak, azért valamikor akarja te Szent Felséged, akkor vacsorálhatol. Fel-hozatá azért Urunk a' Husvétí Bárányt az asztalra, és el-osztá a' Tizenkettőnek, mert az Hetvenkét Tanítványok külön vóltak ugyan azon házban, és a' vég Vacsorát azoknak is meg-tévé Urunk; és mikoron en-nének monda Urunk JESUS: Oh én szerelmes Tanítványim melly nagy kivánsággal kívántam én, hogy ez vég Vacsorán ez Husvétí Bárányt veletek meg-ehessem! mert mátul fogva én veletek nem eszem, míglen bé nem telik Istennek Országá, azaz: míg az Uj Törvény kezdetik, az én Vérem hullása után. Midőn pedig meg-ették vólna a' Husvétí Bárányt, fel-kele Urunk Jesus az asztaltúl, és a' Tanítványok is mind fel keltek, de igen féltek és rettegtek, nem tudván, hogy hová megyen. *Le-veté azért az ő felső ruháját, ki viola színű vólt, a' Galilea béli szegény emberek szoktak vala ollyant viselni, és csak az alsó köntösében maradtott kit a' Szűz Mária csinált vala, és nagy lepedővel által övedzé magát, és kő medenczében vizet tölte,*⁴³⁶ és az Apostolokat le-ülteté, és kezdé lábokat mosni; és midőn látták vólna hogy először Judásnak mosná, igen vakmerő bátornak ítélik vala lenni érette, és el végezék magokban hogy a' magokét meg nem engedik mosni.

⁴³⁴ *Uo.*, 527.

⁴³⁵ A *Život Pána* is említi, hogy Jézus és tanítványai mezítláb jártak, de nem ezen a helyen, hanem a lábmosás jeleneténél. *Život Pána...* 1693, i. m. (133. jegyzet), 273.

⁴³⁶ MARTIN Z KOHEMU, i. m. (15. jegyzet), 528.

Oh mély alázatosság! vallyon ez-é a' Hatalmas Király? kinek égen és földön a' Mennyei Királytúl hatalom adatott. Véled-e hogy az Angyalok csudálva és nagy félelemmel nem nézték volna az ő Urok Istenek ily nagy alázatosságát? Oh nyomorúlt ember nézd a' te Uradnak Istenednek nagy alázatosságát! Egy alá való házi szolgálóhoz illenek ez: nem a' meg-foghatatlan Istenséghez. Azt pedig, olly nagy alázatossággal cselekedte, és úgy látzott néki, mintha ugyan az ő hozzá illenek, és minden embernek néki kellenék szolgálni: azért senkinek nem engedett, hogy segitsenek néki, nem tartván magát méltónak hogy néki segítsenek vagy szolgállyanak, és hogy jobba' megérthessed, azt kell eszedbe vened, hogy valamint Kristus minden cselekedetiben legtökéletesebb volt, ugy az alázatosságban is legtökéletesebb volt, azért soha ez világon egy ember is kevesebbet maga felől nem állított, mint az édes Jesus az ő Embersége szerént magáruul álitott, azért nem volt ő előtte kedvesebb semmi, mintha másoknak valamiben szolgálhatott, és semmit jobban nem szeretett mint mikor valakinek szolgált, a' mint maga arrúl bizonyóságot tött mondván: Az Ember Fia nem jött hogy néki szolgállyanak, hanem hogy ő szolgállyon, és sokakért lelkét adgya. Másutt meg ugy mond: Én pedig kösztetek, ugy mint a' ki szolgál.⁴³⁷

Midőn azért Szent Péterhez jöt volna, monda Szent Péter: Oh menynek földnek Ura, én édes Uram Jesus, mit akarsz mostan tenni? Inkább kelly-fel én édes teremtőm, és az én helyemre üly-le, és én meg-mosom a' te lábaidat, mert nem illik, hogy az Angyalok Ura Istene illyen nyomorúlt halász embernek lábait mossa; kelly-fel, kelly fel én édes Uram Jesus. Monda néki Urunk Jesus: Péter a' mit én mostan teszek nem tudod, de az után meg-érted. Monda Péter: Vagy értem vagy nem értem, de az én lábaimat te soha meg nem mosod. Reája tekintte azért Urunk JESUS, és meg-fenyegeté és mondá: Péter ha én meg nem mosom a' te lábaidat, tehát néked sem leszen részed az én Országomban. Meg-ijede azon Péter és mondá: Jaj én édes Uram JESUS, hogy sem ne legyen részem a' te Országodban, imé lábaimat, kezeimet és fejemet meg-mossad. Monda Urunk: A' ki meg-mosódott egyszer, nem szükséges, hanem csak a' lábat. Kétség nélkül Szent Péter nagy szégyenüléssel engette lábait mosni, és látván az ő Urát Istenét előtte térdepelve lábait mosni, bőv könyhullatásokat öntöz vala, és belsőképpen szívében meg-indulván, nem győzött az édes JESUS nagy alázatosságán csudálkozni. Oh hánszor az édes Jesusnak mongya vala: Szerelmes Mesterem szünnyél-meg szünnyél, eléggé meg-vannak mosva lábaim, engedgy immár fel-kelnem. Midőn pedig lábait

⁴³⁷ Uo., 528–531.

*ruhával törlené, és Szent szájával meg-csókolta, olly nagy szeretettel és édeséggel tölt-bé, hogy a' szive meg-szakadhatott volna.*⁴³⁸

Oh Jesusnak mélységes nagy alázatossága! oh a' mi nagy kevéségünk Bizonyára meg-szégyenülhet akkor, mikor a' Felséges Isten térden álva mossa a' szegény Halászok lábait! Oh Kristusnak drága Szent Vérével meg-váltott lélek! tekéncsd a' te Uradot Istenedet, melly nagy szeretetet mutat a' szegény bűnös emberhez, csak a' penitentiára térithetné. Imé Judás el-árulta vala immár, még-is térden álva nagy sirva kéri ötet, hogy térjen-ki gonoszságából. *A' sátán Kristusnak ez világ minden gazdagságát igrte, ha ötet térdre esvén imádni fogja; Most pedig minden jutalom nélkül cselekszi, mert (oh csudalatos dolog) a' sátán Judás szívében, mint saját Thrónusában ült, a' Kristus élő Isten Fia előtte térdeplett a' földön, nem hogy ötet imádná, hanem hogy onnét ötet el űzné. Oh ti Angyalok vallyon mit gondoltatok akkor, midőn a' ti Uratokat Istenedeket olly nagy alázatosságban láttátok? kétség kívül meg-rettentvén azon, térdre estetek, és fejetekeket földre hajtván, a' ti alázatos Uratokat imádtátok.*⁴³⁹

Gondold-meg szorgalmatosan oh ember, a' Judás keménységit! Imé az édes Jesus előtte térden álva, kívül meg-öntözi vala vízzel, 's meg-törli 's csókollya lábát, és édes könnyhullatásával fellyül meg-öntözi vala, és belől Istensége szerént ezt mondgya vala: Szerelmes Fiam Judás, mért árultál el engem? lám néked édes barátod, Urad Istened voltam, de ha immár így lött dolgod, ne akarjál el-veszni, de kérlek térden álva nagy siránkozással, térj ki gonoszságodból, hadd-el a te szived keménységét, és én meg-bocsátom bűneidet, a' mint az előtt meg-bocsátottam volt. Térj-meg szerelmes Fiam, mert énnékem evvel nagyobb boszszúságot teszel hogy sem hogy el-árultál. Oh Judás szívének átkozott keménysége, kit meg nem lágyita a' Kristus meleg könnyhullatása, meg-térithette volna ugyan az ő Istenségének ihlelése, de sem az ő alázatossága meg nem lágyította, hanem inkább az ördög keménységét követte.

Mikoron azért meg-mosta volna minnyájoknak lábait, és megint le-ülteté őket az asztalhoz, és ruháit magára fel-vévén, nagy édes alázatossággal mondá nékik: Szerelmes fiam, tudgyátok-é mit tettem én veletek? Imé példát adtam

⁴³⁸ „ő Urát és Istenét előtte térdepelve lábait mosni, bőv könnyhullatásokat öntöz vala, és belső-képpen szívében meg-indulván, nem győzött az édes JESUS nagy alázatosságán csudálkozni ... engedgy immár fel-kelnem” MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 531. „ő Urát Istenét előtte térdepelve lábait mosni, bőv könnyhullatásokat öntöz vala”, „Oh hányszor az édes Jesusnak mongya vala: Szerelmes Mesterem szünnyél-meg szünnyél, eléggé meg-vannak mosva lábaim”, „Midőn pedig lábait ruhával törlené, és Szent szájával meg-csókolta, olly nagy szeretettel és édeséggel tölt-bé, hogy a' szive meg-szakadhatott volna” *Život Pána...* 1693, *i. m.* (133. jegyzet), 275.

⁴³⁹ MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 532.

az alázatosságra, mert ti engem Uratoknak, Mestereteknek hitok, és jól mondgyátok, mert az vagyok. Ha azért én meg-mostam a' ti lábaitokat Ur lévén, tehát ti-is meg-móssátok egymás lábait. Annak utánna vévé a' kenyeret, és meg-áldván először maga hozzá vévé, az után a' Tanítványoknak ada mondván: Vegyétek szerelmes Tanítványim ez kenyeret, és egyétek-meg, mert ez az én Testem melly értetek el-árultatik. Hasonlóképpen vévé a' Pohárt, és Vizzel meg elegyíté a' Bort, és meg-áldván monda: Vegyétek-el ezt-is, és igyátok meg, mert ez az én Vérem melly érettetek ki ontatik. De édes Fiaim valahányszor ezt cselekszitek, az én Halálomnak emlekezetire cselekedgyétek, meg-gondolván, hogy vagyon-é valamely Atyának illy szeretete, hogy az ő Testével és Verével tarcsa fiait, mint én tartalak benneteket. Mikoron azért látta volna Urunk Jesus, hogy mind ennyi szeretetire sem akar meg-térni az átkozott Judás, nyilván akará meg-szégyeníteni, ki jelentvén gonosságát, de nevét nem nevezé, monda azért: Szerelmes Tanítványim ez világ közül csak Tizenkettőt választottam az Apostoli méltóságra, de még is egy közzületek az ördögé lött, és engem el-árult. Oh én Istenem, mint meg-rettenének ezen a' Tanítványok és mint valami éles tőr ugyan által járja vala sziveket, nem tudván mellyikére vélné közülok. Monda tovább Urunk Jesus: *No el-megyen az Embernek Fia miként meg-van irva róla, de jaj az embernek a' ki engem el-arul, mert jobb lött volna ha soha nem született volna.*⁴⁴⁰ Ezt hallván annál inkább meg-rettenének.

*De Bizonyal ez iszonyú mondásra, minden bűnös meg-rettenhet, és szivében veheti, és ugy kellene gondolni mintha néki mondatnék, mert valahányszor ember nehéz bűnben esik, annyiszor Kristust el-árullya, mivel az ő Istenségét a' ki ember szivében lakozik, szivéből ki-űzi, és a' sátánt befogadgya, és ki-űzvé az ember maga szivéből, mind annyiszor azon szókat mondhattya Kristus Urunk: El-megyen ugyan az Ember Fia (ugymint az ember szivéből) de jaj annak az embernek a' ki ki-űzi! jobb lett volna, ha soha nem született volna.*⁴⁴¹

A' Tanítványok azért minnyájan kezdék mondani: Jaj Uram! Mond-meg, ha én vagyok-é? bátor elébb el szaggassanak az én Atyámfiai, hogy sem azt tegyem. Judás is mondgya vala: Mester talám én vagyok? De nem monda Urának, mert el szakadott vala immár urasága alól. Mondá Urunk Jesus: Te mondád, de a' Tanítványok nem vehették észre. Az után Péter meg-búsúla, hogy az árulót meg nem tudhatná, inte Jánosnak hogy kérdezné-meg az árulót, monda azért János: De édes Mesterem mond meg énnékem, ki árul-el téged? Monda Urunk: Im meg-mondom, de lássad hogy Péternek meg ne mongyad, valakinek adom ez mártott kenyeret, az árul-el engem, és Judásnak ada. Látván azt

⁴⁴⁰ *Uo.*, 533.

⁴⁴¹ *Uo.*

Szent János el-álmélkodék rajta, hogy Judás azt merete vólna cselekedni, mivel ugy is Urunk sok jót tett vala véle. Midőn pedig azon álmélkodék, az édes Jesus jobb kezével Szent János fejét mellyéhez szorítá, és ottan mingyárt el-aluvék, és akkor látá Szent János a' mennyei látásokat, és titkokat, és azért Péternek meg nem mondhatá, mert ha Péter akkor meg-tudta vólna, talám még fogával is meg-rágta vólna az áruló Judást. Látván az édes JESUS, hogy sem-miképpen nem akar Judás gonosságábúl ki térni, mondá: Judás a' mit akarsz cselekedni, hamar cseleked-meg. Nem nyughata azért a' bóldogtalan, mert a' mártott kenyér meg-evése után belé méne a' sátán, és nagyobb hatalmat vött rajta, és el-menvén a Sido Fejedelmekhez mondá: Legyetek hamar készen, és majd kezetekbe adom, ugy hogy meg sem hallya a' köz nép. Ezt halván igen hamar sereget szerzének. Oh áruló Judás szemérmetlen hazug eb, ezt fogadád-é a' Szűz Máriának? Oh bóldogtalan Judás ördögnek tagja! erre bizta-é a' Szűz Mária az ő Szent Fiát, hogy az halálra el-árullyad? Oh gonosz dühös farkas, mért nyeled el az ártatlan Báránt.

Mikor azért el-ment vólna Judás, Kristus Urunk nagy édes predikációt tön a' Tanítványoknak, és mondá a' többi között: Szerelmes Tanítványim én im-már el-válok tületek, és azt parancsolom, hogy egymast szeressétek, a' mint én szerettelek titeket; arrúl ismérnek-meg hogy én Tanítványim vattok ha egy-mást szeretitek. Szerelmes fiaim, maradgyatok-meg az én szeretetemben, és ha egymást szeretitek ugy maradtok-meg szeretetemben, de hogy azt mondtam, hogy el-válok tületek, bé-töltötte a' keserűség sziveteket. Szerelmes Tanítvá-nyim mostan igen örül a' világ, ti pedig szomorkodtok, de a' ti szomorúságo-tok öröme fordúl, és a' ti örömeteket senki el nem veszi. Annak utána fel-emelvén szemeit az égre imádkozék először magáért mondván: Oh én Szent Atyám tetczett Szent Felségednek, hogy ez világra jöjek, és ez testben válcsam-meg az el-veszett emberi nemzetet, és midőn el-bocsátál mindgyárt azt mondtam: Imé el-megyek Szentséges Atyám, mert irva vagyon az élő könyv kezdetiben, hogy a' te akaratodat cselekedgyem: azért immár el-végeszttem a' dolgot kit adtál, és a' mi meg-maradott azt-is hólnap el-végzem. Azért Sz. Atyám világosicsd-meg a te Fiadat avval a' világossággal, kit vallot-tam minek előtte a' világ lenne, hogy a' te Fiad is meg-világositscon téged.

Másodszor imádkozék a' Tanítványokért mondván: Szentséges Atyám meg-jelenttem az embereknek a' te nevedet, kiket a világból ki-választottál, és nékem adtál, tarcsd-meg őket azért a' gonosztúl, de nem kérlek arra, hogy el-vigyed őket ez világból, mert én meg-tartottam őket míg köztök vólтам, és senki közzülök el nem veszett, csak a' veszedelemnek az ő Fia.

Harmadszor imádkozék, mind az egész Kereszténységért, mondván: Szent-séges Atyám nem csak ezekért kérlek, kik itt velem vannak, hanem azokért is, kik miattok én bennem hinni fognak. (277–282.)

9.

64. fejezet

*Miként Kristus Urunk a' Tanítványokkal a' kertbe ment*⁴⁴²

El-végezván Urunk JESUS az imádságot fel-kele az asztaltúl és mondá: Szerelmes Tanítványim jertek-el innét. Oh én Istenem melly igen meg ijedének ezen a' Tanítványok, mert nem tudgyák vala hogy hová menne, és el-mondván az asztal után való dicsiretet, monda Urunk JESUS: Szerelmes Fiaim, majd el-jő az idő, azért valakinek két köntöse vagyon, az egyik alá tört vegyen. Tekénte Péter kétfelé és monda: Uram Jesus imé itt két kard vagyon. Monda néki Jesus: Elég az; halván azt Péter, hamar oldalára köté az egyiket, de Urunk Jesus akkor szól vala a' Paraszt és Egyházi Törvényről, és ekképpen ki indúla a' városból. [...] (282–283.)

10.

64. fejezet

*Miként Kristus Urunk a' Tanítványokkal a' kertbe ment*⁴⁴³

[...] Megyen vala azért az édes Jesus az ő Tanítványi között, mint a' fias Tyúk az ő csirkéi között, és hol egyik hol másik ütközik vala belé, kívánván mindenik, hogy az élet szavát halhatná, de nem szól vala az édes Jesus néki, midőn belé ütköznek vala, és láttya vala az ő szivek áitatosságát. Monda azért Jesus Péternek, és a' több Tanítványoknak (mert a' Hetven két Tanítványt el nem vitte vala magával) Szerelmes Fiaim, én meg-mondottam mint lészen az én dolgom, azért a' tiéteket-is meg-mondom, hogy a' mikor bé tellyesedik el-hidgyétek. Mikor engem meg-fognak tik mind el szaladtok, a' mint Zachariás Könyvének Tizenharmadik Részében meg irta: Meg-ütöm a' Pásztort, és el-széllednek a' Juhok; és az után mind kétségben estek hitemben, és nem kezdi-tek hinni, hogy én voltam az igaz Isten. De édes szerelmes Fiaim annak utána meg-vigasztal titeket az én Szent Anyám és az Hitben meg-erössit, én-is meg-bocsátom mert a' félelem miatt vétkeztek. Oh édes Aszszonyom Szűz Maria! mint járták által sziveket az Apostoloknak ezen igék. Monda Péter, ne féllý Uram JESUS, mert ha mind kétségben esnek-is, én még sem esem, mert láttam Istenséged dicsőségét a Tábor Hegyén. Monda néki Jesus: Mint nem esel két-

⁴⁴² A cím és a fejezet itt hiányzó része a *Veliký živottal* egyezik. MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 535.

⁴⁴³ A cím és a fejezet itt hiányzó része a *Veliký živottal* egyezik. MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 535.

ségbe, ha azt-is mondani fogod, hogy nem ismérsz, mert meg-probál téged a sátán, hogy meg-rostálljon mint a' búzát: de én kértem az én Szent Atyámat hogy el-ne fodgyon a te hited. Felele néki Péter: Hogy esném kétségbe ha kész vagyok veled az halálra és fogságra. Monda néki Urunk: Péter igen hányod, veted magadot, de bizony mondom néked, minek előtte éjfel kétszer szóll a' Kakas, háromszor tagadcz-meg engem, hogy nem ismértél. Monda Péter: Ha meg-kellenék is halmom még sem tagadlak meg soha. Monda Urunk: No meg látod csak juss reája. Péter még-is mondgya vala hogy soha meg nem tagadgya. *Hasonlóképpen a' többi is mondgyák vala, hogy halálig el nem hadgyák. [...]*⁴⁴⁴ (283–284.)

11.

69. fejezet

Miként tartatott Tanács az ártatlan JESUSra.⁴⁴⁵

Mikoron azért az édes JESUS harmadszori imádságban vólna, nagy édességgel mondá az Atya Isten menyországban: Imé mostan imádkozik az én Szent Fiam hogy meg ne hallyon, azért nagy keménység vólna tülem, ha meg nem halgatnám azért jöjenek egybe a' tanácstartók, és végezzék-el ha ugyan meg-ke-é halni néki, vagy nem. Le-ülének azért négyen: ugy mint, Irgalmasság, Igasság, Bizonyosság, és a' Bölcsesség; az után Prókátorokat-is szerzenek, mert Urunk JESUS Prókátora az Ártatlanság vala, és monda: **No Ártatlanság ha fel-vetted az én Szent Fiam Prókátorságát jól vigyázz. Az emberi nemzet Prókátora pedig a' Szeretet vala. Először elé szállítá az Atya Isten az Angyalokat, és monda: No Angyalok mit mondotok tik, meg ke-é halni az én Szent Fiamnak? a' kik mindnyájan azt mondák, hogy egy általlyában csak meg kell halni, mert másként meg nem épülhet az Mennyei Udvar; az után elé szállítá Limbusból a' Szent Atyákat. Először elé állott Ádám Atyánk mondván: Oh Atya Ur Isten! Tudom hogy semmi Tanács nem kell Szent Felségednek, mivel nálad vagon minden Tanács és Bölcsesség, de megbocsássa nékem az Ur JESUS, mert egy általlyában meg kell halni, és a kertben kell meg-fogattatni, mert én is kertben vétkeztem, és fán kell meg halni, mert elvégesztetett Isten el-változhatatlan akarattyából, hogy engem meg-válcson minden maradékimmal, és miként én kinyújtám ke-**

⁴⁴⁴ *Život Pána...* 1693, i. m. (133. jegyzet), 297.

⁴⁴⁵ Erről a fejezetről Lauf Judit bebizonyította, hogy a *Piry-hártya* mára már elveszett kódexének szövegét tartalmazza (vö. LAUF, *Egy középkori nyelvemlék 18. századi továbbélése...* i. m. (6. jegyzet), 234–255.). Vastagítással csak azokat a szövegrészeket jelöltük, amelyek megtalálhatók a *Piry-hártya* és a *Máriabesnyői töredék* fennmaradt részén.

zemet az almára, úgy⁴⁴⁶ Kristusnak-is ki-kell nyújtani kezeit a' keresztre. Az után elé hívá Noe Patriárchát, és mondá az: Oh hatalmas áldott Ur Isten meg-bocsás énnékem, mert nem óltalmazhatom-meg a' te Szent Fiadat, de erőssen vallom hogy meg-kell halni, és annak felette mezételen fűgjön a' keresztben, mert midön én meg-részedtem vólna, tehát mezételen csúfoltattam-meg tulajdon fiaimtúl. Az után elé állá Abrahám, és Dávid Proféta, mondván azok-is, hogy meg-kell halni, de Abrahám hozzá tévé, hogy maga hátán vigye-ki a' kereszt-fát, a' mint az én fiam maga hátán vitte-ki az áldozatra való fát; és Szent Dávid Proféta ezt tévé hozzá mondván: Még kezét, lábát általszegezzék, a' mint velem meg-iratta a' Sz. Lélek Isten a' Soltár könyvben. Az után az egész emberi nemzet elé állá, és a' Szent Atyákkal mind azt kiálták, hogy egy általlyában meg-kell halni, és a' Proféta mondásinak bé-kell telni. Ezt halván a' Tanácsban ülő Birák, mondának az Artatlanságnak: No Artatlanság, te mit mondasz a' te Urad felől? kinek Prókátorságát fel vetted. Felele az Artatlanság: semmiképpen nem illik meg-halni, kit bizonyítok a' Törvény könyvbül, mert Moyses könyvének huszon hatodik Részében ugy vagyon meg-irva: Az ártatlant semmiképpen meg ne öllýék. De én azt mondom, hogy soha nem vólt nem-is lesz olly artatlan senki, mint az én Uram JESUS; azért ha törvény szerént akartok itélni, tehát semmiképpen nem kell meg-halni. Ez ellen monda a' Szeretet, ki az emberi nemzetnek Prókátora vala: En azt mondom, hogy meg-kell halni, és meg-bizonyitom mondásomat a' természet okosságával, és Kristusnak önnön maga szavaival, mert így mondá: hogy kiki azt kívánnya felebarátyának, a' mit magának: Kristus pedig magának kívánnya a' meg-dicsöítést; annak okáért az embernek-is azt kívánnya, az ember pedig meg nem dicsöítették, hanem ha Kristus meghal. Azért bár törvény szerént itéllyünk, de csak meg-kell halni, mert **nincs nagyobb bizony-ság, mint a' kit az ember maga nyelvével mond. Felele az Artatlanság: En nem tagadom, hogy igaz nem vólna az én Jesusom szava, de azzal meg nem elégszem, mert Ezechiel Proféta könyvének tizen nyólczadik részében ugy van meg-irva, hogy nem szenvedí a' fiú az ö Attyának álnokságát, az atya a' fiának gonossá-gát, de valamelly lélek vétkezik meg-hal: azért én azt mondom az én JESUSom képében, hogy semmiképpen nem köteles az halálra, mivel soha nem vétkezett, hanem Adám vétkezett, azért ö köteles minden maradékival, és Kristus meg ne hallyon. A' Szeretet ellene monda, az emberi nemzet képében, én pedig azt mondom hogy meg-kell halni, és okossággal bizonyitom mondásomat, mivel az édes Jesusban vagyon a' tökéletes szeretet, az pedig azt kívánnya, hogy lelkét adgya felebarátyáért, a' mint maga-is mondotta: Szent János Evangeliomának tizen ötödik**

⁴⁴⁶ *Píry-hártya* szövege. vö. LAUF, *Egy középkori nyelvemlék 18. századi továbbélése... i. m.* (6. jegyzet), 248.

Részében meg-van írva, azért más mód nem lehet csak meg-kell halni. Oh Uram JESUS Szüz Mariának Szent Fia, lám mindenek csak a' te hal⁴⁴⁷álotat kívánnyák! Oh vajha Péter itt vólna, bizony semmiképpen nem engedné, hogy az édes JESUS meg-hallyon. Oh én édes Szüz Mariám! lám ég, föld reád támadott, és senki keserüségdet nem akarja meg-segíteni, hanem csak az Artatlanság, de áh sokan vannak ellene, és meg-gyözik azt-is. Mikoron azért nagy sokáig pörlött vólna a' Szeretet az Artatlansággal, mondának az ítélő Birák: Mindenek vesztég halgassanak, és ki-mondák a' sententziát. Mon-da először az Igasság: En azt akarom, és azt mondom, hogy csak a' bünrül eleget tegyenek, ámbár hallyon meg a' Kristus. Felele az Irgalmasság, nékem is igen tetczik, hogy ellenségiért hallyon meg, mert akkor én dicsirtetem. Mondá a' Bizonyság: En-is azt akarom, hogy a' Proféták szavai bé-tellyenek. Erre felele a' Bölcseség: Ennékem-is igen tetczik hogy meg-hallyon, mert azzal mindeneknek kijelentem, hogy én a' gonoszbúl jót tehetek. Azt mondá ugyan az Artatlanság, hogy valamelly lélek vétkezik, tehát ugyan az hallyon-meg: az bizonyos, hogy kötelességbül halált nem kell senkinek szenvedni, de ha valaki szeretetbül 's barátságbül akarja baráttáért el-szenvedni, mint most az ártatlan JESUS akarja el-szenvedni, tehát azon minden meg-eggyezzen, és e' képpen el-végeződék hogy egyátalán fogva meg-hallyon az édes JESUS. Ezt halván az Atya mindenható Isten, meggondolhattya az áitatos lélek, hogy ő-is nagy édességgel az Tanácsban szólla mondván: No tehát ha minnyájan azt mondgyátok, hogy meg-hallyon az én szerelmes Szent Fiam, tehát ajándékot kell néki küldenem, és küldé ajándékokat külömbféle Angyaloktól. El-jöve azért az édes JESUSHoz az Reménségnek Angyala, hozván kezében egy nagy vastag kötelet és monda: En édes Teremtöm, követ vagyok te hozzád mennyei Szent Atyádtól, és azt mondgya: hogy emlékezzél meg az első emberrül, ki nem akarta reménségét vetni az Ur Istenben, azért még most is fogva tartatik minden maradékival a' Limbus setét tömlöczében, honnan másként ki nem szabadúlhat, hanem ha te magadot ez kötéllel erőssen meg kötözteted, azért küldi ezt mennyei Sz. Atyád ajándékúl, hogy bé-tellyesedgyék benne a' Proféta mondása: A bünösök kötele meg-környékeztek engemet. De még az első Angyal szavát el sem végzette, azonban ismég más jöve, kinek neve vala erősségnek Angyala, hozván kezében egy nagy kö oszlopot, és monda: Oh én édes Uram JESUS népeknek erőssége, emlékezzél-meg miként veszté-el az első ember Paradicsomban az ő erősségét, ugy hogy egész maradékival nem állhat az ördög ellen; azért a' te mennyei Sz. Atyád küldi néked ez oszlopot, hogy a' küldött kötéllel erőssen ehhez kötöztessék ez éjel, hogy bé-tellyesedgyék benned a' Soltár könyvnek mondása: Egész éjjel keserves sa-

⁴⁴⁷ *Piry-hártya* szövege. vö. LAUF, *Egy középkori nyelvemlék 18. századi továbbélése... i. m.* (6. jegyzet), 249–250.

nyargatásom vala. Harmadszor jöve a' Bölcseségnek Angyala, hozván egy rettenetes tövis koronát, és mondá: Oh bölcseséges Uram JESUS kinek bölcseségével mindenek vannak teremtvé, mit félsz? ah erősödjél-meg! mert jól tudod mint veszté-el Adám Paradicsomban az ő bölcsességét, és az Isteni felség előtt el-rejtezék a' Paradicsom fáí közzé, nincs immár annyi bölcsesége, hogy a' Paradicsom úttját meg-tudná találni, hanem csak te általad; azért küldi néked mennyei Szent Atyád ez tövis koronát, melly koronának tövisse által-verte Szent Fejedet, mind agyad velejéig, hogy ki-származzék böven a' te bölcseséged, hogy azzal fel-találhassa a' Paradicsom úttját. Negyedszer, jöve a' Mértékletesség Angyala, hozván egy edényt teli epével 's eczettel, és monda: Oh Uram JESUS! ki mértékletes vagy minden te dolgaidban, ne fély fel-venni a' halált, de emlékezzél meg, miként az első ember meg-evé a' tiltott almát, melly miatt a' pokolbéli ördögnek eledelül adatott, a' honnét soha ki-nem szabadúl, hanem ha te ez epét és eczetet meg-kostolod; azért küldi néked Szent Atyád hogy bé-tellyesedgyék Dávid mondása: Epét adának nékem étel-ül, és szomjúságomban eczettel itatának. Ötödször jöve a' Szeretetnek Angyala, hozván egy nagy Keresztet mondván: Oh én Uram JESUS kinek szeretetivel tartatik az egész világ! mit félsz es rettegsz? Szükség hogy meg-hally ez Kereszten, hogy meglássák mennyen, földön, **pokolban a' te nagy szeretetedet meg-emlekezven hogy Adám fa által vétkezett, azért küldi néked a' te Szent Atyád, hogy magad vállán vidd-ki a' kinnak helyére, és ott rajta meghally. Oh édes Szüz Mariám mint reszket vala a' te édes Szent Fiad, látván a' Keresztet, mert ugyan el-csudálkozik vala nagy vólt**⁴⁴⁸ an és mikor azon Angyal még el sem végezte szavát, jöve Hatodszor a' végig meg-maradásnak Angyala, hozván három nagy vas szegeket, és mondá: Oh Uram JESUS! maradgy-meg mind végig az el-kezdet jo dologban, tudván hogy Adám nem **maradott végig a' paradicsomban, melly miatt az emberi nemzet olly álhatatlanná és erőtlenné lett, hogy semmiképpen nem álhat az ördögi késértetek ellen; azért küldi néked Szent Atyád ez vas szegeket, hogy kezeidet, lábaidat erőssen a' kereszthez szegeztessed, hogy mondhas-sad**⁴⁴⁹ Dávid Profetának mondását: Altal verék kezeimet, lábaimat, és meg számlálák minden tetemimet. Azon közben jöve Hetedik, Hitnek Angyala, hozván egy nagy éles Lánczát [!],⁴⁵⁰ és mondá: Oh Uram JESUS, légy erőss a' hadakozásban, mert egy átalán fogva el-végeztetett hogy meg kell halnod, és hóltod után ez lánczával Szent oldaladat által verjék. Emlékezzél-meg hogy te

⁴⁴⁸ *Máriabesnyői töredék.* vö. LAUF, *Egy középkori nyelvemlék 18. századi továbbélése... i.m.* (6. jegyzet), 251.

⁴⁴⁹ *Máriabesnyői töredék.* vö. LAUF, *Egy középkori nyelvemlék 18. századi továbbélése... i.m.* (6. jegyzet), 252.

⁴⁵⁰ lándzsát

vagy jutalma minden hiveknek, és a' Hitnek fundamentoma; de az első ember meg nem állta az Hitben, azért ki esék a' választottak közzül, azért a' te menyeyei Szent Atyád ezt küldi néked, hogy szent szivedet által veressed, hogy bétellyesedgyék a' Proféta mondása: Meg-üté a' kösziklát és víz folya-ki belöle. Oh édes Szüz Mariám, hol vagy most? hogy nem bátoritod Szent Fiadat? Oh ha most láthatnád, nem tudom maradna é benned valami érzékenség! Látván ezeket az édes JESUS, és a' nagy háladatlanságot, igen kezde reszketni. (304–308.)

12.

70. fejezet

*Miként Kristus vérrel veritékezett és az Angyaltúl meg-erössítettett.*⁴⁵¹
[...] Látván ezt az Atya mindenható Isten, mondá az Angyalok Fejedelmének: Eredgy el hamar Mihály Archangyal, és bátorícsd-meg az én szerelmes Fiamat, mert Embersége szerént igen meg-ijedett az haláltúl.⁴⁵² [...] (311.)

13.

71. fejezet

Miként Nagy Csötörtökön estve a' Szüz Maria Bethaniában nagy keserüséget érzett szivében

Mikoron Kristus Urunk ilyen szorongatásokban vólt, kezde a' Szüz Maria⁴⁵³ szivében nagy szorongatásokat érzeni, és mondá Magdolnának: Jaj szerelmes leányom! nem tudom mit tegyek mert által szakad szivem, mivel újokban el-keseredtem az én édes Fiamon, úgy vélem hogy most valami jeles

⁴⁵¹ A cím és a fejezet itt hiányzó része a *Veliký živottal* egyezik. MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 559.

⁴⁵² Ez a néhány sor csehül más: Když tehdy svatí anjelé se obávali, aby tak dlouho s smrtí zápasící Pán Ježíš na tom místě neumřel, rychle do nebe letěli, před trůnem Božím padli a Otce nebeského žádali, aby svému milému Synu ku pomoci přispěl, sice že jest nemožná, aby čtvrt hodiny déle živ byl. Tu se smiloval Bůh Otec nad svým milým Synem a ihned archanjela Gabriele poslal, aby jej potěšil a posilnil. [Amikor a szent angyalok aggódtak, nehogy a halállal tusakodó Jézus ott azonnal meghaljon, az égbe repültek az Isten trónja elé hulltak kérvén a Mennyei Atyát, hogy szent fia segítségére siessen, mert különben lehet, hogy negyedórát sem él még. Az Úristen megkönyörült kedves fián, és azonnal elküldte Gábiel arkangyalt, hogy megvigasztalja és megerősítse.] MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 565.

⁴⁵³ *Máriabesnyői töredék.* vö. LAUF, *Egy középkori nyelvemlék 18. századi továbbélése... i.m.* (6. jegyzet), 254. Az egész fejezet a Piry-hártya elveszett kódexének szövegét tartalmazza. Lauf Judit közlése.

dolga vagyok. Oh meg-keseredett Anya, lám mind szived a' te Sz. Fiadnál vagyok! és bé-mene a' kamarába a' hol imádkozni szokott vala, és le-térdepelvén kezeit, szemeit az égre emelé, és nagy áitatos könyhullatással mondá: Oh én mennyei Szent Atyám! oh én Istenem! látod jól, hogy árva vagyok, semmi gyámolom nincsen, mert a' te Sz. Fiad kit nékem adtál el-ment tülem, de jaj én Istenem! nem tudom hol, és mint vagyok? azért kérlek én Szent Atyám küld hozzám Gábriel Archangyalt, a' ki nékem meg-mondgya hol van, és mit csinál az én édes Fiam? én el-mennék magam de nem illik most setétben tétova bújdosnom. Oh én édes Szüz Mariám! halljad csak egy kis vártatva Szent János szavát, nem mondod akkor hogy nem illik bújdosnod. Mikoron azért nagy áitatosággal ugy imádkoznék, imé nagy hirtelen előtte Gábriel Archangyal meg-állapodék, és térden álva köszöne néki, mondván: Üdvöz légy keserves Maria, kit látván a' Szüz Maria el-fakada sirva, és monda: Oh Gábriel Gábriel! ez-é a' köszönet kit nékem hoztál vala ez előtt? most mind vissza fordúlt, mert az előtt azt mondád, hogy malasztal vagyok tellyes, most a' te szód szerént keserüséggel vagyok tellyes. Akkor mondád hogy Ur vagyok velem, most pedig jól látod hogy el-váltam tüle. Azt mondád hogy áldott vagyok az aszszonyok között, most pedig mindennél szerencsétlenebb vagyok: mert nincs nálam az én Szent Fiam, mond-meg azért nékem, hol vagyok most az én Sz. Fiam, és mit csinál? Mondá Gábriel Angyal: Oh én tisztelendő Aszszonyom! imé most a' kertben azon imádkozik, hogy meg ne hallyon, de meg nem halgattatott, melly miatt olly szörnyen vérrel veritékezik, hogy még a' földet-is meg-áztatta, mivel tetétül fogva talpig vérrel veritékezik. Es rövideden mindeneket meg-beszéle, valamit a' vég Vacsorán és más helyeken Urunk Jesus tött. Kit halván a' Szüz Maria, ki mondhatatlan sirást tött. Oh áitatos lélek! Segítsd te-is siratni az édes JEsust a' Szüz Mariának, mert miattad kellett tüle el-válni. (312–313.)

14.

78. fejezet

*Miként Urunk Jesus meg-fogását a' Szűz Máriának hirré vitték*⁴⁵⁴

[...] **De mikoron a' Várasban mennének, a' szél a' lámpássokat el fújá, és világ gyújtásért egy házhoz bé-menének, és ott látták hogy egy Acs kereszt fákat csinál. Monda a' Szűz Maria Magdolnának: Edes leányom kérlek kérdezd-meg kinek csinállya ez kereszt fákat? és meg-kérdvén, mondá az Acs hogy a' ketteit két Tolvajnak, a' harmadikát a' Názareti Jesusnak, kit**

⁴⁵⁴ A cím és a fejezet itt hiányzó része a *Veliký životall* egyezik. MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 602.

csak ezen éjjel fogtak-meg. Ezt midőn hallotta volna a' Szűz Maria, a' kereszt fára borúla, és sirva mondgya vala: Fiam, Fiam, én gyengeséges Fiam, Fiam JESUS, honnét érdemletted ezt? lám senkinek nem vétettél. De látván az Acs hogy nem dolgozhatna, ki-taszigálá a' Szűz Mariát, mert fél vala a' Sidó Fejedelmektől. Oh ember gondold-meg micsoda keserűséget vallott akkor az édes Szűz Maria. [...] ⁴⁵⁵ (340.)

15.

89. fejezet

Miként Urunk Jesust Pilátus halálra ítélte ⁴⁵⁶

[...] *Azért kérlek oh Maria! Akkori keserűségedért, utolsó órámon, midőn mindentől el-hagyattatom, akkor te el ne hadgy,* ⁴⁵⁷ *hanem mellettem légy, könnyörögvén az igaz Biró előtt, hogy irgalmas sententziát mondgyon bűnös lelkemre.* (379.)

16.

100. fejezet

Urunk Jesusnak utolsó Három szavairúl ⁴⁵⁸

[...] *Oh édes Jesusom! Bánom, de nem a büntetésért, hanem hogy téged megbántottalak: Imé a' te keserű italodat néked bé-mutatom torkosságomért, bocsáss-meg nékem édes Jesusom! [...]* (421.)

17.

Urunk JESUS kin-szenvedéseinek bé-fejezésére való imádság.

[...] *Remélnvén erőssen, hogy mint jó Atya kegyes lészesz hozzám: kérlek téged Sz. Fiad kinnyaiért: a' Szűz Maria minden bánatiért, hogy az által bocsasd meg bűneimet, és mind azoknak, kik Sz. Fiad keserves kinnyáról szent haláláról meg emlékeznek.* ⁴⁵⁹ *Oh Atya Isten a' te Sz. Fiad érdemidért részesics*

⁴⁵⁵ *Érsekújvári Kódex*, 47r; LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör...* i. m. (141. jegyzet), 221–225.

⁴⁵⁶ A cím és a fejezet itt hiányzó része a *Veliký životall* egyezik. MARTIN Z KOCHEMU, i. m. (15. jegyzet), 621.

⁴⁵⁷ *Uo.*, 680.

⁴⁵⁸ A cím és a fejezet itt hiányzó része a *Veliký životall* egyezik. *Uo.*, 750.

⁴⁵⁹ *Uo.*, 821. A 107. fejezet végén.

minket minden érdemiben, mind életünkben, és halálunk óráján, és ha a' Purgatórium kinnyában léssen lelkünk, engedgy egy csep vért, szent Fiad vérebül, és az által légyen elég tétel a' te isteni igasságodnak. Oh Szűz Maria téged-is kérlek minden fájdalmidért, nyerj nékem, és a' kik Sz. Fiad kinnyárul, és halálárul, úgy a' te fájdalmidról meg emlékeznek, irgalmasságot, éltünkben és halálunk óráján-is, és ha Purgatóriumra szállunk: légy ott is vigasztalónk, segítőnk; mert te vagy az irgalmasság, és szeretet Anyja. (453.)

18.

108. fejezet

Mint őriztetett Urunk JESUS koporsója,
és Jóseff Nicodémus meg-fogásokrúl.

De lássuk-meg mint fogatott-meg Jóseff: mert meg tudván az Sidók, hogy Jóseff, és Nikodémus temették el Urunk testét; mindenütt keresték őket: azonban midőn a' temetésről nagy-pénteken estve vissza jüene, meg-fogák az úton, és hol vólt, 's-mint csinált kérdezék őtet, és ő nagy bátorsággal meg-vallá, mondván:⁴⁶⁰ *miért haragudtatok meg én ellenem: hogy meg-kértem a' JESUS testét? tudgyátok meg; hogy az magam új koporsójában tettem, és új gyölcsban takartam; miért tettetek gonoszt az ártatlan ellen, és nem csak meg-feszítettétek; hanem oldalát-is által vertétek. Halván ezt a' Papi Fejedelmek, igen meg haraguvának mondván: hólnap minthogy Szombat van nem tehetünk semmit; de a' Szombat után meg-ölünk, és a' te testedet az vadaknak adgyuk meg-enni. Felele Jóseff: Ezen szótok hasonló a Góliáth szavához, a' ki Isten, és Israel s Dávid ellen állott; mert az Ur Isten mondgya: enyim a' boszszú-állás, és én meg-fizetek: ám az Biró elöttetek meg-mosván kezeit mondván: ártatlan vagyok én ez Igaznak vérétől, ti lássátok: ti pedig feleltetek, az ő vére mi rajtunk, és a' mi maradékinkon; azért félek rajta, hogy az Isten haragja reátok, és maradékítokra ne szállyon, az mint kívántátok. Ezt halván meg haraguvának ellene, és fogságban⁴⁶¹ veték: az hol semmi ablak nem vólt, és az ajtóra lakatot csuktak, és Annás, Kaiffás magok gyűrűjökkel bé pecsétlették: az ajtóhoz pedig őrizőt rendeltének.⁴⁶² Nicodémust pedig igen meg-verték, és*

⁴⁶⁰ A cseh Nikodémus-evangéliumban a zsinagógában gyűlnek össze, oda hívják Nikodémust és Józsefet, akik nem menekültek el. Vö. *Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, B_{6r-v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, B_{5v-6rv}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, B_{5v-6r}* (325. jegyzet).

⁴⁶¹ A fogság szó helyett a cseh szövegekben mindenütt siralomház (žalář) áll.

⁴⁶² *Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, B_{6v-7r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, B_{5v-B_{6v}}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, B_{6r-v}* (325. jegyzet).

jóságát el-foglalák; de az atya Gamaliel, a' ki egy volt a' Sidók tanácsai közül, maga jóságában egynéhány mélyföldnre Jerusalemtől el-vitette.⁴⁶³

Reggel pedig egyben gyűltek az Papi Fejedelmek, és Irás-túdok; tanácsot tartván, hogy micsoda halállal öllék-meg Jóseffet:⁴⁶⁴ ülven ott Annás, és Kaiffas, parancsolják vala, hogy nagy gyalázzal hozzák oda Jósefet, és érte menven a' pecséteket, lakatokat fel-nyitván Jósefet ott nem találák: ezt halván az egyben gyülekezet nép: igen meg szomorodának, és nagy félelem környül fogá őket; mivel pedig Annásnál és Kaiffásnál volt a' tömlöcz kulcsa: nem mertek arrúl sokat a népnek szólni; hanem onnét el-mentek: azomban az vitézek közül is, kik Urunk koporsóját őrizték, az Városban bé-jöttek, és bé-menven a' Sinagógában mondának: midőn (ugy-mond) őriznénk a' JESUS koporsóját, nagy föld indulás lón, és láttuk az Isten Angyalát, a' követ le hengeríteni, és reá ülni, az ő ábrázattya fénlet, és ruhája feje vala mint a Hó, és az nagy félelem miatt mint holt elevenek a' földre le esénk, és hallottuk az Angyalt szólni az Aszszonyokhoz, kik a koporsóhoz jöttek vala: ne féllyetek (ugy mond) az meg feszített Názareti JESUST keresitek, nincsen itt feltámadott, a' mint meg mondotta. Jertek lássátok hová töttétek: mennyetek-el az ő Tanítványihoz, és mondgyátok-meg, hogy fel-támadott, és Galileában mennyenek: és ott meg látták őtet az mint meg mondotta nékiek. Halván ezeket a' Sidók a' több vitézeket-is elől hívák, kik a' koporsót őrizték, és meg kérdezték, kik voltak azok az Aszszonyok, és miért hogy meg nem fogták őket: felelének az vitézek, nem ösmértük meg őket, és mi holt elevenek lévén mint foghattuk volna meg őket: mondának a' Sidók. El az Ur hogy nektek nem hiszünk: Felelének a' vitézek: ha nem hittetek a' Jesusnak midőn csudákat tett, nem csoda, hogy néküink sem hisztek: jól mondgyátok hogy él az UR, a' kit ti meg-feszítettetek: továbbá mondának, hallottuk hogy Jóseffet tömlöczben tettétek; mert hogy a' JESUS testét eltemette, az hol nem volt semmi ablak, és a' lakatokra gyűrűitek pecsétit töttétek, és reggel keresvén ott nem találtátok; azért ti Jóseffet adgyátok elől, kit fogságban tettetek: mi-is elől adgyuk a' JESUST az kit őriztünk: mondának a' Sidók, mi elől adhattuk Jóseffet, mert Arimathiában az maga házához ment: felelének a Vitézek, ha Jóseff Arimathiában van, JESUS-is Galileában van, a' mint az Angyal az Aszszonyoknak meg-mondotta. Ezt halván a' Sidók meg-félemlettek, és magokban mondanak vala: ne hirdessük ki ezen szókat; mert ha ki hirdetődik mindnyáján hisznek ő benne; de szerezzünk egybe pénzt, és adgyuk a' vitézeknek

⁴⁶³ „Nicolodémust pedig ... el-vitette.” MARTIN Z KOHEMU, i. m. (15. jegyzet), 811–812.

⁴⁶⁴ A cseh apokrifben itt új fejezet kezdődik: 9. *O divném sprostění Jozefa z zialáre a o Krystovu vzkryšeni* [József csodálatos szabadulásáról a tömlöcből és Krisztus feltámadásáról] *Čtení Nykodemovo...* i. m. 1577, B_{6f}; *Čtení Nykodemovo...* i. m. 1651, B_{5v}; *Čtení Nykodemovo...* i. m. 1700, B_{6v} (325. jegyzet).

mondván: mondgyátok azt midőn mi aluttunk éjjel, el jöttek az Tanítványi; és el lopták a' JESUS testét, és ha Pilátushoz jút az hir, mi ki mentünk benneteket, és bátorsággal lehettek az miatt, és adának sok pénzt nékiek: azok pedig el-vévén a' pénzt; úgy akartak szállani a'mint a' Sidók hatták; de nem lehetett: mert midőn azt akarták mondani hogy el-lopták a' testet: a' helett mondgyák vala: bizonynal fel-támadott a' JESUS halottaiból, és láttuk le-szállani az Angyalt, a' ki el hengerítette a' követ a' koporsórúl, és reá ült, és ki híresedett ezen szó a' Sidóknál, és ez egész világon, mind e' mái napig.⁴⁶⁵ (454–456.)

19.

109. fejezet

*Urunk Jesus halottaiból fel-támadásáról,
és mint jelent-meg az ő Sz. Annának⁴⁶⁶*

Azt mondgya Szent Bonaventura: Hogy Husvét napján Urunk JESUS lelke éjjél után sok Angyalokkal, és Sz. Atyákkal a' koporsóhoz ment, és Urunknak Lelke Sz. testével újonnan egybe kapcsolatván, mindgyárt Sz. teste megdicsőítettett, és meg-ajándékoztatott halhatatlansággal, vékonysággal, fényességgel, és gyorsasággal, és ékessé lett minden makula nélkül, meg-gyógyulván minden sebei, az őtt sebeinek helit meg hagyván, hogy itéletkor a' gonoszok nagyobb gyötrelmire legyenek, és az hiveknek vigasztalásokra: azon szent sebek mint az arany matériát az drága kövek; úgy ékesítik az ő szent testét: semmi héjával nem lévén a' test; az bé-zárlott korporsóból [!] ki jött.⁴⁶⁷ az Angyalok pedig (a' mint némelleyek írják) az ő szent véré, és haj szálait, a' ki le-hullott fel-szedték. [...] (456–457.)

⁴⁶⁵ Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, B_{7r}-C_{1r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, B_{6v}-B_{8v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, B_{6v}-8r (325. jegyzet).

⁴⁶⁶ A cím és a fejezet többi része a *Veliký život*tal egyezik. MARTIN Z KOCHEMU, i. m. (15. jegyzet), 832, 837.

⁴⁶⁷ Život Pána... 1693, i. m. (133. jegyzet), 447–448.

20.

109. fejezet

*Urunk Jesus halottaiból fel-támadásáról,
és mint jelent-meg az ő Sz. Annyának*

[...] De lássuk-meg, mint jelent meg Urünk JESUS az ő Szent Annyának [...] *Midőn az édes Szűz Maria az egész éjjelt imádságában töltötte volna-el; éjfélt után Vasárnapra virradóra nagy réménsséggel várakozik vala, és keservessen fohászkodván monda: Oh én szerelmes Fiam melly sokára halasztod jövedeledet! vallyon nem jüsz-é hozzám? meg vigasztalván engem fel-támadással. Jöj-el oh én vigasztalom, Reménségem, és várakodásom! Jöj el oh én szerelmes Fiam! hadd lássalak dicsösséggessen-is: a' mint láttalak a' kinokban. El-küldé azért Urunk a' Gábriel Archangyalt; hogy hirdesse-meg szent Annyának az ő fel-támadását, a' ki sok sereg Angyalokkal a' Sz. Szűz kamarájában megjelenék, és kezdének énekelni: **Örülly MenyországnaK Királynéja Alleluja; mert a' kit méltó vóltál méhedben hordozni Alleluja: fel-támadott Alleluja.**⁴⁶⁸ Es ottan Urunk JESUS, sok ezer Angyalokkal, és Sz. Atyákkal, ajtó bé téve bé-méne az ő Sz. Annya kamarájában, és köszömvén nagy édességgel monda: **Üdvöz légy én édes Anyam,**⁴⁶⁹ imé fel-támadtam, és itt vagyok. **Örülly vigadgy Sionnak Leánya! Emberi nemzetnek segedelme: Imé itt vagyok a' te méhed gyümölcse, kit szűzen szültél, és Szűz tejeddel tartottál: nyisd-meg a' te szádat, és kérj tülem az mit akarsz 's meg adom néked: a' Szűz Maria pedig Sz. Fia lábai előtt nagy alázatossan le esék és monda: Aldott ki jött az Urnak nevében; most azért Uram vegyed a' te szolgálód kérését, hogy valakik a' bünösök közzül engem segítségül hívnak, és hozzád akar-nak térni: nyitva talállyák az irgalmasság ajtaját, és valakik én bennem fognak bizni: halálodkor az ördög csalárdságátúl ne félhessenek. Felele az édes JESUS: Oh áldott légy, és böl dog mind örökké; melly nagy a' te szereteted, és kegyességed. Te vagy az Izraélnek dicsósége! Te vagy az én népemnek tisztessége! Légy minden bünösöknek irgalmas Annya, és mindenek örüllyenek te benned, és te általad meg-vigasztaltassanak, meg áldassanak. Azonnal lőn nekünk az édes Szűz Maria szószóllónk, reménségünk, és szerelmünk:**⁴⁷⁰ [...] (458–459.)*

⁴⁶⁸ „Midőn az édes Szűz Mária ... sereg Angyalokkal”, „meg-jelenék... méhedben hordozni”, „fel-támadott Alleluja” *Uo.*, 449.

⁴⁶⁹ „Midőn az édes Szűz Mária az egész éjjelt imádságban töltötte volna-el;”, El-küldé azért Urunk...Üdvöz légy én édes Anyam” MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 837.

⁴⁷⁰ *Érsekújvári Kódex*, 60r–v; LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör... i. m.* (141. jegyzet), 225–229; KOVÁCS, LAUF *i. m.* (141. jegyzet), 108.

21.

110. fejezet

*Miként az három Maria a' koporsóhoz mentek*⁴⁷¹

[...] de mint az álmod úgy tartom, és azt nem cselekszem az mit hinnem kelle-ne: kérlek azért én Istenem, nyújcsad malasztodat, hogy az igaz hithez való cselekedetekkel tölthessem életemet. (463.)

22.

112. fejezet

*Miként Urunk Jesus az Emausban ménő két Tanítványak meg-jelent*⁴⁷²

[...] Hogy az ő Mesterek ártatlan halálárúl és te vagy-é (úgy mond) egyedül jövény Jerusalembül, hogy nem tudod micsodák történtek. Monda nékiek URunk: Micsodák? az Nazareti Jesusról a' ki Próféta vólt Israëlnben, ki meg-feszített: mi pedig várjuk vala, Israëlnnek ő lészen meg-szabadítója, és mind azoknak ma harmad napja: monda nékiek JESUS. O balgatagok, és késedelmes szívük! Vallyon nem ezeket kellett-é a' Kristusnak szenvedni, es úgy menni bé az maga dicsőségében, [...]
[...] Oh miért nem adtál jelt? hogy te vagy a' kiről beszéltünk. [...]
(468–469.)

23.

117. fejezet

*Urunk JESUS dücsőséges Mennyben meneteliről*⁴⁷³

[...] Nyisd-fel nékem-is a' te kin-szenvedésed érdeme által akkor, mikor bünös lelkem az én testemből ki szakad, és én szarándokságból fogadgy-bé az örökké való hazámban. (485.)

⁴⁷¹ A cím és a fejezet többi része a *Veliký živottal* egyezik. MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 841.

⁴⁷² A cím és a fejezet többi része a *Veliký živottal* egyezik. MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 852.

⁴⁷³ A cím és a fejezet többi része a *Veliký živottal* egyezik. *Uo.*, 872.

24.

119. fejezet

Miként hárman bizonyoságot tettek, hogy Urunk JESUS⁴⁷⁴ fel-ment Mennyországban az ő Sz. Attyához

Egy Pap Fineás, és Abda⁴⁷⁵ nevű Levita, és Aggeus⁴⁷⁶ Tanító. Ezek hárman Galileából Jerusálemben jövének mondván az Papi Fejedelmeknek, és Irás-Túdoknak, és mind a' kik a' Sinagógában valának: a' JESUST (úgy mond) kit ti meg feszítettetek láttuk, hogy a' Tizen egy Tanítványok között ült: vélek beszélvén az Olajfák hegyén mondván nékik. El menvén az egész világon prédikállyátok az Evangeliomat minden nemzetségnek, meg-keresztelvén őket Atyának, Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében, a' ki hiszen, és meg keresztelkedik az üdvözül, a' ki pedig nem hiszen el kárhozik, és a' kik hisznek ezen jelek követik: az én nevemben ördögöket űznek: minden féle nyelven szállani fognak, mérges ital nem árt nékik, a' betegekre kezeket tévén meg gyógyúlnak, és el végezvén beszédit láttuk fel menni Mennyekben. Ezt halván a' Papi Fejedelmek mondának nékik: Adgyatok hálát az Istennek, és mondgyátok-meg ha igazak-é ez beszédek? Azok pedig felelének: El a' mi Atyáink, Abraham, Isaak, és Jákób Istene, hogy hallottuk szállani, és láttuk fel-menni, az mint mondottuk néktek, és ha el halgatnánk, nagy bünt tennénk: mondának a' Sidók; azért jöttetek-é hogy nékünk meg-mondgyátok? avagy hogy Istennek hálát adgyatok? Felelének: mi jöttünk azért, hogy Istennek hálát adgyunk! Mondának a' Sidók: ezen tévelgésért jöttetek-é hálát adni Istennek? Felelének azok: ha az tévelgés és bűn, kit láttunk, hallottunk, hogy néktek hirdettyük: imé itt állunk előttetek, mivellyétek velünk azt a' mi tetszik néktek. Ottan fel kele a' Papi Fejedelem, kezében tartván az Isten Törvényre könyveit, és meg-átkozván őket monda: Senkinek másnak ne mondgyátok ezeket a' dolgokat a' JESUSról, és sok pénzt adván nékik meg parancsolák hogy házájokban mennyenek, és rendelének három férjfiat, hogy el késérék őket, és sohult meg ne maragyanak Jerusálemben, és így el-késérék őket Galileában. Ottan azért egyben gyültek a' Papi Fejedelmek, és Irás-túdok az ő Sinagógájokban nagy haraggal, nagy sirást tévén magok között morgolódnak vala mondván: micso-da ez a' mi rajtunk történt? és miért lött ez csuda Jerusálemben? Annás és

⁴⁷⁴ A fejezetcím és a fejezet szövege is az apokrifet követi. A címben csak az 1700-as kiadásban szerepel az „urunk” szó. Mind a három kiadásban „Krisztus” névalak áll „Jézus” helyett. vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, B_{1r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, B_{8v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, B_{8r} (325. jegyzet)

⁴⁷⁵ 1577-es kiadásban Adda Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, (325. jegyzet), C_{1r}.

⁴⁷⁶ 1700-as kiadásban Aggens. A továbbiakban ott is Aggeus. Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, (325. jegyzet), B_{8r}.

Kaiffás pedig vigasztalják vala őket mondván: Vallyon el kell-é hinni a' vitézeknek szavokat; kik a' JESUS koporsóját őrizték, hogy az Angyal hengerítette-el a' követ: talám a' Tanitványi sok aranyat adtak nékik, és a' testét el vitték, és meg tanították őket, hogy azokat mondgyák; azért nékiünk nem kell hinni másoknak; mert a' Sidók⁴⁷⁷ több pénzt vévén azoktól, inkább hozzájuk tartnak hogy sem hozzánk.⁴⁷⁸ (488–489.)

25.

120. fejezet

Miként adott Nicodémus tanácsot, hogy a JESUST az Hegyeken keressék, és mint hívták, és fogadták Jóseffet a' magok tanácsában.⁴⁷⁹

Nicodémus azért fel kelvén mene hozzájuk, és monda: Igazat mondgyatok Israél fiai; mert hallottatok amaz három férjfiat az Isten nevére, és a törvényére meg-esküdni, mondván: hogy látták JESUST fel-menni Mennyekben; azt-is tudhattyatok hogy Illyés Próféta tüzes szekérben Paradicsomban vitetett, és midőn a' Próféták fiai Eliseust kérdeznék: Hol van a' te Atyád Ilylyés? azt monda, hogy Paradicsomban vitetett: az Próféták fiai pedig mondanak. Talám az lélektül valamely hegyre vitetett; azért válaszsunk magunk között férjfiakat, és keressük az Israél hegyein, talám fel talállyuk, és kérék Eliseust-is hogy vélek mennyen el, és harmad napig keresik vala, de fel nem találak: mert bizonytal Paradicsomban vitetett vala; most azért Israél fiai halgassatok engem: küldgyük mi-is az Israél hegyeire, ne talántán a' lélektül el vitetett az JESUS-is, és valamely hegyre vitte: talám fel-talállyuk, és tarcsuk poenitencziát. Teczék a' tanács minnyájoknak, és küldének férjfiakat, hogy keressék a' JESUST az hegyekben, de fel nem találák; hanem csak Jóseffét Arimathiában; de nem merék meg fogni, és el-hozni.

Viszsa térvén azért mondanak, nem találtuk a' JESUST, hanem Jóseffét Arimathiában meg találtuk. Halván ezt a' Papi Fejedelmek és Irás-túdok meg

⁴⁷⁷ A cseh Nikodémus-apokrifben „rytří” [lovagok/katonák]. Vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{3v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{1v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{1v} (325. jegyzet).

⁴⁷⁸ Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{1r-3v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, B_{8v}-C_{1v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, B_{8r}-C_{1v} (325. jegyzet).

⁴⁷⁹ A cseh apokrifben is új fejezet kezdődik: 11. Kterak Nykodem radil židům, aby Pána Krysta na horách hledali, a kterak Jozef nalezen jsa v Arymatyi, i obeslán byl od židův do Rady. [Miként tanácsolta a zsidóknak Nikodémus, hogy a hegyekben keressék Krisztus Urunkat, és minként találták meg Józsefet Arimatiában, és küldték a zsidók a Tanácsba.] Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{2v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{2r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{1v} (325. jegyzet). A fejezet szövege az apokrifet követi.

örülének, és tanácsot tartanak mint hajthatnák magokhoz; azért levelet irának néki illy formán: Békesség néked Atyánk Jóseff, azokkal edgyütt kik veled vannak. Tudgyuk hogy vétkeztünk Isten ellen, és te ellened; de az Israél Istenét kérted, hogy szabadicson ki a' mi kezünkéből, és meg-szabadított; azért kérünk jüj a' te fiaidhoz és barátidhoz; mert igen meg vagyunk szomorodva, és csudálljuk miként szabadúlhattál-ki a' fogságból: meg esmértük azt, hogy gonoszt tettünk, és gondoltunk ellened de az UR semmissé tette minden gondolatinkat, és tanácsinkat; azért békesség tüünk tisztelendő Jóseff, és választottak hét férjfiak, a' kiket tudtak, hogy Jóseffnek baráti legyenek, mondván nékiek: menyetek-el, és békességes köszönetet mondgyatok tüünk, kezében adván levelünket; ha meg-halgattya a' követséget, és meg-olvassa az levelünket: kétség kívül el jün; de ha meg nem halgat benneteket tudgyátok hogy haragszik, és meg-áldván őket el menének Jóseffhez, és térdre esvén előtte az levelet néki adák mondván: Békesség néked, és a' kik veled vannak. Felele Jóseff-is: Békesség néktek-is az Israél népével edgyütt, és meg olvasván a' levelet monda: Aldott légyen az Israél Istene, ki meg szabadított ellenségimnek kezéből, és az Israél népét-is meg-szabadította, hogy az én vérem-is ki ne ontatnék ártatlannak. Aldott legyen az UR Isten, ki szárnyai árnyéka alatt megőrizött engem. Légyen áldott az ő neve, ki Angyalát el küldötte hogy szárnyival bé-fedgyen, és meg-ápolgatta az férjfiakat és házához vivé, etelt 's-italt adván nékiek:⁴⁸⁰ más nap meg-nyergelvén Szamarát el-méne vélek Jerusalemben, és midőn a' Sidók meg hallották volna hogy jüne, eleiben menének kiáltván: az UR békessége légyen veled Atyánk Jóseff. Felele Jóseff: Légyen az ÚR békessége az ő népével.⁴⁸¹ kin csudálkozván rendre megcsókolák őtet, és Nicodémus az maga házához vivé, és nagy vendégséget szerze; mellyre Annást, és Kaiffást több Papi Fejedelmekkel, és Irás-túdókkal együtt el hívá, és vigan lakozának Jóseffel: dicsirvén Istent; az után ki ki házához méne. Joseff pedig Nicodémus házánál marada. Más nap, a' ki Szombat előtt való nap vólt, a' Templom Vénei, és a' Papi Fejedelmek Nicodemus házához egyben gyültek, és köszönté őket Jóseff mondván: Békeség néktek, de senki nem mert néki szállani, monda azért Jóseff; miért hivatok ide? azok pedig Nicodemusnak hagyák hogy szóllyon: monda azért Nicodemus, tisztelendő Jóseff, az Papi Fejedelmek, és az egész tanács meg akarnak kérdezni:

⁴⁸⁰ A cseh apokrifben itt új fejezet kezdődik. 12. *Kterak Jozef přijel do Jeruzaléma, a jak jej přivítali i kterak byl vyprostěn z žaláře divnau Božskau mocí.* [Hogyan érkezett meg József Jeruzsálembe, hogyan fogadták, és miként szabadult Isten segítségével a tömlöcből.] *Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{4r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{3v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{3r}* (325. jegyzet).

⁴⁸¹ A cseh szövegekben ez áll: „Pokoj Boží buď všemu Lidu židovskému” [Isten békéje legyen az egész zsidó néppel.] *Vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{4v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{3v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{3v}* (325. jegyzet).

monda Joseff, mit akarnak kérdezni? ottan azért Annás, és Kaiffás vélek lévén az Isten törvényének könyve, és kényszeríték reá mondván: adgy dicsősséget az Istennek, és ő előtte mond-meg valamit kérdendők vagyunk te tóled: monda Jóseff, meg mondom és semmit el nem tagadok; mondának amazok, meg haragudtunk vala te reád, hogy a' JESUS testét el temetted, és olly fogságban tetüink vala, az hol semmi ablak nem vólt, és a' lakatokra pécséteinket tettük, és örizőket rendeltünk oda, és más napra kelvén kerestünk ott, és nem találtunk; melly miatt szomorúság, és csudálkozás el foga minket, azért mond meg néküink, mint történt azon dolog, hogy dicsősséget adgyunk Istennek: ezt halván Jóseff monda: mikoron engem nagy Pénteken fogságban tettetek, és Szombaton egész nap ott vóltam, és éjjél után midőn imádkoztam vólna, a' tömlöcz fel-emelkedék, mint egy négy könyöknire, és világosság jelenék nékem, én pedig meg ijedvén a' földre estem, és valaki fel emele, meg öntvén engemet jó illatú vízzel; mint ha rósa víz lett vólna: mind fejemtül fogva egészlén alá; mellynek szép illattya által hatott engemet, és meg törülvén orczámat meg csókola mondván: Ne féllj Jóseff, de tekincs reám ki vagyok én, és fel tekintvén láttam a' JESUST, és én azt véltem hogy lelket látok, és mondék én: Uram Illyés vagy-e te? Felele Jesus, nem vagyok Illyés, hanem a' Nazareti Jesus, a' kit a' magad új koporsójában el-temettél, és én mondék: mutasd-meg tehát hol tettemek el, és ottan fogá kezemet, 's-a' fogságból ki vőn, és a' koporsóhoz⁴⁸² vivén meg mutatá az ruhát, és a' gyólcot kibem takartam vala a' fejét, és testét, és ottan meg ösmértem hogy ő az JESUS, és mondék: Aldott légy a' ki jöttél az UR nevében, és kezemnél fogva házamhoz vive Aromathiában bé-zárlott ajtón, és meg-parancsolá hogy negyven nap ki ne mennyek házombúl, (én úgy mond) Galileában megyek Tanítványimhoz. Ezeket hogy hallották vólna a' Papi Fejedelmek, és az Vének igen meg-ijedének, és mint az hóltak ollyanná löttek, és az földre esvén azon ülnek vala, és nem évén, sem nem iván mint egy egész kilencz óráig. Jóseff és Nicodémus kéri vala őket hogy ennének és innának, és erőssítsék meg lelkeket; mivel más nap Szombat léssen; azért ettenek és ittanak, és megint házokhoz menének: más napon ismét egyben gyűltenek az Sinagogában, és magok között mondgyak vala: micsoda Isten haragja és csudája ez a' ki reánk jött? és Israhélben történt: lám ösmértük jól az JESUS Attyát, és Annyát.⁴⁸³ (489–492.)

⁴⁸² A cseh szövegekben: „místo, kdež jsem jej byl položil” [a hely, ahol eltemettem] vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{5v}; Čtení Nykodemovo... i. m. ...1651, C_{4v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{4v} (325. jegyzet).

⁴⁸³ Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{3v-6r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{2r}-C_{5r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{1v}-C_{5r} (325. jegyzet).

26.

121. fejezet

*Mint bizonyították újjobban az három férjfiak, a' Christus fel-támadását*⁴⁸⁴

Egy néminémű Lévi nevű férjfiú, a' ki a' Törvényben tudos vala, a' tanácsban monda: én jól ismértem az Jesus Attyát és Annyát, a' kik Dávid Nemzetiből valók valának, és Isteni félelemben, Imádságban szüntelen foglalták vala magokat: Aldozatokat és Tizedeket meg-adván: midőn pedig Jesus született volna: el-jövének a' Templomban, és bé-mutatták érette az Aldozatot, és azon napon Simeon Pap kezére vevé mondván: Most bocsátod-el Uram a' te szolgálodat a' te Igéd szerént békességben, és az Annyának monda: Ezen gyermek felől jelentem néked, hogy sokak romlására léssen, és sokak fel kelésére-is Isráelben, és jelül tétetett: kinek ellene mondanak, és a' te lelkedet-is által járja a' fájdalomnak törje: hogy ki nyilatkoztassanak sok szíveknek gondolati: mondának néki az Papi Fejedelmek, hogy tudod te ezeket és hol hallottad? monda Lévi: Talam nem tudgyátok hogy Simeontúl tanúltam a' törvényt: mondának ismét nékie, az te Atyádat akarjuk látni, és el-jövé az Attya, meg kérdék őtet: úgy vagy-e a' mint az te fiad mondgya: és ő felele, úgy vagy; mert tőle tanulta a' Törvényt, és mondának a' Papi Fejedelmek magok között. Hijjuk ide az három férjfiakat kik Galileából jöttek: bizonyítván hogy látták Jesust az ő Tanítványai között; tetczék az Tanács minnyájoknak, és el küldének értek Galileában, és oda menvén a' követek, találák őket a' Törvényről beszélgetni, és alázatossan köszönték mondván. Békesség néktek, és felelének nekik. Békesség néktek-is, és miért jöttetek? mondának nekik: az Isten népének Tanácsa hív benneteket Jerusalem Városában, kit halván dicsirik vala az Istent, és nagy békével Jerusalemben jövének. Más napon pedig egyben gyűltenek a' Tanácsban, és meg kérdék őket mondván: mondgyátok-meg ha ugyan láttátok-e Jesust az ő Tanítványi között ülni, és őket tanítani, és a' Mennyben fel-menni: azok pedig mondának. El az UR hogy láttuk tanítványival ülni, és szóllani, és az után a' Menyben fel-menni.

Akkor Annás el-választá őket külön, és meg kérdezte őket, a' kik mind edgyaránt szóllottak. Akkor monda Annás, és Kaiffas, a' Moyses, és a' mi Törvényünk azt mondgya, hogy két három ember szájában meg áll a' bizonyság; az-

⁴⁸⁴ A cseh apokrif szövegben is új fejezet, a cím is hasonló: 13. *Kterak jeden Jahen oznámil o Krystu Pánu a tři svědčili, že jest živ a že jest na Nebe vstoupil, jakož řekl prvě.* [Miként beszélt egy tanító Krisztus Urunkról, és miként tanusították hárman, hogy él és felment a Mennybe, miként előre megmonda.] *Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{6r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{5r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{5r} (325. jegyzet).* A fejezet teljes szövege az apokrifet követi.

után monda Abdon⁴⁸⁵ Mester meg van írva a' Könyvben, hogy Enok Istennel járt, és tetszett Istennek, hogy Isten Igéivel Paradicsomban vitetik. Lairus⁴⁸⁶ Mester meg úgy mond vala: hallottuk Moyses halálát, de koporsóját nem tudgyuk: igen-is meg van írva Moyses halála, de a' koporsóját e' mai napig senki nem tudhattya: de Illyés halálát is nem tudhatni, és nem talállyuk meg. Monda Levi: én azt mondom, a' kit az én Mesterem Simeon mondot. Imé ez tété-tett sokak romlására, és fel kelésére Israëlbén, és jelül, mellynek ellene fog mon-dani Israëlnépe. Monda Annas, és Kaiffas. Igazán mondgyátok, hogy Illyés⁴⁸⁷ Próféta meg nem hólt; hanem tüzes szekérben Paradicsomba vitett: de a' JESUS Pilátusnak adatott hogy meg-ostoroztassék, meg-pökdöstessék, tövissel Koronáztassék, halálra ítéltsék, és meg-feszítettessék: eczettel, epével itattatott, és meg-hólt.⁴⁸⁸ Longinustul által verett, és a' tisztelendő Jóseff maga új kopor-sójában el-temette, es ő bizonyította hogy fel-támadott, és elevenen látta. Monda Levi: ha ezeknek mind bizonyások vagyon, ne csudálkozzatok tehát. Mondának a' Galileabeli három férjfiak; midőn Galileában mentünk a' Jordánnál nagy sereget találtunk elől: kik mind fehér ruhában valának fel-öltözve, kik régen meg hóltak vala; azok között láttuk Garinust,⁴⁸⁹ és Lenciust,⁴⁹⁰ és azokat meg ápol-gattuk; mivel életekben jó barátink voltak, és meg kérdeztük őket mondván: mondgyátok-meg szerető barátink, kicsodák ezek a' kikkel jártok? és mi dolog hogy testben vadtok? holot régen meg-hóltatok; és ők mondának: az UR Jesussal Limbusból⁴⁹¹ jöttünk-ki, és véle fel-támadtunk, és tudgyátok hogy a' Pokol kapui meg-törettek, és a' Sz. Atyák lelkei onnan ki-hozattattak, és most Paradicsomban vannak URunk Jesussal, és meg parancsolta nekünk a' JESUS, hogy bizonyos ideig járjunk az Jordán partyán, és az hegyeken; de magunkat ne jelencsük az embereknek, se senkivel ne szóllunk; hanem csak a' kinek a' Christus meg engedi, és hogy most veletek szóllunk a' Sz. Lélek engedelmeiből

⁴⁸⁵ 1577-es cseh szöveg: Abeunden; 1651-es: Abunden; 1700-as: Abden Vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{7v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{6v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{6v} (325. jegyzet).

⁴⁸⁶ 1577-es és 1651-es szövegben: Jayrus; 1700-as: Gayus Vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{7v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{6v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{6v} (325. jegyzet).

⁴⁸⁷ Mindegyik cseh szövegben Enoch áll. Vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{7v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{7r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{6v} (325. jegyzet).

⁴⁸⁸ A cseh szövegekben más a sorrend: meghalt, ecettel, epével itattatott vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{7v-8r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{7r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{6v} (325. jegyzet).

⁴⁸⁹ A cseh szövegben Karynus áll mindenütt.

⁴⁹⁰ 1700-as kiadásban itt Lancius, utána ott is Lencius. vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{7r}, (325. jegyzet).

⁴⁹¹ A cseh szövegben „Pokol” kifejezés áll. vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{8v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{7v}; Čtení Nykodemovo... i. m. ,, 1700, C_{7r} (325. jegyzet).

vagyon. Ezt halván az egész Tanács, nagy félelem fogá körül őket, és gondolkoznak vala ha igaz volna-é: monda Annás, és Kaiffas az egész Tanácsnak. Bizonynyal ha szólhatnánk Lencinussal, és Garinussal; úgy hihetnénk el ezeket: ha pedig nem: tudgyátok, hogy mind hazugság valamint az Jesusrúl mondanak.

Teczék minnyájoknak a' Tanács, és választának okos Isten félő tizen öt férfiút, a' kik jelen voltak Lencinus és Garinus temetésin; hogy el menvén koporsójokhoz, tekincsek-meg ha igaz-é hogy fel támadtak: kik oda menvén nyitva találák koporsóikat, sok más koporsókkal együtt; de a' csontyaikat ott nem találák, és vissza térvén meg mondák a' miket láttak, és nagy félelemmel betelének, és mondgyák vala magok között. Mit cselekedgyünk? De Annás Kaiffas mondának: küldgyünk Isten félő férjfiakat a' Jordánhoz, kérvén őket hogy jüjjenek hozzánk, és el menvén a' követek el-járák az hegyeket, és a' Jordán körül való helyeket; de senkit nem találának; midőn pedig vissza mennének, az Olaj fák hegyéhez jutának. Imé jelenék nékiek egy nagy sereg, mint egy tizenkét ezer férjfiú, a' kik Christussal fel támadtanak, a' kik között sokakat meg ösmértek, de az nagy⁴⁹² világosság miatt velek nem szólhattak; hanem távul álván nézték őket, és hallyák vala eképpen énekelni. Fel támadott az Isten Fia, a' mint meg mondotta: dicsérjük, vigadgyunk; mert ő mind örökké országol, és mondának a' követeknek: Lencinust és Garinust Arimathiában magok házánál meg-talállyatok, és amazok oda menvén ott találák őket imádságban lévén, és előttök térdre esvén mondának nagy félelemmel. Halván az egész Sidóság feltámadástokat, hozzátok küldöttek bennünket: hogy mennyetek hozzajok, kérvén titeket: hogy az Isten tiszteletire meg mondgyátok: micsodák törtentek veletek, a' kik fel-kelvén Jerusalemben⁴⁹³ menének, és bé-menvén a' Sinagógában ott le-ülének.⁴⁹⁴ Annás és Kaiffas az ajtót bé zárták, és a' Törvény könyvet reájok tévék, kényszerítvén őket az Adonai Istenre; úgy-mint Abrahám, Isaak, és Jákób Istenére, a Törvényre, és a' Prófétákra mondván: Hisztek-é a' JESUSban? és mondgyátok meg miként támadtatok fel és micsoda csudák azok kik most az mi üdönkben törtentek; mert által járta csontunkat.⁴⁹⁵ (492–495.)

⁴⁹² A cseh szövegekben: angyali vő. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{1r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{8v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{8r} (325. jegyzet).

⁴⁹³ A cseh szövegekben: a szent városba Vő. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{1v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{8v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{8v} (325. jegyzet).

⁴⁹⁴ A cseh apokrifben itt új fejezet kezdődik (14. Kterak Jozef oznámil Zidům o dvau z mrtvých vstání s Pánem Krystem, a ti že jsau nalezeni a provázení do Jeruzaléma Městá svatého. [Miként számolt be József a zsidóknak két Krisztus Urunkkal feltámadt emberről, és miként találták meg őket, és hívták Jeruzsálembe a szent városba.]), amelynek csak az utolsó néhány sora került át a magyar változatba. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{1v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{8v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{8v} (325. jegyzet).

⁴⁹⁵ Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, C_{6r}–D_{2v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, C_{5r}–D_{1v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{5r}–D_{1r} (325. jegyzet).

27.

122. fejezet

Miként Lencinus és Garinus, mindenekről bizonyosságot tettek⁴⁹⁶

Halván Lencinus és Garinus a' kinszerítést, kesztek reszketni Egben nézvén, és a' kereszt jelét nyelvekre vetvén mondának: adgyatok téntát pennát és papirost, és meg írjuk a' miket láttunk. Hallottuk ezt pedig azért tötték, hogy a' Sz. Lélek nem engedett nékiek szóllani, és adván nékiek író szerszámot egymáitúl[!] el-választák őket: azok pedig meg írván mindenedet fel kelének: Garinus a' mit irt, adá Annásnak: Lencinus pedig Kaiffásnak, és köszönetet tévén minnyájoknak ki menének: és mingyárt világossággal környül vétetvén többé senki ötet nem láthatá. Egyarant vala pedig írások, úgy hogy egyik a' másiknál se többet se kevesebbet nem irt vala, azért Annás és Kaiffás, kézdék magokban titkon olvasni: de minnyáján fel kiáltottak vala, hogy nyilván olvasásák. Félvén azért Annás és Kaiffás a' néptül adák olvasni Abbda⁴⁹⁷ és Fineás mestereknek, az egyik íráson vólt: én Garinus, a' másikon, én Lencinus, és mind a' kettő egyaránt így kezdődött.

JESUS Christus, URam Isten halottak fel-támasztója: engedd az te Sz. kereszted⁴⁹⁸ által a' te dicsőségedet, kit Poklokon tettél ki jelenteni: midőn a' mi Atyáinkkal a' pokol setét mélységében vólnánk, hirtelen meg jelenék néminémű arany színű fényes Nap, és Királyi bársony világosság, és meg tisztítván minket: Azonnal Ádám Atyánk, mind az Pátriárkákkal és Prófétákkal örülének mondván: Ez világosság, az Teremtőnek örök világossága:⁴⁹⁹ kit váltságunkra ígért vala el bocsátani az ő örök világosságát: az után fel kiálta Isaiás Próféta: Ez Világosság pedig az Atya Mindenható UR Istennek Sz. Fia, az miképpen életben meg mondtam vala ekképpen: Sabulomnak, és Nephtalimnak földé, Galileának és a' Jordán vízének általa népeknek gyülekezeti: mikoron, nagy setétségben járna,⁵⁰⁰ láta nagy világos-

⁴⁹⁶ A fejezetcím a Čtení Nykodemovóban kissé más, de hasonló: 15. *Kterak dva z mrtvých vzkříšení svědčili o Pánu Krystu vzkříšeném, i o potěšení svatých v Předpekli.* [Miként tett tanúságot két feltámadott a feltámadott Krisztus Urunkról, és a szentek örvendezéséről a Limbusban] Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{2v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, D_{1v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{1r} (325. jegyzet). A fejezet a cseh apokrif és az Érsekújvári Kódex szövegére vezethető vissza.

⁴⁹⁷ 1577-es Adda Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, (325. jegyzet), D_{3r}.

⁴⁹⁸ Az eredeti szövegben „kereseted” áll, értelem szerint javítottuk.

⁴⁹⁹ A cseh szövegben: a gyökere és terjesztője az örök világosságnak. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{3v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, D_{2v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{2r} (325. jegyzet).

⁵⁰⁰ Csehül: ült vő. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{3v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, D_{2v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{2v} (325. jegyzet).

ságot, és a' kik vólnának a' setét halál tartományában, világosság fénlék vala reájok; azért imé el-jött, és meg világositott minket az halál árnyékában ülőket, és mikoron minnyájan örülnek a világosságnak: elől jöve a' mi szülő Atyánk Simeon, és nagy örvendzéssel monda: Dicsöüskétek az Istent, és a' Christust az Istennek Fiát; mert én a' Templomban kis gyermek korában kezeimre vévén, Sz. Lélek ihléséből így szólok vala róla: Mostan bocsátod-el URam a' te szolgálodat a' te igéd szerént békességben; mert látták az én szemeim a' te Üdvözítődöt, kit szerzettél minden népeknek meg világosítására, a' te népednek Israëlnak dicsőségére. Ezt halván mind a' Szenteknek sokasága nagyobbban örülnének. Az után el-jöve néminémű Remete, és meg kérdék ki vólna? és monda: én vagyok János a' Felségesnek Prófétája, és előljárója, ki útát készítettem előtte, tanítván a' népet poenitentiára, és látván őtet én hozzám jüni Sz. Lélek által mondék: Imé az Isten Báránnya, Imé a' ki el veszi a' világnak bűneit, és meg keresztelém őtet az Jordán vízében, és láttam a Lelket galamb képében reá szállani, és hallék szöszatot menyből: Ez az én szerelmes Fiam, kibén nékem kedvem bé-töltötet halgassátok, és én előb jöttem ő előtte, és leszállottam a' setétségben hogy néktek meg-mondgyam: hogy nem késik titeket meg-látogatni, és az fel támadó, és Istennek Fia, jövén a' magasságból, mikor ülnék az halál árnyékában. Ezeket hogy hallotta vólna Ádám Atyánk, hogy a' Jordán vízében meg-keresztelkedett vólna, nagy szóval monda a' fiának Sethnek: én szerető fiam Seth, jelencsd meg a' te fiaidnak, Pátriárkának és Prófétáknak, mind azoknak pedig kiket mondott Sz. Mihály Archangyal, mikoron küldöttelek Paradicsom ajtajára, hogy kérnéd az UR Istent, hogy Sz. Angyalát külgye-el, és hogy adna az irgalmasság fájának olajjából, kivel meg kennéd testemet mikoron beteg volnék. Seth azért fel kele, és monda: Mikoron én az Atyámnak Ádámnak kértem vólna az irgalmasság fájának olajjából,⁵⁰¹ az én Atyám egészségére: monda Sz. Mihály Archangyal: Seth ne múnkalkodgyál a' te sirásoddal, és könyörgésseddel az olajért; mert semmiképpen nem vehetz benne; hanem mikoron bé-telik az ött ezer, és egy hiján két száz Esztendő: akkoron el jün az hatalmas UR Istennek Sz. Fia, és a' te Atyád Ádám testét fel támasztja, es vele minden testeket fel-támaszt, és meg-gyógyit minden betegséget, el jövén a' Jordán vízében meg keresztelkedik, és ki jövén a' vizből akkoron mindeneket az ő irgalmasságának olajjával meg kén a' kik ő benne reménlenek; ez lészén az irgalmasságnak olajja minden nemzeteknek; kik születendők vitzüül, és Sz. Lélektüül, és akkor le szálván az Isten Fia, és bé hozá a' te atyádot Adámot Paradicsomban, az Irgalmasság fájához. Ezt

⁵⁰¹ A cseh változat: irgalmasság olajából. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{4v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, D_{3v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{3r-v} (325. jegyzet).

halván mind a' Sz. Atyák, nagyon örülének,⁵⁰² de mikoron így örülnének: imé a' Sátány Lucifer, a' Pokol Fejedelme, és Birája⁵⁰³ szolla a' Pokolnak mondván: szerezzed hozzá magadot, bé-fogadni a' JESUS Christust; ki azzal dicsekszik hogy Isten Fia, de csak ember. Félvén az haláltúl monda, szomorú a' lelkem mind halálig; sok háborgást tött ellenem, vakokat, siketeket, némákat, sántákat, és külömbb féle más betegeket, kiket nyomorgattam, ő mind meg gyógyította, és sok halottakat minden kérés nélkül innét ki vitt. Felele a' Pokol az ő Fejedelmének,⁵⁰⁴ ki légyen az olly hatalmas ember? és haláltúl félljen? Minden földi hatalmasságok én alattam vannak, és nékem engednek kiket te meg hajtottál; de ha a' JESUS embersége szerint olly hatalmas, hogy ellened cselekeszik: bizonynal mondom hogy Mindenható ő Istensége szerint, és hatalmának ellene senki nem álhat: hogy ő azt mondgya, hogy fél az haláltúl, azzal téged akar meg fogni. De jaj leszen néked örökké. Monda a' Sátány Fejedelem a' Pokolnak; miért félsz őtet magadban bé fogadnod? Holott mind néked, mint nékem ellenségünk: én őtet meg kisirtettem és a' Sidó népet ellene támasztottam; én azt cselekedtem, hogy tanítványa el-árullya, láncsát veszedelmére élesítettem, mérges eczetet italára készítettem, meg-feszítésére⁵⁰⁵ keresztfát csináltam, és vas szegeket által verésére; azért immár közel van halála, és hamar bé hozom őtet, és a' te hatalmad alá vetem. Felele a' Pokol, hogy ő vitte ki innét az halottakat: sokan vóltak ez előtt kik innét ki vitték az halottakat, de nem magok hatalmával, hanem Isten hatalmával; de ez JESUS: egy szavával az halottakat belőlem ki ragadá. Kicsoda az JESUS? talám az: a' kinek parancsolattyára ki kellett adnunk Lázárt. Felele a' Sátány; ugyan az a' JESUS. Halvan azt a' Pokol monda: kénszerítlek téged, a' te, és az én halálomra: ne hozd őtet ide; mert netalántan meg-akarván őtet fogni, mi fogattatunk meg; mert midőn parancsolattyát hallottam vólna, minden erősségem meg rettent, és meg nem tarthattam a' Lázárt; hanem mind a' Sas-keselyű gyorsan ki ugrot belőlem, és a' föld is kiben teste fekiött az ő szavára ki ada: azért tudom, hogy a' ki ezt

⁵⁰² A cseh apokrifben itt új fejezet kezdődik: 16. *O svádě Šathanově s D'ábly o Pána Jezu Krysta Syna Božího.* [A Sátán vitája az ördögökkel Jézus Krisztus Urunkról, Isten fiáról.] *Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{5r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, D_{4r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, C_{8v} (325. jegyzet).*

⁵⁰³ Csehül: Kníže a Vajvoda smrti [a halál hercege és fejedelme] v.ö *Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{5r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, D_{4r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{4r} (325. jegyzet).* Az *Érsekújvári Kódex*ben szerepel ez a kifejezés. (Ezt az adatot Lauf Judit eddig publikálatlan jegyzetéből ismerem, amelyben összehasonlította a *Makula nélkül való tiükör* és a nyelvemlék szövegét. Az *Érsekújvári Kódex*szel kapcsolatos összes adat innen származik.)

⁵⁰⁴ *Érsekújvári Kódex*: az sathan ördeghnek

⁵⁰⁵ „Megfeszítésére” értelem szerint javítottuk.

meg tehette az az ember erős Isten is, és ez világ Üdvözítője: mert ha ide hozta azokat az ő Istensége a' kik itt vannak, ki is viheti innét, és az örök életre által tészí.⁵⁰⁶ Mikoron a' Satány Fejedelem a' Pokollal így feddődnék: imé nagy hirtelenséggel zendülés és csattogás lón, mennydörgés és sok lelkek üvöltése, mondván: nyissátok-meg Pokolbéli Fejedelmek, a' ti kapuitokat, mert bé megyen a' dicsőség Királlya. Monda a' Sátány és a' Pokol: Kicsoda a' dicsőség Királya? Felelének: Erős, és Hatalmas UR az hadakozásban: ezt halván a' Pokol, szólla a' Sátány Fejedelemnek, és halál Birájának: Távozzál-el én tüllem, és meny-ki az én lakásombúl, ha te vagy hatalmas, hadakozzál a' dücsösség Kirallyával. Ottan monda a' Sátány az ő Tisztartóinak:⁵⁰⁷ Mennyetek-el hamar, és tegyétek bé az Pokolnak kegytelen kapuit, és rettenetes zárzait, és vessetek vas zárokat reá, és állatok erőssen ellene, hogy meg ne fogassunk, és tarcsuk meg a' foglyokat a' mi fogságunkban.

Ezt halván a' sok Szentek kiáltának a' Pokolra: Nyisd-meg a' te kapuidot, had jüjjon-bé a' dicsőség Királlya, és nagy szóval szólla Dávid: Nem de mikoron éltem meg mondom: Dicsérjétek az UR Istent, az ő Sz. irgalmassága szerént, és csuda tételiért, kit mutatott az emberek fiaihoz: ki meg-töré az Vas kapukot, és el szaggatá az vas zárokat, ki hozá őket az ő álnokságok veszedelmébül. Az után Isaiás⁵⁰⁸ Próféta monda: mikoron én a' földön éltem, meg mondom: felkelnek azok kik meg-hóltak, és feltámadnak kik a' koporsóban, és a' föld gyomrában vannak. Továbbá (ügymond) hol vagyon halál a' te hatalmad? Hol vagyon Pokol a' győzödelmed?⁵⁰⁹ Ezt halván a' Szentek nagy fel szóval mondának. Nyisd-meg Pokol a' te kapuidot, mert látszik hogy meg-győzöttél: az után hallának nagy rettenetes szózatot; mint egy menydörgés formán mondván: Nyissátok-meg Pokolbéli Fejedelmek a' ti kapuitokat, emellyétek-fel az örökké való kapukat: hadd mennyen-bé a dicsőség Királlya. Ezt halván a' Pokol: mintha nem tud-

⁵⁰⁶ A cseh apokrifben új fejezet kezdődik: 17. *Kterak Pán Ježíš slavné navštívil Peklo. A o svědectví svatých prorokův a co mluvilo Peklo k Pánu Krystu.* [Miként látogatta meg Jézus Urunk dicsőségesen a poklot, a szent próféták tanúságtételéről, és mit mondott a pokol Krisztus Urunknak.] *Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{6v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, D_{5v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{5r} (325. jegyzet).*

⁵⁰⁷ 1700-as kiadásban „učedlník” (tanítvány) kifejezés áll az „uředník” kifejezés helyett vö. *Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{5v}, (325. jegyzet).*

⁵⁰⁸ A cseh szövegben Ozeás áll. Előtte valóban Izajás beszél, de ez a mondat Ozeás szájából hangzik el. *Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{7r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, D_{6r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{5v} (325. jegyzet).* Az *Érsekújvári Kódex*ben Izajás szerepel. (Lauf Judit közlése.)

⁵⁰⁹ Cseh szövegben ehelyett: „Kde jest smrti vítězství tvé? Kde jest smrti žahadlo tvé?” [Hol van halál a győzelmed? Halál hol a te fullánkod?] vö. *Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{7r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, D_{6r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{6r}; (325. jegyzet).* Az *Érsekújvári Kódex*ben viszont így szerepel. (Lauf Judit közlése.)

ná ki vólna, monda: Kicsoda a' dicsőség Királlya? Monda Sz. David a' Pokolnak: ez kiáltást én jól értem, mert én azt Lélek által meg mondtam, és most-is mondom, erős UR, s hatalmas az győzödelemben. Ó az dicsőségnek Királlya. Nyisd-meg tehát nyavalyás bóldogtalan Pokol a' te kapuidot, hogy jöjjön bé az dücsösség Királlya. Ottan azért meg-reszkete a' Pokol, és az halál vas zárzai, kapui el-törettetének, és meg-nyilék a' Pokol, a' Sátán pedig ál vala közepette, meg-szégyenülvén, és el-jöve a' dicsőségnek Királlya emberi ábrázatban, az UR JESUS Christus, és meg vilagosítá az örök setétséget, és győzhetetlen erejével meg-szabadíta minket, kik a' setét homályban ülünk vala,⁵¹⁰ ezt látván a' Sátány, és a' Pokolnak minden ereje, igen meg-rettenének, félvén hogy el-vesztik hatalmokat, látván az UR JESUS világosságát az ő lakó helyekben, és nagy fel szóval fel-kiáltának mondván: meg-győzöttünk te tóled, ki vagy te? Ki az URtúl küldettél meg szégyenítettésünkre? Ki vagy te illy kicsiny és nagy? alázatos, és fel-magasztaltatott Vitéz, és Császár: szolgálai ábrázatban csudálatos Bajnok, és dicsőség Királlya? hólt és eleven: kit hólton a' kereszt tartott, és most eleven vagy: kinek halálán a' föld reszketet, és most szabad vagy az halottak között, és minket szomorítasz! ki vagy te? Hogy a' kik az eredendő bűn miatt nálunk tartattak ki szabadsídsad, és szabadságokra hozdad: Ki vagy te? Hogy a' bűnnel meg-vakúltakat meg vilagosítsad? és minnyájan az Ördögök mondnak vala nagy rettenetességgel, és félelemmel. Honnan vagy illy erős ember, és fényes, Isteni Felség szerént? illy nemes minden bűn, és makula nélkül, és soha nem jött ilyen Lélek a' föld színérül mi hozzánk: soha ilyen ajándék pokol ellen nem küldetett: netalántán te vagy a' JESUS, ki a' Prófétáknak mondása szerént: kereszt halála által, a' világ hatalmát el-veendő vólnál! ki vagy te? hogy minden félelem nélkül ide jöttél,⁵¹¹ a' Sz. Atyáknak, és Prófétáknak bétellyesedett kívánságok mondván: mert meg keseredtek vala szegények, és meg nyomorítottak vala a' Pokolnak szörnyű látásátúl, és várják vala az Üdvözítőt.⁵¹²

Ottan azért a' Meg Váltó dücsösség Királlya az Halála ereit lába alá tapodá, kezében tartván a' nagy vas lánczot, és a' Sátány Fejedelem nyakára tévé, és kezeit véle hátra köté, és veté őtet Pokolban, és az ő Sz. lábával nyakára hágot, és monda: sok gonosz tettél, szüntelen el vonyván az embereket

⁵¹⁰ *Érsekújvári Kódex*: „bűneink sötétségében”. (Lauf Judit közlése.)

⁵¹¹ A „hogy minden félelem nélkül ide jöttél” mondat a cseh szövegben nem itt áll, hanem a „Netalántán te vagy a' JESUS...” mondat előtt. vö. *Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{8r-v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, D_{7r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{6v-7r}* (325. jegyzet).

⁵¹² A cseh apokrifben új fejezet kezdődik, 18. *O jetí Šatanovém a o svázaní jeho*. [A Sátán elfogásáról és megkötözéséről] *Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, D_{8v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, D_{7r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{7r}* (325. jegyzet).

az jótúl: ma adlak az örök tűznek, és monda a' Pokol egész sereginek. Hagyom néktek, hogy e' gonoszt fogadgyátok-bé, és őrizzéték az napig, mellyen fogom parancsolni, hogy ereszszétek el. Ottan azért a' Pokol az ő Fejedelmit bé fogadá, meg kötözve lévén, és nagy szégyenléssel és szitokkal monda. Oh te el kárhozott Fejedelem! Oh te hatalmas Uraságtúl meg fosztatott! Oh Isten Angyalinak csúffia! és a' Szentek, és igazak meg vetője! mit tettél hogy a' **dicsősség Királyát meg-feszítetted?** Igértél nagy gyözüdelmet magadnak az ő halála által, és imé az ő el-jövele miatt sok prédátúl fosztattál meg. Imé az JESUS, az ő Isteni világosságával, el enyészeti az Halál árnyékát, és a' foglyokat, békókban valókat ki viszi, és a' kik hatalmunkban voltak, ki szabadtotta. Immár meg-gyözeték a' mi Uraságunk. **Oh te átkozott Sátány:** Imé meg-fosztattál tisztességedtül, és a' kiket az ő bűneikért hozzánk hajtottunk vala, egy kis sirás által az örök életre mennek.⁵¹³ Nyertes⁵¹⁴ valál a' fa által hágása miatt, most el vesztéd a' kereszt fa miatt: el-veszett minden örömed, vigasztalásod, midőn a' Kristust a' kereszt fara hagyád feszíteni; most esméred melly nagy kint kel szenvedned. Oh Sátány Fejedelem, minden kevélységenk kezdője: elsőben kellett volna meg tudnod mi roszzat cselekedet a' JESUS; miért merted ártatlanúl meg-feszíteni? és bűn nélkül ide hoztad:⁵¹⁵ mikoron így feddődnék a' Pokol, az ő Sátány Fejedelmével: mingyárt az Isten parancsolattyára el nyelé az ő mélységében, és a' **Dicsősség Király** monda a' Pokolnak. **Légyen a' Sátány a' te hatalmad alatt, Adám és az ő fiai helyett.** Kristus pedig ki nyújtván kezét az ő Szentéhez monda: **Jüjjetek hozzám minnyájan, kik az én hasonlatosságomra vattok, és a' meg tiltott fa miatt el-vesztetek vala; de most lássatok meg, az én kereszt fam által az ördögöt meg-szégyenülni. Ottan minnyájan nagy fel szóval mondanak, meg látogattál minket világ meg-Váltója, a' mint a' Próféták által régen meg-igérted, és le szállottál, hogy a' Pokolból, és az ördög hatalmábúl ki hoznál: ottan azért a' világ meg-Váltója: nagy kegyessen köszönté Ádámot, mondván. Békeség néked mind a' veled valókkal együtt, és Adám le esék lábaihoz, és kezét meg csókolván monda: Imé a' kezek kik engemet alkottak: el-jöttél világ meg-Váltója, hogy választottidat meg-váltsad, és Menyországban vigyed. Hasonlóképpen Eva is Sz. lábaihoz esvén csókolá szent kezét, mondván: Imé ezen kezek teremtettek engem: ottan azért URunk ki-nyújtá jobb**

⁵¹³ A cseh apokrif-szövegben ez részletesebb. Utána egy hosszabb szakasz következik, amely a fordításból kimaradt.

⁵¹⁴ Az eredeti szövegben Nyertes áll, értelem szerint javítottuk. *Makula... i. m.* (25. jegyzet), 500.

⁵¹⁵ A cseh szövegben itt új fejezet kezdődik. 19. *Kterak Pán Ježíš vyvedl Duše Svätých z Pekla, a o radosti jich.* [Miként vezette ki Jézus Urunk a szentek lelkét a Pokolból, és az ő örömről.] *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, E_{1v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, D_{8r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, D_{8v} (325. jegyzet).

kezét, és fogá Adámnak job kezét, ki jöve Pokolból mind a' Szentekkel: ott hagyván a' Sátánt minden ő társaival, nagy szégyen vallásra hozván.⁵¹⁶ (495–501.)

28.

123. fejezet

*A Szent Atyák örömről, és Paradicsomban vitelekről*⁵¹⁷

Ki jöven Poklóból Sz. David nagy szóval fel kiálta. Enekellyetek az URnak új éneket; mert csuda dolgokat cselekedet az ő job karjával, ki-jelentette az ő igasságát, és meg emlekezet az ő irgalmasságának igasságáru, és az Israël házáru, a' Szentek pedig mennek vala az UR után mondván: Tisztesség, Dicsőség adassék a' mi meg Valtónkak: a' ki, ki hozott az Halál setétségéből, és fel-kiálta Abakuk Proféta, ki jöttél a' te néped üdvösségire, és szabadulására a' te választottidnak, és minnyájan fel-kiáltanak: Aldott vagy te ki jöttél az URnak nevében. Mikeás Proféta-is monda: Kicsoda légyen olly Isten, mint te vagy URam? El vévén az hamisságot, és el-távoztatván a bűnt, és fenn nem tartod azokat; hanem ki hozol minden mi hamisságinkból, és minden bűneinket a' Tenger mélységébe merítéd,⁵¹⁸ a' mint meg esküdtél a' mi Atyáinknak: az után minnyájan mondának. Ez a' mi Istenünk örökké, ő fog igazgatni örökké,⁵¹⁹ URunk JESUS azért tartván Adám job kezét, és mind a' Szentekkel bévivé a' Paradicsomban, és adá őtet Sz. Mihály Archangyalnak, a' ki nagy örömmel fogadá, és midőn mennének a' Paradicsomban, elől talalanak két vén férfiút, és kérdék őket, kik vadtok ti? mert nem vóltatok velünk a poklokban, az

⁵¹⁶ A fejezetbe kompilált nyelvemlékrészletek szövegkihagyásokkal az Érsekújvári Kódexből valók. (54r–59r) Vö. LAUF, *Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör... i. m.* (141. jegyzet), 225–229. Másik forrás a *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, D_{2v}–E_{2v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, D_{1v}–E_{1v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, D_{1v}–E_{1v}. (325. jegyzet).

⁵¹⁷ A cseh apokrif-szövegben is új fejezet kezdődik, a címe is hasonló: 20. *Kterak jsau svati proroci radovali z přišti Pána Ježiše Krysta* [Miként örültek a szent próféták Jézus Krisztus Urunk jövetelének.] *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, E_{2v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, E_{1v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, E_{1r} (325. jegyzet). A fejezet szövege az apokrifet követi.

⁵¹⁸ Az 1700-as kiadásból a „Tenger mélységébe merítéd” mondatrész hiányzik. A korábbi kiadásokban megtalálható. vö. *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, E_{3v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, E_{2v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, E_{1v} (325. jegyzet).

⁵¹⁹ A cseh apokrifben itt új fejezet kezdődik. 21. *Kterak Duše Svatých do Ráje jsau prvorozeny, A kdo se s nimi potkali, a co jsau s nimi mluvili, a jich se dotazovali.* [Hogyan érkeztek meg a szentek lelkei a Mennybe, kikkel találkoztak, mit beszéltek velük, és mit kérdeztek tőlük.] *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, E_{3v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, E_{2v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, E_{1v} (325. jegyzet).

edgyik monda: én vagyok Enok, a' ki Isten Igéivel ide hozattattam, ez pedig Illyés, a' ki tüzes szekérben ide ragadtatott, és még nem kóstoltuk meg az Halált; hanem az Anti-Christus jöveteléig itt maradunk hogy véle harczoljunk, és Jerusalemben tőle meg-ölettetünk; de negyed napra fel támadunk, és az Egben fel vitetvén Menyországban jutunk; midőn még ezek szólának: el jöve egy férfiú nyomorodott ember, és vállán hordoz vala egy keresztet, mondának néki a' Szentek, ki vagy te hogy a' keresztnek jelét válladon hordozod? Felele nékiek, én voltam a' lator, és sok rosszat tettem, és az UR JESussal fel-feszítettem, de latván a' sok csudát kik akkor történetek hittem őbenne hogy ő a' Világ Teremtője, és könyörgök vala néki mondván: URam emlekezzél-meg rólam, midőn Országodban jucz, és ő felele nékem: Bizony mondom néked ma velem lészesz Paradicsomban, és ezen kereszt jegyét reám adta mondván: vedd fel ez jelt, és menny Paradicsomban, és ha bé nem eresztene az ajtón álló Angyal: mutasd-meg a' kereszt jelét mondván: a' JESUS Kristus ki meg-feszítettett az küldöt ide, ezt mondván a' Paradicsomot őriző Angyalnak; mindgyárt bé bocsátott, és le-ültete a' Paradicsom küszöbire mondván: vára-kozzál itt, és nyúgodgyál-meg, és én mondék, bé-jiün ide Adám Atyánk minden ő Fiaival, és választottakkal,⁵²⁰ a' meg-feszítettett JESUS Christus URunk parancsolattyára. Ezeket halván a' Szentek mondának: Aldott légy Mindenható UR Isten, a' ki olly kegyes vagy mi hozzánk meg-térő bűnösökhöz.⁵²¹ Ez azért az Isteni titok, kit Garinus, Lencinus láttunk hallottunk, és a' mit néktek le-irtunk, az mint meg parancsolta volt mi-nékünk Sz. Mihály, hogy Jerusalemben mennyünk, és a' mi barátainkal együtt imádkozván, dicsérjük a' JESUS Christust, a' ki minket méltóztatott magával edgyütt fel-támasztani, és hogy senkivel ne szóljunk meg nem engedi, még az UR az ő Isteni titkát ki nem jelenti azt is meg-parancsolta Sz. Mihály, hogy az Jordán mellett járjunk, az hol sokan voltak, kik velünk fel-támadtanak, és az Jordán partyán jártunk, fel öltözve lévén hó színű feje ruhában; azt-is meg parancsolá nékünk Sz. Mihály, hogy csak Húsvét ünnepinek három napján légyünk Jerusalemben, meg-szentelvén URunk fel-támadását. Harmad nap múlván pedig minnyájan a' kik fel támadtanak, vitetnek vala a' Fölyhőben az Jordánhoz, és nem láttattak az után. Ezek azok kiket az UR Isten engedett néktek meg-irunk. Adgyatok

⁵²⁰ A cseh szövegben: „se všemi syny svými svatými spravedlivými” [minden szent és igaz fiával együtt] vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, E_{4r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{3r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{2v} (325. jegyzet).

⁵²¹ A cseh apokrif-szövegben itt új fejezet kezdődik. 22. Kterak Karynus a Lencyus před zástupem židovským potvrdil svědectví svého. [Miként erősítette meg Karinus és Lencius tanúságát a zsidók előtt] Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, E_{4v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{3r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{3r} (325. jegyzet).

hálát néki, és tarcsatok poenitentiát hogy könyörüllyön rajtatok: Békesség légyen néktek az URtól a' mi meg-Váltónktúl, az UR JESUS Christustúl, Amen.

Tehát némellyek a' Sidók közzül el hitték, némellyék azért sirván mondnak vala: jaj nekünk, hogy a' szent és ártatlan vért ki ontottuk: mások meg nem hitték, mondván magok között: az Israël Istene tudgya mind ezeket micsodák: és mind azokat, kit a' Sidók a' Sinagógában mondottnak. Jóseff, és Nicodemus meg-jelenték Pilátusnak. Pilátus pedig minden dolgokat, kiket JEsusrúl szóltak, és véle cselekedtek a' Sidók, parancsolá hogy bé írják a' közönséges könyvben a' Tanács házban, a' ki úgy-is lőn.⁵²² (501–503.)

29.

Következik Pilátus Levele kit JESUSrúl irt Romában Tiberius Császárnak.⁵²³

Pontius Pilatus, a' Sidó népnek Birája. Tiberius Császárnak köszönetet, és gyözüdelmet örömet kíván.

Nem régen történt e' dolog: Bizonytal tudom hogy a' Sidó nép, a' magok faját Nemzetit gyalázzák; mellyért maradéjkok-is keményen meg fog büntetődni; mert ígéretet vettek az ő Atyáiktúl, hogy az Isten el küldi az ő Szentit, a' nékiek Királyok légyen, és hogy annak Szűztúl kellyen születni: azt pedig; midőn én Birájok vólnék, el-küldé az UR Isten; de hogy láták a' Sidók, hogy vakokat világosit, poklosokat tisztit, inaszakadtakat gyógyít: ördögöket az emberekbül ki űzi, Halottakat támaszt, a' Szeleeknek parancsol, a' Tengeren száraz lábbal jar, és más sok csudákat téssen, és látván hogy sok nép hinne ő benne, és hogy Isten Fiának tartanak; tehát a' Papi Fejedelmek, Farisaeusok, és Irás-túdok, irégységre indúltak ellene, és meg-fogván őtet: ítélő székem eleiben hozták, és sok dolgokrúl vádollyák vala: hogy bűvös bájos, és az ő törvényekkel ellenkezik, és én hivén nékiek, meg-ostoroztattam, és akarattyokra hagyván őtet meg-feszítetttem, és meg-halván el temeték: én pedig őrizőket rendelvén koporsójához, meg pecsételtetvén a' koporsót, és midőn bizonyosan harmad napra fel-támadott vólna az Sidók pénzt adtak a' vitézeknek hogy mondgyák azt, hogy a' Tanitványi lopták-el az ő testét, a' vitézek pedig el vévék a' pénzt; de az igazságot el nem hagyhatták; hanem hogy fel-támadott bizonyították, és meg

⁵²² Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, E_{2v-6r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{1v-4r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{1v-E_{3v}} (325. jegyzet).

⁵²³ A cseh apokrifszövegben a fejezetcím: 23. Kterak psal jest Pilát list k Tyberiovi cýsaři do Říma o Pánu Jezu Krystu. [Miként írt levelet Pilátus Rómába Tibériusz császárnak Jézus Krisztus Urunkról.] Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, E_{5v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{4r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{3v} (325. jegyzet).

mondották hogy pénzt vettek a' Sidóktúl; azért ezeket meg akartam Felségednek irnya,⁵²⁴ a' mellyek nyilván történtenek az JESUS kin-szenvedése, és halálakor.

Ezen levelet Nicomédus le irta Sidó nyelvre, és az után sok Esztendő múlva, midőn Teodosius Császár Jerusalemben jött vólna, ezen Levelet a' Tanács házban találta, hol Pilátus Tanácsa szokott vala egyben gyülekezni, és a' kösség könyvében vala bé-irva, és azon Császár által ki hirdettetet, és tudtunkra adatott.⁵²⁵ (503–504.)

30.

124. fejezet

Miként Tiberius császár JESUSért követet küldött Jerusalemben⁵²⁶

Midőn URunk JESUS kint 's halált szenvedne, a' Császár előtt nem volt tudva, noha hallotta csudáit, kik halálán, és Menyben menetelin löttek,⁵²⁷ de nem hitte; azomban Tiberius Császár igen nehéz betegségben vala, úgy hogy köldöke rothadott; midőn pedig azon betegségének sohol orvost nem kaphatnának, meg parancsolá a' Császár, hogy Volusiánust, a' pogány Papok Fejedelmét hozzája hívnák, és el-jövéen monda néki: kényszeritlek téged az Istenekre, hogy keress olly orvost, ki meg-gyógyitson betegségemből; mert rövid idő alatt meg-rothad a' bélem, és ha te azt fel találod valamit fogsz kérni én tőlem megnyered. Sies azért Jerusalemben, mert hallottunk egy JESUS nevű emberről, hogy halottakat támaszt, vakokat világosít, poklosokat tisztít, és más sok csudákat téssen: azért Volusiánus jó rendben hagyván háza népét, ött száz vitézzel hajóra szállott, és Jerusalembé evezett; de a' Tengeren nem szolgálván szerencsések: Esztendőre és három hólnapra érkeztek Jerusalemben.⁵²⁸ Az

⁵²⁴ „Nem régen történt ... ezeket meg akartam [Felségednek] irnya” MARTIN Z KOCEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 812–813.

⁵²⁵ „Nem régen történt ... JESUS kin-szenvedése”, „Ezen levelet ... tudtunkra adatott.” *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, E_{5r-6r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, E_{4r-5r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, E_{4r-v} (325. jegyzet).

⁵²⁶ A cseh apokrifszövegben: *Počínají se knížky, kterak Tyberius císař poslal pro Pana Ježíše do Jeruzaléma Voluzyána kníže a Biskupa Římského* [Kezdődnek a könyvek, hogyan küldte Tiberiusz császár Jerusálembé Voluziánus herceget és római püspököt Jézus Urunkért.] *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, E_{6v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, E_{5v}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, E_{5r} (325. jegyzet).

⁵²⁷ Itt az apokrifben egy hosszabb szakasz található, amely a magyar fordításból kimaradt.

⁵²⁸ A cseh apokrifben itt új fejezet kezdődik: 2. *Kterak jsau v Jeruzalémě přivítali Voluzyána Kníže* [Miként fogadták Jerusálemben Voluziánus herceget.] *Čtení Nykodemovo... i. m.*

Sidók vénei meg-szomorodának, és meg-jelenték Pilátusnak mondván: Imé Rómából a' Császár követi jöttek: ottan Pilatus maga vitézivel eleiben méne, és nagy tisztességgel monda: Szerető Uram; miért nem adtad értésünkre jöve-teledet? és elődben menvén tisztességet tettiünk volna néked. Minket a' győzhetetlen Császár nem küldött, hogy tisztedből (úgy mond) le tegyünk, se adó szedésért, avagy más szomorító dologért; hanem azért jöttünk, hogy a' győzhetetlen Császárnak olly Orvost találhatnánk, a' ki meg-orvosolhatná; mivel titkos helyen vagyon nyavalyája, immár a' ködöke is ki rothadott, és semmi orvosság nem használhat néki ezen okért jöttünk ide, és már sok ideje hogy Romából el indúltunk; de a' Tengeri háború akadályoztatott bennünket. Örömet azért látnánk egy embert, ki JESUSnak nevezetik; mert értésére esett a' Császárnak hogy minden orvosság nélkül gyógyít, és halottakat támaszt. Ezt halván Pilátus, igen meg szomorodék: Jelen vala pedig ott egy Tamás nevű ember, a' kinek szentsége a' Császár előtt tudva vala monda: Istenemnek 's Isten fiának vallom őtet, és a' Sátányok-is annak vallották; kiről a' maga tanítványi-is bizonyoságot téznek; azomban Pilátus vitézi közzül egyik ki Penuncion⁵²⁹ nevű monda: Talam akarja látni az UR azon igaz férjfiút?⁵³⁰ kit parancsolt Pilátus meg-feszítettetni. Ottan Pilátus meg-szegenüle, és semmit ellene nem mondhatta.⁵³¹ Volusiánus pedig fordúla Pilátushoz monda: Oh Pilátus miért te az olly embert, kirül az emberek bizonyoságot téznek, hogy Sz. és igaz Isten Fia volt, a' Császár hire nélkül merted halálra sentetiázni? [!] Felele Pilátus, nem állhattam ellene a' Sidók kiáltásának. A' vitéz pedig ki a' JESUSról szólott vala monda: Ne féllj, és ne szomorkodgyál tisztelendő Uram, mert láttuk JESUST halottaiból fel-támadni, és hólta-után sokan látták elevenen, a' mint Jóseff-is látta, ki az maga új koporsójában el-temette vala. Parancsola azért Volusianus, hogy Jóseffet hívnák elé, és midőn el jött volna, monda néki: te vagy-e ez Varosban tisztességes és igaz, mond meg ha igaz-é hogy a' JESUS

1577, E_{7v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{6v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{6r} (325. jegyzet).

⁵²⁹ A cseh apokrif szövegében: Pomuncion vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, E_{8r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{7r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, D_{5v} (325. jegyzet).

⁵³⁰ A cseh apokrif szövegében „azon igaz férjfiút” helyett: „Toho maudrého a najopatrnějšiho Ježíše” [Azt a bölcs és feddhetetlen Jézust] vö. Čtení Nykodemovo, 1577, E_{8r}; Čtení Nykodemovo, 1651, E_{7r}; Čtení Nykodemovo, 1700, D_{5v} (325. jegyzet).

⁵³¹ A cseh apokrifben itt új fejezet kezdődik: 3. Kterak Voluzyán trestal Piláta. A kterak přijal svědectví Jozefovo, kteréž o vzkříšení Pána Jezu Krysta oznámil. [Miként büntette meg Voluziánus Pilátust, és miként fogadta József tanúságtételét Jézus Krisztus Urunk feltámadásáról.] Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, E_{8v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{7v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{6v} (325. jegyzet).

halottaiból fel-támadott?⁵³² a' ki igaz férjfiú volt, és a' Sátányok Isten fianak vallották, és azt-is mond-meg: Isten volt-é, vagy Próféta? mert a' te bizonságotat akarom bé-venni. Monda Jóseff: Bizonyos vagyok benne, fel-támadott az én URam JESUS Christus, kit az magam új koporsójában el-temettem volt, és láttam 's szóllottam véle, és fel-támadása után az Olaj-fák hegyén tanította vala őket mit cselekedgyenek.⁵³³ El-külde azért Volusianus, hogy valamelly Tanítvánnyát keressék-fel: hogy mindennek jobban vegére mehetne, és midőn nem találhatnának senkit közülök: jövének Volusianushoz tizen egy férjfiak: úgy-mint: Lukács, Isaak,⁵³⁴ Didaszkalus, Mataus,⁵³⁵ és többen; és vélek vala Jósef-is: mondának azért azok: mi láttuk a' JESUST midőn Menyben fel-ment. Ottan azért Pilátust Volusianus fogságban téteté: az után sok bizonságokat hallott mind férjfi, mind pedig Aszszony rendektül a' JESUS felől: monda azért ha ő Isten és ember volt, tehát most-is meg-gyógyíthatya [!] a' mi Császárukat.⁵³⁶ Parancsola azért Volusianus, Pilátusnak minden cselédgyit fogságban tenni, és Pilátust meg-kötözve maga eleiben hozatván monda: Igasság ellensége, miért a' JESUS felől a' Császárt nem kellett tudósitanod, és miért engedted meg-feszítettetni; kit minden ember dicsér, és Sz. férjfiúnak is vall. Felele Pilátus, nem vagyok én igen vétkes az ő vére ki ontásában; mert én azon voltam hogy ne feszítették meg; de a' Papi Fejedelmek, és Irás tudók irégységek miatt azon fáradtak, hogy meg-ölessék, és nagy szóval kiáltották: hogy ha el eresztem, nem lézsek barátja a' Császárnak, és a' köz nép-is kiáltott hogy meg feszítették: monda Volusianus; mint mondhatod magadat ártatlannak; holott meg szabadithattad volna, és meg nem szabadítottad; hanem akarattyokra hadtad hogy meg-feszítsék: hogy mutathattad rajta hatalmatod, tudván hogy ártatlan, és láttad a' Sidók irigységét ellene; miért hogy a' Császárnak hurré nem adtad? Al [!] vala pedig ott egy Simon nevű Sidó tanítvány, monda Pilátusnak. Oh Pilátus, midőn te parancsoltad a' JESUST meg-

⁵³² A cseh szövegben ez a kérdés („igaz-é hogy a' JESUS halottaiból fel-támadott?") a „mert a' te bizonságotat akarom bé-venni.” mondat előtt áll. vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, F_{1r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{8r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{7r} (325. jegyzet).

⁵³³ A cseh apokrifben itt új fejezet kezdődik: 4. Kterak se ještě více Voluzyán ptál na svědectví a kterak kázał Piláta vsaditi do zialáře velmi temného. [Miként kérdezett Voluziánus még másoktól is tanúságot, és miként parancsolta, hogy vessék Pilátust sötét tömlőcbe.] Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, F_{1r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{8r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{7v} (325. jegyzet).

⁵³⁴ Csehül: Izák vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, F_{1r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{8r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{7v} (325. jegyzet).

⁵³⁵ Csehül: Dydasskalus Mathauss vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, F_{1r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{8r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{7v} (325. jegyzet).

⁵³⁶ Az 1700-as kiadásban „Pána našeho” [mi Urunkat] áll helyette. Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{7v}, (325. jegyzet).

ostorozni: és azt mondottad néki: hatalmam van meg-feszítésedre, és hatalmam vagyon el-bocsátásodra: még is ártatlannak mondod magadat. Fele Pilátus, a' Sidók haragjátúl féltem, és azért adtam halálra; de én meg mosván kezeimet az egész nép előtt mondék: Artatlan vagyok, és ez Igaznak vérétül, ti lássátok a' Sidók pedig mondának, az ő vére mi rajtunk légyen, és a' mi fiainkon. Halván ezt Volusiánus, keservessen kezde sirnya, és monda: O irgalmatlan Pilátus: nem kellett volna néked az olyan igaz embert el-vesztened, és újjobban fogságban téteté; azután kezde szorgalmatossan kérdezősködni, ha valami hasonlatosságát láthatná a' JESUSnak? Ottan monda egy Agoncius vitéz, midőn a' JESUS még életben vólt, egy Aszszonyt meg-gyógyíta, ki tizen két Esztendeig vér folyásban vala, és azon Aszszony (úgy mondanak róla) midőn JESUS az ő keresztit halálához közel lévén vitte volna: egy keszkenőt nyújta néki, és JESUS meg-törülvén ahoz maga szent ábrázattyát, a' maga képét reája nyomá: ezt halván, Sz. Veronikát magához hivatá, és a' képet-is el hozatá véle, és ezt látván igen meg-örüle rajta.⁵³⁷ Sok vitézeket gyűjtven azért egybe, hajókra szálla, Pilátust, és Sz. Veronikát a' képpel edgyütt magával el-vívén: kilencz hólnap alatt Tiberius Császárhoz érkezet, és mindeneket meg beszéllet a JESusról, és hogy a' Tengeri háború miatt későn érkezhetet Jerusalemben: monda a' Császár, miért Pilátust hogy meg nem öletted. Felele Volusianus, Felséged haragjátúl féltem; hanem magammal együtt el hoztam: a' Császár nagy haragra gerjede,⁵³⁸ és maga eleiben hozatá Pilátust, de Pilátus URunk JESUS alsó köntösit, a' ki varratlan vala; alól magára vette, kit a' vitézektül meg-vett vala; azért midőn a' Császár eleiben vitetnék: ottan minden haragja a' Császárnak el múlik ellene, és barátságossan beszéllet véle, és az után magátúl el bocsátotta, es mihent el-ment előle újjobban haragja gerjedett ellene, és megint újjobban maga eleiben hozatá, és akkor-is mihent eleiben jött, mingyárt barátságossan beszéllet véle, kin a' Császár igen csudálkozott, és akkor-is magátúl csak el eresztette, és el menvén megint haragra indúlt, és harmadszor-is maga eleiben hozatá, de mihent eleiben jött; mingyárt barátságossan beszéllet véle: mellybül gondolá a' Császár, hogy Isten nem

⁵³⁷ A cseh szövegekben ez a mondat („ezt halván, Sz. Veronikát magához hivatá, és a' képet-is el hozatá véle, és ezt látván igen meg-örüle rajta”) nem így hangzik el. Újfalusi Judit a saját szavaival foglalt össze egy hosszabb szakaszt. A cseh apokrifben Veronika nem akar jönni, és a képet is vonakodik előadni. Utána új fejezet kezdődik: 5. *Iterak Voluzján pojav Veroniku s Obrazem Pána našeho Ježíše Krysta a Piláta játého, i navrátil se zase do Říma, a kterak jest potom císař uzdraven.* [Miként tért vissza Voluziánus Veronikával, aki hozta magával Jézus képét, és az elfogott Pilátussal Rómába, és azután miként gyógyult meg a császár.] Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, F_{3v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, F_{2v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, F_{1v}. (325. jegyzet).

⁵³⁸ Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, E_{6v}-F_{4r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, E_{5v}-F_{2v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, E_{5r}-F_{2r}. (325. jegyzet).

akarja büntetésit; azért vissza ereszté Jerusalemben; de az UR Isten nem akará boszszúállás nélkül hadni gonosságát; mivel csak hamar az után bé-vádolták őtet a' Sidók a Császárnak,⁵³⁹ és reá adá a' sententiát, hogy semmit ne egyék valami vizben főt és tűznél sült vólna, és egy pusztá helyre Armenia⁵⁴⁰ Varosban küldé, és ott fogságban tartatott, és Cajus Császár első Esztendeéig ott vólt, a' ki Tiberius Császár után való Császár vólt, és az olly igen kezdette nyomorgatni, hogy a' nagy bánat miatt magát meg-ölte.⁵⁴¹ Monda azért Volusianus Tiberius Császárnak: Egy Aszszont hoztam, a' kit JESUS hoszszú betegségibül meg-gyógyítot vólt, és annál vagyon a' JESUS képeének hasonlatossága, a' kit nagy böcsületben magánál tart; azért hoztam hogy meggyógyully, és ő mindenét el-hadta, és az ő Istene képe után jött mondván: nem hagyom-el az én üdvösségem reménségit; hanem el-megyek véle; mert az én lelkem kincse. Halván a' Császár parancsolá a' Sz. Veronikát⁵⁴² maga eleiben jüni, és el jövén monda néki: Te vagy-e az a' ki méltó vólnál a' Jesus köntösihez nyúlni? és meg-gyógyultál, a' ki meg-mondá hogy ő volna, és meg-mutatá a' Jesus képét. Látván pedig a' Császár igen meg-iszonyodék, és térdre esvén könyves szemmel monda: Uram JESUS hiszem a' mit mondnak hogy egy szóddal minden nyavalyákat gyógyítottál. Hiszem hogy a' te képed meg-gyógyíthat engem-is. Ezt mondván mingyárt meg gyógyula, és meg-gyógyulván, meg-parancsolá, hogy Veronikát sok ajándékokkal meg ajándékoznák, és URunk JESus képét arannyal, és drága kövekkel meg-ékesitenék, és meg kérdé a' Császár Volusianust, hogy mi vólna az igaz Hit: monda Volusianus, a' mint értsemre adatott, az Hit olyan, hogy a' ki meg akar keresztelkedni hinni kell, hogy a' JESus igaz Isten Fia, és háromszor vízzel meg öntetik, és úgy lesz meg keresztelkedve: a' Császár azért hivatá magához Sz. Veronikát, hogy meg tanítsa, mint kell meg-keresztelkedni, és monda: Oh jaj hogy érdemltem a' JESust e' testben látni, és egy néminémű keresztény embert találának, a' ki meg tanította az igaz hitre, és kilencz hólnap után meg keresztelkedék Volusianussal edgyütt, és minden nyavalyájából épen meg-gyógyula, és meg keresztelkedvén, Atyának, Fiúnak és Sz. Lélek Istennek nevében:⁵⁴³ fel emelé

⁵³⁹ „és maga eleibe hozatá ... Sidók a Császárnak”, MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 814.

⁵⁴⁰ Ameria a cseh apokrif szövegekben. vö. *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, F_{4r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, F_{3r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, F_{2r} (325. jegyzet); Martin von Cochemnél „Videň do Frankrejchu” MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 814.

⁵⁴¹ „és egy pusztá helyre ... magát meg-ölte.” MARTIN Z KOCHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 814. „és reá adá a' sententiát... magát meg-ölte” *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, F_{4r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, F_{3r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, F_{2r} (325. jegyzet).

⁵⁴² Csehül: asszonyt vö. *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1577, F_{4r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1651, F_{3r}; *Čtení Nykodemovo... i. m.* 1700, F_{2v} (325. jegyzet).

⁵⁴³ A cseh szövegben a „Atyának, Fiúnak és Sz. Lélek Istennek nevében” mondat korábban van a „megkeresztelkedék” után a „Volusiánussal edgyütt” előtt. vö. *Čtení Nykodemovo... i. m.*

kezeit, és monda: Hálát adok néked URam JESus Christus világ meg-Váltója, és dicsérlek én meg Váltóm, és Teremtóm, hogy méltatlan szolgálótul meg nem vontad a' te malasztodat, és Sz. képedet meg mutattad, 's nehéz nyavalyáimból meg-gyógyítottál. Azért hiszem, hogy te vagy örökké való Király, és a' világ meg Váltója: áldot légy mind örökké, hogy engem meg világoztottál.⁵⁴⁴ Tiberius Császár monda az után az ő Tanácsának, és a' Római Biráknak, hogy jó volna, ha az egész Országban JESust vallanák igaz Istennek, de ők meg vetették a' Császár szavát; mivel Romában a' régi Törvény olyan volt, hogy a' kit akartak Istennek vallani, elebb a' Római Tanács előtt ki kellett hirdetni: URunk JESusról pedig az előtt Romában semmi olyant nem hallottak, azért meg vetették a' Császár szavát. De Tiberius Császár azokkal, kik véle meg keresztelkedtek: URunk JESust imádták; és azután még élt⁵⁴⁵ egy Esztendeig, és öt hónapig, és el nyugodott a' Christusban.⁵⁴⁶

De Annás, és Kaiffás életeknek végét-is le akarom irni, kiknek hasonló végek lőn valamint Pilátusnak; mért Kaiffás tizenhét Esztendőt töltvén el az ő Püspökségében, a' Sidók kérésére: Viteliánus Tisztartó által, a' ki Jerusalemben Pilátus után uralkodott, gyalazatosan tisztitúl meg-fosztatott, és heliben Jonatas, az Annás fia tétetett, a' kin a' gonosz vér áruló: annyira haragra gerjedett; hogy kétségben esvén, maga magának életét el végezte, és lelkét a' Sátányoknak pokolra adta.⁵⁴⁷

A' gonosz vén Annásnak-is hasonló volt dolga, a' ki segítő volt a' Kristus kárhoztatásában; mert ő-is vétségében kétségben esvén magát meg ölte, és lelkét Kaiffás után pokolban adta.⁵⁴⁸ Kítűl minket mentsen-meg a' JESus Kristus, Amen. (504–509.)

1577, F_{5r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, F_{4r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, F_{3r} (325. jegyzet).

⁵⁴⁴ Csehül: „obnovil srdce” [megújítottad szívem] Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, F_{5r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, F_{4r}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, F_{3v}. Utána a cseh apokrifben új fejezet kezdődik: 6. Kterak přikázal Tyberius aby po všem Světě Pána Krysta měl za Boha. A o smrti Tyberia Císaře také se o něm vypisuje. [Miként parancsolta meg Tibériusz, hogy az egész világon Krisztus Urunkat imádják istenként, és Tibériusz császár haláláról is beszámol.] (325. jegyzet).

⁵⁴⁵ Csehül: „královal” [=uralkodott] vö. Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, F_{5v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1651, F_{4v}; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, F_{3r} (325. jegyzet).

⁵⁴⁶ „Monda azért Volusianus... el nyugodott a' Christusban.” Čtení Nykodemovo... i. m. 1577, F_{3v}–F_{5v}; Čtení Nykodemovo... i. m. „, 1651, F_{3r}–4v; Čtení Nykodemovo... i. m. 1700, F_{2r}–3v (325. jegyzet).

⁵⁴⁷ „mért Kaiffás ... pokolban adta” MARTIN Z KOCHEMU, i. m. (15. jegyzet), 814.

⁵⁴⁸ „A' gonosz vén ... pokolban adta” MARTIN Z KOCHEMU, i. m. (15. jegyzet), 814.

31.

129. fejezet

*Szűz Maria Menyben-vitelérül, és Koronázattyárul*⁵⁴⁹

[...] No tehát Szűz Marianak szerető szolgálai, és szolgálói örvendezetek ti-is új örömmel, hogy a' kit szivessen szeretek, néki hiven szolgáltok; így fel magasztaltatott. Örüllyetek bünösök kik a' Sátány hatalma alatt vadtok; mert ez új Királynének olly hatalom adatott; hogy hozzá kiáltván és ötet segítségül híván, ki szabadit a' setétség Fejedelme hatalma alól. Örülly te is szegény nyomorúlt lelkem, mert a' Szűz Maria, ki a' te Reménséged, Vigasztalód, Szoszóllód, ő az Isten Anyja, és Mennyen földön hatalom adatott néki. Örüllyetek Purgatóriumban szenvedő lelkek, mert a' ki szüntelen érettetek esedezik a' Szűz Maria, ő az Isten Anyja: az ő érdemi által lészen szabadulástok, és ő általa láttyátok-meg az Isten Sz. színét. Dicsekedgyél tehát Pokolbéli hatalmasság a' te erőddel ott az hol nem hiják segítségül az Irgalmasság Annyát; de az hova az ő segítsége el érkezik, meg erőtelenülsz, és az ő hatalmas lábai alá tapodtatol. Imé a' te kevélységed gyümölcse, hogy ez alázatos Sz. Szűznek lábai alatt kell lenned. A' kiért dicsértessék a' Tellyes Sz. Háromság, úgy; a' mint kezdettül fogva dicsértetett, és most-is dicsirtetik és örökké fog dicsirtetni, AMEN. (535.)

32.

Mas imadsag

Oh Uram Jesus Kristus, Atya Istennek szelid Báránnya, a' te szent kereszted által válladon ejtett szent sebednek fájdalma érdeméért, engedd nékem bünösnek, hogy a' míg néked tetszik élnem, minden keresztviselésemet te éretted békességes türéssel viselnem; a' mint te szerelmes Jesusom én érettem viseltem szent keresztedet, és az-után a' mikor néked fog tetszeni ki-múlásom ez világból, légy ezen Sz. szenvedésed által nékem bünösnek kegyelmes, és a' te szent kereszted, s' piros Sz. véred által vezessed lelkemet az örökké-való bóldogságban, AMEN.

Mindenek legyenek az Isten Sz. Nevének legnagyobb dicsősége, és az ő Szent Anyja tisztességére, és a' minket igazán szerető JESUSunk szent szive tegyen eleget minden mi fogyatkozásinkért. AMEN!
VEGE (536.)

⁵⁴⁹ A cím és a fejezet itt hiányzó része a *Veliký životall* egyezik. MARTIN Z KOHEMU, *i. m.* (15. jegyzet), 943, 948.

České prameny díla *Makula nélkül való tükör*

– *Zrcadla bez úhony*

V roce 1712 byla vydaná v Trnavě knížka s titulem *Makula nélkül való tükör* [Zrcadlo bez úhony].⁵⁵⁰ Byla to náboženská kniha o životě Sv. Anny, Joachima, Panny Marie a Ježíše Krysta a stala se jednou z nejrozšířenějších duchovních čteb katolíků až do začátku 20. století. Na titulní stránce knihy najdeme informace o tom, že původní český text knihy byl přeložený trnavskou klariskou Judit Újfalusi. Zmínka o tom, že kniha byla přeložena z češtiny, se nachází i v předmluvě napsané překladatelkou. Tivadar Vida v r. 1967 identifikoval původní text knihy na základě názvů jednotlivých kapitol. Vida předpokládal, že předlohou překladu byl *Veliký život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krysta...* od německého kapucína Martina z Kochemu (Martin von Cochem). Martin z Kochemu napsal a vydal svou knihu německy (*Das Grosse Leben Christi...*), do češtiny ji přeložil pražský kapucín Edelbert z Nymburka. Ačkoli český překlad se dočkal mnohého vydání, v době před prvním vydáním *Zrcadla bez úhony* existovalo jen první vydání textu *Velikého života...* z roku 1698, které bylo překladatelce Judit Újfalusi k dispozici na překlad.

První, přímo očividný rozdíl mezi původními a maďarským textem je ten, že maďarský text je výrazně kratší než český originál. Újfalusi do překladu nepojala prvních 27 kapitol z *Velikého života* a začíná jen od příběhu sv. Emerenciány, babičky Marie Panny. Dále vynechala i několik dalších kapitol, které se týkají svátků liturgického roku, a chybí i posledních devět kapitol českého textu. Taktéž i přeložené kapitoly jsou mnohem kratší než v originálu. V české (stejně jako v německé) verzi najdeme modlitby a přemýšlování v každé kapitole, ty v maďarské verzi chybějí, stejně jako závěrečná slova a modlitby. Z toho vyplývá, že se Újfalusi zaměřila při překládání jen na příběh života Ježíše a Marie Panny, čímž se maďarská verze stala úplně novým, samostatným literárním dílem. Jedinou výjimkou je příběh o utrpení Ježíše

⁵⁵⁰ Překlad názvu viz SLÁDEK, *i. m.* (8. poznámka pod čarou), 12.

Krista, což je nejdůležitější část celé knihy a proto tady i překlad je přesnější a úplnější.

Celý text knihy můžeme rozdělit na tři části, první patří k vánočním, druhá k postním a třetí k velikonočním svátkům. O příběhu života Ježíše Krista mezi křtem a umučením v původním německém Kochemově textu, tak i v českém překladu, a stejně v maďarské verzi, se píše málo.

Újfalusi se v první části svého překladu drží českého textu, i když ho velmi krátí a vynechává z něho některé části. Teprve v příběhu pokušení Ježíše Krista máme důvod předpokládat, že Judit Újfalusi použila vedle Kochemova díla i další prameny. Na konci příběhu najdeme celý odstavec, který i v německém originálu i v českém překladu chybí. Je nápadné i to, že tato kapitola není ukončena a proto ji Újfalusi doplnila z jiného pramene. Tím dalším pramenem může být česká verze *Meditationes de Vita Christi* od Pseudo-Bonaventury: *Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krysta (Knihopis, 1213–1217)*.

Další přídávky v maďarském překladu nacházíme v části popisující slavnostní příjezd Ježíše Krista do Jeruzaléma a zvláště v části tzv. „betánské scény“, když Marie Magdaléna pomazala librou drahocného oleje Ježíšovi nohy. Ta kapitola může být kompilovaná taktéž od Pseudo-Bonaventury.

Úvodní kapitoly pašijí Ježíše Krista (60–61) nejsou Kochemovými texty, překladatelka převzala pouze názvy z Kochemovy knihy. Texty jsou tematicky podobné, však z hlediska obsahu i struktury jsou zcela odlišné. Kapitola, která vypráví o událostech Velikého pondělí z původního českého textu zcela chybí. Je to zřetelně vidět i ve třech následujících kapitolách (kap. 62–64.), ve kterých se text mísí a přebírá jak z Kochema, tak z dalšího pramene.

Poté se překlad vrací zpět k původnímu prameni a následující kapitoly jsou opět volným překladem *Velikého života*. Ale již od 69. kapitoly maďarské verze můžeme zase pozorovat, že Judit Újfalusi čerpá z dalšího pramene. Právě zde máme možnost zjistit, který další pramen může být. Tuto otázku zodpověděla ve své studii Judit Lauf, která zjistila, že text 69. kapitoly je modernizovaná verze textu fragmentu, tzv. *Pergamenového zlomku Piry* z 15. století. Stylistické srovnání *Zrcadlo bez úhony* s dalšími texty popisujícími utrpení Krista ukazuje, že nelze vyloučit, že Újfalusi čerpala i z dodnes ztracené části kodexu tzv. *Pergamenového zlomku Piry*, nebo z některého

jiného opisu textu. Pramenem pro 71. kapitolu byla středověká maďarská literární památka *Fragmenty z Máriabesnyő*, o němž můžeme s určitostí tvrdit, že byla součástí kodexu tzv. *Pergamenového zlomku Piry*. Menší část pašijového cyklu vychází z dalšího uherského kodexu: *Kodex z Érsekújváru (Nových Zámků)*, jenž se nám zachoval v úplnosti.

Ve třetí (Velikonoční) části, od 108. kapitoly najdeme řadu dalších doplnění. Zde Judit Újfalusi čerpá jak z Kochemova díla, tak z apokryfního textu *Nikodémova evangélie*. V *Kodexu z Érsekújváru (Nových Zámků)* najdeme *Nikodémovo evangélium* v maďarštině, ale z filologického srovnání kodexu a textu *Zrcadlo bez úhony* vyplývá, že Újfalusi patrně z něj čerpala, ale to nebylo jejím hlavním pramenem. O dalších edicích v maďarštině tohoto apokryfního textu z doby před vydáním maďarského překladu *Zrcadlo bez úhony* nevíme. Existoval však český překlad textu, a po srovnání těchto textů můžeme zjistit, že i český apokryf patřil k pramenům *Zrcadlo bez úhony*. V 108. kapitole překladatelka kombinuje texty z *Čtení Nykodémova* a z *Velikého života*, kapitoly 119–124 jsou z apokryfního textu *Čtení Nykodémovo*.

Na závěr můžeme stanovit, že *Zrcadlo bez úhony* je víc než pouhý překlad původního díla. Překladatelka užívala během překladu více pramenů, české tisky (*Veliký život*, *Život Pána*, *Čtení Nykodémovo*) a aspoň dva maďarské rukopisy (*Kodex z Érsekújváru (Nových Zámků)*) a ztracený kodex *Pergamenových zlomků-Piry*) a kombinací českých a maďarských pramenů vytvořila knihu, která byla do začátku 20. století jednou z nejpopulárnějších čteb maďarských katolíků.⁵⁵¹

⁵⁵¹ O tém podrobnější viz: KOVÁCS Eszter, *Kniha jako trezor. Autentických středověkých a raně novověkých, českých a maďarských textů v díle Judity Újfalusi* = Bibliotheca Antiqua. Szerk. Rostislav KRUŠINSKY, Olomouc, Vědecká knihovna – Ostrava, Sdružení knihoven České republiky, 2012. 145–154. KOVÁCS Eszter *Dodatky k historii vzniku Zrcadlo bez úhony* = Na úprku před sebou samými szerk. KISS SZEMÁN Róbert, MÉSZÁROS Andor Praha, Akropolis, 2014. 92–105.

Személynévmutató

- Abda/Adda 70, 82, 127
Abdon/Abeunden/Abunden/Abden 71, 132
Ábrahám 116, 127, 133
Ádám 10, 15, 38, 115, 134, 135, 139
Aggeus/Aggens 70, 83, 127
Agoncius 146
Ágoston, Szent 96
Anna, Szent 16, 17, 31, 151
Annás 54, 66, 72, 77, 122, 123, 127, 129–134, 148
Anzelm, Szent 55, 90
Augustínová, Eva 7
Barabás 56
Berényi György 13
Bernát, Szent 21, 90
Bonaventura, Szent ld. Pseudo-Bonaventura
Breň, Tomáš 8, 10
Brigitta, Szent 27, 62
Caius császár 147
Dávid király 24, 116, 118, 122, 131, 137, 138, 140
Demeter Júlia 7
Didaszkalus 145
Elizeus 128
Emerencia, Szent 12, 16, 151
Énoch 72, 132, 141
Erzsébet, Szent 13, 22, 29
Éva 139
Ezékiel 116
Fineás 127, 134
Gábel arkangyal 21, 45, 53, 119, 120, 125
Gamaliel 68, 123
Garinus 70, 72, 75, 84, 85, 132–134, 141
Gayus ld. Lairus
Genovéva, Szent 8
Gertrudis, Szent 9
Góliát 122
Habakuk/Abakuk 140
Héli főpap 55
Heródes 16, 28, 56
Horváth Krisztina 68
Illés 72, 128, 130, 132, 141
Isaak 145
Izsák (pátriárka) 127, 133
Izajás 24, 26, 73–75, 134, 137,
Jairus ld. Lairus
Jakab, Szent 31
Jákob (pátriárka) 127, 133
János, Keresztelő Szent 13, 22, 31, 32, 47, 95, 135
János, Szent, evangélista 12, 41, 42, 61, 89, 105, 109, 112, 113, 116, 120
Joachim, Szent 17, 18, 29, 151
Joannes de Caulibus 34
Johanna 45, 64
Jonatas 148
József, Arimateai 66, 70, 71, 76, 78, 79, 83, 122, 123, 128, 129, 133, 144
József, Szent 19, 20, 22–24, 27–31
Júdás 37, 40–43, 50, 97–100, 105, 108, 109, 111–113
Käfer István 7
Kaifás 54, 66, 72, 77, 122, 123, 128–134, 148
Karynus ld. Garinus
Kašparová, Jaroslava 33
Kecskeméti Gábor 8
Kedves Csaba 7
Kiss Szemán Róbert 153
Klimeková, Agáta 7
Knapp Éva 9
Kolens, Jakub 33, 34

Személynévmutató

- Komjáthy Miklósné 7
 Korompay Klára 68
 Kovács Eszter 36, 45, 49, 69, 80, 98, 125, 153
 Krušinský, Rostislav 153
 Lairus 72, 132
 Lauf Judit 7, 8, 36, 39, 44, 45, 49, 52, 53, 55, 69, 73–75, 80, 91, 93, 98, 115–119, 121, 125, 136–138, 140, 152
 Lázár 35, 37, 96, 98, 100, 105, 108, 136
 Lencius/Lencinus 70, 72, 73, 75, 84, 85, 132–134, 141
 Lévi 71, 131
 Linius, Martin Id. Martin von Cochem
 Longinus 67, 78, 132
 Lukács, Szent 41, 56
 Lukács 145
 Malcus 53, 90
 Mária Magdolna, Szent 13, 32, 35, 36, 39, 40, 49, 63, 80, 89, 96–100, 104, 105, 107, 108, 119, 120, 152
 Márk, Szent 40, 109
 Márta, Szent 12, 36, 49, 89, 96, 97, 100, 108
 Martin von Cochem/Martin z Kochemu 7–10, 15, 17, 19–21, 23, 26, 27, 30, 32–40, 42–45, 47–55, 58–71, 75–82, 85, 87, 89–91, 95, 96, 99, 102, 106, 107, 109, 111, 114, 119–121, 123–126, 143, 147–149, 151–153
 Mataus 145
 Máté, Szent 41, 56
 Mechtildis, Szent 9
 Medgyesy S. Norbert 37, 39
 Mészáros Andor 153
 Mihály arkangyal 43, 45, 53, 119, 135, 140, 141
 Mikeás 140
 Mózes 116, 131, 132
 Nikodémus 37, 66–68, 70–78, 82–87, 91, 100, 101, 122–124, 127–148, 153
 Noé 15, 116
 Nymburský, Edelbert 9, 10, 91, 151
 Ondoušková, Janka 7
 Ozeás 74, 75, 137
 Pavercsik Ilona 7
 Peisertová, Lucie 8, 10
 Penuncion/Pomuncion 76, 144
 Péter, Szent 40–43, 45, 55, 65, 105, 110, 112–115, 117
 Petrik Géza 7, 9, 67
 Poncius Pilátus 37, 55, 56, 58, 75, 76, 85, 86, 98, 99, 121, 124, 132, 142–146, 148
 Pszeudo-Bonaventura 33–35, 42, 43, 91, 95, 96, 124, 152
 Schwarz Katalin 11
 Simeon 29, 71, 101, 103, 131, 132, 135
 Simon (farizeus) 35, 96
 Simon (tanítvány) 145
 Sládek, Miloš 8, 10, 151
 Stallings-Taney, Mary 34
 Szet 135
 Tamás, Szent 81
 Tamás 144
 Tasi Réka 8
 Theodosius császár 143
 Thököly Imre 11
 Tibériusz császár 75, 76, 85–87, 142, 143, 146–148
 Tóbiás 30
 Újfalusi Judit 7, 10–14, 19, 21, 23, 33–37, 40–44, 46, 47, 49, 53, 58, 59, 61, 62, 66–68, 73, 75, 79–81, 84, 85, 88–91, 93, 146, 151–153
 Újfalusi Klára 7
 Veronika 45, 59, 64, 76, 86, 146, 147
 Vida Tivadar 7, 8, 11, 91, 151
 Vitelianus 148
 Volusianus/Voluziánus 76, 86, 143–148
 Walasser, Adam 33, 34
 Zakariás 29, 114